

**T.C.
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
MİMARLIK TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

BELLEK MEKÂNININ KURGULANMASI: TOKAT MÜZE EVLERİ

HAZIRLAYAN

KADRIYE BÜŞRA ÖZDİRİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ANKARA-2022

**T.C.
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
MİMARLIK TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

BELLEK MEKÂNININ KURGULANMASI: TOKAT MÜZE EVLERİ

HAZIRLAYAN

KADRIYE BÜŞRA ÖZDİRİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI

Dr. Öğr. Üyesi ÇAĞLA CANER YÜKSEL

ANKARA-2022

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Mimarlık Anabilim Dalı Mimarlık Tezli Yüksek Lisans Programı çerçevesinde Kadriye Büşra Özdiri tarafından hazırlanan bu çalışma, aşağıdaki jüri tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 23 / 08 / 2022

Tez Adı: Bellek Mekânının Kurgulanması: Tokat Müze Evleri

Tez Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı - Soyadı, Kurumu)

İmza

Doç. Dr. Ceren KATİPOĞLU ÖZMEN, Çankaya Üniversitesi

.....

Dr. Öğr. Üyesi Çağla CANER YÜKSEL, Başkent Üniversitesi

.....

Dr. Öğr. Üyesi Özgür YAKIN, Başkent Üniversitesi

.....

ONAY

Prof. Dr. Ömer Faruk ELALDI

Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: ... / ... / 20...

Öğrencinin Adı, Soyadı : Kadriye Büşra Özdiri

Öğrencinin Numarası :22010502

Anabilim Dalı : Mimarlık Anabilim Dalı

Programı : Mimarlık Tezli Yüksek Lisans Programı

Tez Başlığı : Bellek Mekânının Kurgulanması: Tokat Müze Evleri

Yukarıda başlığı belirtilen Yüksek Lisans/Doktora tez çalışmamın; Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç Bölümünden oluşan, toplam 161 sayfalık kısmına ilişkin, 31/08/ 2022 tarihinde tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %9'dur. Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar hariç
3. Beş (5) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

“Başkent Üniversitesi Enstitüleri Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Usul ve Esaslarını” inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Öğrenci İmzası:.....

ONAY

Tarih: ... / ... / 20...

Dr. Öğr. Üyesi Çağla CANER YÜKSEL

TEŞEKKÜR

Bellek Mekânı Olarak Tokat Müze Evleri Üzerine Bir Değerlendirme adlı tez çalışmamın her aşamasında eğitim ve manevi destek aldığım sayın hocalarıma, katkılarını, ilgisini, yaşadığı deneyimleri ve bilgisini esirgemeyen değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Çağla Caner YÜKSEL'e, her türlü belgeyi benimle paylaşan Tokat tarihçisi değerli Hasan ERDEM'e, Atatürk Evi'nin sahiplerinden değerli öğretmenim Ercan SÜSOY'a deneyimlerini ve yaşadıklarını benimle her daim paylaşan Canikli Konağı sahiplerinden değerli hocam Abdullah CANİKLİ'ye, bana destek olan, her zaman yanımda hissettiğim başta eşim Mert ÖZDİRİ'ye annem, babam ve kardeşlerime, bu zorlu süreçte bana gösterdiği ilgi ve destekle tezime devam etmeme yardımcı olan değerli meslektaşım Merve ÖZDİRİ'ye, değerli hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Aygün KALINBAYRAK ERCAN'a, Arş. Gör. Seda KALKAN'a ve Arş. Gör. Elif YAPRAK BAŞARAN'a teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Kadriye Büşra ÖZDİRİ

BELLEK MEKÂNININ KURGULANMASI: TOKAT MÜZE EVLERİ

Başkent Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü

Mimarlık Anabilim Dalı

2022

Bellek bireylerin yaşadığı deneyimlerle birlikte öğrendiklerini hafızalarında saklayıp, ihtiyaç duyulduğunda tekrar kullanma yetisi olarak tanımlanmaktadır. Çeşitli disiplinler tarafından ele alınan bellek, çalışmada mimarlık disiplini kapsamında incelenmektedir. Bu çalışmada bireylerin hatırında kalanların ne kadarının mekânsal olup, mekânın hafızada kalan yönlerinin neler olduğu ön plana çıkarılmak istenmektedir. Bu bağlamda Tokat kenti çerçevesinde literatürde yer almayan ancak belleklerde yeri olan Tokat müze evleri çalışma alanı olarak belirlenmiştir.

Günümüzde müzeler hatırlama kavramını barındırdığından ve toplumsal hafızayı yansıttığından bellek mekânları olarak değerlendirilmektedir. Çalışmada da bu kapsamda müze evler bellek mekânı olarak incelenmektedir. Müze evler, içinde bulunduğu toplumun sanatsal, kültürel, bilimsel ve siyasal hayatına katkıda bulunan önemli insanların yaşadığı evler olmasından dolayı, bu kişilerin anılarının yaşatılarak, ortaya koydukları değerlere sahip çıkılması adına bellek görevi üstlenmektedir. Bu çerçevede bu çalışmada tarihi ve kültürel değerleri ile Anadolu'da önemli bir yeri olan Tokat'ta müze ev kimliğindeki yapılar ele alınmakta ve bu yapılar bellek mekânları olarak çözümlenmektedir. Yapıların mimari nitelikleri, geçmiş kullanıcılarının hatıraları ve deneyimleri ile ilişkisi tartışılmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Müze Ev, Tokat, Bellek, Mekân.

ABSTRACT

Kadriye Büşra ÖZDİRİ

ESTABLISHING A MEMORY SPACE: TOKAT MUSEUM HOUSES

Başkent University Institute of Science

Department of Architecture

2022

Memory is defined as the ability of individuals to store what they have learned together with their experiences in their memories and use them again when needed. Memory, which is the field of study of various disciplines, is examined within the scope of the discipline of architecture in the study. In this study, it is attempted to highlight how much of the memories of individuals are spatial and what the memorable aspects of the space are. In this context, Tokat house museums, which are not included in the literature but have a place in the memories, have been determined as the study area within the framework of the city of Tokat.

Today, museums are considered as memory spaces because they contain the concept of remembering and reflect social memory. In this context, house museums are examined as memory spaces in this study. Since the house museums are the houses of important people who contribute to the artistic, cultural, scientific and political life of the society they live in, house museums undertake the task of memory in order to keep the recollection of these people alive and to protect the values they have revealed. In this context, in this study, the buildings in the identity of house museums in Tokat, which has an important place in Anatolia with its historical and cultural values, are discussed and these structures are analyzed as memory spaces. The architectural qualities of the buildings, their relationship with the memories and experiences of their past users are discussed.

Key Words: House Museums, Tokat, Memory, Space.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
ŞEKİLLER LİSTESİ	vii
HARİTALAR LİSTESİ	xiii
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ	xiv
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Çalışmanın Kapsamı ve Amacı	1
1.2. Çalışmanın Yöntemi.....	2
1.3. Çalışmanın Kurgusu	2
1.4. Önceki Çalışmalar ve Alana Katkı	4
2. KAVRAMLAR VE TANIMLAR	7
2.1. Bellek Teorileri	7
2.2. Bellek ve Mekân İlişkisi	10
2.3. Anı Kavramının Mekân ile İlişkisi.....	14
2.4. Toplumsal Bellek	16
3. BELLEK MEKÂNI OLARAK MÜZELER	18
3.1. Müze Evler	19
4. ALAN ÇALIŞMASI	28
4.1. Tokat'ın Fiziksel Özellikleri	28
4.2. Tokat'ın Tarihi	31
4.3. Tokat'ın Kentsel Gelişimi	32
4.4. Geleneksel Tokat Evleri	36
5. TOKAT MÜZE EVLERİ	40
5.1. Kültür Bakanlığı Onaylı Müze Evler	40
5.1.1. DEMHIST'e göre basit ev kategorisinde yer alan Latifoğlu Konağı ...	40
5.1.1.1. Latifoğlu Konağı tarihi ve mimari özellikleri.....	41
5.1.1.2. Hasan Erdem'in belleğinden Latifoğlu Konağı.....	61

5.1.2. Atatürk evleri kategorisinde Tokat Atatürk Evi ve Etnografya Müzesi.....	77
5.1.2.1. Tokat Atatürk Evi ve Etnografya Müzesi tarihi ve mimari özellikleri	77
5.1.2.2. Ercan Süsoy'un belleğinden Atatürk Evi.....	102
5.2. Müze Ev Olarak Önerilen Yapılar	111
5.2.1. DEMHIST'e göre basit ev kategorisinde önerilen Canikli Konağı	111
5.2.1.1. Canikli Konağı tarihi ve mimari özellikleri	111
5.2.1.2. Abdullah Canikli'nin belleğinden Canikli Konağı.....	123
5.2.2. DEMHIST'e göre Ruhban sınıfına ait evler kategorisinde önerilen Muslu Ağa Konağı.....	137
5.2.2.1. Muslu Ağa Konağı tarihi ve mimari özellikleri.....	138
5.2.2.2. Hasan Erdem'in belleğinden Muslu Ağa Konağı.....	153
6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	159
KAYNAKLAR.....	162
EKLER	172
EK 1: Terimler Sözlüğü	172
EK 2: Latifoğlu Konağı 06.02.1987 tarihli karar	174
EK 3: Latifoğlu Konağı 21.09.2004 tarihli yazı	175
EK 4: Latifoğlu Konağı 01.10.2004 tarihli karar	176
EK 5: Latifoğlu Konağı 11.05.2005 tarihli yazı ve eki	177
EK 6: Latifoğlu Konağı 04.12.2009 tarihli karar	178
EK 7: Latifoğlu Konağı Doğal ve Kültürel Varlıkları Koruma Envanteri.....	179
EK 8: Latifoğlu Konağı Tokat Valiliği Kültürel Değerler Yapı Envanteri	180
EK 9: Atatürk Evi ve Etnografya Müzesi 09.02.2005 tarihli rapor.....	181
EK 10: Atatürk Evi ve Etnografya Müzesi 30.03.2007 tarihli yazı.....	182
EK 11: Atatürk Evi ve Etnografya Müzesi 02.04.2014 tarihli rapor.....	183
EK 12: Atatürk Evi ve Etnografya Müzesi 24.04.2014 tarihli toplantı kararı ...	184
EK 13: Atatürk Evi ve Etnografya Müzesi 30.07.2019 tarihli yazı.....	185
EK 14: Atatürk Evi ve Etnografya Müzesi Tokat Valiliği Kültürel Değerler Yapı Envanteri.....	186
EK 15: Canikli Konağı 18.11.2014 tarihli imar çapı.....	187
EK 16: Canikli Konağı Tokat Valiliği Kültürel Değerler Yapı Envanteri	188
EK 17: Muslu Ağa Konağı 20.01.1990 tarihli karar	189

EK 18: Muslu Ağa Konağı 20.01.1990 tarihli rapor	190
EK 19: Muslu Ağa Konağı 26.12.1991 tarihli rapor	191
EK 20: Muslu Ağa Konağı 24.01.1992 tarihli karar	193
EK 21: Muslu Ağa Konağı 05.04.1998 tarihli rapor	194
EK 22: Muslu Ağa Konağı 15.05.1998 tarihli karar	195
EK 23: Muslu Ağa Konağı 05.11.1998 tarihli karar	196
EK 24: Muslu Ağa Konağı 19.11.1999 tarihli tutanak.....	197
EK 25: Muslu Ağa Konağı 22.06.2000 tarihli karar	198
EK 26: Muslu Ağa Konağı 26.05.2004 tarihli tutanak.....	199
EK 27: Muslu Ağa Konağı 13.07.2004 tarihli rapor	200
EK 28: Muslu Ağa Konağı 14.09.2004 tarihli karar	201
EK 29: Muslu Ağa Konağı 16.12.2005 tarihli yazı	202
EK 30: Muslu Ağa Konağı 03.06.2005 tarihli rapor	203
EK 31: Muslu Ağa Konağı 03.06.2005 tarihli yazı	204
EK 32: Muslu Ağa Konağı 12.07.2005 tarihli karar	205
EK 33: Muslu Ağa Konağı Tokat Valiliği Kültürel Değerler Yapı Envanteri ...	206
EK 34: Sözlü Tarih Çalışması	207
EK 35: Yapıların Dönüşüm Süreci	207
EK 36: Yapıların Müze Ev Sınıflandırması.....	207
EK 37: Yapıların Fiziksel Özellikleri	207

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 2. 1. Manastır bellek sistemi ve görsel alfabe yazıtları. (Johannes Romberch, Congestorium Artificiose Memorie, 1533) [2].....	8
Şekil 2. 2. J. Romberch'in hatırlama ilmiyle ilgili "Gongestorium Artificiose Memorie" isimli 1533 tarihli kitabında yer alan; Hristiyan aleminin hatırlama ilmini kullanarak, klasik hafıza saraylarının yerini alan dini yapıların gösterildiği bir mekân görseli [29].	13
Şekil 2. 3. Bellek ve mekân ilişkisi modeli [13].....	14
Şekil 3. 1. Müze kategorilerinin oluşturulması için form [44]	25
Şekil 4. 1. P. de Tournefort tarafından çizilen Tokat gravürü: 18. Yüzyıl başlarında Tokat Kenti [61]	33
Şekil 4. 2. Tokat kalesi ve çevresi gravürü 1815 [63]	34
Şekil 5. 1. Latifoğlu Konağı vaziyet planı (Google earth üzerinden yazar tarafından işaretlenmiştir) [75]	42
Şekil 5. 2. Latifoğlu Konağı vaziyet planı [76]	42
Şekil 5. 3. Latifoğlu Konağı alt kat planı [77].....	44
Şekil 5. 4. Latifoğlu Konağı aş evi olarak kullanılan bölüm [74]	44
Şekil 5. 5. Latifoğlu Konağı ocaklı oturma odası [74]	45
Şekil 5. 6. Latifoğlu Konağı üst kat planı [77].	46
Şekil 5. 7. Latifoğlu Konağı rölöve [77].	46
Şekil 5. 8. Latifoğlu Konağı kesit [77]	47
Şekil 5. 9. Latifoğlu Konağı Görünüş [76].....	47
Şekil 5. 10. Latifoğlu Konağı alt kat sofa [76]	48
Şekil 5. 11. Latifoğlu Konağı'ndaki alçı ocaklar [78].....	48
Şekil 5. 12. Latifoğlu Konağı hamam kemerli giriş kapısı [76]	50
Şekil 5. 13. Latifoğlu Konağı hamam iç görünüş [76]	50
Şekil 5. 14. Latifoğlu Konağı ılıkılık mekânı tonoz üst örtü [76]	51
Şekil 5. 15. Latifoğlu Konağı zemin taş kaplama [76].....	51
Şekil 5. 16. Latifoğlu Konağı zemin kat oda alçı davlumbazlı ocak [76]	52
Şekil 5. 17. Latifoğlu Konağı zemin kat oda gömme dolap [76]	52
Şekil 5. 18. Latifoğlu Konağı yan sofa mutfağa açılan alan [76].....	53

Şekil 5. 19. Latifoğlu Konağı yan sofa ahşap merdiven [76]	53
Şekil 5. 20. Latifoğlu Konağı birinci kat yan sofa görünüş [76]	54
Şekil 5. 21. Latifoğlu Konağı birinci kat yan sofa görünüş [76]	54
Şekil 5. 22. Latifoğlu Konağı birinci kat sofa iç görünüş [76]	55
Şekil 5. 23. Latifoğlu Konağı birinci kat wc görünüş [76]	55
Şekil 5. 24. Birinci kat wc görünüş [76]	56
Şekil 5. 25. Latifoğlu Konağı paşa odası [74]	56
Şekil 5. 26. Latifoğlu Konağı paşa odası [74]	57
Şekil 5. 27. Paşa odası barok tavan göbeği [74]	57
Şekil 5. 28. Latifoğlu Konağı cephe çıkmaları [74]	58
Şekil 5. 29. Paşa odası tepe pencereleri [74]	59
Şekil 5. 30. Paşa odası iç mekân görünümü [74]	60
Şekil 5. 31. Havuz başı odası duvar resimleri [74]	60
Şekil 5. 32. Latifoğlu Konağı'nda bulunan piyano [79]	62
Şekil 5. 33. Latifoğlu Konağı günlük oda [79]	62
Şekil 5. 34. Latifoğlu Konağı günlük oda yüklükler üzerindeki aydınlatma pencereleri [79]	63
Şekil 5. 35. Latifoğlu Konağı günlük oda yaşmaklı ocak [79]	64
Şekil 5. 36. Latifoğlu Konağı Günlük Odada Bulunan Hamam [79]	64
Şekil 5. 37. Latifoğlu Konağı hamam içindeki soğukluk-soyunmalık (Özdiri, 2022)	65
Şekil 5. 38. Latifoğlu Konağı mutfakta bulunan ocak [79]	66
Şekil 5. 39. Latifoğlu Konağı mutfakta kurulan yer sofrası [79]	66
Şekil 5. 40. Latifoğlu Konağı mutfakta bulunan raflar [79]	67
Şekil 5. 41. Latifoğlu Konağı üst kata ulaşılan ahşap merdiven [79]	68
Şekil 5. 42. Latifoğlu Konağı üst kat tuvaletler [79]	69
Şekil 5. 43. Latifoğlu Konağı üst kat yatak odasındaki karyola [79]	69
Şekil 5. 44. Latifoğlu Konağı üst kat yatak odasındaki beşik [79]	70
Şekil 5. 45. Latifoğlu Konağı üst kat yatak odasındaki sandık [79]	70
Şekil 5. 46. Latifoğlu Konağı üst kat yatak sofada bulunan lambalık [79]	71
Şekil 5. 47. Latifoğlu Konağı selamlık odası katibin bulunduğu bölüm [79]	71
Şekil 5. 48. Latifoğlu Konağı selamlık odası şömine [79]	72
Şekil 5. 49. Latifoğlu Konağı selamlık odası şerbetlik bölümü [79]	72
Şekil 5. 50. Latifoğlu Konağı üst kat büyük sofa [79]	73
Şekil 5. 51. Latifoğlu Konağı harem odası [79]	74

Şekil 5. 52. Latifoğlu Konağı bahçede bulunan havuz [79]	75
Şekil 5. 53. Tokat kenti içinde Atatürk Evi'nin konumu [81]	78
Şekil 5. 54. Atatürk evi 1970'li yıllarda ve günümüzde yapının yerleşim planı [82], [62].	78
Şekil 5. 55. Atatürk Evi Şeyh Şirvani 6. Sokak'tan görünüm [79]	79
Şekil 5. 56. Atatürk Evi'nin Vaziyet Planı [80], [83]	79
Şekil 5. 57. Atatürk Evi'nin bahçesi [76]	81
Şekil 5. 58. Atatürk Evi konağın bahçesindeki su kuyusu [76]	81
Şekil 5. 59. Atatürk Evi zemin kat sofa [79]	82
Şekil 5. 60. Atatürk Evi üst kat sofa [79]	83
Şekil 5. 61. Atatürk Evi haremlik merdiveni [79]	84
Şekil 5. 62. Atatürk Evi selamlık merdiveni [79]	84
Şekil 5. 63. Atatürk Evi zemin ve ara kat planı [51]	85
Şekil 5. 64. Atatürk (Süsoy) Evi birinci ve çatı kat planı [51]	85
Şekil 5. 65. Atatürk Evi'nin zemin kat planı [85]	86
Şekil 5. 66. Atatürk Evi ahırdan görünüm [86]	87
Şekil 5. 67. Atatürk Evi sokaktan girilen mekân [76]	87
Şekil 5. 68. Atatürk Evi restorasyon öncesi merdiven başlangıç sahanlığındaki niş ve içinde bulunan çeşme [87]	88
Şekil 5. 69. Atatürk Evi restorasyon sonrası merdiven başlangıç sahanlığındaki niş ve içinde bulunan çeşme [79]	88
Şekil 5. 70. Atatürk Evi restorasyon öncesi işlik odasında kazan ocağı [76]	89
Şekil 5. 71. Atatürk Evi restorasyon sonrası işlik odasında kazanocağı [79]	89
Şekil 5. 72. Atatürk Evi'nin birinci kat planı [85]	90
Şekil 5. 73. Atatürk Evi üst kat sofa [86]	91
Şekil 5. 74. Atatürk Evi üst kat sofa [86]	91
Şekil 5. 75. Atatürk Evi Mutfaktan Görünüm [86]	91
Şekil 5. 76. Atatürk Evi cihannüma odasına çıkılan ahşap merdiven [79]	92
Şekil 5. 77. Atatürk Evi mutfak ahşap tavan detayı [79]	92
Şekil 5. 78. Atatürk Evi mutfak ahşap sedir [79]	93
Şekil 5. 79. Atatürk Evi cihannüma kat planı [85]	93
Şekil 5. 80. Atatürk Evi cihannüma odası [83]	94
Şekil 5. 81. Atatürk Evi güneybatı görünümü [87]	95
Şekil 5. 82. Atatürk Evi kuzeybatı görünümü [87]	95
Şekil 5. 83. Atatürk Evi kuzeydoğu görünümü [87]	96

Şekil 5. 84. Balkonda çatıdan sarkıtılmış ahşap süslemeler [76]	96
Şekil 5. 85. Mustafa Vasfî Süsoy (1876-1934) [88].....	97
Şekil 5. 86. Vasfî Süsoy'un Çocukları; Nefise Hanım, Mithat Bey ve Salih Bey [88].....	98
Şekil 5. 87. Aliye Hanım ve kızı Nefise Hanım [88]	99
Şekil 5. 88. Vasfî Süsoy ve çocukları [89], [79]	100
Şekil 5. 89. Ön cephe bitişik parsellerle ilişkisi [76].....	103
Şekil 5. 90. Ön cephe bitişik parsellerle ilişkisi [76].....	103
Şekil 5. 91. Atatürk Evi arka bahçe görünümü [76].....	104
Şekil 5. 92. Zemin kat sofaya ve bahçe kapısına bakış [76].....	105
Şekil 5. 93. Atatürk Evi üst kata çıkış tahsilatı [76]	106
Şekil 5. 94. Atatürk Evi zemin kat sofanın iki yandan görünüşü [76]	106
Şekil 5. 95. Atatürk Evi avluda çeşme yönü tafsilatı [76].....	107
Şekil 5. 96. Atatürk Evi sergilenen malzemeler [79]	108
Şekil 5. 97. Öğrencilerin Atatürk Evi'ne ziyareti [90]	110
Şekil 5. 98. Atatürk'ün Tokat'a teşriflerinin 102. yıldönümü [91]	110
Şekil 5. 99. Canikli Konağı genel görünüm [79].....	112
Şekil 5. 100. Canikli konağı çift kanatlı ahşap giriş kapısı-restorasyon öncesi [93].....	113
Şekil 5. 101. Canikli Konağı arka bahçesi restorasyon öncesi [93]	113
Şekil 5. 102. Canikli Konağı arka cephe [93].....	114
Şekil 5. 103. Canikli Konağı ara kat [79]	114
Şekil 5. 104. Canikli Konağı ara kata ulaşılan merdiven [79].....	115
Şekil 5. 105. Canikli Konağı ön cepheden ulaşılan taşlık [79].....	116
Şekil 5. 106. Canikli Konağı arka cepheden ulaşılan taşlık [79].....	116
Şekil 5. 107. Canikli Konağı zemin kat planı [93]	117
Şekil 5. 108. Canikli Konağı taşlıktan ulaşılan ahşap merdiven [79].....	118
Şekil 5. 109. Canikli Konağı zemin kattan ulaşılan tek kollu merdiven [79].....	118
Şekil 5. 110. Canikli Konağı kesit görünümü [93].....	119
Şekil 5. 111. Canikli Konağı birinci kat planı [93]	119
Şekil 5. 112. Canikli Konağı başoda girişi [79]	120
Şekil 5. 113. Canikli Konağı başoda tavanı [79].....	121
Şekil 5. 114. Canikli Konağı başodada bulunan yüklükler [79].....	121
Şekil 5. 115. Canikli Konağı başodada bulunan alçı şerbetlik [79]	122
Şekil 5. 116. Canikli Konağı başoda sütunçe [79]	122
Şekil 5. 117. Canikli Konağı çift kanatlı kapı yanında fayton garajı girişi [76]	123

Şekil 5. 118. Zemin kat sofa alanı (Hayat denilen alan) [76].....	124
Şekil 5. 119. Canikli Konağı ambar girişi [79].....	124
Şekil 5. 120. Canikli Konağı mutfak bölümü [76]	125
Şekil 5. 121. Canikli Konağı mutfaktaki sedir alanı [76].....	126
Şekil 5. 122. Canikli Konağı mutfaktaki gömme dolap [76].....	126
Şekil 5. 123. Canikli Konağı su kuyusu [76].....	127
Şekil 5. 124. Ailenin Konağın bahçesindeki anıları [95]	128
Şekil 5. 125. Ailenin Konağın bahçesindeki anıları [95]	128
Şekil 5. 126. Ailenin Konağın bahçesindeki anıları [95]	129
Şekil 5. 127. Hayat bölümünde harem tarafına geçilen yer [76].....	129
Şekil 5. 128. Canikli Konağı ara kat planı [93].....	130
Şekil 5. 129. A01 nolu oda [76]	130
Şekil 5. 130. Canikli Konağı A01 nolu oda [76].....	131
Şekil 5. 131. Canikli Konağı birinci kat sofada Abdullah Canikli'nin nikah töreni [95]..	131
Şekil 5. 132. Canikli Konağı birinci kat sofa [76].....	132
Şekil 5. 133. Canikli Konağı birinci kat sofaya çıkan merdiven [76]	132
Şekil 5. 134. Canikli Konağı'nın El Sanatları Merkezi olarak açılışı [96].....	134
Şekil 5. 135. Canikli Konağı başodanın toplanma mekânı olarak kullanılması [97]	135
Şekil 5. 136. Canikli Konağı idari ofis olarak kullanılan ara kat bölümü [79]	136
Şekil 5. 137. Canikli Konağı etkinliklerin yapıldığı sofa alanı [79]	136
Şekil 5. 138. Mevlevihane ve Muslu Ağa Konağı vaziyet planı [98]	139
Şekil 5. 139. Muslu Ağa Konağı vaziyet planı [76]	139
Şekil 5. 140. Muslu Ağa Konağı genel görünüm [100].....	140
Şekil 5. 141. Muslu Ağa Konağı zemin kat planı [70].....	142
Şekil 5. 142. Muslu Ağa Konağı avlusu [51]	143
Şekil 5. 143. Muslu Ağa Konağı giriş kapısı [100].....	143
Şekil 5. 144. Muslu Ağa Konağı bahçe görünümü [76].....	144
Şekil 5. 145. Muslu Ağa Konağı mutfaktan görünüm [79]	145
Şekil 5. 146. Muslu Ağa Konağı birinci kat planı [70]	145
Şekil 5. 147. Muslu Ağa Konağı merkezi sofa [79]	146
Şekil 5. 148. Muslu Ağa Konağı sofa genel görünüm [79].....	146
Şekil 5. 149. Muslu Ağa Konağı sofanın kuzeyinde bulunan hamam girişi [79]	147
Şekil 5. 150. Muslu Ağa Konağı hamam giriş kapısı genel görünüm [79]	147
Şekil 5. 151. Muslu Ağa Konağı hamamın doğu cephesindeki pencere [79]	148

Şekil 5. 152. Muslu Ağa Konağı sofanın doğu kısmında bulunan odanın içindeki şerbetlik [79]	149
Şekil 5. 153. Abdülhadi Efendi ve Annesi Münüse Hanım [101].....	151
Şekil 5. 154. Abdülhadi Efendi ve Eşi İsmet Hanım [101].	151
Şekil 5. 155. İsmet Hanım, Abdülhadi Efendi, Bedriye Üstün (kızı), Bedrettin Üstün (damadı), Mediha Üstün, Ganime Üstün, Hadiye Ergün (kızı), Nurten Üstün, Feriha Barut, Nurhan Üstün [101].....	152
Şekil 5. 156. Abdülhadi Efendi ve torunu Nurten Üstün ve Nurhan Üstün [101].....	153
Şekil 5. 157. Muslu Ağa Konağı başoda da bulunan tavan süslemesi ve vitraylı pencereler [79]	154
Şekil 5. 158. Muslu Ağa Konağı harem odası tavan süslemeleri [79]	155
Şekil 5. 159. Muslu Ağa Konağı harem odası yüklük kapakları [79]	155
Şekil 5. 160. Muslu Ağa Konağı mesnevi derslerinin verildiği oda [79].....	156
Şekil 5. 161. Muslu Ağa Konağı mesnevi derslerinin verildiği oda vitraylı eliptik pencereler [79]	156
Şekil 5. 162. Muslu Ağa Konağı kışlık malzemelerin saklandığı alan [79].....	157
Şekil 5. 163. Mevlevihane ve Muslu Ağa Konağı Haberleri [102].....	158

HARİTALAR LİSTESİ

	Sayfa
Harita 4. 1. Tokat kentinin Türkiye haritasındaki konumu ve ilçeleri [52].....	28
Harita 4. 2. Tokat kent merkezi [51]	30
Harita 4. 3. Tokat kentinin tarihsel gelişimi: A: Kentin konumu; B: 13.-14. yüzyıl; C: 17 yüzyıl; D: 19. yüzyıl sonu [61], [62]	33
Harita 4. 4. 20. yüzyıl başlarında tarihi yerler [63], [64].....	34
Harita 4. 5. Çalışma alanı içinde bulunan yapılar (Google earth üzerinden yazar tarafından işaretlenmiştir) [66]	36

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

DEM HIST	Uluslararası Tarihi Ev Müzeler Komitesi -International Committee for Historic House Museums)
ICOM	Uluslararası Müzeler Konseyi
yy	Yüzyıl

1. GİRİŞ

Müzeler evler geçmişi yansıtan bellek mekânları olarak toplumla etkileşimin sağlanmasında, toplumsal değerlerin kente aktarılmasında ve de kent kimliğinin oluşmasında önemli rol oynamaktadır. Müzelerde yapılan etkinlikler ve sergileme yöntemleri ile belleğin canlı kalması amaçlanmaktadır. Geçmişi yansıtan bellek mekânı olarak müze evler geçmişte mesken olan tarihi yapıların ruhunu yansıtır, bir topluluğun veya bireylerin tarihsel anılarına bağlı alanlar olduğundan müzeler içinde ayrı bir kategoride değerlendirilmektedir. Tarihte ön plana çıkan, içinde bulunduğu dönemde önemli kabul edilen bazı insanlar vardır. Bu kişiler yaşadığı topluma kültürel, bilimsel, sanatsal vb. anlamda katkıda bulunan kişilerdir. Toplum da bu kişilere ait anıların yaşatılması adına yaşadıkları evleri değerli kabul etmektedir. Evlere verilen değer korunabilmesi için bu evler “müze ev” haline dönüştürülmektedir [1]. Müze evler kişisel tarihi deneyimletmenin yanı sıra kentin tarihini de anımsatarak ziyaretçileri çekmeyi başarmaktadır. Geleneği ve değerleri olan hayatı yeniden canlandırma özelliğine sahip olması bu müzeleri değerli kılmaktadır.

1.1. Çalışmanın Kapsamı ve Amacı

Çalışma alanı olarak Tokat kent merkezindeki tarihi müze evler seçilmiştir. Çalışmada geleneksel mimari özelliklerini koruyan müze evler bellek kavramından yola çıkarak, mekân ve bellek ilişkisi kapsamında örnekler üzerinden açıklanmaktadır. Bu bağlamda sahip olduğu değerler ile Tokat kentinin kolektif belleğinin parçası olan yapılar ele alınmaktadır. Tokat müze evlerinin kente kattığı değeri anlayabilmek adına sözlü ve yazılı tarih çalışması yapılarak bireysel ve toplumsal bellek üzerinden nasıl var olduğu tartışılmaktadır.

Kişilerin mekânla ilişki kurması, bu ilişkinin de belleklerinde nasıl yer edindiğini anlamak için öncelikle bellek kavramının barındırdığı kavramların anlaşılması, belleğin nasıl çalıştığına dair yapılan çalışmaların incelenmesi gerekmektedir. Çalışmada mekânın bellekle kurduğu ilişki, mimarlığı ilgilendiren olgular ve kavramlar üzerinden bir dizi bellek okuması yer almaktadır. Bununla birlikte bireysel deneyimlerin ve anıların kentteki müze evler üzerinden topluma aktarılması söz konusudur. Müze ev kategorisindeki bu yapılar; Latifoğlu Konağı ve Atatürk Evi'dir. Kent merkezinde müze ev kategorisinde değerlendirilebilecek, benzer kriterlerde iki yapı daha bulunmaktadır. Bu yapılar Canikli

Konağı ve Muslu Ağa Konağı'dır. Bu yapıların ulusal ve uluslararası ölçekte müze ev kategorisinde nasıl değerlendirildiği tartışılmaktadır. Çalışmada farklı mimarilere ve farklı dönemlere ait yapıların önceki kullanıcılarının hafızalarında ne kadar yer ettiğini tespit etmek hedeflenmektedir. Bu doğrultuda yapıların toplumdaki ve bireylerdeki etki düzeyi belirlenmek istenmektedir. Literatürde müze evlerle ilgili birçok çalışma olmasına rağmen, müze ev ve bellek ilişkisi bağlamında henüz tamamlanmış bir tez çalışması yoktur. Tokat kentinde de bellek mekânı olarak müze evler daha önce çalışılmadığından, bu çalışma hem mimarlık, bellek ve müze evler kesişimindeki mevcut çalışmalara hem de Tokat tarihi üzerine odaklanan mevcut literatüre katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

1.2. Çalışmanın Yöntemi

İnsan belleği ve mimarlık arasındaki ilişkiyi anlayabilmek adına yapılan bu çalışmada, bireyin hatırladıklarının ne kadar mekânsal olduğu, yaşadığı yerin akılda kalan yönlerinin neler olduğu üzerinde durulmuştur. Mekân ve bellek ilişkisi kişinin hayatında önemli yer tutan çocukluğunun geçtiği ev kapsamında incelenmiştir. Çalışmada yüz yüze görüşmeler, literatür araştırmaları, not alma, ses kayıtları, fotoğraf ile tespit, doküman analizi gibi veri toplama yöntemlerinden yararlanılmıştır. Çalışmaya yön vermesi açısından ele alınan mekanların mimari detaylarını, görüşülen kişilerin kişisel özelliklerini, ailenin geçmişini, aile yapısını, yaşadığı mekân ile ilgili belleğinde kalanları incelemek esas alınmıştır. Teze konu olan bu mekânların bazılarının eski sahipleriyle yüz yüze görüşme imkanına erişilmiş, bazılarına ise çeşitli yerel dergilerden ve anı kitaplarından ulaşım sağlanmıştır.

1.3. Çalışmanın Kurgusu

Çalışma beş bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde tezin amacı, kapsamı, yöntemi ve mevcut literatüre katkısının açıklandığı giriş kısmı yer almaktadır. Tezin araştırma sorusunun tanıtıldığı, tezin kapsamıyla birlikte araştırmanın sınırlılıkları ve odağının açıklandığı bu bölümde tezin içeriğinin nasıl bir yapıda ele alındığı, diğer bir deyişle nasıl bir kurguda sunulduğu da özetlenerek açıklanmıştır.

Bellek mekânı olarak Tokat müze evlerini çözümlemeyi ve değerlendirmeyi amaçlayan çalışmanın ikinci bölümünde, kavramlar ve tanımlar başlığı altında bellek kavramı incelenmiş ve tartışılmıştır. Araştırmanın temelini oluşturan bellek ve mekân ilişkilendirilerek, mekânsal belleğe ilişkin unsurların tarihi yapılar üzerindeki değerine

dikkat çekilmiştir. Bireyin yaşamını sürdürdüğü, yeni yaşamlar oluşturduğu, sosyal, psikolojik ve fiziksel etkileşimleri içeren ev ile ilgili olarak anı ve bellek kavramları birlikte değerlendirilmiştir. Son olarak bireysel bellekte depolanan bilgilerin insanların çevresi ile ilişkisinden ve içinde yaşadığı toplumdan bağımsız olmadığı vurgulanarak toplumsal bellek incelenmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde müzelerin nasıl birer bellek mekânı olduğu üzerinde durulmaktadır. Kent kimliğinin korunmasında görev alan müzelerin, bulunduğu yerin toplumsal ve bireysel özelliklerini yansıtmakta önemli bir görev üstlendiğinin de altı çizilmektedir. Küreselleşme sonucunda oluşan hızlı kentleşme ve göç ile birlikte bireysel ve toplumsal bellek zayıflamıştır. Müze evler toplumsal ve bireysel belleği beslemek, kent bilincini ve aidiyetini aşılama, geliştirmek, korumak ve ayakta tutmak için kentler için son derece önemlidir. Müze evlerle ilgili ilk tanım 2001 yılında DEMHIST (International Committee for Historic House Museums) tarafından yapılmıştır. ICOM bünyesinde bulunan DEMHIST sadece müze evlerle ilgili kararlar alan ve uygulama yapan bir platformdur. DEMHIST müze evlerin korunması ve yönetimi konusundaki problemlerin ve çözümlerin tartışıldığı uluslararası forumdur. Bu forumla müze evlerin daha iyi anlaşılacak profesyonellere yol göstermesi amaçlanmıştır. Bunun yanı sıra dünya genelinde toplumların kültürel yapılarından dolayı birçok müze ev olduğu için uygun bir sınıflandırma sistemi oluşturmayı ve müze evlerde daha etkin koruma seçenekleri sunmayı hedeflemektedir. DEMHIST'in çeşitli ülkelerde karşılığı olmasına rağmen Türkiye'de genel geçer kabul edilebilecek tanım yapan bir kuruluş bulunmamaktadır. Sadece korunması gereken ve korunmaya değer kültür varlıklarına dair yasal düzenlemelerde müzeye dönüştürülebilecek evlerle ilgili ipuçları bulunmaktadır. Bununla ilgili Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın "Taşınmaz Kültür Varlıkları" tanımı yer almaktadır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde çalışma alanı olarak belirlenen Tokat ilinin tarihi ve kültürel değerleri üzerinde durularak Tokat kenti tanıtılmıştır. Tokat kentinde ilk yerleşmeler kale etrafında kurulup daha sonra yapılan yapılarla birlikte düz alanlara doğru yayılmıştır. Şehrin kuzey güney doğrultusunda yeni bir yol açılmasının ardından ilk imar planı 1930 yılında oluşmaya başlamıştır. Kentte geleneksel konutlar 19. yy zamanında yapılmıştır. Genellikle iki katlı olan geleneksel evlerde iç sofalı plan tipi hakimdir. Yönetim merkezleri ve geleneksel evler Behzat Deresi etrafında bulunmaktadır. Geleneksel Tokat evleri özelliklerinde olan Tokat müze evleri de birbirine yakın konumda Behzat Deresi etrafında yer almaktadır. Bu yapılardan Latifoğlu Konağı Gazi Osman Paşa Bulvarı'nda, Atatürk Evi ve Etnografya Müzesi Devegörmez Mahallesinde, Canikli

Konağı Behzat Deresi karşısında, aynı aksta bulunan Muslu Ağa Konağı da Bey Sokak'ta yer almaktadır.

Beşinci bölümde Tokat kentindeki bellek mekânı olarak değerlendirilen müze evlere odaklanılmıştır. DEMHIST'in belirlediği kriterlere göre müze ev kategorisinde bulunan evlere değinilerek Tokat kenti üzerinden örnek verilmiştir. Bu bölümde ilk olarak hali hazırda Kültür Bakanlığı Müzeler Müdürlüğü tarafından müze olarak isimlendirilen müze evler irdelenmiştir. Bu bağlamda DEMHIST'in basit evler kategorisinde yer alan ve etnografik özellikleriyle ön plana çıkan Latifoğlu Konağı değerlendirilmiştir. İkinci olarak ulusal ölçekte müze ev olarak kabul edilen Atatürk evleri üzerinden Tokat Atatürk Evi ve Etnografya Müzesi örneği ele alınmıştır.

Beşinci bölümün ikinci başlığında DEMHIST'in ölçütlerine göre müze ev kategorisinde değerlendirilebilecek yapılar ele alınmıştır. Uluslararası ölçekte DEMHIST'in tanımlarından yararlanılarak, yapıların müzeleşme süreçlerini belgeler üzerinden çözümleyerek bu yapıların müze-ev kategorisi içinde değerlendirilmesi için bir öneri sunulmuştur. İlk olarak “Basit evler kategorisinde müze olarak önerilen yapılar” başlığı altında Canikli konağı değerlendirilmiştir. DEMHIST'in müze evler kategorisinde yer alan “Dini Bir Sınıfa Ait Olması Nedeniyle Müze-Ev Kategorisinde Değerlendirilebilecek Yapılar” başlığı altında Muslu Ağa Konağı ele alınmıştır. Tüm bu yapılar mimari özellikleri ve kişilerin belleğinden aktarılanlar kesişiminde değerlendirilmektedir.

Çalışmanın altıncı aşaması olan sonuç bölümünde ise yapılan literatür, sözlü ve yazılı tarih çalışmalarının sonrasında Tokat tarihi müze evlerinin bireylerin belleği üzerinden aktararak kente nasıl katkı sağladığı üzerinde durulmaktadır.

1.4. Önceki Çalışmalar ve Alana Katkı

Bellek mekânı olarak Tokat müze evlerinin incelenebilmesi için mevcut literatürde, bir taraftan bellek ve mekân ilişkisi irdeleyen, bellek mekânı kavramını tartışan çalışmalar, diğer taraftan müze evler üzerine yapılmış çalışmalar değerlendirilmiştir.

Bellek mekânlarına odaklanan bellek ve mekân ilişkisini araştıran başlıca çalışmalar şöyle sıralanabilir:

Kerem Ganiç'in 2016 yılındaki “Kentsel yapıtlar üzerinden bir mekânsal bellek okuması: Atatürk Kültür Merkezi (AKM)” adlı yüksek lisans tezindeki kaynaklardan yararlanılmıştır [2].

Maurice Halbwachs'ın 2016 yılında yayınlanan “Hafızanın Toplumsal Çerçevesi” adlı kitabında bireyin belleğinin toplumsallaşma sürecinde oluştuğuna vurgu yapılmaktadır. Tez için önemli bir kaynak olan bu çalışmadan referansla müze evlerin toplumsal bellek ile bağlantısı ele alınmıştır [37].

Zeynep Ece Atabay'ın 2019 yılında kaleme aldığı “Çok Katmanlı Kültür Mirasının Tanımı ve Korunmasında Bellek-Değer-Mekân İlişkisi: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fındıklı Yerleşkesi Örneği” adlı yüksek lisans tezinde bellek kavramını Locke'un bilgi anlayışına göre yorumlamaktadır. Atabay, kolektif ve kültürel bellek, bellek ve mekân, bellek ve tarih kavramlarını da çalışmasında detaylı bir şekilde incelemiştir [3].

Gizem Seymen'in 2019 yılında yaptığı “Bir Kentsel Mekânın Bellek Üzerinden Var Edilme Biçimi: Trabzon Hacıkasım Örneği” adlı tezinde Sarlo ve Bergson'un bellek üzerindeki çalışmalarına yer verilmiştir. Seymen'in çalışmasında bellek türleri ve mekân ile ilişkisi de bir örnek üzerinden incelemiştir [4].

Canan Dural Tosuji'nin 2013 yılındaki “Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi”nde yayınlanan “Bir Hafıza Mekânı Olarak Müze: Ankara Etnografya Müzesi” adlı çalışmasında Ankara Etnografya Müzesi'nin sahip olduğu koleksiyonlar ve eserlerin nasıl sunulduğunun ve aktarıldığı biçimsel olarak incelenmiştir [37].

Müze evler ile ilgili araştırmalar ise aşağıda değerlendirilmiştir:

Özge Karlık'ın 2009 yılındaki “From the “Author” to the “Reader”: Visiting Literary House-Museums in İstanbul” adlı tezinde İstanbul müze evleri incelenmektedir. Tezde özel alanların ve kamusal alanların arasındaki konumlarına işaret edilerek müzelerin geçmişte ev olarak kullanımlarıyla günümüzdeki müze olarak kullanımları karşılaştırılmaktadır [5].

Seden Uz'un 2010 yılındaki “Kişisel Mekânların Müzeleştirilmesi: Burgaz Ada Sait Faik Abasıyanık Evi Örneği'nin İrdelenmesi” adlı tez çalışmasında müze evlerin ulusal ve uluslararası tanımlamalarından bahsedilmektedir. Türkiye’de ve Avrupa’da bulunan müze ev örneklerinin incelendiği tez, bu çalışma için önemli bir kaynak oluşturmaktadır [6].

Aysen Savaş'ın 2010 yılında yayınlanan “House Museum: A new Function for old buildings” adlı çalışmasında bilinen ilk müze ev sınıflandırmasının 1993 yılında Shery Butcher-Youngs'ın kitabında yapıldığı açıklanmaktadır. Bunun devamında da müze ev çalışmaları 1998 yılında Rosanna Pavoni ve Ornella Selvafolta tarafından yapılmıştır. Çalışmada Türkiye'nin bilinen en eski müze evlerinden olan ilk ismiyle Atatürk Evi, şimdiki adıyla Çankaya Köşkü'nün müze eve dönüşümünden kısaca bahsedilmektedir [7].

Aslıhan Günhan'ın 2011 yılındaki "From Houses to Museums: Architectural Representation of Different Narrations" adlı ODTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü'nün yayınladığı tezinde müze evler yeni merak odası olarak yorumlanarak müze ev kavramını yeniden tartışmaya açmak amaçlanmıştır. Ayrıca ODTÜ Mimarlık Bölümü tarafından düzenlenen "Tarihi Evler Uluslararası Sempozyumu"ndan kesitler sunulmaktadır. Tezde Pavoni'nin müze evleri belirli kriterlere göre nasıl sınıflandırdığı aktarılmaktadır [8].

Gizem Özgürel'in 2018 yılındaki "Sanat Turizmi Açısından Müze Evler: Zeki Müren Sanat Müzesi Örneği" adlı makalesinde müze evlerin sanat turizmindeki önemine değinilmiştir. Sanatçının evi 8 Temmuz 2000 tarihinde müzeleştirilerek ziyarete açılmıştır [1].

Gülşah Gümüş Akın ve Fatih Gümüş'ün 2019 yılında yayınlanan "Türkan Saylan Lepra Anı Evi Projesi" adlı makalede Prof. Dr. Türkan Saylan'ın hayatı ve müze ev kategorisinde değerlendirilen Lepra Anı Evi'nin kuruluş süreci anlatılmaktadır [9].

2020 yılında Gözde Uzgidim ve Hatice Tozun'un "Vekam Ankara Bağ Evi Örneğinde Tarihi Müze Evler" adlı makalesinde Ankara'da müze ev kategorisinde değerlendirilen "Gedikoğlu Bağ" olarak da adlandırılan "VEKAM Ankara Bağ evi" tarihi, yaşanmışlığı, mimari yapısı ve koleksiyonları ile alanda yapılan gözlemler ve yöneticilerden elde edinilen bilgilere göre değerlendirilmiştir [10].

Yapılan çalışmalar incelendiğinde mekânsal bellek okuması, bellek-değer-mekân ilişkisi, kentsel mekânın bellek üzerinden var edilmesi, hafıza mekânı olarak müzeler ve tarihi müze evler çeşitli şekillerde ele alınmıştır. Müze ev çalışmalarında ise genel olarak yazar/sanatçı evlerini odağa alan özellikle kişilerin hikayelerini ön planda tutan çalışmalar mevcuttur. Oysa DEMHIST'in kategorilerinde etnografik özellikleriyle ön plana çıkan basit evler, ruhban sınıfına ait evler ve DEMHIST'te karşılığı olmayan Türkiye'ye özgü Atatürk evleri bulunmaktadır.

Tezde bu çalışmalardan farklı olarak bellek mekânı olarak müze evlerin ele alınması söz konusudur. Müze evler ve bellek çalışması mevcut literatürde yer almasına rağmen müze evlerin bellek mekânı olarak çalışıldığı herhangi bir çalışma mevcut değildir. Bununla birlikte DEMHIST'e göre basit evler kategorisinde yer alan yazar evleri gibi salt kişiler üzerinden gidilmeden, kentin ileri gelenlerine ait Tokat geleneksel evlerinden müzeleştirilmiş örnekler incelenmektedir. Ayrıca, Tokat geleneksel konutları üzerine yapılmış çalışmalar da mevcuttur. Bu çalışmalar mimari özelliklerine göre geleneksel Tokat evlerini belgelemektedir fakat bunların müzeleştirilmiş olanlarını ve dönüşümlerini irdeleyen bir çalışma mevcut değildir.

2. KAVRAMLAR VE TANIMLAR

2.1. Bellek Teorileri

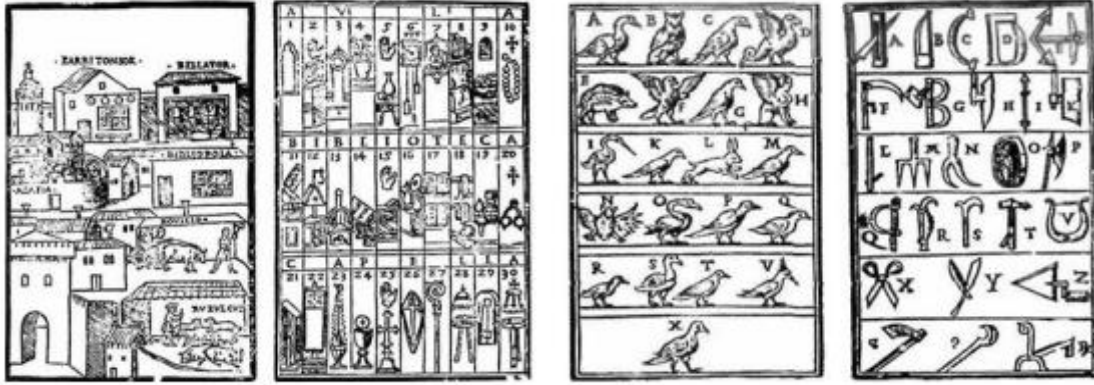
Son yıllarda toplumda sıkça karşılaşılan kavram olan kültürel ve kentsel bellek olgularını, insanların yaşadığı mekânlar ve kentler ile ilişkisini kavrayabilmek için ilk olarak bellek kavramını bilmek gerekmektedir. Yazılı kaynaklarda birçok tanıma sahip olan bellek, Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlükte “Yaşananları, öğrenilen konuları, bunların geçmişle ilişkisini bilinçli olarak zihinde saklama gücü, dağarcık, akıl, hafıza, zihin” olarak tanımlanırken [11], Webster Sözlüğü’nde “Kişinin hatırlama kapasitesi, tanıma ve hatırlaması, bilişsel anımsama, hatırlanan kişi veya unsurun imgesi ya da izlenimi” şeklinde tanımlamaktadır [12].

Belleğin felsefe sözlüğündeki açıklamalarında ise şu tanımlamalar yer almaktadır:

- “Geçmişte yaşananları gerçek somut varlıkları olmadığı halde tasarımları, imgeleri, görüntüleri yoluyla şimdiye çağırarak düşünmeyi sağlayan zihinsel işlev,
 - Deneyimleri, duyuları, izlenimleri, algıları, kavrayışları, yeniden canlandırmak üzere saklayarak tutma yetisi,
 - Geçmiş şimdiki taşıma gücü,
 - Geçmişte tanınanların saklanıp tutuldukları varsayılan zihinsel yer,
 - Gerek bilginin gerekse kişisel özdeşliğin oluşum sürecinin özel bileşeni,
 - Anımsayan öznenin geçmişte algıladığı nesnelere, yaşadığı deneyimlere, kavradığı gerçeklere ilişkin bilgi halini almamış görüşü,
 - Geçmişte yaşanmış bilinç durumlarını şimdiki bilinç durumlarına taşımayı sağlayan farkındalık,
 - Zamanı kurduğu, zamanla girilen ilişkiyi belirlediği düşünülen iç zaman yaşantısı”
- [13]

“Bellek Sanatı”nın ilk kullanımı MÖ 55’den önce Cicero’nun kaleme aldığı De Oratore’de Antik Yunanistan şairi Simonides ile anlattığı öyküyle bilinse de, bazıları kavramın ilk kullanımını Pitagorasçılara, bazıları da Antik Mısırlılara dayanmaktadır [2]. Bellek sanatı belleği eğitme yöntemlerini kapsayan bir kullanımdır. Bellek sanatına ilişkin basılan ilk kaynak, 1452 yılına tarihlenmekle birlikte Yates, özgün kaynağın üretiminin 14. yy’dan önce olduğunu anlatmaktadır [2]. Bu kaynak Ortaçağ metinlerinde olduğu gibi bu sanatı tanıdık nesneler ve yerler üzerinden ele almaktadır. Yates’e göre nesneleri ve yerleri

merkez kabul eden bu geleneksel yaklaşım, Rönesans ve hümanizmin etkileriyle birtakım değişimler geçirmiştir (Şekil 2.1).

Şekil 2. 1. Manastır bellek sistemi ve görsel alfabe yazıtları. (Johannes Romberch, Congestorium Artificiose Memorie, 1533) [2]

Bellek çalışmaları, genel olarak toplumların ve bireylerin hatırlama ve unutma süreçlerini incelemektedir [14]. Hatırlama eyleminde sadece geçmişteki olaylar değil, o olayların zihindeki temsili canlanır. Huyssen (1999)’e göre ise “geçmiş belleğin içinde yalın bir şekilde bulunmaz, anı halini alabilmesi için dile getirilmesi gerekmektedir.” Bellek sahici bir başlangıca veya gerçeğe götürmekten ziyade, bir temsile dayanmaktadır. Bir olayın yaşanması ve hatırlanması arasında fark oluşması kaçınılmaz bir durumdur. Hatırlamak eylemi ne kadar geçmişe ve deneyimlere bağlı olsa bile şu anda gerçekleşmektedir. Belleğin geçmiş ve gelecek arasındaki farkı, Huyssen’e göre “yarık” oluşturmaktadır. Bu fark belleği güçlendirerek, belleğin depolama ve yeniden çağırma sistemlerinden ayırt edici kılmaktadır [15]

Sokrates’e göre duyu algısı sadece duyuların anlık uyarılarını, bellek ise var olanı sonsuza dek anımsar [16]. Sokrates’in öğrencisi Platon, insan belleğini “zihnin rasyonel kısmının hakikat üstüne bilinçli bir düşünme sürecine girmesine yarayan bir araç” olarak tanımlamaktadır [17]. Platon’un bu tanımında öğrenmenin aslında anımsama olduğuna ilişkin söylemi ile örtüşmektedir. Çağla’nın (2007) vurguladığı gibi, Platon, bilgiyi doğuştan gelen belleğe dayandırmaktadır, onun bilgi kuramı anımsama üzerine kuruludur. Bellek tanımı Aristoteles ve hocası Platon ile benzer yaklaşımları ele almış olsa da, Aristoteles’in bellek tanımı birtakım farklılıklar içermektedir.

Deneyci görüşün kurucusu John Locke, insanın zihnini “*tabular rasa*” (boş levha) metaforu ile açıklamaktadır. Locke’a göre kişi dünyaya düşünce ve bilgilere sahip olarak gelmez. Zihni boş bir levhadır. Bu levha zaman içerisinde duyularla elde edilen idelerle

dolmaktadır. Bunlar zihin tanidikça belleğe yerleştirilir ve adlandırılırlar. Bellek anlayışı da bilgi anlayışına paralel bir şekilde gelişen Locke, bir kişinin bir olayı, düşünceyi ya da bilgiyi anımsayabiliyor olması onu deneyimlemiş olması gerektiğini savunmaktadır [18], [3].

Deneyci düşünürlerden David Hume’a göre ise düşüncenin ve bilginin kaynağı duyulardır. Locke’dan farklı olarak Hume, zihin içeriğini ideler ve izlenimler olarak ikiye ayırmaktadır. Her bir izlenim daha silik kopyası şeklinde bir ideye sahiptir. İzlenim zihinden kaybolursa bile idesi kalmaktadır. Bellek ise zihnin bu ide ve izlenimleri kullanmasını sağlayan işlevidir [19].

Kant’ın bellek modelinde ise deneyimin yorumlanması ele alınmıştır. Biliş kavramı, dışarıdan gelen gerçeklik algısının birebir kopyası olmamakla birlikte, bilinen her şey düşünce ile üretilmektedir. Bu nedenle olayların yorumlanması zihinsel hayat ve bellekte önemli rol oynamaktadır [20].

Psikoloji filozofu olan Edward Casey, “Fenomenolojik Bir Çalışma” adlı eserinde hatırlamanın bir süreç olduğunu, bu sürecin de bir deneyimi başka deneyime dönüştürdüğünü ifade etmektedir. Gerçekte yaşanmış olan deneyim, şimdiki zamanda ortaya çıkıp, anı olarak hatırlanan başka bir deneyim olduğundan bellek hiçbir zaman kalıcı değildir. Sabit olmayan ve değişebilir bir kavramdır, eylemler bütünü ifade etmektedir. Her hatırlama sürecinin sonrasında oluşan anı veya yeni deneyim birer bellektir [21], [4].

Pierre Nora’ya (2006, s.19) göre bellek “Her zaman yaşayan gruplar tarafından üretilen yaşamın kendisidir.” Bununla birlikte, belleğin unutma ve hatırlama eylemlerine açık, sürekli değişim halinde olan, ani dirilmelere ve uzun belirsizliklere elverişli bir yapısı olduğu, kullanımlara duyarlı olduğunu da belirtmektedir. Bellek her zaman günceldir, şimdiki zaman ve geçmiş zaman arasında bağlıdır; kolektiftir, sınırsızdır, bireyseldir, çoğuldur; uzamla, somutla, nesnelerle ve harelerle ilişki içerisinde olup; mutlak bir kavramdır [22].

Anıların ısrarcı bir yapısı olduğunu belirten Sarlo (2012) ise, anıların egemen oldukları, her anlamda kontrol dışına çıktıkları düşüncesindedir. Geçmiş kendi kendine bugün olmaktadır ve anının geçmişe ihtiyacı olduğu kadar bugüne de ihtiyacı vardır [4].

Bergson’un (2015) tanımına göre ise bellek: “Pratikte algıdan ayırt edilemeyen bellek, şimdiki zamanın içine geçmiş zamanı katarken, aynı zamanda sürenin çok sayıda momentinin tek bir sezgisine indirgenir ve bu ikili işlem dolayısıyla, aslında maddeyi, teorik olarak kendi içinde algılasak da bizim içimizde algılamamızın nedeni budur.” Başka

bir anlamla ifade edilirse bellek, geçmiş zamanın şimdiki zaman üzerine izdüşümü sonucunda maddenin çok boyutlu şekilde algılanmasıdır. Ayrıca Bergson’a göre bellek bireylerin dış hikayesinin kaydı olmayıp, bireylerin içindeki geçmişten alınıp işlediği “inci” dir [4].

Bellek dönemin kültürel, tarihsel, ekonomik ve sosyolojik gelişmelerine göre şekillenmektedir. Antik çağlardan bugüne kadar, çok sayıda sistematik geliştirilmiş, farklı şekillerde açıklanmaya çalışılmış, metaforlar üretilerek bilimsel temellere dayandırılmıştır. Günümüzde de kendini yenilemeye ve geliştirmeye devam eden bellek, teknoloji ile birlikte şekillenerek, müze, arşiv ve kütüphane gibi bellek mekânları haricinde farklı şekillerde de korunmaya çalışılmaktadır.

Bahsedilen bellek türlerinin öznelere olan toplumlar ve bireyler mekânlar ile var olabilmektedir. Anımsama eylemleri ve öznelere belleği de mekân olmadan değerlendirilemez.

2.2. Bellek ve Mekân İlişkisi

Hatırlamanın olabilmesi için bellek, mekân, toplumsal ve bireysel özellikler, duylara hitap eden deneyim, imge ve algılar gibi yardımcı faktörlere ihtiyaç duymaktadır. Belleği dönüşüme uğratan, yoğuran ve aktaran uyarıcıların başında da mekân gelmektedir. Bilinçli bellekte mekân en temel bileşendir, belleğin kilit taşıdır [23]. Ayrıca, “Bellek hatırlama/unutma sürecinin sürekli şekillendiği, değiştiği bir olgu, mekân ise bu ilişkiler çerçevesinin başlıca unsurudur.” [23].

Mekânın sözlük anlamı ise “Yer, bulunulan yer, ev, yurt, oturlan yer” [24], [25]’dir. Mekân Lefebvre’ye göre ise “algılanan, tasarlanan ve yaşanan” olmak üzere üçlü momenti ve “Gündelik yaşamımıza ilişkin her türlü deneyimi” içermektedir [25].

Roth (2017) ise mekânı “Mekân güçlü bir davranış şekillendiricidir” diye tanımlamıştır. Roth’a (2017) göre mekân bireylerin eylemlerini ve kişiliğini şekillendirmektedir. Bunun yanı sıra mekânı, fiziksel, kavramsal, davranışsal ve algısal olarak sınıflandırmıştır. İlk olarak yapısal elemanlarla sınırlandırılan, hacim olarak imgelenen fiziksel bir mekândan söz etmiştir. Algılanabilen, görülen mekânı algısal mekân olarak tanımlayarak, bellekte depolanan planları kavramsal mekân, zihinsel düzlemde, mimarlar tarafından mekân içindeki davranışları ve eylemleri şekillendiren mekânı da davranışsal mekân olarak açıklamıştır [26].

Mekânla ilgili olarak Güngör (2017), “Mekân insan ikilisi bir bütündür. İnsan bulunduğu mekâna göre şekil alır, mekân da insanla anlam kazanır [27]” demektedir. Pallasma ise mekânla ilgili olarak “Evimiz, bedenimiz, belleğimiz ve kimliğimizin sığınağıdır demiştir [28]”. Ayrıca “Evimiz öz kimliğimizle birleşir; kendi beden ve varlığımızın parçasına dönüşür şeklinde ifade etmiştir [28]”.

Bahsedilen mekân tanımlarında ortak çıkarım, mekânın eylemle başlayarak, eylemi şekillendirdiği ve bireysel kimlik ve eylemler özünde anlam yarattığıdır. Mekân bu anlamda hafızalarda, kullanıcıya yön veren kodlar üretilip tüketebilen çok katmanlı bir sistemdir [25].

Belleğin oluşumu ve sürdürülmesi, somut nesneler üzerinden tanımlanan süreci temsil etmektedir. Nesneler deneyimler ile ilişkilendiğinde, birey topluluk için imgeye dönüşerek bellekte saklanır. Topluluklar ve bireyler onları bu şekilde saran nesneler olmadan hatırlayamaz. Bireyin benliğini yansıtan yapıları çevreyi oluşturan fiziksel mekânlar ve kişisel eşyalara kadar her şey fiziksel çevreyi oluşturan nesnelerden oluşmaktadır. Mekân bir nesne olmasının ve bireyler için imgesel temsiller oluşturmalarının ötesinde, nesnelere ilişkin imgelerle dolu bir düzen olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumda nesnelerin belleğin aracı olmasıyla, mekânlar da belleğin bağlamıdır. Mekânın fiziksel anlamda üretimi, bir mimarlık etkinliği olmakla birlikte, mimarlık üretimleri aracılığı ile bellek süreçleri için tetikleyici işleve sahiptir [2].

Bellek mekânlaşma eğiliminde olduğu kadar toplumlar ve topluluklar da belleklerini mekânlaştırma eğiliminde olurlar. Kolektif bellek söz konusu olduğunda, bu yolla grubun değerlerini ve kimliğini somutlaştıran, kurulan bağ ve aidiyetin geliştiği, o grubun varlığını gösteren ve bu var oluşun sürekliliğini güvence altına alan simgeleşmiş mekânlar üretilmektedir. Bu mekânlar yoluyla da o grup temsil edilir [3].

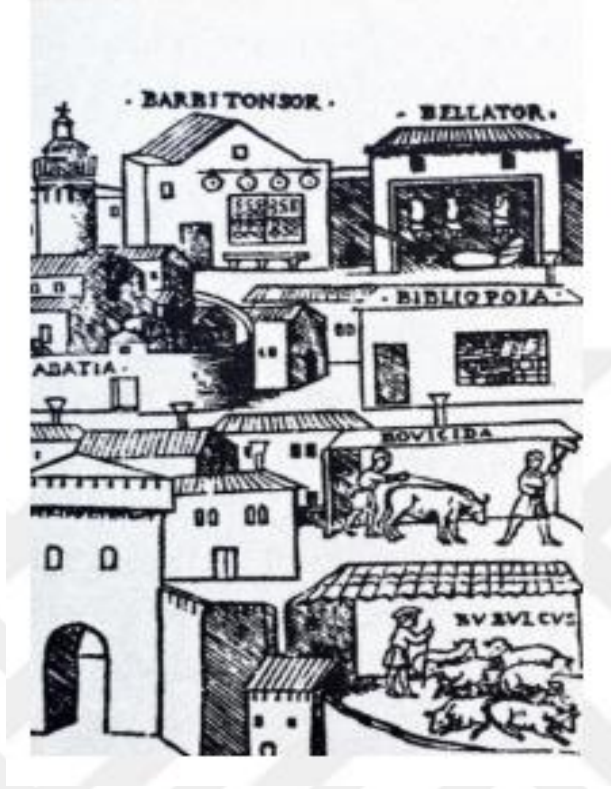
“İnsanın etkinlikleri, aracısız, görülebilir ve elle tutulur bir malzemeye kavuşturulmazsa, yok olup gider. Şunu iyi biliyorum ki, eğer doğduğum toprağa olan sevgiyi, ataların büyük hatırasını, onların düşüncelerinde ve eylemlerinde, tarihlerinde ve efsanelerinde kendi ruhumu bulma sevincini içimden çıkarıp atsam; eğer kendimi kökü karanlıkta kaybolmuş ve geleceği belirsiz bir bütüne mensup hissetmesem; ulusal marşın çalınışında kalbim hızla çarpmasa; bayrak karşısında, ıtırılı tütsü ve bazı günler kurban isteyen bir tanrıya tapan kişinin sofuluğunu hissetmesem; ulusal acıları unutsam, gerçekte ne olacağımı, bu dünyada ne yaptığımı bilemezdim. Varoluş nedenimi kaybederdim” [22]

Pierre Nora’nın sözünü ettiği mekân, yaşayan toplumun somut bir üretimidir. Nora’ya (2006) göre toplumların varoluşları ve kimlikleri ile özdeşleşen özel mekânlar,

hafızanın mayalandığı yerdir ve eserinde bu mekânları “hafıza mekânları” olarak adlandırır.

Bellek mekânları temsiliyet aracı olduğu kadar, grubun kökleri ve geçmişi ile bağlantı sağlayan araçlardır. Unutulmaktan ve yok olmaktan kurtulma, hatırlayarak yaşatma da bu bağlantının sürekliliği ile mümkündür. Mekân geçmiş ile gelecek arasında kaybedilmekten korkulunun korunması aracıdır. Nora’nın (2006) da söylediği gibi “Süreklilik duygusunun kökü mekândadır” [22].

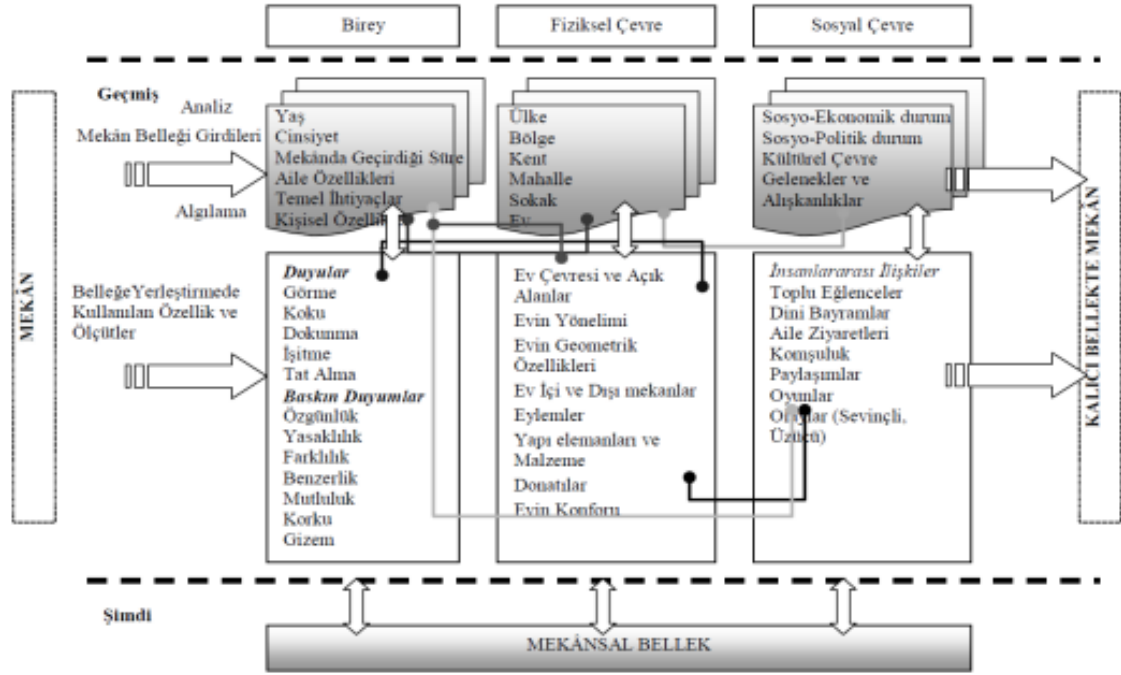
Hatırlama ilmi, bellekte yer edinmesi istenen imgelerle doldurulan, erişilebilir düzeni olan, hayali mekâna dönüştürülebilen yöneme dayanmaktadır. Bu yöntemi kullanan insanlar, zihinlerinde bir ev, kale, saray, bina gibi hayali bir mekân tasarlayarak, içinde dolaşmaya çıkmaktadırlar. Dolaşım sırasında imgeleri belirli yerlere yerleştirerek, yapılan gezme eylemindeki hatırlama işlemini kolaylaştırırlar. Sözü geçen ilim hakkında yapılan çalışmalarda zihindeki mekânların, gerçekte var olan mekânlar olması gerektiği önerilmektedir. Çünkü bilinen mekânlar belleğin daha az yorulmasını sağlamaktadır. Böylece hatırlama ilmi yaşanan bu dönemlerde “mimarın aynası” olarak nitelendirilmiştir. İmgeler de o dönemde bulunan çevreden alındıkları için bellek sistemleri döneme ait birçok bilgiyi sunabilmektedir. Buna ek olarak Draaisma (2014); “Bazı hafıza sistemlerinde, uzun zaman önce yok olmuş olan, ancak onlar sayesinde haberdar olduğumuz nesneler bulunur.” diye söylemektedir. Vandalların Roma’yı ele geçirisiyle klasik hatırlama ilmi sona ermiştir. Bu süreçten sonra “bellek sarayları” olarak isimlendirilen bu ilmin mekânsal parçasını yerini kiliseler, katedraller olarak, hafıza dinin bir aracı olmaya başlamıştır (Şekil 2.2), [29], [4].

Şekil 2. 2. J. Romberch'in hatırlama ilmiyle ilgili "Gongestorium Artificiose Memoriae" isimli 1533 tarihli kitabında yer alan; Hristiyan aleminin hatırlama ilmini kullanarak, klasik hafıza saraylarının yerini alan dini yapıların gösterildiği bir mekân görseli [29].

Sözü edilen bellek sarayları gibi bellekte mekân üretilip hatırlamayı, kurgulanan mekânlar üzerinden gerçekleştirmenin tarihi eskiye dayanmaktadır. Hatırlama eyleminin oluşmasında mekânın kullanımını ilerleyen zamanda başka düşünürler tarafından da kullanılmıştır. Bellek sistemine depolanmış bilgilerin çoğu doğası gereği mekânsaldır. Hatırlamanın ve imgelerin bellekte canlandırılmasının bellek ve mekân arasında olan ilişki ile alakalı olduğu gerçeği yadsınamaz. Çünkü bellek hatırlama eylemi olurken mekândan ayrı düşünülemez [30], [4].

Bireylerin yaşadığı mekânın geometrik şekli bellek kodlaması için belirleyici bir unsurdur. Mekânın boyutu, dokusu, renkleri, konum ve ölçeği, kokusu ve karakteristik özellikleri hatırlamanın önemli unsurları arasında yer almaktadır. Coğrafi ve iklimsel faktörlere göre farklılaşan yöresel malzeme çeşitliliği ve yapım teknikleri, kullanıcının yaşadığı mekânın tanımlanmasında, hatırlanmasında ve algılanmasında önemli rol üstlenmektedir. Bu doğrultuda bireyin mekânsal bellek deneyimi fiziksel dış faktörlere göre değişiklik gösterebilmektedir (Şekil 2.3).

Şekil 2. 3. Bellek ve mekân ilişkisi modeli [13]

Mekân içinde geçirilen sürede gerçekleşen eylemler o ortamın sıradan, samimi ya da içten bir yer olmasına yol açabilir. Örneğin eski bir köy evinde soba başında yapılan samimi sohbetler, içilen çaylar, pişirilen yemekler belleğe mekân ile birlikte kodlanır. Üzerinden seneler geçse dahi başında pişirilen yemeğin kokusu bellekten silinmez. Bu durum sosyal, fiziksel ve bireysel çevrenin mekânsal bellek üzerinde olan etkisini açıklamaktadır [31].

Heidegger belleği şu şekilde açıklamaktadır: “zaman içinde bir şimdi noktasının keyfi olarak saptanabileceği bir şeydir. Öyle ki iki farklı zaman noktasından biri, diğeri sonrasındır. Ama zamanın şimdi noktalarından hiçbirisi bir diğerine göre ayrıcalıklı değildir. Herhangi bir şimdi noktası, şimdi olarak, daha sonraki birinin muhtemel öncesidir. Sonra olarak da daha önceki birinin sonrasındır. Öyleyse zaman, aşamaları birbirine göre önce ve sonra ilişkisi içinde olan açılımıdır. Her önce ve sonra şimdiye göre belirlenir ki bu şimdinin kendisi keyfidir” [32].

2.3. Anı Kavramının Mekân ile İlişkisi

Hatıra sözcüğü ile eş anlamlı olan “anı”, sözlükte kelime anlamı ile, “Geçmişte yaşanmış çeşitli olaylardan belleğin sakladığı her türlü iz, hatıra [11]”dır. Büyük sözlükte ise; “Bir kimseyi ya da bir olayı hatırlatan nesne, andaç, anmalık, angı [24].” olarak

tanımlanmaktadır. Wertsch ve Boyer anı ve belleği “geçmiş olayları yeniden deneyimleme yeteneği” olarak tanımlamıştır [25].

Yukarıdaki bilgilerden hareketle anılar detayları ve yaşanmış anları içerdiği gibi, aynı zamanda yaşanmamış verileri de barındırabilmektedir. Anılar için genelleme yapılacak olursa, yaşanmış ya da yaşanmamış anlar ve detayları içermesi, zihinsel düzlemde kurgulanmış olup, anlatımlar ile kişinin geçmişi ile buluşarak, geçmişi geleceğe ve şimdiye taşımasıdır. İnsanlar belleklerindeki paylaşılarak hem kendi anılarını tazeleyip hem de başkalarının belleğinin bir parçası olmak adına hatıralara başvurmaktadırlar.

Tarih kişiler ve toplumlar olmadan düşünülemediği için, onun nesnesi işlevinde olan anılar da toplumdan ve kişilerden bağımsız olarak düşünülemez. Özaloğlu bu konu hakkında “Hatırlama sürekli bir yeniden inşa etme eylemidir ve kişisel bir anıyı hatırlamamız başvurduğumuz (referansımızı oluşturan) toplumsal bağlam sayesinde demektir [23]”. Konu ile ilgili olarak Bertram da, “Kolektif hafızayı oluşturan imgelerin nasıl ortaya çıktıkları ve geliştikleri, yalnızca hatıra olarak görünen şeye bakarak anlaşılabilir ifadesini kullanmıştır [33].” Buradan özetle kişiler tanık oldukları anılar aracılığı ile toplumla ve geçmişleriyle iletişim kurmaktadır. Bunun sayesinde de imgeler ve ortak kodlar üreterek varlıklarını devam ettirmekte ve geleceğe uzanmaktadırlar. Üretilen imgelerin ve kodların hatıralarda ve hafızalarda taşınmasında mekânın önemli yeri vardır. Nora, belleğin mekânsal olarak kurulduğunun vurgusunu yaparak, “hafıza mekânları”nın tanımı ile sadece fiziksel olarak duyulanabilir mekanlarla sınırlı kalmamıştır. Geçmiş, şimdi ve geleceği kurgulayan, hissiyatlaşmış ve ruhu olan mekânlar da içine alan geniş bir kullanım sunmuştur. Bu nedenle Nora için “anılar” birer “hafıza mekânı”dır. Anılar Nora’ya göre “Ulusal hafıza panoramasında bunları mekânlar olarak düşünmeyi gerektiren motiflerdir [22].”

Anılar ve anlar içinde geçtiği mekanları içermektedir. Günlük yaşamın geçtiği mekânlar ve içinde yaşanan deneyimler, olaylar ve eylemler de toplumsal ve bireysel hafıza ile birlikte; geçmiş, şimdiyi ve geleceği şekillendiren anılar içerir. Deneyimlenen mekânın ve bunun neticesinde oluşan anı ve imgeler üzerindeki önemini vurgulamak için Pallasma, “Her deneyim anıları toplama, birleştirme ve karşılaştırma edimleri imler. Ete bürünmüş bir belleğin bir mekân ya da yeri anımsamakta asli bir rolü vardır ifadelerine yer vermiştir [28].”

Loos, mimarlığın “biçim ve mekân ile ilgili bir sanat” olduğunu savunarak, mimarlığı güzel görünmek için değil, kişilerin duygusal olarak deneyimlediği ortam yaratarak, anılarına ve geçmişlerine ulaşmak için var olduğunu anlatmaktadır [25].

Anının mekânsal boyutuna “ev” penceresinden bakan Bertram; “Hatıranın kültürel kimliğin ve duygu yüklü değerlerin anahtarı, evin de onun önemli alanlarından biri olduğu açıktır demiştir [33]”. Ayrıca “Ev, bir hatıra imgesidir ifadesine yer vermiştir [33]”. “Ev” hatıralarda kişinin mekânsal hatırlamasının öznel ve en küçük parçasıdır [25]. Kişiselden toplumsala ve parçadan bütüne gidildiğinde, hatıranın mekânsal anlamdaki diğer parçaları; ülke, şehir, mahalle ve sokak şeklinde sıralanmaktadır. Bertram bununla ilgili olarak ev tasvirinin ve hatırasının mahallenin anlamını barındırdığını ve birbirlerini temsil ettiklerini söylemiştir [33]. Çetken ise anıları eşyadan kente uzanan düzlemde ele alarak;

“Kent kişinin zamansallığını kaydedebildiği dışarıdaki dünya olarak -anısı olan eşyalar-dan daha fazlasını sunar. Eşyalar anıları, o anıların geçtiği zamanda dondurarak beklerken, kent halkının eski ve yeni anılarının çakıştığı canlı bir organizma olarak kişiye zamansal yolculuğunda eşlik eder. Bu sebeple kente bakmak aynı zamanda kişinin kendine bakmasını getirir. Kişi kendi hikayesini parça parça kentle tamamlar. Kent ve kentlinin hafızasını kurar.” [34] ifadelerine yer vermiştir.

Özetle anılar geçmişten geleceğe, bireyselden topluma, mikrodan makroya mekânın yeniden üretimi ve devamlılığını sağlamaya aracı, dönemsel özelliklere tanık olan, deneyimlenen, aidiyeti ve ortaklığı yakalayan, hafızaları hem yıkıp hem kuran, kimliklerin inşa edilmesini sağlayan, tüm bunlar arasında kilit taşı ve köprü görevi üstlenen, yön gösteren zihinsel bir haritadır.

2.4. Toplumsal Bellek

İnsan yaşamında çevresiyle etkileşimde olup, etkileşimin sonuçlarını beyinde koruma, geri çağırma ve yeniden anımsama yeteneğine sahiptir. Belleğin verileri biriktirme ve geri çağırma yetisi olduğundan, bu işlem beyinde gerçekleşerek, bilinçle çalışmaktadır [35].

Halbwachs bu konuda belleğin geçmişe ait zamanların bireysel olarak depolanmadığını, bunların yeniden üretimi olduğunu söylemektedir. Halbwachs’a göre geçmiş yaşanan an içinde bireyin bağlı olduğu toplumsal çerçevelerin yardımı ile yeniden üretilmelidir. Daha geniş kapsamda bakıldığında toplumsalın sade bireylere dayatılan

kısıtlama olmadığı görülmektedir. Bireyler toplum ile karşı karşıya olmayıp, her şeyden haberdar bir şekilde toplumu ifade etmektedir.

Halbwachs tüm yazılarında belleğin sosyal koşullara bağlı olduğunu vurgulamaktadır. Belleği beyin fizyolojisi açısından ele almadan, toplumsal çerçeveyi ön plana çıkarmaktadır. Bu sayede bireysel bellek oluşur ve korunması daha mümkün hale gelir. Bu çerçeve dışında da toplumdaki insanların anılarını yeniden bulup sabitleştirecekleri başka bir bellek olamayacağını belirtmektedir. Halbwachs burada mutlak bir yalnızlık içinde büyümüş bireyin belleğinin oluşmadığını belirtmektedir [37]. Bireyin belleği toplumsallaşma sürecinde oluşmaktadır. Bellek her zaman bireye ait olsa da toplumsal olarak belirlenmektedir. Bahsedilen bu toplumsal bellek mecazi anlamda düşünülmemelidir. Toplumlara ait bir bellek yoktur fakat toplumlar bireyin belleğini belirlemektedir. Tüm kişisel anlar bile toplumsal grupların etkileşimi ve iletişimi üzerinden oluşmaktadır. Başka kişilerden öğrenilenler değil aynı zamanda o kişilerin anlattıkları, yansıttıkları ve vurguladıkları da hatırlanmaktadır [36]. Kısacası müzeler kolektif hafızanın en yaygın haldeki bellek mekânlarıdır [37].

3. BELLEK MEKÂNI OLARAK MÜZELER

Kent içindeki müzeler, kent kimliğinin sergilendiği kent tarihinin ve yaşamının anlatıldığı, kültürlerarası etkileşimin sağlandığı mekânları oluşturmaktadır. Müzelerin görevi geçmiş döneme ait olan nesneleri toplama, sergileme ve koruma olmakla birlikte, geçmiş, bugün gelecekte yaşananları karşılaştırma ve açıklama sorumluluğunu yerine getirmektir [37].

Kültürel miras kaynaklarını barındırması, yaşam standartlarının yükselmesine katkı sağlaması, yaratıcı endüstriyel ağların kilit noktası olması nedeniyle müzelerin kentte önemli rolü vardır. Kentlerin müzeler ile kurmuş olduğu etkileşimle birlikte, kültürel, ekonomik, eğitim ve endüstri alanında gerçekleştirdiği faaliyetler ile birlikte kent kimliğine katkıda bulunmaktadır [37].

Kent kimliğinin oluşmasında ve toplum ile etkileşimin sağlanmasında müzelerin birikimli bir bellek üzerinden toplumsal değerleri kente aktardıkları görülmektedir. Müzelerin bellek aktarımı kültürel varlıkların toplanarak koruma, onarım ve bakım işlemleri, belgelenmesi, arşivlenmesi ve sergilenmesi ile gerçekleşmektedir. Kent kimliğinin ve sosyokültürel belleğin aktarılması sadece sergileme ile değil, aynı zamanda yapılan eğitimler, çıkarılan yayınlar, araştırma imkânları ve müzede yapılan etkinlikler ile süreklilik kazanarak, belleğin taze kalması sağlanmaktadır [38]. Modern çağ anlayışıyla geçmiş devralan bellek mekânları olarak müzeler kent kimliğinin topluma aktarılmasında önemli rol oynamaktadır.

Müzeler kültürel belleğin sürdürülebilir bir şekilde korunduğu mekânlar olarak dikkat çekmekle birlikte, insanların hafızasının canlı tutulmasını da sağlamaktadır. Modern dönemin hatırlatmayı somutlaştıran mekânlar olan müzeleri, Walter Grasskamp “En eski müze hafızadır” şeklinde ifade etmiştir. Müzeler belleğin mekâna sığdırıldığı mağaralardan ve taşlardan farklı olmadan, belleği saklayan mekânlar olma özelliğine sahiptir. Bu mekânların deneyimi saklayan ve bilgi tutan yapısıyla insanlar eski çağlardan beri unutmaya meydan okumuşlardır. Günümüzde ise çağdaş müzecilik anlayışı ile birlikte müzeler belleğin canlılığını sağlayan mekânlar olmanın ötesinde yenilikçi ve çok yönlü bir yaklaşıma sahip yerler olarak önem kazanmıştır [37].

Bulundukları yerlerin toplumsal ve tarihi özelliklerini yansıtarak, bu alanlarda araştırma yapılmasına imkân sağlayan müzeler bir tür kamusal bellek ortamları olarak değerlendirilir. İnsanlar ile başka yaşamları birbirinden ayrı düzeylerde buluşturan

müzeler, kentlerin insanlar üzerindeki etkilerini gösterirler. Müzeler ve kentler farklı anlatıların barındığı, her insan için farklı anlamlar taşıyan birer kamusal alan olarak görülmektedir. Her insanın ve her kentin bir öyküsü vardır; müzeler bu öyküleri farklı şekilde anlatmakla beraber, birlikte kullanarak yeni öyküler yaratmaktadır [38]. Bu durumu Prof. Dr. Fethiye Erbay şu sözlerle açıklamıştır:

“Kentler tüketim, zanaat ölçeğinde, üretim ve kültürel faaliyetlerin merkezleridir. Müzeler, kentte yaşayan halkın öykülerinin ayrılmaz bir parçasıdır. Müzelerin kentin diğer kurumlarını birer ortak olarak görmeleri gerekir. Bu ortaklık arşivler, eğitim veya sanat kurumları ile olabilir. Üstelik kent halkının hem eğitimine, hem de sosyal gelişmesine yardımcı olmak bu kurumların öncelikli görevidir” [39].

3.1. Müze Evler

Müzeler günümüzde alışılmış geleneklerin dışına çıkarak, yalnızca geçmişi yansıtmakla kalmayıp, farklı şekillerle insanların hayatını yansıtan mekânlar olmuştur. Müzede sergilenmek istenilen eserler, işlevi dâhil edilerek, yaşam tarzının bütünlüğü içinde verildiğinde, onu kullanan ve üreten insana da yer verilmiş olacaktır. Bu kapsamda isminden de anlaşılacağı üzere, müze evler müzeye dönüştürülen evler olarak tanımlanmaktadır. Müze evler tarihi hatırlatarak ziyaretçileri direkt içine çekmektedir. Müze evleri olağanüstü hale getiren, değerleri ve geleneği olan hayatı temsil etmesi ya da yeniden canlandırması özelliğinin olmasıdır [10].

Ev, insanların içinde yaşayıp barındığı bir yapıdır. Bir evin mimarisi ve eşyaları o evde yaşayan insanlarla bütünleşmiştir. İçinde yaşayan kişinin ekonomik durumuna, statüsüne, kişisel özelliğine ve evin karakteristik yapısına göre farklılık göstermektedir. Koruyucu bir kabuk görevi gören ev, dışarıya karşı içindekileri korur. Bunun yanı sıra anıların toplandığı bir yer olarak karşımıza çıkar.

Evdeki eşyalar geçmişe ait bilginin korunarak, aktarılmasını sağlar. Her bir eşya geçmişteki kişi, zaman ya da yaşanmış bir olay ile bağlantılıdır. Eşyalar geçmişi somutlaştıran ve maddileştiren bellek olarak ele alınabilir. Prof. Dr. Nuri Bilgin eşyalar ve bellek ilişkisi için şöyle bir açıklama yapmaktadır:

“Bellek olarak eşya, zamanın etkisiyle zayıflar ve eğer destekleyici müdahale yapılmazsa yaşantımızdan giderek silinir. Kısa veya uzun ömürleri boyunca eşyalar, kendi imajlarının korunduğu sosyal bir bellektir.” [40].

Yaşanılan anın göstergesi niteliğindeki eşyalar, yaşanmışlığın kanıtı olarak da mekâna yansımaktadır. Bellek hatıraların somut kanıtının evdeki eşyalarda görünmesidir. Bu tanımlamalardan yola çıkarak, mekân özelindeki eşyaların evde yaşayan kimliklerin bir göstergesi olduğu görülmektedir. Bireysel kimliklerin ortaya çıkmasında araç olan eşyalar, bireyin düşüncesini de eve gelen kişiye aktarmaktadır. Bu bağlamda müze evleri ziyaret edenler, aktarılan mesaj doğrultusunda evde yaşayan bireyler hakkında bilgi sahibi olurken, eve de bu çerçeveden bakmaktadır. Bu konuyu Mimar Carole Després;

“Konutun biçimi, iç dekorasyonu ve eşyaları insanların kendilerini nasıl gördüklerini, evdeki diğer insanlarla, arkadaş ve yabancılarla nasıl bir ilişki içinde olduklarını açık ve etkili bir biçimde gösterir.” Sınırları belirleme noktasında ise “Ev kavramı, güvenlik ve kontrol, bireyin fikir ve değerlerinin yansıması, konut üzerinde etki sahibi olma ve değiştirebilme, kalıcılık ve süreklilik, aile ve arkadaş ilişkileri, aktivite merkezi, dış dünyadan kaçıp sığınılan yer, bireysel statü göstergesi, maddi/fiziksel yapı ve sahip olunan yer olgularına referansla genel bir sınıflandırmaya tabi tutulmuştur.” şeklinde ifade etmiştir [41].

Bir evin hareketli ve sabit mobilyalarında kullanıma bağlı aşınmalar evdeki yaşanmışlığın kanıtıdır. Bu sebeple evdeki eşyaların korunması, belleğin de korunmasını sağladığı için bu evlerin müzeleştirilmesi gerekmektedir. Geçmiş maddi ve manevi kanıtlarını koruyan müzeler, insanlığın da gelecek nesillere aktarılmasını sağlamaktadır. Kâr amacı gütmeyen müze evler kişisel verileri de göz önünde bulundurarak toplumsal belleği oluşturan özgün parçaların da korunmasını sağlamaktadır [6].

Tarihsel olaylarda ön plana çıkan ve içinde bulunmuş olduğu döneme yön veren kişilere toplum tarafından “önemli olma” vasfı verilmiştir. Bu sebeple o kişilerin yaşadıkları yerler özel bir konuma sahiptir. Bu insanlar içinde yaşadıkları kültüre bir şeyler katarak, örnek şahıslar olmuşlardır. İçinde yaşadığı toplumun kültürel, bilimsel, siyasal, sosyal ve sanatsal hayatına katkıda bulunan bu kişiler “önemli” olarak nitelendirilmiştir. Bu insanların bu gibi özelliklerinden dolayı hayatları merak edilmektedir. İnsanlar bu kişilerin nasıl giyindiğini, ne yediğini ve gündelik hayatlarının nasıl olduğunu öğrenmek istediklerinden, onlara ait evleri korumak istemişlerdir. Bu amaçla toplum kişilere olan saygının korunması, değerlerine sahip çıkılması ve anılarının yaşatılması adına bu evlere önem vermektedir. Bu değeri gösterebilmek için de evleri “dokunulmaz” hale getirmek istediklerinden bu evleri “müze ev” yapmışlardır. Sadece insanların istekleriyle değil, topluma yön veren bu kişiler de kimi zaman evlerinin müze ev olması talebinde

bulunmuşlardır. Bazıları ise evlerini bir kuruma bağışlayarak, kurumların bu evleri “müze ev” haline dönüştürmelerini istemişlerdir [6].

Müze evler veya tarihi ev müzeleri, kır evlerinden kalelere kadar farklı yapı türlerini bünyesinde barındırmaktadır. Bu müzeler, yapılması gereken koruma, güvenlik ve restorasyon konularının yanı sıra evin tarihi, koleksiyonları ve ziyaretçilerin yorumlanmasını sağlayan bir çalışma planına sahiptir. Bu tarz müzelerde kaynaklar sınırlıdır. Mimarlar, iç mimarlar, heykeltıraşlar, peyzaj ustaları v.b farklı meslekten insanlar bu alanlarda çalışmaktadır. Müze evlerin amacı, tarihi anlamı ve önemi olan evlerin sahip olduğu birimler ile korunarak, gerçekliğine uygun yorumlanıp gelecek kuşaklara ulaşmasını sağlamaktır. [42], [9].

Dünya’da müze evlerin yaygınlaşmasıyla uluslararası bir kuruluşa ihtiyaç duyulmuştur. 1997’de Cenova Palazzo Spinola’da "Yaşayan Tarih: Tarihi Ev Müze" konferansı düzenlenerek özel müze kategorisi için bir ICOM komitesinin kurulması dile getirilmiştir. 1998’de "Uluslararası Tarihi Ev Müzeler Komitesi" “(DEMHIST-International Committee for Historic House Museums)” kurulmuştur. Komite ilk olarak 1999 yılında komite yönetmeliklerinin onaylandığı ve ilk kurulun seçildiği St Petersburg’da toplanmıştır [43], [10]. DEMHIST, müze evlerin korunması ve yönetimine odaklanan uluslararası bir komitedir. ICOM’a (Uluslararası Müzeler Konseyi) bağlı olan DEMHIST, Fransızca’da “tarihi ev müzeler (Demeures historiques-musées)” in kısaltılmış halidir. Bu komite, müze evlerin korunması ve yönetimi konusunda çözümler üreterek, problemleri tartışmaya sunan uluslararası bir forum işlevindedir. DEHMIST’in amaçlarından biri müze evlerin daha iyi anlaşılıp, bu konu ile ilgili profesyonellere yardım etmektir. Birçok sayıda müze ev olduğundan, komite sınıflandırma sistemini yaratarak daha etkin koruma, güvenlik ve restorasyon seçenekleriyle profesyoneller ve ziyaretçiler arasındaki iletişimi kuvvetlendirmeyi amaçlamaktadır. Elde edilmek istenen sonuç az bilinen bölgeler veya alanlarda turizmin artmasını sağlayarak, komite ilişkilerini güçlendirmektir [44].

DEMHIST’in müze ev tanımlaması şu şekildedir: "Günümüzde halka açılmış, geçmişte mesken olan tarihsel yapıların, orijinal mobilyaları (eşyaları) ile tarihî, kültürel koleksiyonlarını gösteren, ünlü yaratıcıların ruhunu yansıtan ve güçlü bir şekilde bir topluluğun tarihsel anılarına bağlı, özel bir müze çeşididir" [45].

DEMHIST müze evleri belirli kategorilerde sınıflandırmıştır;

Ünlü şahıslara ait evler (Sanatçılar, politikacılar, bilim insanları, askeri kahramanlar, müzisyenler vb.

Koleksiyon evleri (Bir koleksiyoncunun şimdiki veya eski bir koleksiyonunu göstermek için kullanılan evler)

Estetik değer taşıyan evler (evin bir sanat eseri olarak değerlendirildiği yapılar)

Önemli olayların geçtiği tarihi evler

Yerel toplum evleri (Genellikle tarihi bir neden dışında toplumsal kimliği yansıtan sosyo-kültürel tesis olan ve yerel topluluk tarafından kurulan ev müzeler).

Ata yadigari olan evler (Halka açık kaleler ve kır evleri)

Saraylar

Ruhban sınıfına ait evler (halka açık kullanımda olan dini yapılar, manastırlar, başrahip evleri)

Basit evler (Bina inşaatını yansıtan değerli çiftlikler veya geçmişteki bir yaşam biçimini yansıtan yapılar) [45].

DEM HIST'in amaçları şöyle belirtilmektedir:

1. ICOM'un hedef ve amaçlarını desteklemek,
2. ICOM programlarının uygulanmasında ve gelişmesinde katkıda bulunmak,
3. Müze evler ile ilgili faaliyetlerin tamamlanmasını sağlayarak, bunları düzenlemek ve programlamak,
4. Profesyonel müze çalışanları, tarihi müze evler ve müzeler ile ilgili kişiler arasında işbirliği, iletişim ve bilgi alışveriş formu hazırlamak,
5. ICOM bünyesindeki müze evlerin çıkarlarını gözetmek,
6. Komitenin ilgi alanları ve hedefleri üzerine yayınlar çıkarmak,
7. Müze ev çalışmalarıyla ilgili yayınlara destek olmak,
8. Müze evlerle ilgili ICOM'a tavsiyelerde bulunarak, ICOM programlarının yapılmasına yardımcı olmak,
9. ICOM'a bağlı organizasyonlar ve ulusal komitelerle diğer uluslararası komiteler ile iş birliği sağlamak [46].

DEM HIST'in dünyadaki kişisel mekân örnekleri listesi bulunmaktadır. Türkiye'de ise müze evler ile ilgili bütünsel ve genel bir liste bulunmamaktadır. Tarihi müze evler bağlı olduğu kurumların müzeler listesinde yer almaktadır [6].

Komitenin adından ve tanımlardan yola çıkıldığında terminoloji "Tarihi Ev Müzeler" şeklinde belirlenmiştir. Türkiye'de müze evlerin pek kullanılmayan bir terim olmasının yanı sıra bu tanımlı yapan bir kuruluş da bulunmamaktadır. Müze evlerin veya müzeye dönüştürülecek evlerin korunmaya değer kültür varlıkları içinde olması gerektiğini vurgulayan yasal düzenlemeler mevcuttur. Bunların içinde Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın

“Taşınmaz Kültür Varlıkları” tanımı yer almaktadır. 21.07.1983 tarihinde 2863 sayılı Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Resmi Gazete’de yayınlanan “Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik” teki 6. maddeye göre;

Taşınmaz Kültür Varlıklarının; “...19 uncu yüzyıl sonuna kadar yapılmış taşınmazlardan olması; 19 uncu yüzyıl sonundan sonra yapılmış olmasına rağmen önem ve özelliklerine göre korunmasına gerek görülmesi; taşınmazın millî tarihimizdeki önemleri sebebiyle zaman unsuru ve tescil söz konusu olmaksızın Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda büyük tarihî olaylara sahne olmuş binalar ve tespit edilecek alanlar ile Mustafa Kemal Atatürk tarafından kullanılmış evlerden olması; tek yapılar için; taşınmazın sanat değeri, mimari, tarihî, estetik, mahalli, arkeolojik değerler kapsamı içinde; strüktürel, dekoratif, yapısal durum, malzeme, yapım teknolojisi, şekil bakımından özellik arzemesi,” [47] gerekmektedir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın bu tanımı kültür varlığı olarak tanımlanan yapıların Türkiye’de toplumsal tarih için önemli izler bırakmış bir kişinin evi olma, belirli bir bölgenin mimari karakterini, teknolojik bilgi birikimini yansıtmaya ve önemli bir olaya tanıklık eden bir mekân olması gibi çeşitli kriterlerin tamamını içermektedir.

İlk bilinen müze ev değerlendirmesi 1993 yılında Shery Butcher-Youngmans tarafından yayınlanan kitapta yapılmıştır. Bu çalışmayı Rosanna Pavoni ve Ornella Selvafolta’nın çalışması izlemiştir. Eski sınıflandırma sistemi müze evlerin belirli bir dönemdeki yaşam biçiminin temsil edilmesi, bir ideoloji, üslubu yansıtmaya veya içerdiği nesnelerden ve sahibinden yoksun bir değer kazanmasına vurgu yaparken; Selvafolta ve Pavoni sınıflandırma sisteminde ünlü şahsiyetlerin konakları, saraylar, sanatçı evleri, koleksiyoner evleri, kültürel öneme sahip evler ve belirli stilleri temsil eden evler gibi alt kategoriler sunmaktadır [7], [5].

ICOM tarafında 1997’de İtalya’nın Cenova kentinde yapılan Tarihi Müze Evlerle ilgili konferansta Pavoni Müze evleri şu şekilde tanımlamıştır:

“Tarihî binalar, önceki yaşanmışlıklarıyla halka açıldıklarında kendi orijinal eşyalarını ve koleksiyonlarını halka göstermek durumundadırlar. Bu koleksiyonların tarihi, kültürel, ulusal değerlere sahip olarak tanınmış bu kişilerin ruhunu koruyarak, halkın tarihsel hafızası ile bir bağlantı kuran yapılara müze ev tanımlaması yapılmaktadır. Müze evler, yapının kendisi ve içinde bulundurduğu koleksiyon ile karakteristik bir şema oluşturan, sürekli önemli bir pozisyona sahip olmuş ve bu pozisyonu korumuş olan yapılardır.” [44]

Pavoni'nin bu tanımı herkesin evinin müze ev kategorisinde değerlendirilemediğini anlatmaktadır. Bir şahsın evinin müze olabilmesi için yaşadığı dönemde toplum o kişiye önemli vasfını vermesi gerekir. Bunun yanı sıra bu kişinin evindeki koleksiyonlar ile yapının birbirini tamamlaması gerekmektedir. Ancak bu şartlar karşılandığında o ev müze kategorisi adı altında değerlendirilmektedir. Kimi zaman da kişilerin önemli olmasıyla birlikte yaşadığı yerin kendi özellikleri, çevre ile bağlantısı ve karakteristik özellikleri nedeniyle ön plana çıkmış evler müze ev olarak tanımlanmaktadır.

Bir ev tarihsel özellikleri olduğu için olduğu gibi korunuyorsa o evi müze ev kategorisinde değerlendirmek çok mümkün değildir. Bu evler tarihsel bir değer taşıdığı için “tarihi evler” kategorisinde yer almaktadır. “Tarihi evlerle müzeleştirilmiş evler arasında büyük farklılıklar vardır. Tarihi evler sadece orijinal bir yapı ile orijinal bir koleksiyondan oluşurken, müze evler orijinal yapı ve koleksiyonun yanı sıra sosyal ve politik yaşanmışlığı doğru bir biçimde yansıtabilen, geçmişi doğru bir biçimde sergileyip bunu müzecilik kriterlerine (bakım, koruma, satış departmanları, güvenlik, pazarlama ile) uygun bir biçimde gelen ziyaretçiye sunulmasını sağlayan mekânlardır.” [48], [6].

DEM HIST'in kurucuları ile “Tarihi Evler Uluslararası Sempozyumu” 10-11 Haziran 2010 yılında İstanbul ve Ankara'da düzenlenmiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığı ve ODTÜ Mimarlık Bölümü tarafından düzenlenen sempozyum Çankaya Belediyesi, Vehbi Koç Vakfı, Türkiye Ankara Şubesi ve İnönü Vakfı'nın mimarlarıyla Türkiye'de müze ev yöneticileri iş birliği ile yapılmıştır. Sempozyum sırasında bir farkındalık yaratılarak Türkiye'de bu yeni çalışma alanı için konuşmacıların bildirileri sunulmuştur. Sempozyumda müze evler belirli bir mimari tip olarak yorumlanarak bu tipler içerisinde hastaneler, okullar, hapishaneler gibi yapılarında olduğuna vurgu yapılmaktadır. Sempozyumda müze evler program, koleksiyon veya ölçeklerine bakılmaksızın mimari bir tür olarak ilan edilmiştir [8].

Rosanna Povoni de bahsi geçen sempozyumun giriş konuşmasında DEM HIST'in temel amacının müze evleri belirli bir kritere göre sınıflandırarak, evin sahibi, tarihi önemi ve mimari kalitesi gibi konulara vurgu yapmaktadır.

Tarihi müze evler ziyaretçi ile tarih arasında güçlü bir bağ kurmaktadır. Bir müze ev bütün olarak kavrandığında pek çok hikaye anlatma gücüne sahiptir. Pinna bunu şu şekilde açıklamaktadır;

“Aslında tarihi müze ev diğer müze türlerinden daha fazla bağlantı kurma ve çağrıştırmaya gücüne sahiptir. Son derece çağrıştırmaya müze evler sadece nesneler içermekle kalmaz, aynı zamanda duvarları içinde hareket eden, yaşayan, orijinal

mobilyalarını kullanan insanların yaratıcı hayal gücünü de içinde barındırır. Bu şekilde bakıldığı zaman müze evler evin kendisi yıkılmadan olayların ve anıların ortadan kaldırılmadığı dönemlerin ve rejimlerin simgesidir”.

Rosanna Pavoni sempozyumda müze evlerin sınıflandırılması ile ilgili makalesini sunmuştur. Müze evlerin sınıflandırılması ve envanterinin oluşturulması DEMHIST’in ele aldığı önemli konulardan biridir. Pavoni’nin Cenova’daki DEMHIST konferansında önerdiği anket müze evleri sekiz bölüme ayırmaktadır;

Birinci bölüm; tarihi evlerin taşınır ve sabit mirasını incelemektedir.

İkinci bölüm; müze evler içindeki mekânların kullanımını analiz etmektedir.

Üçüncü bölüm; yerleştirme kriterlerini ele almaktadır.

Dördüncü bölüm; koruma kriterlerini içermektedir.

Beşinci bölümde arşiv ve konut için tarihi belgeler üzerine araştırmalar yer almaktadır.

Altıncı bölüm; bilimsel üretim

Yedinci bölüm; öneriler

Sekizinci bölüm ise amaçlarını sorgulamaktadır.

Rosanna Pavoni’nin önerdiği bu form müze evler için işlevsel, mimari, tarihi, koruma ve kültürel bilgileri içeren detaylı bir envanter oluşturmayı amaçlamaktadır.

FORM FOR THE CREATION OF CATEGORIES OF HOUSE MUSEUMS
Only for non-profit institutions

General Information of the Museum

Name: _____

Address: _____

City: _____ State: _____ Country: _____ Tel. +() () _____ Fax. +() () _____

E-mail: _____ Web site: _____

Director: _____ Curator: _____

— Public Property ☐ Architectonic structure ☐ Furniture ☐ Grounds

— Private Property ☐ Architectonic structure ☐ Furniture ☐ Grounds

Year the Museum was Founded as a Museological Institution: _____

General Information of the Historic House

☐ uninhabited ☐ inhabited totally or partially

Architectonic Type:

☐ castle/fortifications ☐ park

☐ mansion ☐ garden

☐ house ☐ courtyard

☐ apartment ☐ other

☐ other _____

Construction of the Residence:

☐ from _____ to _____

☐ various periods (specify _____)

☐ other _____

Reconstruction of the house, if applicable:

☐ from _____ to _____

☐ various periods (specify _____)

☐ other _____

Fig. 1: First Page of the Form for the Creation of Categories of House Museums

Şekil 3. 1. Müze kategorilerinin oluşturulması için form [44]

Sempozyumda Türkiye’deki müze evlerin daha geniş bir kitleye hitap ederek konunun ilgili bir alanda tanıtılmasıyla başarılı bir sempozyum gerçekleştirilmiştir. Türkiye’deki müze evlerle ilgili farkındalık oluşturmak ve kurumsallaşma sürecini başlatmak için önemli adımlar atılmıştır. Müze evlerin kurumsallaşması ve beğenilmesi için müzeler komitesi tarafından atılan diğer bir adım da müze evler envanterinin oluşturulmasıdır [8].

Müze Evler ile ilgili Türkiye’de farklı kişilerin tanımlamalarını görmek mümkündür. Doç. Dr. Sümer Atasoy bu evler ile ilgili şöyle bir tanımlama yapmıştır: “Müze evler, mimarisi ve içinde yaşayan şahsiyet nedeniyle korunması gereken yapılardır.” [49], [6]. Başka bir tanımlama da ise Dr. Mehmet Önder müze evleri şu şekilde açıklamıştır: “Müze evler, tarihi ve mimari yönden korunması gereken konak ve evlerdir.” [49], [6].

Türkiye’de çeşitli illerde yöresel özellikleri nedeni ile ön plana çıkan, mimari süslemelerinden dolayı korunması gereken ve önemli şahıslara ait olan birçok ev, müze köşk ve konak haline getirilmiştir. Bu evlerde yakın yerlerdeki kazılardan çıkarılan arkeolojik eserlerin sergisi yapılırken, aynı zamanda da yöre halkından toplanmış etnografik malzemelerin sergilendiği görülmüştür. Müze evler belirledikleri misyonla, koleksiyon ve yapı arasındaki bütünlüğe odaklanarak hangi nesnelerin hangi koleksiyonları oluşturacağına karar vermelidir.

Söz konusu olan müze evlerin bulundukları kentlerin hafızasını koruyan, toplayan, onu kentliler ve dışarıdan gelen ziyaretçilerle paylaşan ve böylece kent bilincinin ve kimliğinin yerleşmesine katkı sağlayan birer bellek ve hatırlama mekânı olduğu görülmektedir. Müze evlerin kentlerde birer bellek mekânı olması kuruluşlarına yönelik faaliyetle başlayan bir süreçtir. Bu süreçleri şu şekilde formüle edilebilir;

-Kentte bulunan tarihi bir mekânın “müze ev” olmak üzere restore edilmesi. Bu da geçmişin restore edilmesi anlamına gelmektedir. Bununla birlikte bulunduğu yere kök salmayı ve yeni bir tarih yazımını da ifade etmektedir. Bu mekânlar bazen maddi mekânlara dönüşürken bazen de simgesel hale dönüştürülmektedir.

-Restorasyon ile birlikte kentin köklü aileleri ve kentin geri kalanlarıyla görüşme, iletişim ve müze evlerin geçmişine dair belge, bilgi ve anı toplama faaliyetleri ile devam eden “bellek yoklaması”.

-Evin içinde mevcut olan ve toplanan hatırlama figürlerinin mekâna yerleştirilmesiyle kurulan mekânın yaptığı faaliyetlerle kentin geçmişini tekrar yaşatmaya ve hatırlatmaya çalışma süreci. Bu şekilde bir yandan geçmiş hatırlanırken bir yandan da

geleceğe yönelik koruma ve toplama faaliyetleri de yürütülmüş olacaktır. Bu faaliyetlerle birlikte kentlilik bilinci ve kent kimliği de gelişim göstermektedir [50].

Mekânlar ait olduğumuz toplumun ve benliğimizin bir ifade biçimi olarak ortak belleğin ve kimliklerin kurulmasında önemli bir araçtır. Toplumlar ve kişiler bu mekânlar aracılığı ile kimliklerini, yaşantılarını, önceliklerini, kendilerini, ortak imgelerini, nasıl bilinmek istediklerini v.b pek çok değer üzerinde durarak varlıklarını ve aidiyetlerini icra etmektedirler. Özetle bir mekânı kavrayabilmenin ve anlayabilmenin en temel yolu o mekâna ait kodların çözümlenip, mekânsal verilerle ilgili bulgular elde edilmesidir. Bu bulguların da elde edilebilmesi için o mekânı yaşamış, algılamış, deneyimlemiş kullanıcıların belleklerinde ve mekânda kalan izleri takip etmek gerekmektedir. Kullanıcıların hafızalarında kalan anılar ve izler aracılığı ile bir anlamda mekân yeniden üretilmektedir. Böylece bellekler aracılığı ile iletişime geçilen mekânlar ortak imgelere eklemlenerek varlığını devam ettirmektedir. Böylece hem o mekânın geçmişiyle geleceği arasında köprü kurularak toplum ve kişiler bağlamında aktarımlar yapılması, örüntüler ve anlamlar inşa edilmesi, hem de mekânı unutmaya karşı süreklilik sağlanması söz konusu olmaktadır [25].

Çalışmanın kapsamını oluşturan Tokat kentindeki müze evlerin inşa edildiği dönemdeki politik ve ideolojik anlayış, sosyal ve kültürel dinamikler, günlük yaşam pratikleri ve mimari arayışları yansıtan birer hafıza mekânı ve kültürel değer olduğu görülmektedir.

4. ALAN ÇALIŞMASI

4.1. Tokat'ın Fiziksel Özellikleri

Türkiye'nin Orta Karadeniz Bölgesi'nde bulunan Tokat Kenti $35^{\circ} 27'$ ve $37^{\circ} 39'$ doğu boylamları ile $39^{\circ} 52'$ ve $40^{\circ} 55'$ kuzey enlemleri arasında yer almaktadır. Kentin kuzeyinde Ordu ve Samsun, güneyinde Yozgat ve Sivas, doğusunda Ordu ve Sivas, batısında ise Amasya kenti yer almaktadır. Erbaa, Almus, Reşadiye, Niksar, Zile ve Turhal olmak üzere yedi ilçeye sahip Tokat kenti $10,044 \text{ km}^2$ 'lik alana sahiptir [51], (Harita 4.1).

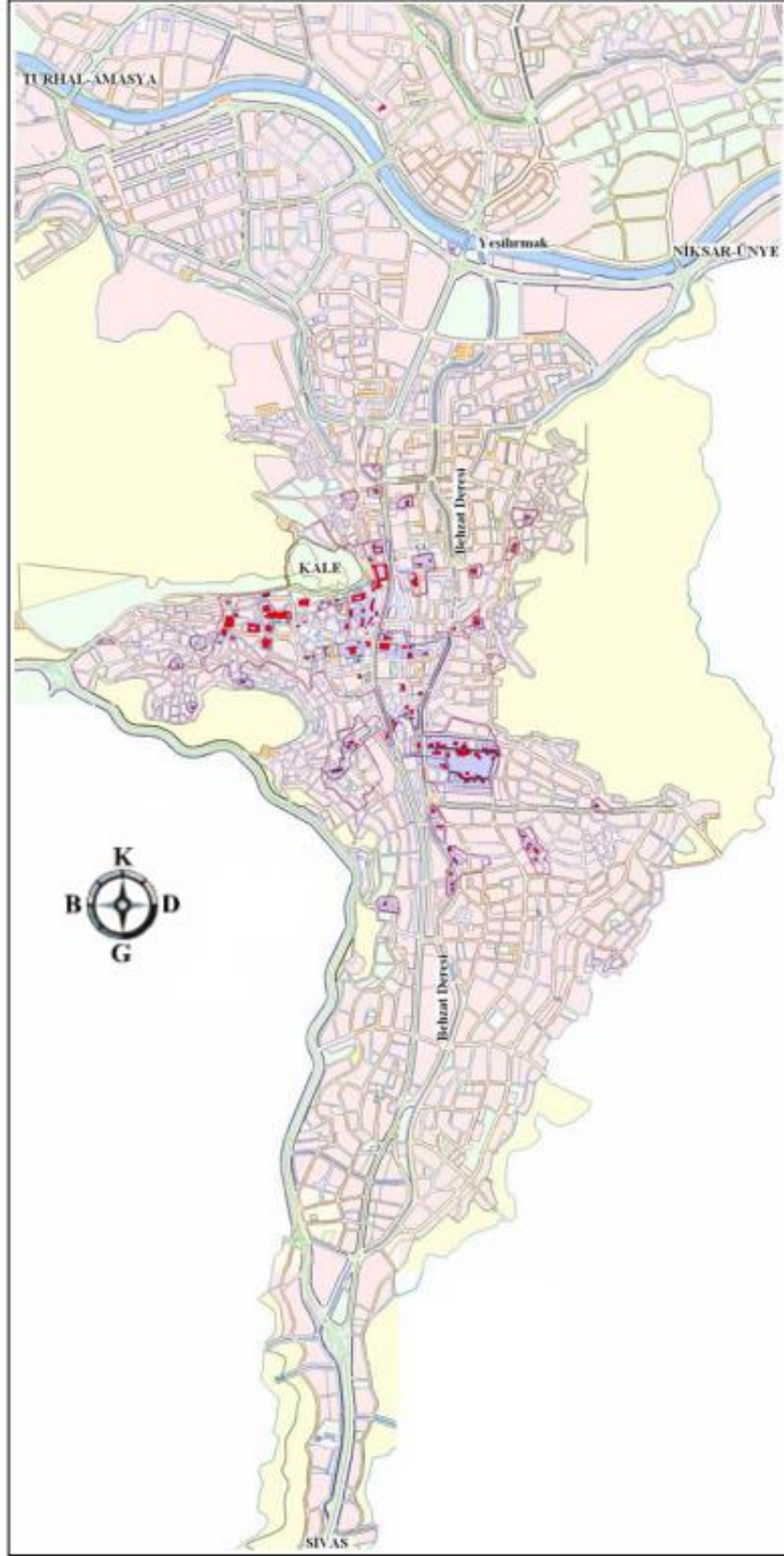
Harita 4. 1. Tokat kentinin Türkiye haritasındaki konumu ve ilçeleri [52]

Yeşilırmak havzasında yer alan kentin kuzeyinde Kelkit Kolu, güneyinde Çekerek Kolu ve orta kısmında Tozanlı Kolu olmak üzere üç önemli su kolu yer almaktadır [53]. Kentin önemli ve en büyük ovalarından biri olan Kazova, Yeşilırmak'ın doğu-batı aksında yer almaktadır [54], [55]. Bu ovanın güneyinde bulunan Behzat Deresinin iki yakasında ise kent merkezi kurulmuştur. Kentteki yerleşim güney, orta ve kuzey kesimleri olmak üzere kümelenerek üç bölüme ayrılmıştır [54], [55]. Kentin kuzey kesiminde Çağ Gölü gibi bataklık alanlar yer aldığından buralarda yerleşim oluşamamış, bu alanların kapatılması, Yeni Bağdat Yolunun etkisi ve artan yeni nüfus ile birlikte kent yerleşimi kuzeye doğru gelişmiştir. Kuzeye kadar bir yerleşim olsa da, bu kesimdeki ovanın alüvyonlu tabakasından dolayı olası bir depreme karşı sağlam olmadığı söylenmektedir. Bunun yanı sıra güney kesimde yükselen tepelerin bulunduğu yerde sel tehlikesi görülmektedir. Kentte

yaşanan sel ile birlikte Behzat Deresi ıslah edilmiş fakat tamamen önlenememiştir. Bu sebeplerden dolayı eski yerleşimler kale yakınlarında, yeni yerleşimler de Yeşilırmak'a doğru yani kuzey kesime doğru gerçekleşmiştir.

Yeşilırmak ve kollarının fiziki yapının oluşmasında önemli bir etkiye sahip olmasından dolayı kentte Behzat Deresi ve Yeşilırmak'ın kesiştiği alandaki vadide bir yerleşim oluşmuştur. Kent üç farklı doğrultuda güneyden Sivas'a, kuzeyden Yeşilırmak'a, doğudan Ünye'ye ve batıdan Amasya'ya bağlanmaktadır. Kentte ana merkez bu üç aksın birleştiği yerden güneye devam eden Gazi Osman Paşa bulvarı üzerine kurulmuştur. Bulvar kentim hem iç ulaşımı sağlayıp hem de şehirlerarası geçişe imkân vermektedir (Harita 4.2).

Harita 4. 2. Tokat kent merkezi [51]

4.2. Tokat'ın Tarihi

Tokat kentine verilen isimlere bakıldığında bu konu hakkında birçok görüşe rastlanılmaktadır. Elde edilen verilere göre Tokat'ın Togayıt Türkleri tarafından kurularak şehre “Tok-kat” “surlu şehir” ya da Tok-at “besili at” anlamında kullanıldığı düşünülmektedir. Tokat ilinin tarihi eski çağlara kadar uzanmakta olup bölgesel yönetim olarak ilk önce Pontus Galaktikos daha sonra Pontus Polemmomiakos ve Armenia Secanda olarak anıldığı görülmektedir. Tokat'ın 9 km doğusunda bu bölgede daha eski bir yerleşim yeri olan Comana Pontika (Gümenek)'in olduğu bilinmektedir. Anadolu'da Hristiyanlığın yayılmaya başladığı dönemde çıkan çatışmalar sonucu bu bölgede bulunan Hristiyanlar burayı terk ederek Tokat şehrini kurmuştur [54]. Tokat tarihinde Komana'nın yanısıra Dokeia olarak anılan şehir, Paul Witteck'in filolojik ve coğrafik delilleri ile birlikte Dokeia'nın “çanak memleket”, Tokat kentinde “etrafı tepelerle çevrili çukur yer” manasına geldiğini, Dokeia isminin yer adı tanımlamasıyla kullanılan “-ia” ekinin, doke ile birlikte kullanılmasının Grekçe bir isimden geldiğini ifade etmektedir [56].

Selçuklu ve Roma dönemlerinde kale-kent görünümüne sahip olan Tokat kenti yol kavşağında bulunması nedeniyle burayı bir ticaret merkezi haline getirmiştir. 14. Bizans imparatoru Heraklius döneminde kente Arap akınları başlamıştır. Emir Mesleme hicretin 712 senesinde Tokat ve Amasya'yı ele geçirmiş, kent 20 yıl sonra da Muaviye bin Hişam'ın eline geçse de 740 yılında Emin Süleyman bin Hişam kenti tekrar almıştır. Emevi kumandanların elinde bulunan kentte Bizans hakimiyeti devam etmektedir. Abbasi kumandanlarından olan Ali bin Abdullah ve Hasan bin Kahtaha Toka'a akınlar düzenlemiştir ancak imparatorluk İslam kumandanları tarafından yenilgiye uğratılmıştır. Abbasi himayesindeki Türkler Anadolu'ya akın etmeye başlamasıyla Anadolu Türkleşme yolunda ilk adımını atmıştır. Kayseri, Malatya, Tokat, Niksar ve Sivas bölgesi ise 1073 yılında Danişmentliler'in himayesi altına girerek bu bölgede güçlü bir devlet kurmayı başarmıştır. 1073 yılında Tokat'ta Türk hakimiyetinin etkileri görülmeye başlamıştır [57], [58].

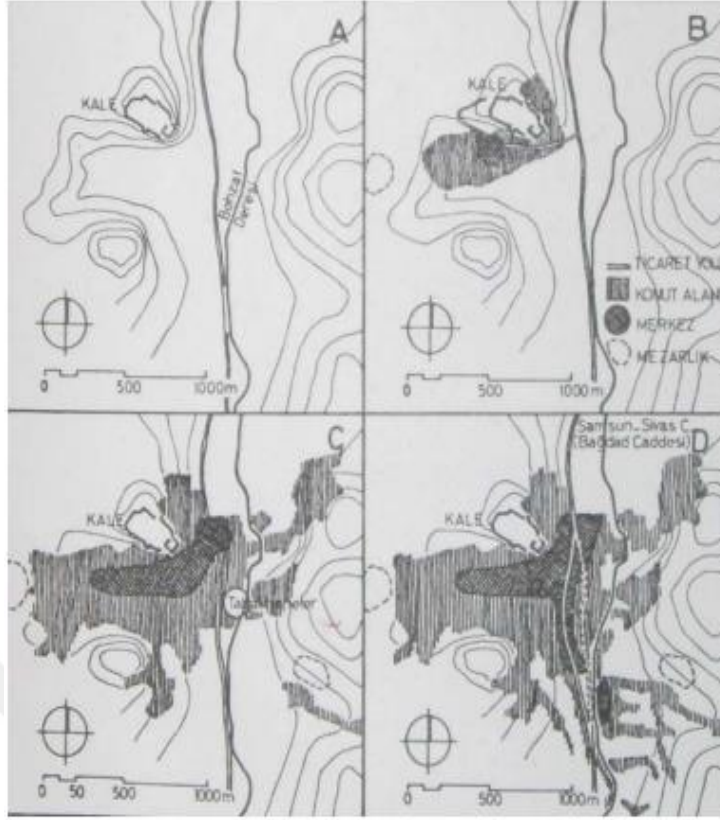
II. Kılıçarslan 1175 yılında Danişmendli Beyliğini ortadan kaldırarak Tokat'ı Selçuklu topraklarına almıştır. 1308 yılında Selçuklu hakimiyeti son bulup, İlhanlılar sırasıyla Eretna Beyliği, Kadı Burhaneddin Ahmed ile Tacüddinoğulları Beyliği'nin himayesine katılmıştır. Tokat ve çevresi 1398 yılında Yıldırım Bayezid döneminde Osmanlı topraklarına katılmıştır Tokat'a Darü'n- Nasr adı verilerek kent ilk defa Torumtay-zade Kaya Paşa'ya bırakılmıştır. Evliya Çelebi'ye göre Yıldırım Bayezid kaleye cami yaptırmış ve Tokat'ta para bastırmıştır [58].

1413 yılında Rumeli ve Anadolu Beylerbeyliği'nin yanı sıra Amasya, Sivas ve Tokat'tan oluşan bir Rum Beylerbeyliği kurulmuştur. II.Murad döneminde ise buna Canik ve Çorum dâhil olmuştur. Tokat,Sivas ve Amasya Rum Eyaleti'nin merkez toprakları haline gelerek bu yörelere Eyalet-i Rumiyye-i Suğra denilmiştir. Bu merkez 1520'li yıllara kadar bazen Tokat bazen Amasya olmuştur, 1520 yılında ise merkez Sivas olarak değiştirilmiştir. Bu düzenlemelerle ile birlikte Tokat, Sivas'ın sancağına bağlı bir kaza haline gelmiştir [54]. 1600'lü yıllara kadar toplamda dokuz nahiyeden oluşan Tokat, 1620'de dört nahiyeye düşmüştür. Bu toprakların idaresi de voyvodaya verilmiştir. 1620'li yıllara kadar mali işleri Rum Hazine Defterdarlığı yürütürken, yerine Tokat Voyvodanlığı geçmiştir.

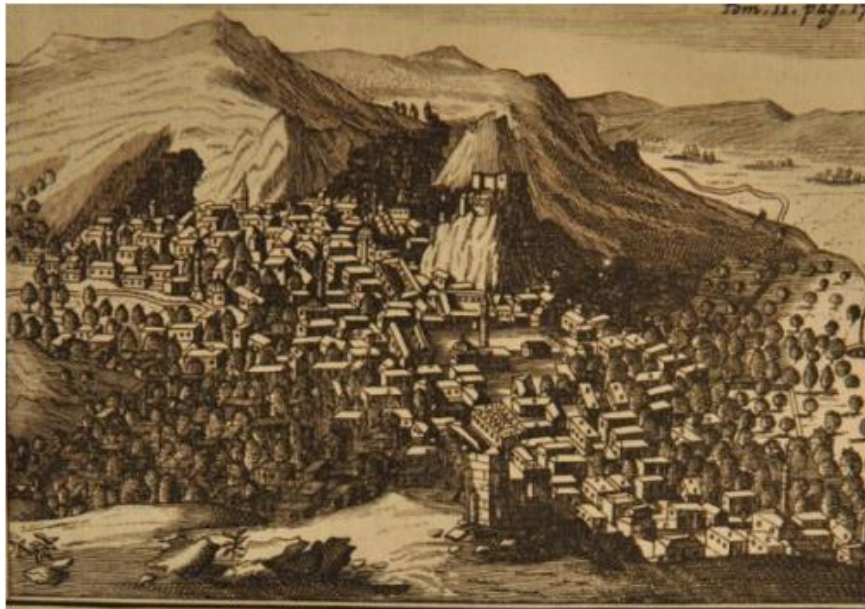
Tanzimat Fermanı'nın ilanından sonra Tokat Voyvodanlığı idari değişikliklerden dolayı kaldırılarak, Tokat Muhasıllığı kurulmuştur. İstenen verimin alınamaması ile muhasıllık kaldırılmış, şehri bir süre kaza müdürleri yönetmiştir. 1864'te Vilayet Nizamnamesinden sonra şehir kaymakam idaresine bırakılmıştır. 12 Ocak 1880'te sancak olan Tokat 1920'ye kadar bu statüyü korumuştur. 31 Mayıs 1920 yılında ise TBMM kararı ile il konumuna getirilmiştir [59].

4.3. Tokat'ın Kentsel Gelişimi

Tokat'ta ilk yerleşmeler 13.-14. yy arasında kale çevresinde kurulup, daha sonra 15. ve 16. yüzyıllarda inşa edilen mescit, hamam, medrese ve cami yapıları ile kale eteklerinden düz alanlara doğru yayılım gözlenmiştir (Harita 4.3). Kentte yerleşim kaleden güney batı istikametinden batıya doğru gelişmiştir [60], (Harita 4.4), Şekil 4.1, Şekil 4.2). Kentte mekânsal gelişimin etkilenmesinin nedeni Selçuklular ve Roma İmparatorluğu zamanında sınır kent olarak işlevlendirilmesidir [61].

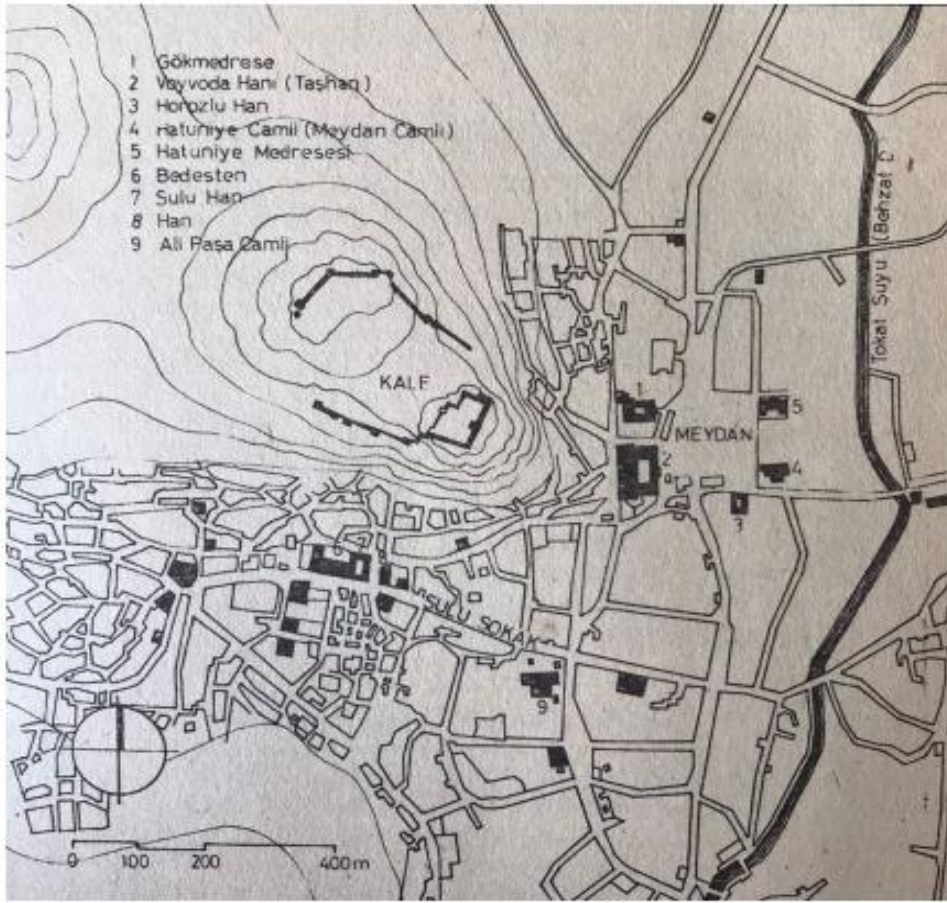
Harita 4. 3. Tokat kentinin tarihsel gelişimi: A: Kentin konumu; B: 13.-14. yüzyıl; C: 17. yüzyıl; D: 19. yüzyıl sonu [61], [62]

Şekil 4. 1. P. de Tournefort tarafından çizilen Tokat gravürü: 18. Yüzyıl başlarında Tokat Kenti [61]

Şekil 4. 2. Tokat kalesi ve çevresi gravürü 1815 [63]

Harita 4. 4. 20. yüzyıl başlarında tarihi yerler [63], [64]

19. yy sonlarında kentteki tarımsal ürünleri Avrupa pazarına aktarabilmek için yeni yollar yapılmıştır. 1869 yılında yapılan güzergâh Samsun-Bağdat hattı olarak adlandırılmış olup hattın Tokat şehri içinden geçen bölümüne ise “Bağdat Caddesi” adı verilmiştir. 1886’da Sivas valisi olan Halil Rıfat Paşa bir yol çalışması başlatarak şehrin ortasındaki bazı yapıları yıktırmıştır. Bununla birlikte şehrin kuzey-güney doğrultusunda yeni bir yol açılmıştır [61]. Kentte adliye binası, hükümet konağı gibi yönetim merkezleri de bu yolun güneyinde bulunan Behzat Deresi tarafına inşa edilmiştir. Bu gelişmelerle birlikte kentte ilk kurulan Sulu Sokak’taki geleneksel çarşı dışında bir merkez oluşmuştur.

Şehrin imar planı 1930 yılında oluşturulmaya başlanmıştır. 1933’te çıkarılan Yapı Yolları Yasası ile birlikte ilk kent haritası oluşturulmuştur [65]. 1960 yılında kentin zengin dokusu bozularak düz bir çarşı oluşturulmuş, Gazi Osman Paşa Bulvarı kullanıma açılmıştır [60]. Bu bulvarın açılması ile Behzat Deresi tarafında konumlanan yönetim merkezleri yeni bulvar çevresine taşınmıştır. 1967’de üçüncü imar yasasıyla bağlar bölgesi de imara açılarak kent merkezinden bağımsız, toplu konutların bulunduğu “Karşıyaka” olarak isimlendirilen yeni bir yerleşim bölgesi daha oluşmuştur. Bu bölge kent merkezindeki geleneksel dokudan çok farklı gelişme göstermektedir.

Çalışma alanı içinde yer alan Behzat Deresi’nin sağ ve sol kolunda yer alan sivil mimari örneklerinden biri Gazi Osman Paşa Bulvarında bulunan Latifoğlu Konağı, diğeri ise Devegörmez Mahallesi’ndeki Atatürk Evi ve Etnografya Müzesi’dir. İlki 1919 yılında olmak üzere Tokat’ı 5 defa ziyaret eden Atatürk’ün 1924 yılında Latife Hanım’la da misafir edildiği, Bandırma Vapuru’ndaki Yüzbaşı Mustafa Vasfi Süsoy’a ait olan konaktır.

Behzat Deresi’nin sağ kolunda Tokat kentinin geleneksel evlerinin bir arada olduğu, tarihi sokaklar yer almaktadır. Derenin karşısında bulunan Tokat geleneksel evi plan yapısında olan Canikli Konağı da bu yapılardan biridir. Canikli Konağı ile aynı aksta bulunan, tarihi Bey Sokağı’nda Tokat’ın önemli tarihi mekânlarından olan Mevlevihane ve onun müstemilatı Muslu Ağa Konağı bulunmaktadır (Harita 4.5).

Harita 4. 5. Çalışma alanı içinde bulunan yapılar (Google earth üzerinden yazar tarafından işaretlenmiştir) [66]

4.4. Geleneksel Tokat Evleri

Her bölgenin kendine özgü etnografik özelliği olduğundan bu mimari öğelerine de yansımaktadır. Müze evler yöresel kültürün korunduğu kamusal mekânlardır. Birçok bölgede müze evlerin “Geleneksel Anadolu Evi” özelliği gösterdiği tespit edilmiştir. Bu nedenle Anadolu evlerinin genel özelliklerine göz atmak gereklidir. Türkler Anadolu’ya yerleştikten sonra, gelişen şehircilik ile birlikte Anadolu’da “Geleneksel Anadolu Evi” kavramı ortaya çıkmıştır.

İslamiyet kabul edildikten sonra göçebe hayattan yerleşik hayata geçen Türkler, Anadolu’ya yerleşmeden önce var olan yaşam gereklerini, Anadolu coğrafyasının iklim koşullarını, İslamiyetteki yaşam biçimini göz önünde bulundurarak kendi gereksinimlerine uygun evler yapmışlardır. Bu şekilde göçebe hayat tarzında kullanılan portatif çadır mimarisinden etkilenerak basit düzende çadırları andıran yapılar inşa etmişlerdir [67].

İslam inancına ve geleneklere göre geleneksel Anadolu evlerinde kadın mahremiyeti ön plana çıkarılarak, yapıda iç avlu fikri benimsenmiştir. Yüksek duvarlarla ayrılan evlerin avlusunda genellikle ikili yaşam mevcuttur; erkekler “selamlık” denilen yerde, kadınlar ise “harem” denilen yerlerde oturmaktadır. Geleneksel Anadolu evlerinde kadın

mahremiyetinin önemli olması nedeniyle, eve gelen erkek misafirler tarafından kadınların görülmesi önlenmeye çalışılmıştır. Erkeklerin bulunduğu selamlık bölümü giriş ile doğrudan bağlantılı olacak şekilde, gelen misafirler bu bölümde ağırlanmaktadır. Bu kata hizmet ise aynı kattaki “aşevi” nden sağlanmaktadır. Evdeki dönme dolaplar kadınların mahremiyetinden dolayı geliştirilmiş fonksiyonlardır. Harem odası genellikle üst katta bulunmaktadır. Bu odanın pencereleri ise komşularını rahatsız etmeyecek şekilde tasarlanmıştır. Dışarıdan bakıldığında içerisi görünmeyecek biçimde düzenlenerek, kafes ile kapatılmıştır. O dönemde erkek hakimiyetinden dolayı selamlık diğer odalara göre daha süslü ve büyüktür. Aile yapısı incelendiğinde; evdeki en yaşlı erkek bir çeşit yönetici veya reistir. Aile; anne, baba, babanın anne ve babası, evlenmiş erkek çocuklar, evlenmemiş kız ve erkek çocuklardan oluşur. Aile gelişmesini kız çocuk değil erkek çocuk sağlar. Anne ve eş olarak kadınlar evde ailenin alt yapısını oluşturan işlerle meşguldür. İçeride dönük hayat tarzının yanında kadınlar, ticarete ve tarıma dönük üretime katılabilmekte ancak konunun pazarlama düzlemindeki işlerine karışmamaktadır. Bunun nedeni ise toplumsal hayata ait kurallardan dolayıdır. Feodal düzendeki bu ailede edilgen konumda bulunan kadın, geleneksel evin tasarımını da yönlendirmektedir.

Türk ev yaşantısında büyük bir yalınlık vardır. Yerde oturulur, yerde çalışılır, yer yatağında yatılır ve yerde yemek yenir. Yataklar yüklük denilen dolaplar içinde durmakta, uyunacağı zaman yere serilip sabah tekrar dolaba konmaktadır. Yemek yenileneceği zaman yere önce sofraya bezi serilip, sininin üzerine konulacağı altlık ve üzerine de bakır sini veya tahta tabla yerleştirilerek yemek düzeni kurulmaktadır. Bu amaçla odanın orta alanı boş bırakılmıştır. Bu yaşam tarzı, ölçü ve orantıların oluşmasında önemli bir etken olmuştur. Geleneksel Anadolu evlerinde mutfak olarak ayrılmış ayrı bir alan yoktur. Bunun yerine tüm fonksiyonları içeren odalarda yemek yapılmakta ve yenilmektedir. [68]. Geleneksel Anadolu evleri müze eve dönüştürüldüğünde geçmişteki gündelik yaşam yapısını sunmaktadır.

Sofa ise iç mekân düzenlemesi açısından evin mahremiyetinde önemli bir işleve sahiptir. Ev halkı giyinip, örtünerek bu alanda toplanmakta ve çeşitli eğlenceler, toplantılar, düğünler bu mekânda yapılmaktadır. Tokat kentinde de ilk olarak çadır şeklinde, sofasız ve tek odalı plan tipinde yaşam tarzı benimsenmiş, daha sonra ise iki mekânlı plan tipine geçilmiştir. Evlerin iki köşesine birer oda yerleştirilerek, odaların önüne ise kesintisiz şekilde devam eden sofalar eklenmiştir. Bu planlar ileride uygulanacak sofalı planların da ilk örneklerini oluşturmaktadır [69].

Tokat'ta geleneksel konutlar 19. yy'a tarihlendirilmektedir. 19. yy öncesindeki geleneksel evlerin günümüze ulaşamamış olması, ahşap yapıların ömrünün genel olarak 200 yıl civarı olması ve Tokat kentinde tarih boyunca zelzele, yangın, sel gibi felaketlerin olmasına dayandırılmaktadır [70], [51]. 1914 yılında Cumhuriyet meydanında büyük bir yangın çıkarak, Buzlu sokağından Sulu Sokağına kadar olan 80 ev ve birçok yapı yok olmuştur [71].

Genellikle iki kattan oluşan Tokat geleneksel evlerinde zemin katlar genel hizmet alanı olarak yapılmıştır. Zemin katlar taşlık bölümüne açılır, taşlığın yan tarafında ise mutfak ve kiler yer almaktadır. Bu bölüm iş evi olarak adlandırılmaktadır. Kışlık yiyeceklerin hazırlandığı iş evinde bir ocak bulunmaktadır. Taşlık bölümünden merdivenle ara kata çıkılmaktadır. Ara katlarda genellikle bir veya iki oda bulunmaktadır. Bu kattaki odaların tavanları alçaktır ve kış aylarında kullanılmaktadır. Esas yaşam alanı ise üst katta yer almaktadır. Tuvaletler ara katın bir köşesinde veya zemin katta yer almaktadır [51].

Geleneksel Tokat evlerinde üç ana plan tipi vardır; [72]

1)İkiyüzlü iç sofalı plan tipi: Orta kısımdaki sofaya iki yandan açılan odalar sisteminden oluşmaktadır. Bu tip evlerde iki taraftaki oda sayısı değişkenlik gösterebilmektedir. Tokat kentinde ikişer odalı plan tipleri kullanılmıştır.

2)Üç tarafı odalı dış sofalı plan tipi: Bir yüzü dışarı açılan sofanın diğer üç tarafı odalar ile çevrili plan tipidir. Sofadan inişi sağlayan merdivenler odalar arasına gizlenmiştir.

3) Dış ve köşe sofalı plan tipi: Köşe tarafa yerleştirilen sofayla etrafındaki odalardan oluşan plan tipidir. Bu tip planlarda merdiven sofanın bir köşesinde bulunmaktadır. Odalarda geleneksel Anadolu evinin sahip olduğu tüm geleneksel özellikler mevcuttur. Bu bölümlerde yüklük, dolap, sedir, pabuçluk, gusülhane, çiçeklik nişleri ve ocak bulunmaktadır.

Geleneksel Tokat evleri genellikle iç sofalı şekilde düzenlenmiştir. Bu evlerde aynı katta iki sofa bulunurken bu sofalardan biri ön kısma diğeri arka kısma açılmaktadır. Bu sofalardan birbirine geçiş bulunmaktadır. İç sofalı plan tipine örnek olarak verilebilecek Tokat geleneksel evlerinden olan Tokat Atatürk evi “iki yüzlü iç sofalı”dır [70].

Tokat geleneksel evlerinde sadece bir katta sofanın bulunduğu evler de vardır. Buna örnek olabilecek yapılardan bir tanesi Latifoğlu Konağı'dır. Bu sebeple tek yöne açılan sofaların bulunduğu konutlar tek yüzlü, iki yönde cephesi olan biri ön biri arka kısma açılan sofaların bulunduğu konutlar ise iki yüzlü olarak tanımlanmaktadır [70].

Geleneksel Tokat evlerinde genel olarak bahçe kullanımı yaygındır. Bu konutlarda iki türlü bahçe kullanımı vardır. Bunlardan birinde ilk olarak sokaktan bahçeye geçiş, bahçeden de eve geçiş bulunmaktadır. Diğerk bir kullanım ise sokaktan eve geçilip, evden bahçeye geçilmektedir. Tokat geleneksel evlerinde genellikle ikinci kullanımın yaygın olduğu görülmektedir [51].

5. TOKAT MÜZE EVLERİ

5.1. Kültür Bakanlığı Onaylı Müze Evler

5.1.1. DEMHIST’e göre basit ev kategorisinde yer alan Latifoğlu Konağı

DEMHIST’in müze ev kategorisinde bulunan “basit evler” geçmişteki bir yaşam biçimini yansıtan yapılar olarak ele alınmaktadır. Bu evler bireylerin ve toplumun tarihsel anılarına bağlı alanlardır. Aynı zamanda basit evler etnografik değerlerin korunduğu özel alanlardır. Latifoğlu Konağı’nın koleksiyon malzemesi içinde Tokat’ın ileri gelen ailelerinin özel eşyaları da bulunduğu için bu malzemeler etnografik olarak kabul edilmektedir.

Etnografya her ulusun oluşumu itibarıyla maddi ve manevi kültürlerini, düşünce yapılarını, hayatı anlamlandırma ve algılama biçimlerini, yaşam şekillerini ifade etmektedir. Örfler, adetler ve geleneklerin günlük hayattaki izlerini yansıtmak etnografya müzelerinin rollerindendir. Müzelerde bulunan ve bir toplum ait maddi üretimi yansıtan ürünlere etnografik eşyalar denmektedir. Bu eşyalardan oluşan koleksiyonları sergileyen, koruma altına alan müzelere de etnografya müzeleri denilmektedir. Latifoğlu Konağı bu özelliklerinden dolayı etnografya müzesi özelliği taşımaktadır. Bu müzelerde insanların günlük yaşamda kullandıkları tarım aletleri, ev aletleri, süs eşyaları, el sanatları ve giyim gibi üretimler de etnografik eser kapsamına girmektedir. Etnografya müzeleri günlük yaşamdan kesitler sunarak, ziyaretçiyi yolculuğa çıkaran ve anıları gözlemleme fırsatı sunan mekânlardır [73].

Anadolu gibi birçok uygarlığa ev sahipliği yapan bir coğrafyanın pek çok değeri hafızasında barındırdığı görülmektedir. Etnografik değerlerin ve bunların yansımaları barındıran etnografya müzelerinin Anadolu’da önemli bir yeri olduğunu ve Anadolu kültürünün bel kemiğini oluşturduğu göz önünde bulundurularak yapılan bu çalışmada Latifoğlu Konağı bellek mekânı olarak ele alınmıştır.

5.1.1.1. Latifoğlu Konağı tarihi ve mimari özellikleri

Tokat'ta Gazi Osman Paşa Bulvarı üzerinde bulunan konak, plan ve süsleme özellikleri ile 19. yy. geleneksel konut mimarisinin seçkin örnekleri içerisinde yer almaktadır. Uzun yıllar tadilat görmeyen, kendi haline bırakılan konut, 1985'te dönemin valisi Recep Yazıcıoğlu tarafından kamulaştırılıp, 1989 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı şekilde müze-ev kategorisinde değerlendirilerek hizmete açılmıştır.

Konağın yapım yılı 1291 H./1875 M. yılına tarihlenmektedir. Tapu sicil kayıtlarına bakıldığında ise üç tapu kaydı ile karşılaşılmaktadır; bu kayıtlardan ilki ilk başta belirtilen en eski tapu kaydıdır. Konak bu tapu kaydında, "1291 tarihi itibarıyla ev olarak Latifzade Musa ve Osman adına" olarak düzenlenmiştir. Diğer tapu sicil kaydı Temmuz 1313H./895-95 tarihindedir. Bu kayıta konak Abdüllatifioğlu ve Osman adına kayıtlıyken, iki parçaya ifraz edilmiştir. Sonrasında konağın Osman hissesine verilerek adına tahsis ibaresi bulunmaktadır. Üçüncü tapu sicil kaydı Temmuz ayı 1339 H./1920-21 M. tarihine aittir. Bu tapu kaydında konak Temmuz ayı 1339 tarihinden itibaren Latifzade Osman adına kayıtlıdır. Latifzade Osman'nın zevcesi olan Sadiye Hanım'ın çocukları Mustafa, Fahri ve Süleyman'ı terk ederek öldüğü bilgisi de bulunmaktadır [74].

Konak Tokat'ın Bağdat Caddesi olarak bilinen aksında yer almaktadır. Bağdat Caddesi Pervane Hamamı ve Taşhan'dan başlayarak, günümüzdeki kuyumcular çarşısı, mahkeme önü denilen Ali Paşa Camii'si önü, günümüzdeki yer altı çarşısı, Yüksek Kahve, Mevlevihane, ve şehrin idari merkezi olan Hükümet Konağı'nın bulunduğu yerden Sivas aksına devam eden caddedir. Latifoğlu Konağı Bağdat Caddesi'nin arka yüzüne yapılmıştır. 1930'lu yıllarda Gazi Osman Paşa Bulvarı'na açılan konağın bahçe kısmı yok olmuştur. Konağın esas girişi günümüzdeki Halk Bankası binası önündendir, ancak özünü korunamamıştır (Şekil 5.1, Şekil 5.2). Bağdat Caddesi'ne cephe olan Latifoğlu Konağı 1980'li yıllarda Kültür Bakanlığı tarafından kamulaştırılarak restore edilmiştir. Restorasyondan sonra konak etnografya müzesi olarak hizmete açılmıştır. Ahşap yapılarda karşılaşılan sıva bozulmalarından dolayı bu restorasyondan sonra iki kez basit onarımdan geçmiştir. 1980'li yıllarda dönemin müze müdürü Birsen Hanım tarafından teşhirleri zenginleştirilerek 1990'lı yılların başında tekrar ziyarete açılmıştır. En son teşhir düzenlemesi bakanlık tarafından yapılarak 2010'lu yıllarda şu andaki ihtişamlı konak görünümüne ulaştırılmıştır.

Şekil 5. 1. Latifoğlu Konağı vaziyet planı (Google earth üzerinden yazar tarafından işaretlenmiştir) [75]

Şekil 5. 2. Latifoğlu Konağı vaziyet planı [76]

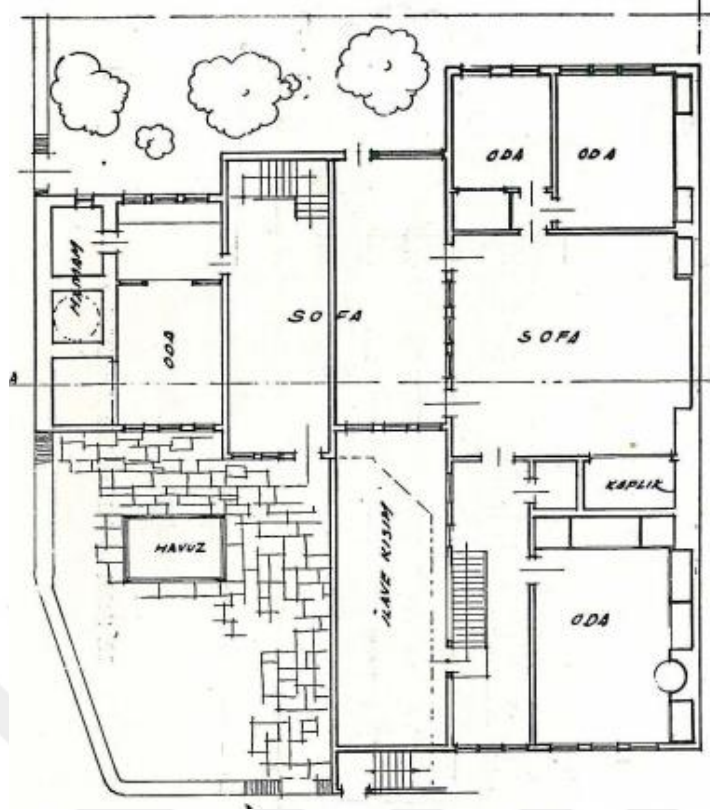
Latifoğlu Konağı'nın raporları ve kurul kararları incelendiğinde Koruma Kurulunun 06.02.1987 gün ve 27 sayılı kararında "Konağın bulunduğu Behzat Caddesi, G.O.P Bulvarı ile sınırlı üçgen şeklindeki 358 adanın Tokat Valiliği, Tokat Belediyesi ve Kültür ve Turizm Bakanlığınca tümüyle kamulaştırılarak konakla bütünleşen yeşil alan şeklinde tanzimin yapılmasına karar verildi" denilmektedir. Kurulun 21.09.1990 gün ve 810 sayılı

kararı ile konağın koruma alanı belirlenmiştir. Bilindiği üzere konağın yıllar önce onarımı tamamlanarak “müze ev” işlevi verilmiştir. Ayrıca konağın bulunduğu ada 31.07.1992 gün ve 1299 sayılı karar ile onanan Tokat İmar planında “kamusal proje sınırı” içerisinde yer almaktadır (EK 2) [76].

01.10.2004 tarihli “Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu” kararınca; Tokat ili, Merkez, Aksu Mahallesi ve kentsel sit alanında yer alan, mülkiyeti Maliye Hazinesine ait olan kurulun 30.05.2002 gün ve 3032 sayılı kararı ile 11 pafta 358 ada 246 parsel içerisinde yer alan tescilli Latifoğlu Konağı’nın (müze ev) dış etkenlerden ötürü cephedeki ahşap elemanlarının cilalarındaki bozulmaların, yapının dış yüzeyindeki tüm boyaların yüksek kurulun 05.11.1999 gün ve 660 sayılı ilke kararıyla aynı renk, malzeme ve özgün biçimlerine uygun olarak basit onarımının Kayseri Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü denetiminde yapıp yenilenebileceğine karar verilmiştir (EK 3) [76].

21.09.2004 tarihli “İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü”nün “müze teşhir değişimi, konak basit onarımı” konulu yazısında konağın teşhir düzeninde yapılacak değişikliklerle, konakta yapılacak basit onarımlar “Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü”, “Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu”na sunulmuştur (EK 3) [76].

Tokat kentinde eski evler içerisinde üzerinde durulmaya değer bir yapı olan Latifoğlu Konağı L şeklinde planlanmıştır. Bu plan tipi ile Tokat’ın eski evlerinden ayrılmaktadır. Bir tarafında taş döşemeli avlusu ve bu avlunun ortasında geniş bir havuzu bulunmaktadır. Arka tarafı meyve bahçesine bağlı olan konak, alt katta değiştirilip bir sofa etrafında dizilen odalara sahiptir [77], (Şekil 5.3). Kalabalık büyük bir ailenin ihtiyacına yönelik, geleneksel Anadolu evinin ana esasları göz önünde bulunarak planlanmış ancak daha esnek bir plana göre tasarlanmıştır [70]. Zemin katta önce taşlık sonra günlük işlerin yapıldığı, mutfak olarak kullanılan “aş evi, iş evi” olarak anılan bir mekân bulunmaktadır (Şekil 5.4). Zemin katta konağın dışına çıkma yapan, kare planlı, zemini dikdörtgen şekilli taşlarla döşenmiş, alttan ısıtmalı bir Türk hamamı yer almaktadır. Hamam küçük bir soğukluk ile soyunmalık kısmına açılmaktadır. Burada hamam odası olarak da kullanılan ocaklı bir oturma odası vardır (Şekil 5.5). Geleneksel Anadolu evlerinde zemin kat evin temelini oluşturduğu için bu konakta da üretim ile ilgili işlevler zemin kata yüklenerek, bu katta biçim endişesi güdülmemiştir [74].

Şekil 5. 3. Latifoğlu Konağı alt kat planı [77]

Şekil 5. 4. Latifoğlu Konağı aşevi olarak kullanılan bölüm [74]

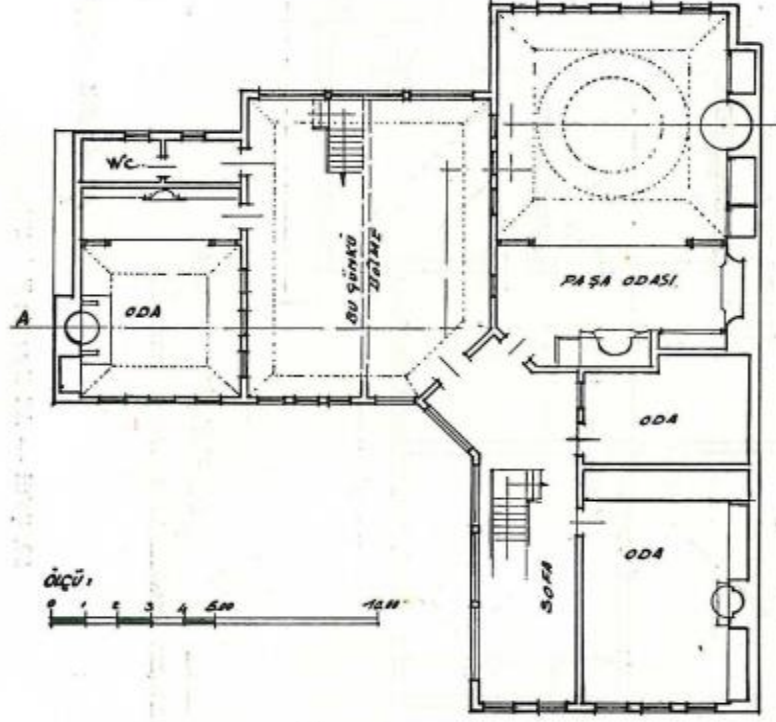

Şekil 5. 5. Latifoğlu Konağı ocaklı oturma odası [74]

Geleneksel Anadolu evi planında olduğu gibi üst kat Latifoğlu Konağında da “Esas Yaşamın Geçtiği Mekân” olarak tasarlanmıştır. Üst kat planında ortada büyük bir sofa ile etrafında dizilmiş dört adet oda bulunmaktadır. Odaların her birinde safnal denilen kısımlarda yerli yüklük, dolaplar çitakari usulünde ve oymalı ve alçı şömineler yer almaktadır. Kare plana sahip olan büyük oda Paşa Odası olarak anılmaktadır. Bu katta Harem olarak adlandırılan “Havuz Başı Odası”, yatak odası ve bir adet depo yer almaktadır. Plan tasarım yöntemleri açısından incelendiğinde, birimler konak içerisinde “iklimsel koşullar” ve “hiyerarşik düzen” ele alınarak sofa etrafına dizilmiştir. Bununla birlikte ailenin önemiyle bağlantılı şekilde dönemin Başkenti İstanbul’da yaygın olarak kullanılan bu tasarım, Anadolu için güzel bir örnektir [74].

Konak dış görünüşü itibari ile birçok değişiklik geçirmiş olsa da, iç mekân donatıları ile geleneksel Anadolu evi ifadesini hala korumaktadır. Yapıda ahşap işlerine çok fazla önem verilmekle birlikte, bağdadi usulü ile yapılmış duvar kaplamaları da görülmektedir [77]. Pencere sistemi 17.-18. yy. büyük konaklarındaki gibidir. İkili pencere düzeninde olup, alttaki pencere üzerinde birer adet sabit, alçı şebekeli tepe penceresi bulunmaktadır

[31]. Binanın planı ve iç mimarisinde eski klasik örnekler görülmektedir. Yapının çatısı ahşap ve kiremit kaplıdır (Şekil 5.6, Şekil 5.7, Şekil 5.8, Şekil 5.9).

Şekil 5. 6. Latifoğlu Konağı üst kat planı [77].

Şekil 5. 7. Latifoğlu Konağı rölöve [77].

Şekil 5. 8. Latifoğlu Konağı kesit [77]

Latifoğlu Konağı'nda sofa konağın önemli birimlerindeki odaları birleştirerek bağlayıcı bir unsur olmakla birlikte konakta dolaşımı sağlamaktadır. Konaktaki sofa “orta sofa” sınıfındadır. Konağın merkezinde konumlanan sofanın üç köşesi odalarla çevrilidir. Orta sofa Latifoğlu Konağı'nda iç mekân düzenlemesi açısından en önemli öğesini oluşturmaktadır. Zaman zaman aile fertlerinin yemek yeme, oturma, uyuma ve çalışma gibi eylemlerinin karşılandığı ihtiyaç birimi olmuştur. Sofa yeri geldiğinde mevlid, düğün, kına gecesi gibi özel organizasyonların yapıldığı toplanma alanı olarak hizmet vermektedir. Kimi zaman ise aile bireylerinin toplanarak yufka ve böreklerin açıldığı, eriştelerin kesildiği bir üretim mekânı olarak da kullanılmaktadır. Orta sofa Latifoğlu Konağı'nda sosyal ve günlük hayata ait çok yönlü bir işleve sahip olan “mimari bir simge” olarak görülmektedir

Şekil 5. 9. Latifoğlu Konağı Görünüş [76]

Şekil 5. 10. Latifoğlu Konağı alt kat sofa [76]

Tokat'ın geleneksel konutları içinde olan Latifoğlu Konağı çok çeşitli süsleme öğelerine de sahiptir. Konaktaki 4 adet alçı ocak farklı biçimlerde tasarlanmıştır [78], (Şekil 5.11).

Şekil 5. 11. Latifoğlu Konağı'ndaki alçı ocaklar [78]

Latifoğlu Konağı'nda geleneksel Anadolu evlerinde olduğu gibi odalar “yapı içinde belirleyici eylemleri karşılama” görevindedir. Konağın üst katındaki üç oda göçebe çadırlarına benzemektedir. Bu odalarda yemek yeme, oturma, yatma ve çalışma gibi eylemler gerçekleştirilmektedir. Odaların biçimlenmesi bu eylemlerin amacına göre yapılarak, mekânların bir araya gelmesiyle olmuştur. Konağın en önemli odaları; Paşa ve Havuz Baş Odaları'ndan oluşmaktadır. Bunun yanı sıra konağın tasarım anlayışı “yardımcı çevre” ve “esas yaşama çevresi” olmak üzere iki temel üzerinde kurulmuştur.

Zemin Kat Günlük Oda

Zemin kattaki günlük oda zemin sofasının doğusunda bulunmaktadır. Mekâna giriş pervazlı, geniş, oyma, yüksek kabartmalı bir kapıdan sağlanmaktadır. 450*680 cm ebatlarında dikdörtgen planlı odanın zemini ahşap kaplamadır. Giriş kapısına yakın bir yerden karşılıklı olarak iki adet tam dairesel, iki adet duvara yapıştırılan yarım daire formu ahşap sütun ve üzeri bağdadi çatki üzerinde tatlı kireçle sıvanmış C ve S kıvrımlara sahip kemerle iki parçaya ayrılmıştır. Bundan dolayı mekân kendi içinde sınırlandırılmıştır. Kemerin ikiye ayırdığı büyük mekânda ahşap sütunlardan itibaren duvar dibinde ahşap şekiller bulunmaktadır. Kemerin diğer tarafında ise Anadolu'da örneğinin bulunmadığı, Latifoğlu Konağı'na ait hamamın ılıklik kısmına geçiş bulunmaktadır. Bu mekânın yan tarafına ise duvar boyunca devam eden oymalarla zengin, kapaklı, açık raflı bir yüklük yerleştirilmiştir. Mekânın hamam kısmına bakan duvarı üzerinde hamamın külhanı olarak kullanılan hem de hamamı ısıtmak için mermer altlıklı, süslemeli metal kapaklı ve alçı davlumbazlı bir ocak yer almaktadır. Bu mekânın tavanı oyma silmelerden itibaren iki tekrarlı, çeyrek daire formunda kademeli şekilde içe doğru daralan bir formda bağdadi çatki ile yapılmıştır. Tavanı ikiye bölen kemerle birlikte dikdörtgen ve kare formda iki farklı tavan kompozisyonu ortaya çıkmıştır. Ocağın yanındaki köşede bir yüklük daha bulunmaktadır. Oymalı açık rafları ve ahşap oyma kapakları bulunan yüklüğün sol taraf kapakları mevcut değildir.

Zemin Kat Hamam (Sıcaklık)

Ilıklık mekânından iki basamak sonra sıcaklık mekânına geçil yapılmaktadır (Şekil 5.12). Bu alan 180*230 cm ebatlarında dikdörtgen forma sahiptir. Zemini taş kaplama olan mekânın duvarları beyaz boyalı ve tatlı kireç sıvalıdır. Bir adet çeşmesi ve mermer kurnası bulunan sıcaklık alanının kurnanın bulunduğu duvar üzerinde günlük odadaki ocakta ısıtılan su deposuna açılan kemerli küçük bir penceresi vardır (Şekil 5.13).

Kemerin altı iki kademeli düzlük bir alan olarak planlanmış, alt kademe tas vb. malzemelerin duracağı yer gibi tasarlanmıştır. Kalın bir kemer kurna üzerinden mekâna

doğru taşırılarak, mekân üstte kare planlı hale getirilmiştir. Köşelerde ise düz pandantifler kullanılarak sekizgen form üzerine bir kubbe yerleştirilmiştir [76].

Şekil 5. 12. Latifoğlu Konağı hamam kemerli giriş kapısı [76]

Şekil 5. 13. Latifoğlu Konağı hamam iç görünüş [76]

Zemin kattaki ılıklik mekânı ise günlük odaya doğru açılmaktadır. 190*190 cm ebatlarında kare plana sahip olan mekânın zemini taş kaplama tavanı ise tonozdur. Doğu yöne açılan küçük bir penceresi ile kuzey yönde sıcaklık tarafına geçilmeyi sağlayan ahşap kemerli bir kapısı mevcuttur (Şekil 5.14, Şekil 5.15).

Şekil 5. 14. Latifoğlu Konağı ılıklik mekânı tonoz üst örtü [76]

Şekil 5. 15. Latifoğlu Konağı zemin taş kaplama [76]

Zemin Kat Oda

Merdivenli olan sofadan tek kanatlı tablalı bir kapıdan bu odaya giriş sağlanmaktadır. 470*730 cm ebatlarında dikdörtgen plana sahip olan mekânın zemini ahşap kaplamadır. Ahşap sütunlar üzerinde bağdadi bir kemerle mekân sınırlandırılarak bağdadi kemer farklı geometrik boşaltmalar ile zenginleştirilmiş geçişler oluşmuştur. Tavanı ikiye bölen bağdadi kemer ile birlikte her iki tarafta da ters tavan yapılmıştır. Bu oda içerisinde diğer odalarda görülen ahşap sekili oturma düzeni yoktur. Ortada bulunan

ocağın her iki yanına gömme, açık raflı dolaplar yerleştirilmiştir. Mekânın bir köşesinde zemin yükseltilerek muhdes lavabo ve wc alanları yerleştirilmiştir. Sağ duvarın orta kısmında ise alçı davlumbazlı, konik külahlı, işlemeli mermer yanlıklı ve mermer altlıklı bir ocak mevcuttur (Şekil 5.16, Şekil 5.17).

Şekil 5. 16. Latifoğlu Konağı zemin kat oda alçı davlumbazlı ocak [76]

Şekil 5. 17. Latifoğlu Konağı zemin kat oda gömme dolap [76]

Zemindeki ikinci sofaya mutfaktan tablalı, tek kanatlı, ahşap bir kapıdan geçilmektedir. Zemin kat yan sofa olarak adlandırılan bu mekânın zemini mutfak kotundan 20 cm aşağıdadır (Şekil 5.18). Kapı önündeki eşik bir basamak şeklinde uzatılmıştır. Alan 320*840 cm ebatlarında dikdörtgen plana sahiptir. Zemini ahşap kaplama olan sofadan “L” şeklinde tek sahanlıklı ahşap bir merdivenden üst kata ulaşılmaktadır (Şekil 5.19).

Şekil 5. 18. Latifoğlu Konağı yan sofa mutfağa açılan alan [76]

Şekil 5. 19. Latifoğlu Konağı yan sofa ahşap merdiven [76]

Birinci kat yan sofaya ise alt kat yan sofadan ahşap merdivenle çıkılmaktadır. Bu alan 310*770 cm ebatlarında dikdörtgen planlıdır. Zemini ahşap kaplama, tavanı ise düz

çıtalı ters tavandır. Bu mekândan yatak odası, bay bayan wc, diğer sofa ve paşa odasına geçilmektedir. Kısa kenar tarafından küçük bir çıkma ile dışarıya taşma yapılmıştır (Şekil 5.20, Şekil 5.21).

Şekil 5. 20. Latifoğlu Konağı birinci kat yan sofa görünüş [76]

Şekil 5. 21. Latifoğlu Konağı birinci kat yan sofa görünüş [76]

Birinci kat sofa yan sofadan 70 cm üst kottadır. 3 basamaklı bir merdiven yardımı ile yan sofadan üst sofaya ulaşılmaktadır. Merdivenin yanındaki ahşap korkuluk döndüğü için mekânı sınırlandırmaktadır. 720*950 cm ebatlarındaki alan dikdörtgen yamuk formundadır. Üst kattaki bu sofa konağın en yüksek tavanına (yaklaşık 560 cm) sahiptir. Sofanın Gazi Osman Paşa Bulvarı'na ve iç avluya bakan iki kademeli ve geniş açıklıklı iki

adet penceresi bulunmaktadır. Bu mekân üst kat planının merkezinde bulunduğu için Kadınlar Odası ve Paşa Odası'na buradan geçiş sağlanmaktadır (Şekil 5.22).

Şekil 5. 22. Latifoğlu Konağı birinci kat sofa iç görünüş [76]

Birinci kat yan sofadan üç basamaklı merdivenin yanında yatak odası ve Paşa odası arasındaki mekân ikiye bölünerek lavabo ve wc mekânlarını oluşturmuştur. İçeride doğru daralan dikdörtgen plana sahip bu mekânın zemin ve duvarları muhdes seramik kaplanmıştır. İçerisinde alaturka hela taşı ile lavabo bulunmaktadır (Şekil 5.23, Şekil 5.24).

Şekil 5. 23. Latifoğlu Konağı birinci kat wc görünüş [76]

Şekil 5. 24. Birinci kat wc görünüş [76]

Paşa Odası (Selamlık)

Konakta mekân kullanımlarındaki oturma düzeni aile içerisindeki sosyal yapıya bağlı olarak belirlenmiştir. Konakta Paşa ve Havuz Başı odaları bilinçli bir şekilde üst kat ve köşe gibi değerli olarak görülen bölümlere yerleştirilmiştir. Latifoğlu Konağı'nda Paşa odası konağın en önemli odası olduğundan diğer odalara oranla daha büyüktür. Geleneksel Anadolu evlerindeki gibi bu konakta da ataerkil aile yapısı hakimdir. Paşa odası konak hayatı ve aile fertleri ile ilgili özel konuların konuşulup karar verildiği bir “karar ve yönetim birimi” olarak kullanılmıştır ancak asıl amacı evdeki aile reisinin hem kendi oturduğu hem de misafirlerini ağırladığı özel bir oda olarak tasarlanmıştır [74], (Şekil 5.25, Şekil 5.26).

Şekil 5. 25. Latifoğlu Konağı paşa odası [74]

Şekil 5. 26. Latifoğlu Konağı paşa odası [74]

Paşa odası şehirleşme öncesindeki göçebe çadırı anlamına gelen “Otağ”dır. Bugünkü adı ile Paşa odası, eski ismiyle oturma düzeninin sosyal yapıya göre ortaya çıkan mekânlardan “Otağ”, işlev açısından “resmiyet” taşımaktadır. Bu yüzden Paşa odasının duvarları konağın baş odası olmasının verdiği ağırlıkla sade tutularak beyaz renge boyanırken, evin hanımı için verilen Havuz Başı (Harem) odası renkli kalem işi ile bezenmiştir. Paşa odası ahşap işçiliğinin en güzel örneklerinden olmakla birlikte, dıştan kare biçimde, içi dantel gibi işlenmiş sarkıtlı Barok tavan göbeği ile resmiyetin göstergesini oluşturmaktadır (Şekil 5.27).

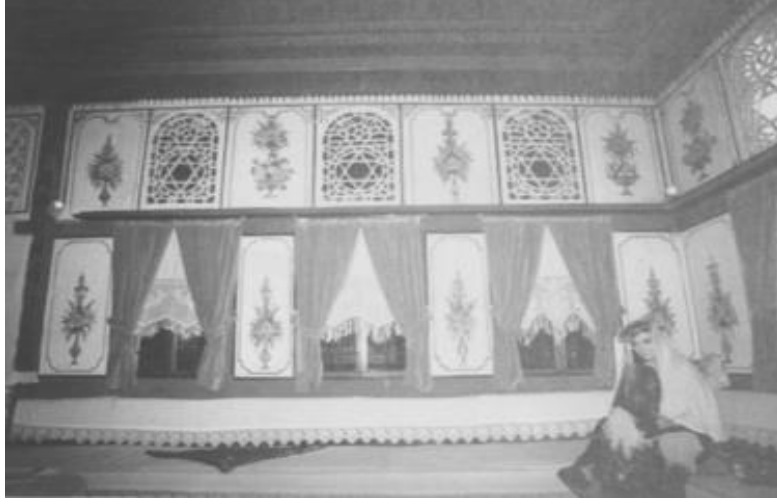
Şekil 5. 27. Paşa odası barok tavan göbeği [74]

Paşa odasında sokağa bakan cephe çıkmalı şekilde tasarlanarak, bu mekânın daha fazla ışık ve ısı alması amaçlanmıştır. Bu tasarımın yapılmasının nedeni sokağa iki yönlü “mekânsal” bir kimlik kazandırmaktır. Konağın cephesini etkileyen bu çıkmalar Paşa odası dışında konağın genel görünüşünü de etkileyerek mekânsal anlamda bir genişleme sağlamıştır (Şekil 5.28). Paşa odasında pencereler kuzey yönde bulunmaktadır. Bunun nedeni Paşa odasında oturma düzenini kolaylaştırmaktır.

Şekil 5. 28. Latifoğlu Konağı cephe çıkmaları [74]

Konağın Gazi Osman Paşa Bulvarı’na bakan, içten baklava dilimli kafesli demir parmaklıklı, dıştan ise ahşap kepenkli iki adet yan yana, toplamda altı adet, sofaya bakan ise üç adet penceresi bulunmaktadır. Bu pencerelerin üzerinde de aynı genişliğe sahip “Mühr-ü Süleyman” desenli pencereleri bulunmaktadır (Şekil 5.29).

Şekil 5. 29. Paşa odası tepe pencereleri [74]

Paşa odasının sağır duvar yönünde Anadolu'da eşine hiç rastlanmayan, alçı kabartmalar ile akantus ağacı yapraklarının tasviri ile oluşturulmuş, yukarı doğru daralan konik külahlı, mermer kaideli, alınlıklı bir ocak yer almaktadır. Ocağın her iki yanında ise alt tarafı oymalı, geniş pervazlı açık rafli gömme dolaplar bulunmaktadır.

Latifoğlu Konağı'nda geleneksel Anadolu evlerinde olduğu gibi göçebe yaşam tarzından izler bulunmaktadır. Paşa odasındaki döşemeler malzeme ve kuruluş açısından incelendiğinde temel ilkelerinin değişmediği gözlenmektedir. Bu odanın döşemeleri genel olarak kilim, hasır ve halı dokumalardan oluşmaktadır. Bu döşemeler yapılırken hedeflenen; alttaki döşeme ne olursa olsun odayı tek düzene oturtmaktır. Buna benzer olarak göçebe çadırları da direkt toprağın üzerine kurularak, yere halı, kilim tarzı örtüler serilmektedir. Bununla birlikte geleneksel Anadolu evindeki odaların en önemli özelliği gün içerisinde değişik amaçlara göre yeniden düzenlenebilmesidir. Odalara farklı işler için nesneler getirilip yerleştirilip, işi bitenlerin yerine yenisi getirilmektedir. Bu gibi işlerin olabilmesi için zemin döşemesinin yalın bir şekle sahip olması gerekmektedir. Paşa odasında sedirler geniş yer kaplamaktadır, bunun amacı oturma ve yaşama alanı olarak görülen bu mekânlarda eşyadan ziyade, insan hakimiyeti ön plana çıkarılmıştır. Bununla birlikte mekân içerisinde ferahlık sağlanmaya çalışılmıştır [74], (Şekil 5.30).

Şekil 5. 30. Paşa odası iç mekân görünümü [74]

Havuz Başı Odası (Haremlik)

Konağın en önemli odalarından biri olan Havuz başı odası “haremlik” olarak bilinmektedir. İç mekânı renkli kalem işleriyle dikkat çekmektedir. Bu mekândaki süslemeler oldukça ayrıntılı yapılmıştır. Odanın pabuçluk bölümünde “cami, yelkenli gemi ve şehir manzarası” yan yanadır (Şekil 5.31).

Şekil 5. 31. Havuz başı odası duvar resimleri [74]

Evde yaşayan kadınların günlük hayatlarını geçirdiği oda olan Havuz Başı odası, aynı zamanda eve gelen kadınları ağırlamak için kullanılmaktadır. Bu nedenle bu oda da bezemeye özen gösterilmiştir. Gizlilikten dolayı konağın güney bölümüne bakan odanın pencereleri havuza bakmaktadır. Bu nedenle odaya Havuz Başı odası denilmektedir. Geleneksel Anadolu evlerinde olduğu gibi Latifoğlu Konağı'nda da gizliliğe önem verilen mekânlar, içeride konuşulanların duyulmaması için su kaynaklarının yanına yapılmıştır.

5.1.1.2. Hasan Erdem'in belleğinden Latifoğlu Konağı

Latifoğulları Tokat'ın önemli eşraflarındandır. Şehrin yöneticilerinin bulunduğu aile aynı zamanda mültezimlik yapmaktadır. Osmanlı'nın toprak sisteminde açık artırma usulü ile özellikle merkezden uzak olan eyaletleri kiraya verme işine iltizam, iltizam sahibi olan kişilere de mültezim denmektedir. Elde edilen para doğrudan devlete gitmekle beraber, mültezimler belli bir ücreti yılın ilk aylarında devlete verirler ve yıl sonuna kadar toplanan para kendilerine kalmaktadır. Devlet vergiyi ödeyemeyen ailelere kolluk kuvvetleri aracılığı ile yardımcı olmaktadır. 18. yüzyılda mültezimler Osmanlı devletinde ayan olarak tanımlanmıştır. Bir dönem Latifoğulları ayan meclisi kurmak istemişlerdir.

Latifoğlu Konağı Tokat kentinin önemli sivil mimari örnekleri arasında yer almaktadır. Geçmiş süre içerisinde Mahmut Akok başta olmak üzere, Süheyl Önver, Ali Saim Ülgen, Halit Çal ve birçok sanat tarihçi Latifoğlu Konağı'na Türk sivil mimari eserleri içerisinde yer vermişlerdir. Anadolu'da birçok sivil mimari örneği vardır ancak Latifoğlu Konağı iklim yapısına da bağlı kalarak açık avlulu plan tipine sahip nadir örneklerdendir. Odalardan diğer tarafa geçerken penceresiz diğer açık avlu ile karşılaşılmaktadır. Günümüze ulaşan diğer bir örnek Mevlevihane'nin müstemilatı olan Muslu Ağa Köşkü'dür. Eski adı Yahudiler Sokağı olan Halit Sokak'ta da Dericici Ünal Bey'lerin evi bu sistemle günümüze ulaşan konaklardan bir tanesidir. Yağcıoğlu Konağı'nda bu özelliklere sahip olup günümüze ulaşamamış konaklardandır. Latifoğlu Konağı'nın eski sahiplerinden konağa intikal eden tek eser piyanodur (Şekil 5.32).

Şekil 5. 32. Latifoğlu Konağı'nda bulunan piyano [79]

Konaktaki hizmetlilerin yaşadığı, ahır alanının bulunduğu ve aşgana bölümü bulunan müstemilat günümüze ulaşmamıştır. Konağa girildiğinde açık bir avlu ile karşılaşılmaktadır. Avlunun sol tarafında günlük kullanım odası bulunmaktadır (Şekil 5.33). Bu odanın diğer odalardan ayrılan özelliği kendine has mütakil bir hamamının bulunmasıdır. Günlük odada havuza açılan üç adet pencere vardır. Yan pencereler ise avluya açılmaktadır. Odanın arka bahçeye bakan kısmında mahremiyetten dolayı aydınlatma kafes üstü aydınlatma yapılmıştır. Bu sistem mimaride nadir olarak görülmektedir. Günümüze ulaşan konaklarda sadece Latifoğlu Konağı'nda görülmektedir. Yüklüklerin üzeri ışık alabilmesi aydınlatma pencereleri bulunmaktadır. (Şekil 5.34). Ahşap oymalar Barok teknikle yapılmış olup, ağırlık olarak karaçam kullanılmıştır.

Şekil 5. 33. Latifoğlu Konağı günlük oda [79]

Şekil 5. 34. Latifoğlu Konağı günlük oda yüklükler üzerindeki aydınlatma pencereleri [79]

Banyo işlevi gören gusülhane yanında ısınma işlevine sahip ocaklar bulunmaktadır. Bu ocakların en büyüğü ve en bezemelisi “Baş Oda” kısmında bulunur. Diğer odalarda bulunan ocaklar daha sade ve küçük ebatlıdır. Ön yüzünde bulunan ve yaşmak adı verilen kemerden ötürü “yaşmaklı ocak” denilen ocaklar oda içerisindeki duvarlardan birine yerleştirilmiştir (Şekil 5.35). Hem bezeme unsuru olarak kullanılan hem de odayı ısıtma işlevi olan bu ocaklardan Latifoğlu Konağı’ndaki günlük odasında bulunan ocağa başka bir işlev daha verilmiştir. Bu odadaki hamamın sıcak suyu odada bulunan yaşmaklı ocağın ısıyla sağlanarak, odadan hamama bir kapı ile ulaşılmaktadır. Hamamın soğukluk-soyunmalık ve sıcaklık bölümleri vardır (Şekil 5.36, Şekil 5.37). Hamamın sıcaklık kısmına bitişik olan su haznesi, odadaki yaşmaklı ocak nişinin arkasında bulunmaktadır. Bu odadaki ocak nişi diğer odalardaki ocak nişlerinden daha derin yapılmıştır. Ocak yakıldıktan sonra içindeki kor parçaları geriye doğru itilerek hamamın su haznesindeki suyunun ısınması sağlanmaktadır. Büyük konaklara yapılan hamamlar genellikle yapıdan bağımsızdır. Avlunun bir köşesine yerleştirilmiş hamamlar genellikle hamamın altında veya hamama bitişik bir ocakla ısıtılmaktadır. Latifoğlu Konağı’nda ise hamam konağa

bitiştir. Tokat'ta hamamı olduğu bilinen ve suyu diğerklerinden farklı sistemde ısıtılan tek konak Latifoğlu Konağı'dır.

Şekil 5. 35. Latifoğlu Konağı günlük oda yaşmaklı ocak [79]

Şekil 5. 36. Latifoğlu Konağı Günlük Odada Bulunan Hamam [79]

Şekil 5. 37. Latifoğlu Konağı hamam içindeki soğukluk-soyunmalık (Özdiri, 2022)

Evin ilk giriş mekânı olan zemini taşlarla döşenmiş “taşlık” denilen bölüme açılan oda mutfaktır. Yemeğin yapılıp, saklandığı yer olan mutfağa geleneksel Tokat evlerinde büyük önem verilmiştir. Evin şekillenmesi ve işlevselleşmesinde mutfağın önemli rolü vardır. Mutfaklara yöresel bir deyimle “işevi” veya “aşgana” adı verilmiştir. Mutfakların zemini bal peteğine benzeyen altıgen biçimli zemin tuğlalarıyla döşenmiştir. Mutfaktaki kap kaçaklar, malzemeler, yemek yapan kişinin kolayca ulaşabileceği şekilde ocağın çevresine yerleştirilmiştir. Kül ve ateş çekmek için “eğiş” adı verilen köz küreği; maşa; mangala ateş almak için ateş küreği; kazanların ve tencerelerin altına koymak için sacayağı ocak etrafındaki malzemelerdendir. Unlu mamullerin çok fazla tüketildiği Tokat mutfağında “leğence” adı verilen hamur teknesi, oklavalar ve hamur tahtası, “halbur” ve “gasnak” denilen elekler ocağa yakın bir yerde bulunmaktadır (Şekil 5.38.). “Saka” denilen su, su satıcılarından alınıp, büyük küplere koyulduktan sonra maşrapalarla sürahi ve testilere aktarılmaktadır. Tüm bunların yanında mutfaklar yeme içme mekânı olarak kullanılmaktadır. Genellikle ev halkı mutfağın bir bölümüne kurulmuş yer sofrasında yemeklerini yemektirler (Şekil 5.39).

Şekil 5. 38. Latifoğlu Konağı mutfakta bulunan ocak [79]

Şekil 5. 39. Latifoğlu Konağı mutfakta kurulan yer sofrası [79]

Mutfaktaki duvarlarda bol miktarda dolaplar ve sıra sıra raflar yer almaktadır. Bu dolaplarda günlük kullanım için gerekli olan gereçler bulunmaktadır (Şekil 5.40). Bu gereçlerin çoğu pişmiş toprak ve kalaylanmış bakırdan yapılmaktadır. Kaşıklar ise genellikle tahtadan yapılmaktadır. Kiler bölümünde ise salça, peynir, konserve, yaprak, turşu, pekmez, “elbiseli sucuk” adı verilen bez içerisindeki sucuklar gibi yazdan kalma yiyecekler saklanmaktadır. Konağın ambarında ise daha çok un ve kuru baklagiller gibi gıdalar bulunmaktadır.

Şekil 5. 40. Latifoğlu Konağı mutfakta bulunan raflar [79]

Günümüzde mutfak bölümündeki ocağın özgün hali korunamamıştır. Ocak bölümünün olduğu cephede önceden ticari faaliyeti olan dükkanların bulunmasından dolayı, restorasyondan sonra ticari rantı engelleyebilmek için cephede değişiklikler yapılmıştır. Yapılan bu değişikliklerden sonra ocak ölçülerinde gelenekselin dışına çıkmıştır.

Konakta haremlik ve selamlık bölümlerinin ayrılması için iki ayrı merdiven ile ulaşım sağlanması gerekirken, tek merdiven kullanılmaktadır. Üst kata ulaşım tek kollu ahşap merdiven ile sağlanmaktadır (Şekil 5.41). Üst katta kadın ve erkekler için iki ayrı tuvalet, harem odası, yatak odası ve selamlık (paşa odası) bulunmaktadır (Şekil 5.42).

Yatak odasına girildiğinde karşıda yüklükler ve karyola ile karşılaşmaktadır. Karyola Fransız etkisinde olup, odaya sonradan teşhir amaçlı koyulmuştur. Yatak üzerindeki örtü Tokat ipeği, barama ipek gümüş simdir (Şekil 5.43). Odadaki yüklüğün orijinali korunamamıştır. Gün içerisinde sosyal aktivite mekânı olarak da kullanılan bu yatak odası, akşamları yüklüklerin açılması ile mahrem bir alana dönüşmektedir. Canikli

Konağı'ndaki gibi her odada çağ denilen ebeveyn banyolarının bulunmamasının nedeni, konağın kendine ait müstakil hamamının olmasındandır. Odadaki beşik Topkapı Sarayı'ndaki şehzade beşiklerine benzer olup, edirnakari tekniğiyle yapılmış altınvarak bir beşiktir (Şekil 5.44). Odaya girildiğinde hemen karşıda bir sandık bulunmaktadır. Sandık Türk kültüründe kadının yaşlandığı zaman kefenini koyduğu, takısının ve mahrem kıyafetlerinin olduğu bir bölümdür (Şekil 5.45). Odada bulunan şerbetlikler Türk kültürünün simgelerindendir ancak konsol ve aynalar Türk kültüründe yer almamaktadır. Latifoğulları zengin bir aile olduğundan ve farklı ülkelerle ticaret yaptığından, konakta Avrupalı tarzlara rastlanılmaktadır.

Yatak odasının yanında, ahşap merdivenden çıkıldığında bir sofa ile karşılaşılır. Bu sofa selamlık odasına yakın olduğundan, hizmetliler evin beyinin istediklerini yapmak için bu alanda oturur. Sofada bulunan lambalıklar kavukluk olarak kullanılmaktadır. Osmanlı'da takılan başlıklar ile kişilerin rütbesi ve sınıfı anlaşılmaktadır. Latifoğulları ailesinde akşam eve gelindiğinde kavuklar bu alana koyulmaktadır (Şekil 5.46).

Şekil 5. 41. Latifoğlu Konağı üst kata ulaşılan ahşap merdiven [79]

Şekil 5. 42. Latifoğlu Konağı üst kat tuvaletler [79]

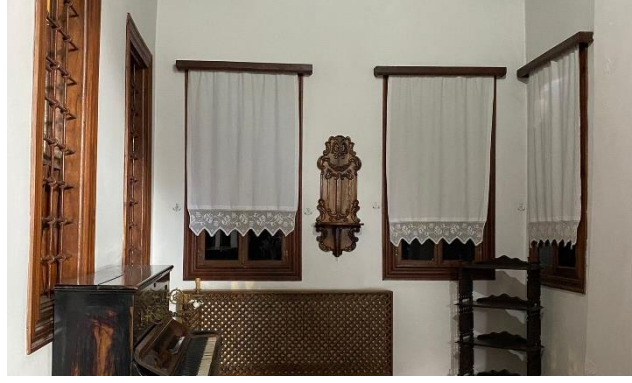
Şekil 5. 43. Latifoğlu Konağı üst kat yatak odasındaki karyola [79]

Şekil 5. 44. Latifoğlu Konağı üst kat yatak odasındaki beşik [79]

Şekil 5. 45. Latifoğlu Konağı üst kat yatak odasındaki sandık [79]

Şekil 5. 46. Latifoğlu Konağı üst kat yatak sofada bulunan lambalık [79]

Üst katta tuvaletleri geçtikten sonra açık bir avlu ile karşılaşılacaktır. Bu avlunun sağ tarafında köşeli bir kapıdan selamlık odasına girilmektedir. Bu odanın kapısı diğer odaların kapısından daha süslü ve ihtişamlı olduğundan farklı bir odaya girildiği sezilmektedir. Türk kültüründe kapı “davet” anlamına gelmektedir. Selamlık odasında kapının karşısında katibin oturma alanı bulunmaktadır. Bu bölümdeki mobilyalarda Avrupai tarzlara rastlanmaktadır (Şekil 5.47). Odada bulunan şömine malakari teknikle yapılmış olup, İran ve Hindistan etkisi görülmektedir (Şekil 5.48). Selamlık odasının şerbetliği kapının sağ tarafında büyük ve ihtişamlı bir şekilde tasarlanmıştır. Şerbetlik evin nadide biblolarının ve kristallerinin sergilendiği bir bölümdür (Şekil 5.49).

Şekil 5. 47. Latifoğlu Konağı selamlık odası katibin bulunduğu bölüm [79]

Şekil 5. 48. Latifoğlu Konağı selamlık odası şömine [79]

Şekil 5. 49. Latifoğlu Konağı selamlık odası şerbetlik bölümü [79]

Selamlık odadan çıkıldığında büyük sofa alanı ile karşılaşmaktadır. Bu alanda aile fertlerinin sosyal aktivitelerine yer verilmektedir; nişan, söz, toplantı gibi. Sofanın orjinalinde günümüzdeki camlar bulunmamaktadır. Avluya çıkıldığında doğa ile iç içe kalınmaktadır. Bu alanda kuzeyden gelen yağışın içeriye girmesini önlemek için cephedeki saçaklar devasa şekilde tasarlanmıştır (Şekil 5.50).

Şekil 5. 50. Latifoğlu Konağı üst kat büyük sofa [79]

Büyük sofa bölümünün sağında haremlilik odası bulunmaktadır. Diğer odalara göre daha süslü olan bu odada şömine dikkat çekmektedir. Topkapı Sarayı'nın sünnet odasındaki şömine ile mukayese edilen bu alan, kabartma alçı işçilik kullanılarak tasarlanmıştır. Tokat'ta başka örneğine rastlanılmamaktadır. Odada Türk kültürüne ait bir gelenek olan baş bağlama töreni canlandırılmıştır. Baş bağlama töreni düğünün ertesi günü, Kuran-ı Kerim okutularak kayınvalidenin gelinin başına bir örtü örtmesidir. Türk kültüründe de “başı bağlı” sözü buradan gelmektedir. Ayrıca baş bağlama töreninden sonra bu odada kadın kadına eğlenceler düzenlenmektedir (Şekil 5.51).

Şekil 5. 51. Latifoğlu Konağı harem odası [79]

Harem odasındaki kalem işi tekniğinde yapılan duvar resimlerinin benzeri Canikli Konağı'nda da görülmektedir. Kalem işi tekniği yumurta akı, sönmüş kireç kaymağı ve sabun tozunun rendelenmesi ile elde edilmektedir. Kireç kaymağı dolgu malzemesi, sabun tozu parlaklık, yumurta akı ise tutkal görevi görmektedir.

Tokat kentinde ahşap yapılar yangına sirayet verdiği için çoğunun bahçesinde havuzu bulunmaktadır. Latifoğlu Konağı'nın bahçesinde de süs havuzu vardır. Bu havuzlar hem görsel estetik sağlamakta hem de soğukluk olarak kullanılmaktadır (Şekil 5.52).

Şekil 5. 52. Latifoğlu Konağı bahçede bulunan havuz [79]

Değerlendirme

Kültür Bakanlığı tarafından müze ev olarak kabul edilen Latifoğlu Konağı, DEMHIST'in müze ev tanımlamasında yer alan "Günümüzde halka açılmış, geçmişte mesken olan tarihsel yapıların, orijinal mobilyaları (eşyaları) ile tarihî, kültürel koleksiyonlarını gösteren ve güçlü bir şekilde bir topluluğun tarihsel anılarına bağlı, özel bir müze çeşididir". Konak sergileme biçiminden dolayı Tokat kentindeki geleneksel aile yapısı ve konak yaşamının gözler önüne serildiği vitrin niteliği taşımaktadır. Restorasyondan önce harabe durumda olan konağın iç mekân mimari elemanları ve dekorasyonu tekrar düzenlenmek zorunda kalmıştır. Restorasyon sonrasında müze-ev kimliğine kavuşan konak, Tokat kültürünü yansıtmaya işlevini üstlenirken, hem teşhir edilen eşyalar hem de iç mekân düzenlemesi ve dekorasyonu ile 19. yy Tokat kenti konak yaşamını temsil etmektedir.

Konağın bezemeleri ve mimari yapısının yanı sıra etnografik eserler teşhir edilmektedir. Bunların başında ateşli ve kesici silahlar, el işleri, porselenler ve takılar gelmektedir. Teşhirde bulunan malzemelerin hepsi Yoğurtçuoğulları, Latifoğulları, Eyüboğulları, Sabuncuoğulları ve Yağcıoğulları" gibi Tokat'ın önemli eşraflarının

bağışları ile oluşturulan özel koleksiyonlardır. Konağın her bir bölümü özenle dekore edilmiştir. Yörenin kıyafetleri ve eşyalarıyla donatılıp mankenlerle gerçekçi ve canlı bir teşhir yapılarak belleklerde kalıcı öğelere yer verilmiştir.

Bellek mekânı olan kentlerin bellek mekânı olan müzelerle ilişkilendirilmesi geçmişe dayanan bir düşüncedir. Kentsel mekânı ve kenti vurgulamasa bile kentlerdeki her müzenin kent yaşamı içinde önemli bir rolü vardır. Müzeler kentler üzerinde toplumsal, politik ve ekonomik etkilere sahiptir. Tarihi müzeler sergiledikleri, korudukları ve hatırlattıklarıyla topluluğun tarih içerisindeki yolculuğu gösterdiği gibi tarih içinde ne kadar kök saldıgını da ön plana çıkarmaktadır. Bundan dolayı toplumsal belleğin günümüze kadar korunup yansıtıldığı mekânlar olarak müzeler kentsel belleği de yansıtmaktadır. Latifoğlu Konağı da halkın belleğinde içinde bulunan çevre, kullanılan objeler ve yaşanan mekân gibi farklı ölçeklerdeki bağlamda önemli bir yere sahiptir.

Latifoğlu Konağı geleneksel Tokat yaşamını, ev hayatını sergileyen bir müze olduğu için ziyaretçiye mekânı deneyimletirken aynı zamanda da zihinde kurdurmayı amaçlamaktadır. Bellek ve mekân tanımlarındaki bilgilerden referansla geleneksel Tokat ev yaşamını, adetlerini yansıtacak şekilde mekânın düzenlenmesi, Tokat'ın ileri gelen ailelerinin günlük yaşamlarının mekânsal düzenlemeleri ve koleksiyon malzemeleri ile mekânın bireysel kimlik özünde anlam yarattığı görülmektedir. Özetle mekân kullanıcıya yön veren kodlar üretip tüketebilen çok katmanlı bir sistem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Toplumsal bellek anlatılarından referansla toplumlara ait bir belleğin olmadığı, ancak toplumların bireyin belleğini belirlediğini söylemek mümkündür. Kişisel anılar toplumsal grupların etkileşimi ile oluşmaktadır. Latifoğlu Konağı da etnografik eserlerin sergilendiği bir konak olduğundan kişilerin anlattıkları, vurguladıkları ve yansıttıklarını da bizlere aktarmaktadır. Örfler, adetler ve geleneklerin günlük hayattaki izlerinin yansıtılması bu müzelerle mümkündür. Latifoğlu gibi etnografya müzeleri kapsamında olan müze evler genel olarak günlük yaşamdan kesitler sunarak anıları gözlemleme fırsatı sunar ve ziyaretçiyi zamansal ve mekânsal yolculuğa çıkarır.

Özetle Latifoğlu Konağı gibi müze evlerin bulundukları kentin hafızasını koruduğu, topladığı ve ziyaretçilerle paylaştığı görülmektedir. Bu sayede kent bilincinin ve kimliğinin yerleşmesine katkı sağlayan hatırlama ve bellek mekânı haline dönüşmektedir.

5.1.2. Atatürk evleri kategorisinde Tokat Atatürk Evi ve Etnografya Müzesi

Atatürk evlerinin birçoğu tarihi Türk evlerine örnektir. Bu evler Atatürk'ün bir süre ikamet ettiği ve karargâh olarak kullandığı evlerdir. Bu nedenle de “müze ev” kategorisi içinde bulunmaktadır. Bazı evler ise Atatürk ikamet etmediği halde, Atatürk'e saygıdan dolayı ziyarete açılmıştır. Bir diğer Atatürk evi olarak tanımlanan evler ise metaforik anlamından dolayı ziyarete açılmıştır. Kurtuluş Savaşı zamanında ve Cumhuriyet'in kurulduğu ilk yıllarda Atatürk, bütün halkı harekete yönlendirebilmek ve değişimi sağlayabilmek adına ülkenin her yerini gezerek çalışmalar yapmıştır. Gittiği her ilde büyük misafirperverlikle karşılanan Atatürk, birçok eve konuk edilmiştir. Günümüzde Atatürk'ün konuk olduğu evler, hatıralarını taşıyan değerli eşyalarla birlikte halka açık müze evlere dönüştürülmüştür.

Atatürk evleri DEMHIST'in “Ünlü Şahıslara Ait Evler” kategorisine yakın olsa da onunla sınırlı değildir. Türkiye’de birçok ünlü kişinin evi olmasına rağmen Atatürk Evleri’nin Türkiye tarihinde önemli bir yeri vardır. 2863 sayılı Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Resmi Gazete’de yayınlanan “Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik” teki 6. maddesinde sözü edilen “Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda büyük tarihî olaylara sahne olmuş binalar ve tespit edilecek alanlar ile Mustafa Kemal Atatürk tarafından kullanılmış evlerden olması” ile Tokat Atatürk Evi ve Etnografya Müzesi de korunmaya değer bir yapı olarak tescillenmiştir.

5.1.2.1. Tokat Atatürk Evi ve Etnografya Müzesi tarihi ve mimari özellikleri

Mustafa Vasfi Süsoy Evi, Tokat ilinin merkeze bağlı Topçubağlar Mahallesi'nin Şeyh Şirvani Sokağında kentsel sit alanı içerisinde yer almaktadır (Şekil 5.53). 2003 yılından bu yana kullanılmayan konağın iş evi bölümündeki tuğla ocağı üzerinde bir kitabe bulunmaktadır. Konağın kullanıcılarından Mustafa Vasfi Süsoy ile yapılan görüşmede bu kitabenin üzerinde yazan tarihin yapı inşa tarihi olduğu ifade edilmiştir [80]. Bu bilgiler ışığında yapının 1833 yılında yapıldığı bilinmektedir. Konak Tokat tarihinde önemli rolü olan Süsoy ailesinin yaşadığı ve Atatürk'ün Tokat'a geldiğinde kaldığı ev olmasından dolayı önemlidir. 520 m² lik bir arsada, 120 m² taban alanına sahip olan yapı çevresinde yapılar bir camii ile başlayarak, karşılıklı şekilde tescilli geleneksel konutlarla devam etmektedir (Şekil 5.54). Sokak üzerinde restorasyonu yapılan iki geleneksel konut yer

almaktadır. Bu geleneksel konutlardan biri Plevne Müzesi, diğeri ise Atatürk Evi'dir (Şekil 5.55).

Şekil 5. 53. Tokat kenti içinde Atatürk Evi'nin konumu [81]

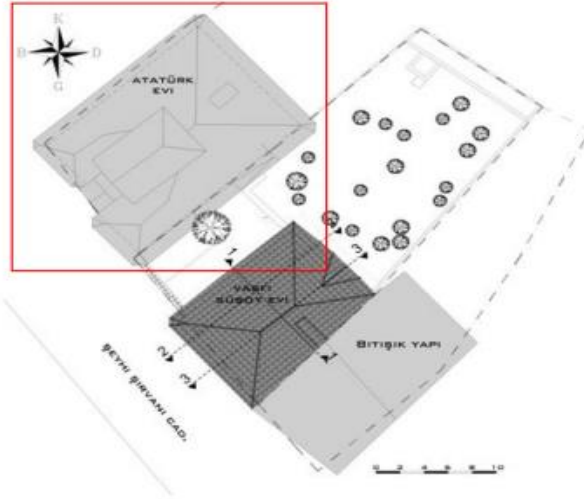

Şekil 5. 54. Atatürk evi 1970'li yıllarda ve günümüzde yapının yerleşim planı [82], [62]

Şekil 5. 55. Atatürk Evi Şeyh Şirvani 6. Sokak'tan görünüm [79]

Yapı çok fazla eğimi olmayan bir arazi üzerinde, bahçe içerisinde bir cephesi de sokağa yaslanmış şekilde konumlanmıştır (Şekil 5.56).

Şekil 5. 56. Atatürk Evi'nin Vaziyet Planı [80], [83]

Tokat Atatürk evi ve Etnografya Müzesi raporları ve kurul kararları incelendiğinde, 09.02.2005 gün, 240 sayılı yazısında koruma imar planı sınırları içinde bulunan, mülkiyeti maliye Hazinesine ait olan 30 pafta, 83 ada, 279 parselde kayıtlı, korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescilli Atatürk Evi'nin rölövesi incelenerek hatalar tespit edilmiştir (EK 9) [76].

30.03.2007 tarihli Bölge Kurulu Müdürlüğü'ne yazılan yazıda; Atatürk Evi güvenlik projesi kapsamında soyguna ve 24 saat yangına karşı emniyetin sağlanması amacıyla vitrinlere cam kırma detektörleri, tehlike anında güvenlik görevlilerini uyaracak kontaklar, müzenin kapalı devre renkli gece, gündüz dijital ortamda kayıt yapılabilen kamera sistemi yerleştirilmiştir (EK 10) [76].

“Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü”ne yazılan 30.07.2019 tarihli inceleme raporunda mülkiyeti Maliye Hazinesine ait kerpiç bahçeli ev vasfında olan Atatürk Evi Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulunun 14.09.1984 tarih ve 379 sayılı kararı ile tescil edildiği yer almaktadır. Yapı “Sivas Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu”nun 23.05.2007 tarihli ve 458 sayılı kararı ile koruma grubu 2.grup yapı olarak belirlenmiştir. Kurulun 24.04.2014 tarihli 1436 sayılı kararıyla 05.11.1999 tarih ve 660 sayılı ilke kararı doğrultusunda boya ve sıva tamirine yönelik basit onarımının uygun olduğuna karar verilmiştir (EK 13) [76].

İlgili yazı ekinde Tokat Müze Müdürlüğü'nün 27.05.2019 tarih ve 247883 sayılı uzaman raporunda; “...Güvenlik görevlileri kışın 1. katta yer alan idari odada, yazın ise zemin katta (taşlık) bölümündeki banko ve 2019 yılında yeni düzenleme ile oluşturulan güvenlik odasında görev yapmaktadırlar. Kışın 1. katta yer alan idari odada bulunmaları herhangi bir olumsuz durum yaşanması olasılığına karşı ani müdahaleyi ve ziyaretçi takibini güçleştireceği için güvenlik görevlileri ile yeni oda düzenlemesi yapılmıştır. Yeni düzenleme ile oluşturulan zemin (taşlık) bölümünde girişe göre sağda yer alan yaklaşık kare formulu güvenlik odasının giriş kapısı taşlık bölümüne açılmaktadır. Yola açılan küçük bir penceresi bulunmaktadır. Taşlık bölümüne açılan herhangi bir pencere bulunmamaktadır. Zemini taş döşemelidir. Taşlık bölümü gören pencere açıklığının olmaması ziyaretçilerin takibi güçleştirmektedir. Ziyaretçilerin takibi taşlık bölümüne açılan kapıdan ve kameralardan sağlanmaktadır. Fakat bu oda mevcut haliyle yazın kullanılabilecek durumdadır. Bölge itibariyle kışların çok soğuk olması nedeni ile içerinin ısını tutması için kapı kapalı konuma getirildiğinde güvenlik görevlilerinin ziyaretçileri takibi güçleşecek, güvenlik görevlilerinin görevini yapıp yapmadıklarının denetimi zorlaşacaktır. Bu odanın zemininin taş olması Atatürk Evinin soğuk olması bu odada çalışma şartlarını güçleştirmektedir” [76].

Tokat'ta geleneksel konutların bahçeleri evlerin önemli bir parçası olmakla birlikte, hemen hemen her geleneksel konutun içinde farklı büyüklüklerde kuyu, ocak ve çeşmeleri olan bahçeleri mevcuttur. Bu bahçeler genellikle sokak sınırını çizen konutların arkasında bulunur, bahçeye çıkışlar ise dolaylı bir şekilde evden sağlanmaktadır [84]. Arka ve yan

bahçesi olan Vasfî Süsoy evi gibi ya da çok az sayıda geleneksel konutta bahçeye hem sokaktan hem evden olmak üzere iki giriş vardır. Bahçesinde çeşme ve kuyu bulunan yapıyı sağır güneydoğu cephesi, sokak, bitişik bir yapı ve bahçe duvarı çevrelemiştir (Şekil 5.57, Şekil 5.58).

Şekil 5. 57. Atatürk Evi'nin bahçesi [76]

Şekil 5. 58. Atatürk Evi konağın bahçesindeki su kuyusu [76]

130'un üzerinde tescilli konut bulunan Tokat kentinde sofalara çok önem verilmiştir, alt katlarda hizmet ve servis mekânları, üst katlarda ise sofalar evin önemli unsurları olarak karşımıza çıkmaktadır [77]. Zemin ve üst kattan oluşan yapının zemin katı hizmet ve servis mekânları olarak kullanılmakta olup plan tipi üst katta okunur [72], [80]. Tokat ve

yöresinde daha çok iç sofalı plan tipi görülmekte olup, orta ve dış sofalı plan tipine sahip az sayıda geleneksel konut bulunur. Atatürk Evi de iç sofalı plan tipine sahiptir ve kuzeydoğu/kuzeybatı doğrultusunda bulunan sofanın her iki yanında odalar oluşacak şekilde planlanmıştır (Şekil 5.59, Şekil 5.60).

Şekil 5. 59. Atatürk Evi zemin kat sofa [79]

Şekil 5. 60. Atatürk Evi üst kat sofa [79]

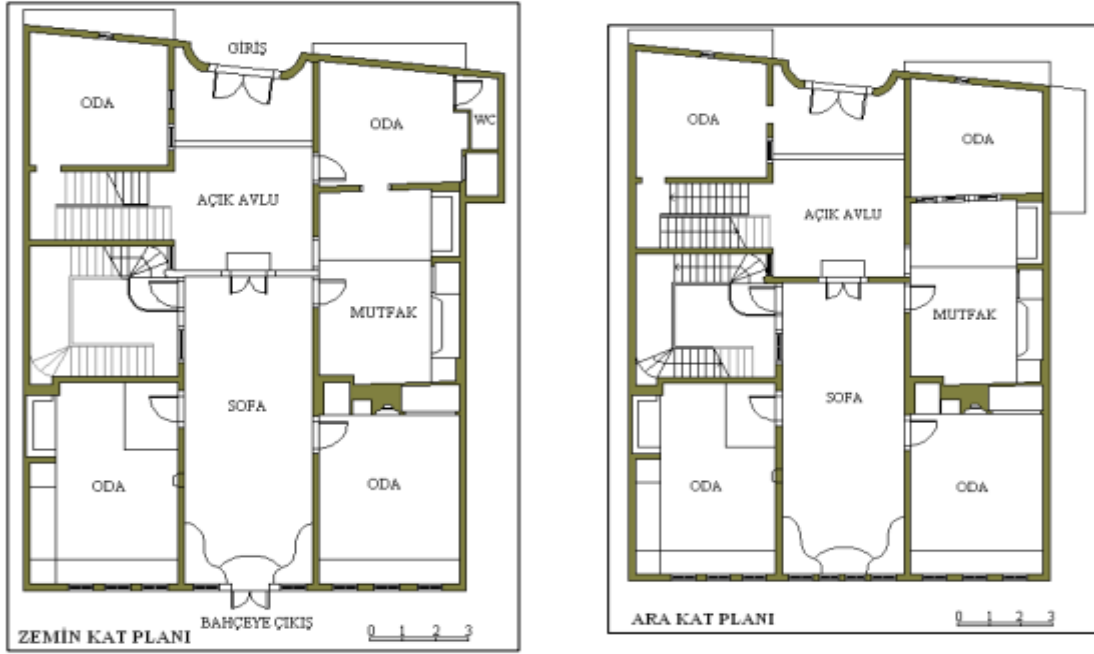
Konağın malzemesi ahşap karkas arası kerpiç dolgudur. Bu yapı aynı zamanda hımış yapıdır. Diğer geleneksel evlerde zemin katın bir bölümünde bulunan kapalı taşlık bu yapıda ön cephede çıkıntı yapan köşe mekânın arasına giriş yerleştirilerek, küçük üstü açık bir ön avlu haline dönüştürülmüştür. Zemin katta “U” şeklindeki kütleyle meydana getiren odalar depo ve kiler olarak kullanılmakta iken, bunların arkasında olan esas kütle oturma mekanlarıdır. [70], [51]. Üst kat haremlik ve selamlık olarak iki bölüme ayrılmıştır. Her iki bölüm de aynı plan tipine sahiptir. Bir kapı ile birbirine bağlı iken, arkada bulunan hareme zemin kattan, öndeki selamlığa ise taşlıktan ayrı merdiven ile ulaşılmaktadır [70], [51], (Şekil 5.61, Şekil 5.62, Şekil 5.63, Şekil 5.64)

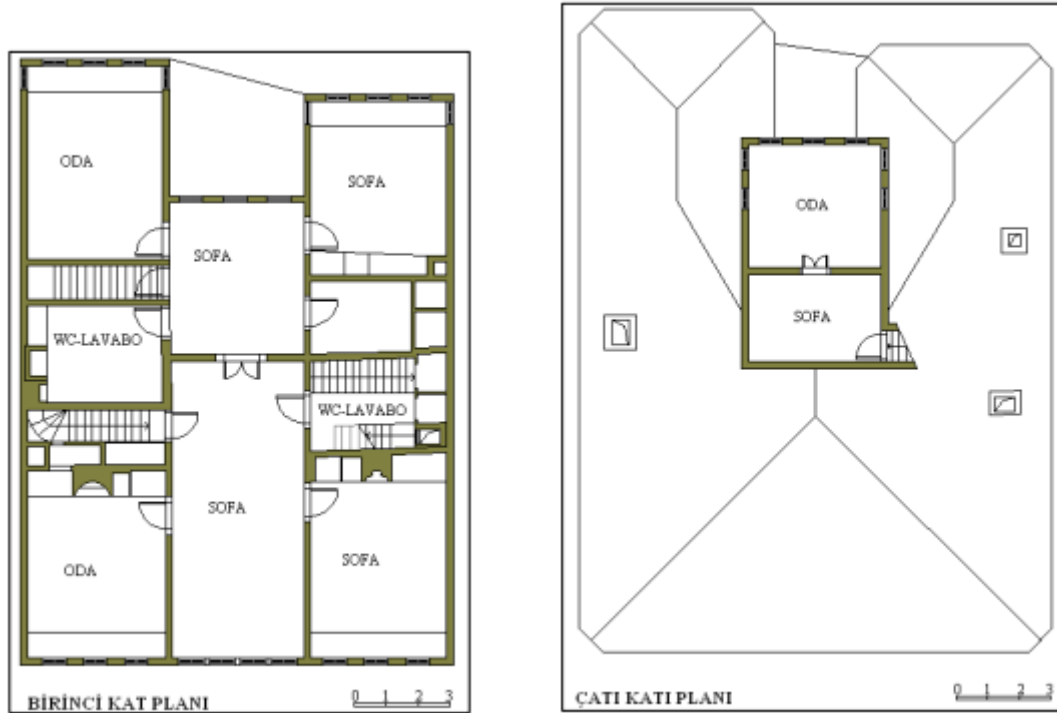
Şekil 5. 61. Atatürk Evi haremlik merdiveni [79]

Şekil 5. 62. Atatürk Evi selamlık merdiveni [79]

Şekil 5. 63. Atatürk Evi zemin ve ara kat planı [51]

Şekil 5. 64. Atatürk (Süsoy) Evi birinci ve çatı kat planı [51]

Zemin katta yoldan girişi olan büyük bir ahır, samanlık, oda, bahçe girişinden iş evi ve giriş sofası bulunmaktadır (Şekil 5.65, Şekil 5.66). İş evi olarak adlandırılan alan Tokat bölgesinde yaygın olarak kışlık yiyecek hazırlamak için kullanılan, içerisinde çeşme ve

ocağın bulunduğu yerlerdir [70]. Sokaktan girilen ahırın bir duvarındaki kapısı bulunmayan bir açıklıktan, önceden samanlık olarak kullanılan mekâna, diğer duvardan ise ahşap bir kapı ile bahçeden ulaşılan küçük bir giriş sofasına geçilmektedir (Şekil 5.67). Giriş sofasının güneybatı tarafında bir oda bulunmakla birlikte üst kata çıkan ahşap bir merdiven ve merdivenin önünde bir çeşme yer almaktadır (Şekil 5.68, Şekil 5.69). Zemin katta bahçeden ayrı bir kapı ile girilen yapıdan bağımsız, içinde sivri kemerli tuğla ocak, ocağın yanında bir çeşme ve üzerinde ahşap dolap bulunan bir iş evi vardır [80], (Şekil 5.70, Şekil 5.71).

Şekil 5. 65. Atatürk Evi'nin zemin kat planı [85]

Şekil 5. 66. Atatürk Evi ahırdan görünüm [86]

Şekil 5. 67. Atatürk Evi sokaktan girilen mekân [76]

Şekil 5. 68. Atatürk Evi restorasyon öncesi merdiven başlangıç sahanlığındaki niş ve içinde bulunan çeşme [87]

Şekil 5. 69. Atatürk Evi restorasyon sonrası merdiven başlangıç sahanlığındaki niş ve içinde bulunan çeşme [79]

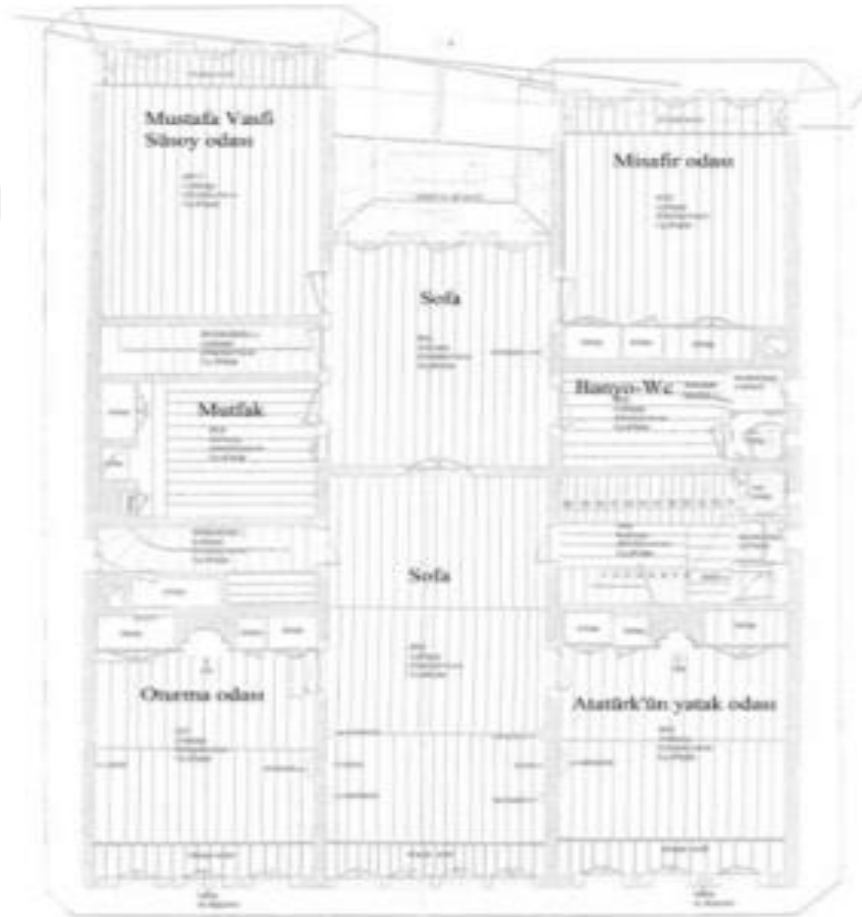

Şekil 5. 70. Atatürk Evi restorasyon öncesi işlik odasında kazan ocağı [76]

Şekil 5. 71. Atatürk Evi restorasyon sonrası işlik odasında kazanocağı [79]

Zemin kattan üst kata ahşap bir merdiven ile çıkılmakta, merdivenin son basamağında açılan ahşap kapı ile de üst katta sofa kısmına erişilmektedir (Şekil 5.72, Şekil 5.73, Şekil 5.74). Birinci katta iç içe geçmiş odalar biri diğerine oranla küçük iki adet sofa etrafında karşılıklı odalar bulunmaktadır. Küçük olan sofanın solunda oturma odası, bir adet ıslak hacim, sağ tarafında da Mustafa Vasfi Süsoy odası ile bir mutfak yer almaktadır (Şekil 5.75). Diğer sofadan biraz büyük olan sofanın sol tarafında cihannüma katına erişilen “U” formda korkuluklarında ahşap işlemleri olan bir merdiven (Şekil 5.76), ile Atatürk’ün yatak odası, sağ tarafta ise bir adet oturma odası bulunmaktadır. Konakta bütün zeminler ve tavanlar ahşap malzemeden yapılmış olup, pencereleri geleneksel Anadolu evlerindeki pencerelere benzemektedir. Evin birinci katındaki mutfağın tavanında yuvarlak formlu ahşap süslemelere rastlanılmaktadır (Şekil 5.77). Mutfağın da tavan ve zemininde ahşap malzeme kullanılmış olup, önünde ahşap bir sedir yer almaktadır [83], (Şekil 5.78).

Şekil 5. 72. Atatürk Evi’nin birinci kat planı [85]

Şekil 5. 73, Şekil 5. 74. Atatürk Evi üst kat sofa [86]

Şekil 5. 75. Atatürk Evi Mutfaktan Görünüm [86]

Şekil 5. 76. Atatürk Evi cihannüma odasına çıkılan ahşap merdiven [79]

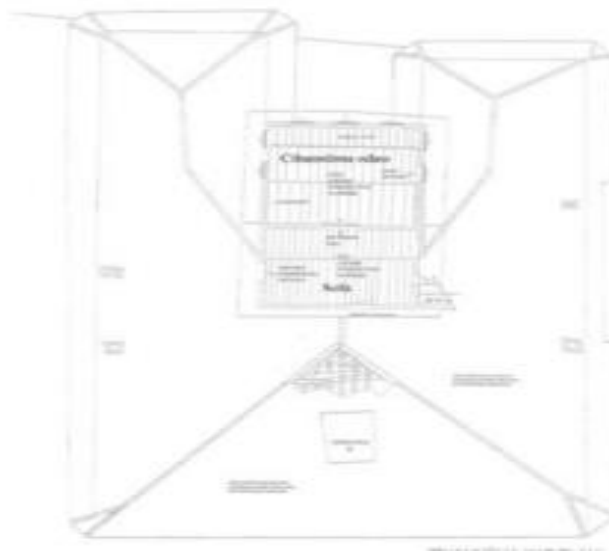

Şekil 5. 77. Atatürk Evi mutfak ahşap tavan detayı [79]

Şekil 5. 78. Atatürk Evi mutfak ahşap sedir [79]

Evin üçüncü katında bir sofa ve buraya açılan cihannüma odası yer almaktadır. Atatürk'ün Tokat'a geldiği dönemler askerleri bu odada kalarak gözlem odası olarak kullanmışlardır [83], (Şekil 5.79, Şekil 5.80).

Şekil 5. 79. Atatürk Evi cihannüma kat planı [85]

Şekil 5. 80. Atatürk Evi cihannüma odası [83]

Anadolu geleneksel konutlarında cephelerin genel olarak sade olmasında içe dönük yaşam etkili olmuştur. Tokat geleneksel konutlarında zemin katlarda daha az pencere kullanımı, yaşama mekânı olan üst katlarda ise daha fazla pencere bulunmaktadır. Genellikle üst katlarda yapılan çıkmalarda da geleneksel yapıların cephelerini zenginleştirmektedir. Bu özellikler göz önünde alındığından geleneksel bir konut olan Vasfi Süsoy Evi de çıkmaları, kat sayısı, kapı oranları ve pencereleri ile Tokat geleneksel konutları ile benzerlik göstermektedir. Zemin ve birinci kattan oluşan yapıda yol üzerine gönye çıkma ve konsol açık çıkması vardır. Balkon (açık çıkma) Tokat geleneksel konutlarında yaygın değildir. Bu çıkmaların yapıldığı örnekler de vardır. Bu evlerde çıkmalarda ahşap payandalar ile desteklenmiştir. Pencere önlerinde ise demir parmaklıklar bulunmaktadır. Saçak alın tahtası ve çıkma altlarında rumi ve palmetlerden oluşan ahşap süsleme kuşağı yer alırken, köşe noktalarında ahşap bantlar vardır. Konutun Şeyh Şirvani Sokak'a bakan cephesinde en uç nokta 85 cm olan gönye çıkma bulunmaktadır. Bahçe tarafındaki cephede herhangi bir çıkmaya rastlanılmamaktadır (Şekil 5.81, Şekil 5.82.). Kuzeydoğu cephesinde balkon çıkması bulunan yapıda balkon üstü üçgen alınlık ile bu alınlığın alt tarafında bulunan balkon kemerinin başlangıcı altında profilli ahşap bezemeler yer almaktadır [80]. Balkon özgün demir korkulukları ve ahşap rabitali tavanı ile dikkat çekmektedir. Balkonda çatıdan sarkıtılmış ahşap süslemeler yer almaktadır. (Şekil 5.83, Şekil 5.84).

Şekil 5. 81. Atatürk Evi güneybatı görünümü [87]

Şekil 5. 82. Atatürk Evi kuzeybatı görünümü [87]

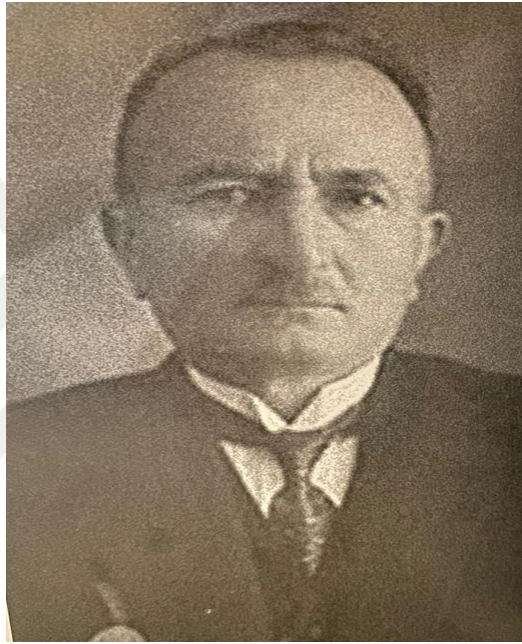
Şekil 5. 83. Atatürk Evi kuzeydoğu görünümü [87]

Şekil 5. 84. Balkonda çatıdan sarkıtılmış ahşap süslemeler [76]

Mustafa Vasfi Süsoy'un Hayatı

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Osmanlı Devleti hüsrarla sonuçlandığı için Anadolu'da itilaf devletlerinin işgalleri nedeniyle sıkıntılı bir sürece girilmiştir. Bu zor dönemde Mustafa Kemal Paşa, Ermeni ve Rumların Karadeniz Bölgesi'ndeki işgallerini durdurmak için 9. Ordu Müfettişi olarak Anadolu'ya gönderilmiştir. Yolculuğu Bandırma Vapuru ile başlayan Mustafa Kemal, İstanbul'dan hareketle 19 Mayıs 1919 yılında Samsun'a çıkmıştır. Türk Milletinin dirilişine, kurtuluşuna ve yükselişine damgasını vuran Mustafa Kemal Paşa ile birlikte bu seyahatte on sekiz subay vardır. Bu subaylardan bir tanesi de Tokatlı Mustafa Vasfi Süsoy'dur (Şekil 5.85).

Şekil 5. 85. Mustafa Vasfi Süsoy (1876-1934) [88]

Piyade Yüzbaşı Mustafa Vasfi Süsoy, 1876 yılında Tokat'ta doğmuştur. Kehpazzade Osman Efendi'nin ve Nefise Hanım'ın oğludur. İlk ve orta öğretimini Tokat'ta tamamlayan Mustafa Vasfi, daha sonra askerlik mesleğine yönelmiştir. Alaydan yetişerek subay rütbesini almıştır. Uzun dönem Güney ve Kuzey Arnavutluk'ta Doğu Vilayetlerinde ve Edirne'de askeri görevlerde bulunmuştur. Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla Mustafa Kemal Paşa maiyetinde karargâh subaylığı yapmıştır. Bundan dolayı 19 Mayıs 1919 yılında Mustafa Kemal Paşa ile birlikte Samsun'a çıkarak vatanın bağımsızlığına yönelik çalışmalarda bulunmuşlardır.

Bandırma Vapuru'ndaki on sekiz subaydan biri olan Vasfi Süsoy, eşi Aliye Hanım ile çocukları Nefise Hanım, Mithat Bey ve Salih Bey'i de bu vapurla Anadolu'ya getirmiştir.

İstanbul'dan Samsun ve daha sonra Tokat'a olan yolculuklar ile ilgili olarak Vasfi Süsoy'un torunu Ercan Süsoy'un "Dedem Mustafa Vasfi Süsoy" adlı hatırasında aileden şu şekilde bahsetmektedir:

"Dedem Selanik'te Atatürk ile beraber iken Atatürk'ün delaletiyle babaannem ile (Aliye Hanım) Selanik'te evlenmiştir. En büyük çocuk Nefise Hanım Florna'da, ortanca çocuk olan babam Mithat Bey Selanik'te, Salih Bey ise İstanbul'da doğmuştur (Şekil 5.86, Şekil 5.87, Şekil 5.88)

Şekil 5. 86. Vasfi Süsoy'un Çocukları; Nefise Hanım, Mithat Bey ve Salih Bey [88]

Şekil 5. 87. Aliye Hanım ve kızı Nefise Hanım [88]

İstiklal Savaşı başlamadan önceki yıllarda Atatürk ile İstanbul'da bulunan dedem Mustafa Vasfi Süsoy'un evi Üsküdar semtindedir. İşleri çok yoğun olduğundan hanımına çok vakit ayıramamaktadır. Atatürk, arkadaşları ile beraber Bandırma Vapuru ile Anadolu'ya geçmeye karar verdiklerinde dedem eve gelmiş: "Ben çok önemli bir göreve gidiyorum, belki bir daha geri dönmeyebilirim. Sizleri daha güvenli olursunuz diye Tokat'a babamın evine bırakacağım, onun için benimle beraber geleceksiniz" demiştir.

Mustafa Vasfi Süsoy'un eşi Aliye Hanım, çocukları Nefise Hanım, Mithat Bey ve Salih Bey'de Bandırma Vapuru'nda Atatürk'le yolculuk yapmıştır. Aliye hanım torunu Ercan Bey'e anlattığına göre deniz yüzeyine çok yakın bir yerde oturuyorlarmış. Aliye Hanım çocuklara "Belki denizi bir daha göremezsiniz, ellerinizi deniz suyuna temas ettiriniz" diyormuş.

Samsun'a gelen aile birkaç gün boyunca Karadeniz Otelinde kalarak, ertesi gün Mustafa Vasfi Süsoy Aliye Hanım'ı ve çocukları Atatürk'ün meşhur üstü açık spor otomobili ile Mahmut Dağı'na kadar getirmiştir. Yanlarında Mustafa Vasfi Süsoy'un amcasının oğlu olan Tahir Bey ile bir yaylı temin edilerek Havza'dan Tokat'a ulaşmışlardır.

Şekil 5. 88. Vasfi Süsoy ve çocukları [89], [79]

Mustafa Vasfi Süsoy'un Kızı Nefise Süsoy'un Anıları

Mustafa Vasfi Süsoy'un ailesiyle birlikte Bandırma Vapuru yolculuğunda kızı Nefise Süsoy'un ses kayıtlarından yola çıkarak Uğur Şahin ile röportajından kesitler yazıya dökülmüştür. Nefise Süsoy'un on yedi dakikalık ses kaydında Bandırma Vapurundaki Seyahatleri ve Süsoy soyadını nasıl aldıkları ile ilgili hatıralarını anlatmaktadır.

Bandırma Vapuru'ndaki anılarından bahsederken: “O zamanlar 11 yaşındaydım, çocuk olduğumuz için vaziyeti pek anlamadık, Tokat'a çok zor şartlar altında gelmiş. Bandırma Vapuru küçük, gece devalı fırtına çıkıyor, çatır çatır ediyor, battı batacak şekilde o tarafa bu tarafa yalpalıyormuş. Annem tabi bunları görüp bize söylüyor. Biz bir kamaradaydık, dört kişilik kamarada. Annemle küçük kardeşim aşağıda, büyük kardeşimle ben de üst yataklarda yatıyorduk. Başımızı hiç kaldırmıyorduk, devamlı bulantı geliyordu. Biz de yattığımız yerde yiyorduk, yattığımız yerde uyuyorduk, kalkıyorduk. Annem şöyle anlatıyor: “Geceleri hiç uyuyamıyoruz, vapur o kadar çatırtı yapıyor ki ayrıldı ayrılacak gibi” diyordu. Yine dua ediyordu tabi “Hayırlısıyla çıkalım” diye. Üç gün üç gece denizde kaldıktan sonra Samsun'a çıkıyoruz.

Samsun'a çıktık. Vapur durduktan sonra dışarı çıktık ve bir motor geldi. Atatürk motora bindi ve Samsun iskelesine çıktı. Babam da bize mavna getirtti, eşyalarımızı koydurttu. Karadeniz Otel'i'ne indik. Karadeniz Otel'i'nde üç gece yattık. Üç gecedan sonra babam bizi otomobile bindirdi Çakallı'ya kadar götürdü. Küçük kardeşim çok küçük olduğu için korktu otomobile binmedi, yaylıya bindi. Babam bizi Çakallı'ya kadar götürdükten sonra uğurladı. "Benzin olsaydı" demiş "Sizi Tokat'a kadar bu arabayla götürürdüm fakat benzin yok."

Soyadını nasıl aldığını ise şu cümlelerle anlatıyor: "Babamı kaybettikten sonra damadına nüfus çıkarttı. Biz soyadımızı "Atasoy" almıştık, kardeşlerim "Özden" almışlardı. "Mustafa'nın soyadı Süsoy demiş." Hem bizim soyadımız hem kardeşlerimin soyadı subay soyu, asker soyu anlamına gelen "Süsoy" oldu" [88].

Mustafa Vasfi Süsoy'un Tokat'a dönüşü yaklaşık bir ay sonra 26 Haziran 1919 yılında Atatürk ile beraberdir. Geldiklerinde şimdiki Taş Köprü civarında bir yerlerde müfreze asker karşılama merasimi düşüncesi ile karşılaştıklarında Atatürk Mustafa Vasfi Süsoy'a dönerek "Mustafa herhalde bizim maceramız buraya kadarmış" gibi bir laf etmiştir. Mustafa Vasfi Süsoy'da "Yok Paşam bu askerler bizi yakalamaya değil karşılamaya gelmişlerdir, bunda korkulacak bir durum yoktur" demiştir [88].

Atatürk Tokat'a geldikten sonra şehre gelişinin gizli tutulması için ilk olarak Tokat Postanesi'ni kontrol altına aldırılmıştır. Bu süreçte Kurtuluş Savaşı'na yönelik önemli kararların alınması sağlanarak, askere alınacakların listesinin hazırlanması için Mustafa Vasfi Süsoy'u görevlendirmiştir. 27 Haziran 1919'da Atatürk'ün Sivas'a hareket etmesinin ardından Mustafa Vasfi Süsoy bir arkadaşı ile birlikte askere alınacakların listesini belirlemiştir. Süsoy'un karargâh komutanlığı görevi Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılışına kadar sürmüştür. Meclise seçimi sırasında okuryazar olmadığı ileri sürülerek milletvekili adaylığına karşı çıkmıştır. Bu iddialar asılsız olsa dahi etkili sonuçlar doğurarak 27 Mart 1919 yılındaki ilk seçimlerde milletvekili seçilememiştir. Şeyh Şükrü (Keskin) ve Hoca Fehmi Efendi'nin seçimi kazandığı halde istifa etmeleriyle Tokat milletvekili seçilmiştir. 29 Nisan 1920'de Mustafa Vasfi Süsoy Büyük Millet Meclisi'ne katılarak birçok önemli komisyonda görev yapmıştır. Bu ilk yasama döneminde aktif çalışmakla beraber ikinci, üçüncü ve dördüncü dönem seçimlerinde TBMM'de Tokat Milletvekili olarak görevine devam etmiştir [88]. Mecliste görev almakla nasıl bir onur içinde olduğunu şu sözlerle dile getirmiştir:

"Memleketin yer yer düşman kuvvetler tarafından haksız yere işgali sıralarında Gaz-i Muhterem ve Reis-i Mübeccelemiz Mustafa Kemal Paşa ile birlikte Anadolu'ya geçtim.

Mücadele-i Milliye esnasında Ferit Hükümeti tarafından yapılan Tahdidi Sin Kanunu ile tekaüde sevk edildim. İstiklal ve istiklali vatan gayesiyle müteşekkil Büyük Millet Meclisi'ne aza olarak geldim. (Meclis'e iltihak tarihi: 29 Nisan 1336). Bu şerefli vazife ve gaye ile halen çalışmaktayım..." [88].

Bu dönemde Atatürk hariç İnönü ve Mustafa Vasfi Süsoy hareketli bir hayattan hareketsiz bir hayata geçtiği için şeker hastalığına yakalanmışlardır. Uzun süre tedavi gören Süsoy, 10 Ekim 1934 tarihinde Ankara Numune hastanesinde vefat etmiştir.

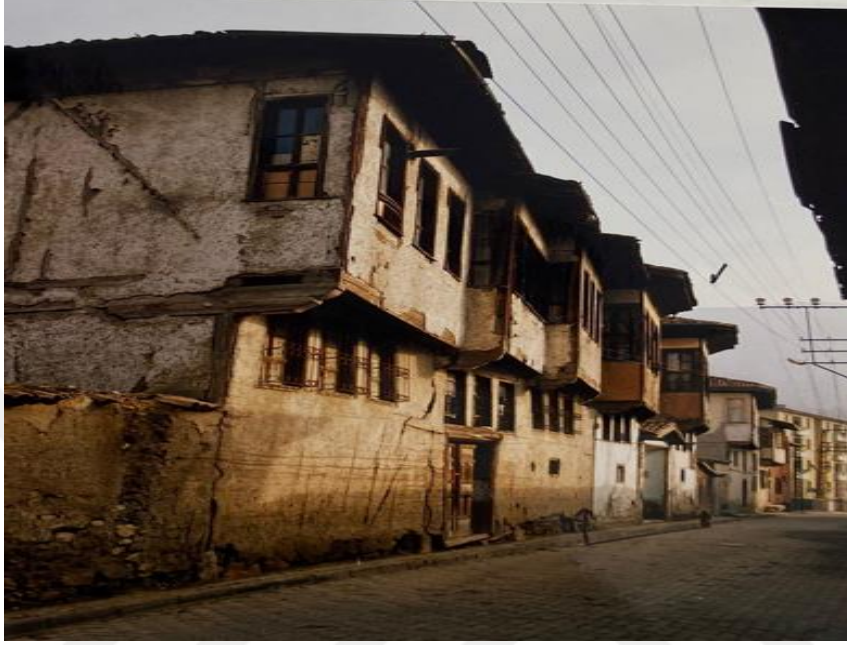
5.1.2.2. Ercan Süsoy'un belleğinden Atatürk Evi

Vasfi Süsoy'un ortanca oğlu Mithat Bey Tokatlı bir Hanım olan Rabia Hanım ile hayatını birleştirmiştir. Rabia Hanım mütevazı bir ailenin kızı olmakla birlikte, medeni aile yapısı ile de dikkat çekmektedir. Torun Ercan Süsoy annesi ile babasının evlenmesine vesile olan olaydan şöyle bahsetmektedir: "O dönemin belediye başkanı Mesrur Gürgeç'in eşi Emine Hanım'ın terzi dükkânı olduğu için Tokat'ın bütün kızları oraya giderlermiş. Babam evlenmeye karar verdiğinde, babaannem Aliye Hanım anneme o terzi dükkanında rastlamış ve çok beğenmiş. Tabii o zamanlar hamam kültürü çok yaygın olduğundan annemi hamama da götürmüşler. Annem boylu poslu, beyaz tenli çok güzel bir kadıymış. Kadın hastalıkları ile ilgili bir rahatsızlıktan dolayı babamla iki buçuk yıl evli kaldıktan sonra vefat etmiş." Rabia Hanım'ın iki çocuğuna da o öldükten sonra Aliye Hanım bakmıştır. Mithat Bey eşinin ölümünden sonra Tokatlı başka bir hanımla evlenmiştir, o eşinden de 2 çocuğu vardır.

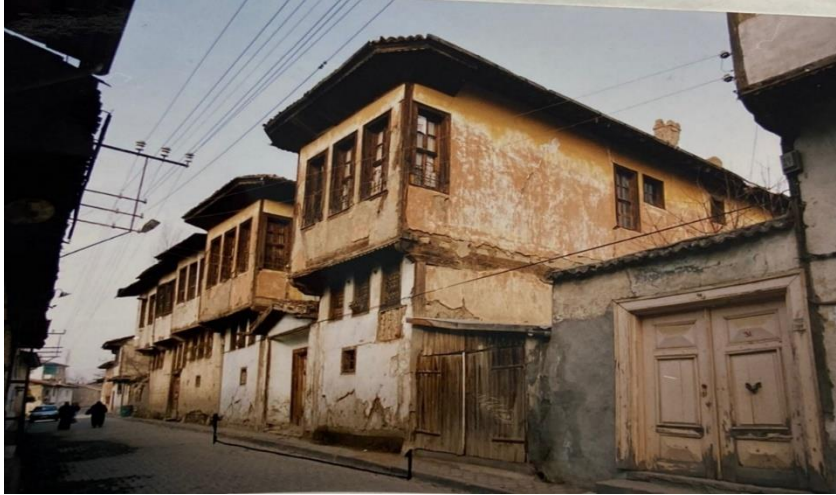
Aliye Hanım dönemin kültürlü kadınları arasında yer almakla beraber, Şevki Ereğ'in annesi ile birlikte Tokat halkına Türkçe harfleri öğretmiştir. Aliye Hanım bu harflerle Ankara'da olan Vasfi Bey'e mektuplar göndermiştir. Aliye Hanım Arnavut asıllı olduğu için çocuklarını batı kültürüyle büyüterek, eğitim hayatlarına da katkıda bulunmuştur. En büyük çocuk Nefise Hanım öğretmendir, küçük çocuk Salih Bey ise Galatasaray Lisesi'nden mezun olmuştur. Ortanca çocuk Mithat Bey meslek lisesinde okumuş fakat işini sevmediği için atlarla köylere gidip takip memurluğu görevinde bulunmuştur.

Yaşadıkları evden anıları aktaran Ercan Süsoy'dan edinilen bilgilere göre Camiinin karşısındaki yerden sırasıyla Vasfi Süsoy Evi de dahil onlara aittir. Ercan Süsoy röportajında: "Evimizin önüne öyle güzel Arnavut kaldırımları yapılmıştı ki, bütün mahallenin çocukları orada futbol oynardık, oldukça geniş bir alandı" ifadelerine yer vermiştir (Şekil 5.89, Şekil 5.90. Vasfi Süsoy'lar ve kardeşi yan yana iki konakta

oturmaktadır. Kardeşinin oturduğu konağın günümüzdeki adı Gazi Osman Paşa Konağı'dır. Bu evde hayvancılık faaliyetleri yapıp, evin yardımcıları da burada kalmaktadır. Her hayvana ait ayrı bakıcı bulunan konakta, bakıcıların kimi Türk, kimi yabancı asıllıdır. Bu bakıcıların evlenmesine Aliye Hanım vesile olmuştur.

Şekil 5. 89. Ön cephe bitişik parsellerle ilişkisi [76]

Şekil 5. 90. Ön cephe bitişik parsellerle ilişkisi [76]

Üç ailenin bir arada yaşadığı yer olan Vasfi Süsoy Evi (Atatürk Evi), oldukça geniş bir alana sahiptir. Ercan Süsoy'dan edinilen bilgiye göre; bu bölge deprem sahasında yer almasından dolayı, ev zemine oturmadan yaylı bir sistem üzerine oturtulmuştur. Ercan

Süsoy’la yapılan röportajda Ercan Süsoy: “Zemin altı boş olduğundan gece uyurken sürekli fare tıkırtılarını duyardık, hep gürültü ile uyanırdık” ifadelerine yer vermiştir.

O dönemde sulak alanlar bu bölgelerde olduğundan konağın bahçesi envai çeşit bitkilerin yetiştiği yer olarak görülmektedir (Şekil 5.91). Aliye Hanım bahçesine de çok titiz olduğundan, sürekli bahçe taşlarını ayıklayıp bahçenin güzel görünümünü desteklemiştir. Bahçenin ön giriş kapısı ile birlikte arka kapısından da sofaya ulaşım sağlanmaktadır. Girişte bir sedir bulunmaktadır (Şekil 5.92). Bu sedirin solunda genellikle Aliye Hanım ve torunları otururken sağ taraf Vasfi Süsoy’a aittir.

Şekil 5. 91. Atatürk Evi arka bahçe görünümü [76]

Şekil 5. 92. Zemin kat sofaya ve bahçe kapısına bakış [76]

Ana giriş kapısından girildiğinde girişte hayat denilen bölüm yer almaktadır. Ercan Süsoy hayat denilen bu kısımda dik bir taşın bulunduğunu, ailenin tüm torunlarının bu taşla takılıp bacaklarında bir yara izi olduğundan bahsetmektedir. Girişin karşısındaki merdivenle üst kata çıkılmaktadır. Merdivenin sağında yer alan kapı ise ahır kapısıdır (Şekil 5.93). Yemekler ocakta yapılarak girişin solunda bulunan aşganada servis

edilmektedir. Atatürk'ün geldiği dönemde yemekler ilk girişteki sofada yenmektedir (Şekil 5.94).

Şekil 5. 93. Atatürk Evi üst kata çıkış tahsilatı [76]

Şekil 5. 94. Atatürk Evi zemin kat sofanın iki yandan görünüşü [76]

Avluda yemek yapmak ve çamaşır yıkamak için eşme yer almaktadır (şekil 5.95). Çeşmenin hemen yanında ise tuvalet yer almaktadır. Bu tuvaletin yanından Osmanlı Konağı'na geçilen bir ara vardır.

şekil 5. 95. Atatürk Evi avluda eşme yönü tafsilatı [76]

Değerlendirme

Atatürk'ün yaşamını tamamı ile geçirdiğı, Anadolu'nun hemen her köşesindeki gezileri sırasında belirli bir süre boyunca konakladığı, karargâh olarak kullandığı yapılar Atatürk'ün anılarıyla anıtlaşan mekânlar haline dönüşmüştür. Atatürk'ün yaşadığı, kısa süreli konakladığı veya misafir edildiğı bu evler, günümüzde anılarını yaşatan değerli eşyalarıyla korunmakta ve yapılan düzenlemelerle müzeye dönüştürölerek ziyarete açıklamaktadır. Bu evlerin büyük bir kısmı aynı zamanda da dönemin mimari özelliklerini yansıtmaları nedeniyle geleneksel Anadolu evlerinin önemli örnekleri arasında yer almaktadır.

Anadolu toprakları nesiller boyu birçok költüre, tarihi olaya, toplumlara ve tarihi olayların kahramanı olan kişilere ev sahipliğinde bulunmuştur. Tarihi yapılar geçmişten günümüze ulaşan bu değerlerin gözlemlenebilir ve anlaşılır kılınmasına olanak sağlamaktadır. Tokat Atatürk Evi ve Etnografya Müzesi de müze eve dönüştürölerek bu değerlerin yansıtılması için önemli bir sergileme alanı haline gelmiştir.

Tokat Atatürk Evi ve Etnografya Müzesi’nde camlı vitrinler sergilemede kullanılmaktadır. Bu bölümlerde ailenin kişisel eşyaları sergilenmektedir. Ayrıca duvarlarda aileye ait fotoğraflar yer almaktadır (Şekil 5.96).

Şekil 5. 96. Atatürk Evi sergilenen malzemeler [79]

Müzenin koleksiyon malzemesini Mustafa Vasfi Süsoy’un günlük hayatta kullandığı eşyalar, evin sabit mobilyaları, fotoğraflar oluşturmaktadır. Atatürk Evi’nin mevcut koleksiyon malzemeleri şunlardır;

- Günlük kullanım eşyaları
- Ev eşyaları, mobilyalar, masa, sandalye vb.
- Mesleki araç ve gereçler
- Fotoğraflar
- Tablolar
- Kişisel kıyafetler

Koleksiyon malzemeleri dönemin yaşantısının izlerini sürmektedir. Atatürk’ün eve geldiğinde kaldığı odadaki yatak, şamdanlar v.b.

Bellek ve mekân ilişkisi bağlamında Pierre Nora’nın sözünü ettiği mekân içinde yaşayan toplumun somut üretimidir. Atatürk Evi ve Etnografya müzesi de Pierre Nora’nın bu tanımı ile toplumun varoluşu ve kimliğiyle özdeşleşen özel bir mekân olduğu için “hafıza mekânı” olarak adlandırılmaktadır.

Tarihi evler ile müzeleştirilmiş evler arasında farklılıklar görülmektedir Tarihi evler sadece orijinal yapıdan oluşurken müze evler orijinal yapısıyla beraber koleksiyonları ve politik yaşanmışlığı doğru biçimde yansıtan, geçmişi doğru biçimde sergileyen alanlardır. Atatürk Evi ve Etnografya Müzesi de müze ev kriterlerine uygun bir şekilde içindekileri gelen ziyaretçiye sunulmasını sağlayan bir mekândır.

Atatürk Evi ve Etnografya Müzesi aynı zamanda koleksiyonların tarihi, ulusal ve kültürel değerlere sahip olan kişilerin ruhunu koruyup halkın tarihsel hafızası ile bağlantı kuran yapılar içinde yer almaktadır. Bu gibi evler yapının kendisi ve içinde bulundurduğu koleksiyonlarıyla sürekli önemli pozisyona sahip olan ve bu pozisyonu koruyan yapılarıdır. Ayrıca bu tür müze evleri olağanüstü hale getiren geleneği ve değerleri olan yaşamı temsil ederek yeniden canlandırması özelliğine sahip olmasıdır.

Müzeler dış ve iç katılıma önem veren, sorgulayan, sorgulatan ve yaratıcı bir şekilde düşündüren kurumlar olarak izleyicinin merak duygusunu harekete geçirerek toplumsal gelişimin sürekliliğini hedeflemektedir. Halkın müzelere geliş sıklığının artması için, müzelerin programlarının ve koleksiyonlarının halka ulaşılabilirliğine, müze tasarımında yapılan değişikliklere, aktivite programları ve sergi türleri gibi geniş çapta yapılan faaliyet alanlarındaki çalışmalara önem verilmektedir. Bu bilgiler göz önünde bulundurulduğunda araştırma kapsamında olan Tokat Atatürk Evi ve Etnografya Müzesi de görsel sunum teknikleri ve eğitsel yönleri ile halka ulaşmayı başarmıştır. Atatürk Evi ve Etnografya Müzesi Atatürk ve Vasfi Süsoy'un Cumhuriyet tarihindeki rolünü vurgulayacak şekilde biçimlenmiş müze ev olduğundan ziyaretçiye bu tip anıları ve bellektekileri kurdurup deneyimletmeye yönelik bir mekândır. Dolayısıyla öğrencilerin müze ziyareti deneyimlerini artırmak, Tokat Konak kültürünü geçmişten günümüze taşımak adına müzede çeşitli etkinlikler yapılmaktadır. Ayrıca her sene Atatürk'ün kente teşriflerinin yıldönümü kutlanmaktadır (Şekil 5.97, Şekil 5.98). Bu gibi etkinliklerle kendini sürekli yenileyerek kente uyum sağlamaya çalışan bu müze hem ziyaretçilere hem kent halkına sunduğu yaklaşımı ve deneyimi yoluyla hem insanların belleklerinde hem de kent belleğinde kalıcı olmayı amaçlamaktadır.

Şekil 5. 97. Öğrencilerin Atatürk Evi'ne ziyareti [90]

Şekil 5. 98. Atatürk'ün Tokat'a teşriflerinin 102. yıldönümü [91]

Yapının yanında iki müze daha bulunmaktadır. Bu müzelerde ziyaretçilerin oturup dinlenebilecekleri bir alan mevcut değildir. Bu nedenle konağın bahçesi kullanıma açılarak bu gereksinim giderilmeye çalışılmıştır. Böylece bahçenin kullanıma açılmasıyla, eğitim ve sosyal aktivitelerin yapılmasına daha fazla olanak sağlayacağından, bellek mekânı olan bu müze ev kent yaşamı ile bütünleşerek geleneksel dokuya olumlu katkıda bulunacaktır.

Yapının sahiplerinden Ercan Süsoy, dedesi Vasfi Süsoy ile konuşmalarında Atatürk'ün Tokat'a her geldiğinde konakladığı ve müzeye dönüştürülen bu yapıyı ve

sokağı ziyaret ettiğini belirtmiştir. Dedesi Vasfi Süsoy evi “şahsa satarsam bir daha bu eve giremem” diye kamuya sattığını ifade etmiştir. Bu ifade tarihe tanıklık yapan bu gibi yapıların kent yaşamına katılması ile eski ve yeni kullanıcıların geçmiş ile bağ kurmasında ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

5.2. Müze Ev Olarak Önerilen Yapılar

5.2.1. DEMHIST’e göre basit ev kategorisinde önerilen Canikli Konağı

Basit evler DEMHIST’in kategorileri içinde yer alan geçmişteki yaşam biçimini yansıtmalarıyla ön plana çıkmış evlerdir. Canikli Konağı Tokat’ın ileri gelen ailelerinden birinin evi olması ve mimari özellikleriyle ön plana çıktığı için basit evler kategorisinde yer almaktadır. Bu evlerde geleneksel yaşam da gözler önüne serildiği için bireysel ve toplumsal bellekte önemli bir yer tutmaktadır.

5.2.1.1. Canikli Konağı tarihi ve mimari özellikleri

Tokat ilinin merkezinde Mahmut Paşa Mahallesi, Mahmutpaşa Sokak, No. 19’da bulunan yapı 1700’lü yıllarda Rufai Şeyhi’nin evi olarak inşa edilmiştir. Yakın zamanda bakımsız durumda olan ve konut olarak kullanılan bu yapı Tokat Belediyesi tarafından yapılan sosyal proje ile özgün hali bozulmadan restore edilmeye çalışılmıştır. Yapının banisi hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır, ancak Canikli ismini evi son kullanan ailenin soy isminden almıştır. Restorasyonu yapılan yapı her türlü nitelişsiz ekten ve kötü onarım izlerinden kurtarılarak Kültür Evi-El Sanatları Müzesi olarak işlev kazandırılmıştır.

Behzat Bulvarı’nda Behzat Deresi kenarında inşa edilen konak geleneksel Anadolu evi plan tipindedir. İki katlı, bahçeli ve sofalı olan konak Tokat evlerindeki geleneksel plan tiplerinden iç sofalı plan tipine örnektir. Ahşap karkas arasında kerpiç malzeme üzeri sıvayla kaplanmıştır [70], [92]. Üç payandalı olan konağın güney kısmı sokağa paralel olup, kuzey kısmına göre güneydoğu kısımda daralma yapmaktadır (Şekil 5.99).

Şekil 5. 99. Canikli Konağı genel görünüm [79]

İki girişi bulunan evin asıl girişine Behzat Bulvarı tarafında ön cephe üzerindeki çift kanatlı ahşap kapıdan ulaşılmaktadır (Şekil 5.100). Konağın diğer girişi ise doğuda arka bahçeye (avluya) bakan arka cepheden tek kanatlı ahşap kapı ile sağlanmaktadır. Yapının avlusuna ise güneyde moloz taş malzeme ile yapılmış, basık yuvarlak kemerli bir kapıdan ulaşım sağlanmaktadır [94], (Şekil 5.101). Ön cephenin birinci katında testere dişi şeklinde üç bölmeden oluşan çıkma bulunmaktadır. Çıkmanın ön yüzündeki özgün pencereler değiştirilmiş olup, yerine dikdörtgen formlu pencereler takılmıştır. Çıkmanın güney yönünde ise özgünlüğünü yitirmiş dikdörtgen formlu pencereler bulunmaktadır. Çıkma dikey ve yatay silmeler ile vurgulanarak, payandalar ve ahşap çıkma konsollar ile desteklenmektedir. Ön cephede yapının saçak altında çıtalı ahşap kaplama yapılmıştır. Yan cephelerde ise saçak altı kaplaması bulunmamaktadır. Yapının yan cephesinde arka bahçe duvarı ve bahçe girişi bulunmaktadır. Konağın arka cephesinde simetrik bir düzen hakim olmakla birlikte arka bahçeye geçiş buradan sağlanmaktadır (Şekil 5.102).

Şekil 5. 100. Canikli konağı çift kanatlı ahşap giriş kapısı-restorasyon öncesi [93]

Şekil 5. 101. Canikli Konağı arka bahçesi restorasyon öncesi [93]

Şekil 5. 102. Canikli Konağı arka cephe [93]

Halit Çal, Tokat evlerinin genellikle iki katlı olduğunu belirtmektedir. Zemin kat, ambar, kiler, mutfak gibi hizmet mekânları, üst kat ise çoğunlukla oturma mekânları olarak kullanılmaktadır. Evlerin genelinde Tokat'ta “bölme” olarak isimlendirilen “ara kat” yer almaktadır (Şekil 5.103). Burası kışın oturmak için yapılan ve sıcaklığın muhafaza edilmesi için basık tavanlı mekânlardır [70]. Konak zemin kat, ara kat ve birinci kattan oluşmaktadır. Konağın ara kat odaları Çal'ın da belirttiği gibi basık tavanlı yapılmıştır. Ara kat bölümüne ise merdiven ile ulaşılmaktadır (Şekil 5.104).

Şekil 5. 103. Canikli Konağı ara kat [79]

Şekil 5. 104. Canikli Konağı ara kata ulaşılan merdiven [79]

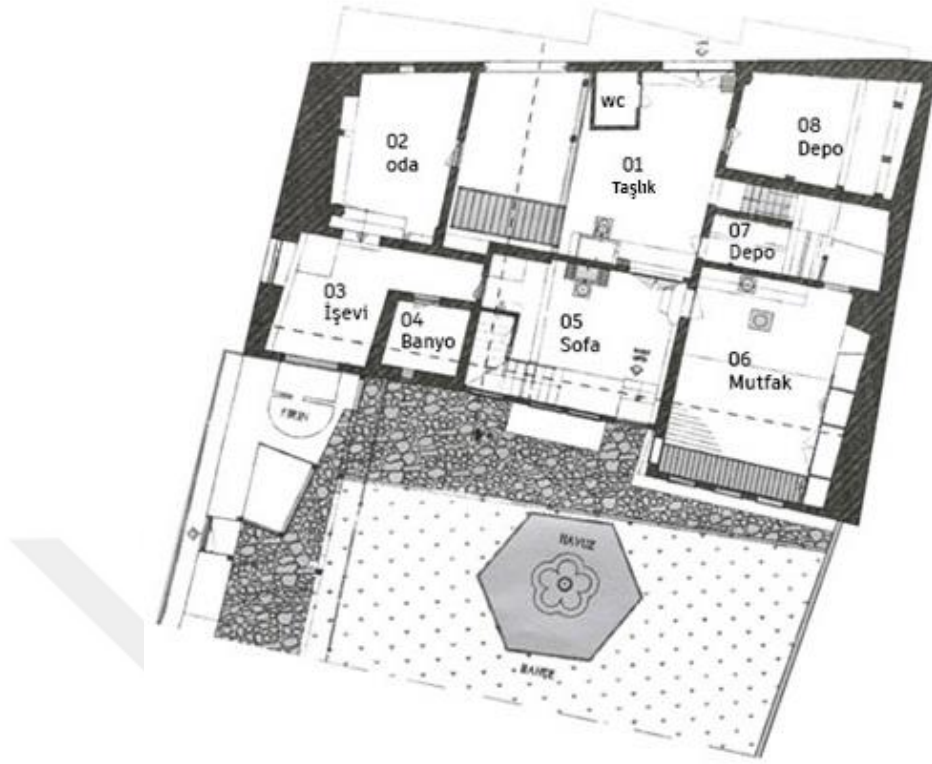
Tokat geleneksel konutlarının plan tipleri içerisinde Canikli Konağı, iki yüzlü iç sofalı plan tipine sahiptir. Konağın zemin katında arka ve ön cepheden giriş sağlanan birer adet taşlık mevcuttur. Behzat deresine bakan ön cepheden giriş yapıldığında zemin katta 01'deki taşlığa, arka bahçe kısmından girişte ise 05 nolu taşlığa ulaşılmaktadır. Taşlıkların içinde konaktaki günlük su ihtiyacının karşılanabilmesi için birer adet çeşme yer almaktadır (Şekil 5.105, Şekil 5.106). 01 nolu taşlıkta kiler ve depo olarak kullanılan bölümler bulunmaktadır. 05'te taşlığın sağ tarafında depo ve mutfak, solunda banyo, iş evi ve orijinalliği bozulmadan günümüze ulaşmış olan tuğla bacalı fırın bulunmaktadır. Fırın kısmi onarım geçirmiştir [94], (Şekil 5.107).

Şekil 5. 105. Canikli Konağı ön cepheden ulaşılan taşlık [79]

Şekil 5. 106. Canikli Konağı arka cepheden ulaşılan taşlık [79]

Şekil 5. 107. Canikli Konağı zemin kat planı [93]

Konağın birinci katına iki ayrı merdiven ile ulaşım sağlanmaktadır. İlki zemin katta 01'deki taşlıktan ara kattaki merdivenle çıkılan 16 nolu koridordan, ikincisi ise zemin katta 05'deki tek kollu merdivenle çıkılan 12 nolu koridordan ulaşılmaktadır (Şekil 5.108, Şekil 5.109). Konak içerisinde iki adet merdiven olmasından dolayı birinci katta iki adet sofa ile hol sistemi ortaya çıkmaktadır. Fakat genellikle birinci kata 12 nolu holdeki ahşap merdiven ile ulaşılmaktadır. İç sofalı plana sahip olan konağın güney ve kuzey cephelerine ikişer adetten dört adet oda yerleştirilmiştir. Odalara sofa ve sofalara bitişik yapılan ara hollerden ulaşım sağlanmaktadır. Kendi içinde farklı numaralarla isimlendirilen odalar kuzey cephede 14 ve 15 nolu oda, güney cephede 10 ve 11 nolu oda bulunmaktadır. 15 nolu oda 16'daki küçük koridora, 11 nolu oda 12'deki küçük koridora, 10 nolu oda 09 nolu sofaya ve 14 nolu oda 13 nolu sofaya açılmaktadır [94], (Şekil 5.110, Şekil 5.111).

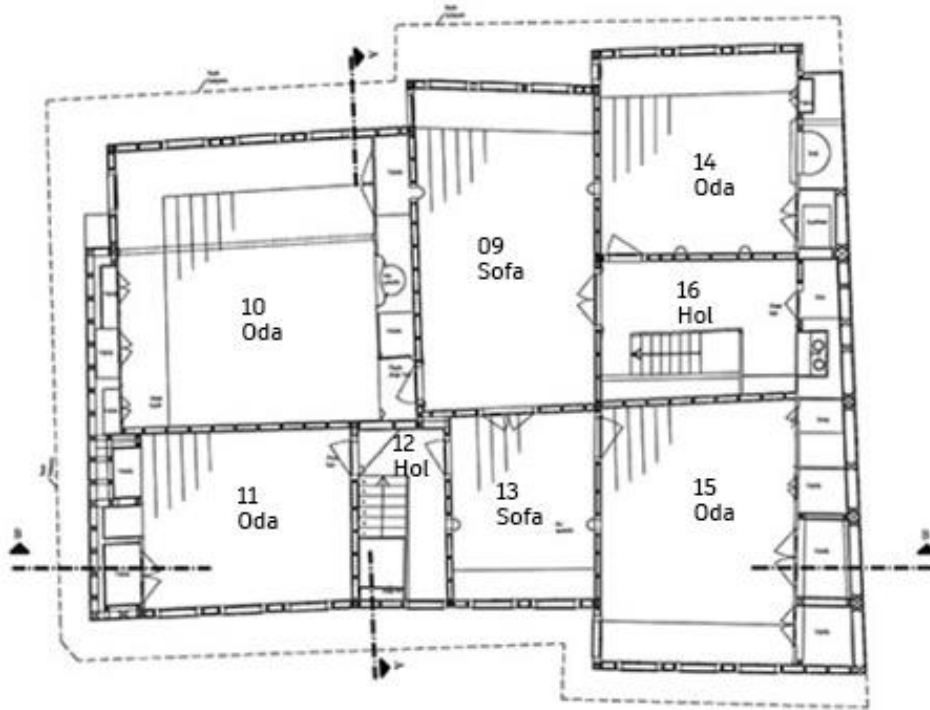
Şekil 5. 108. Canikli Konağı taşlıktan ulaşılan ahşap merdiven [79]

Şekil 5. 109. Canikli Konağı zemin kattan ulaşılan tek kollu merdiven [79]

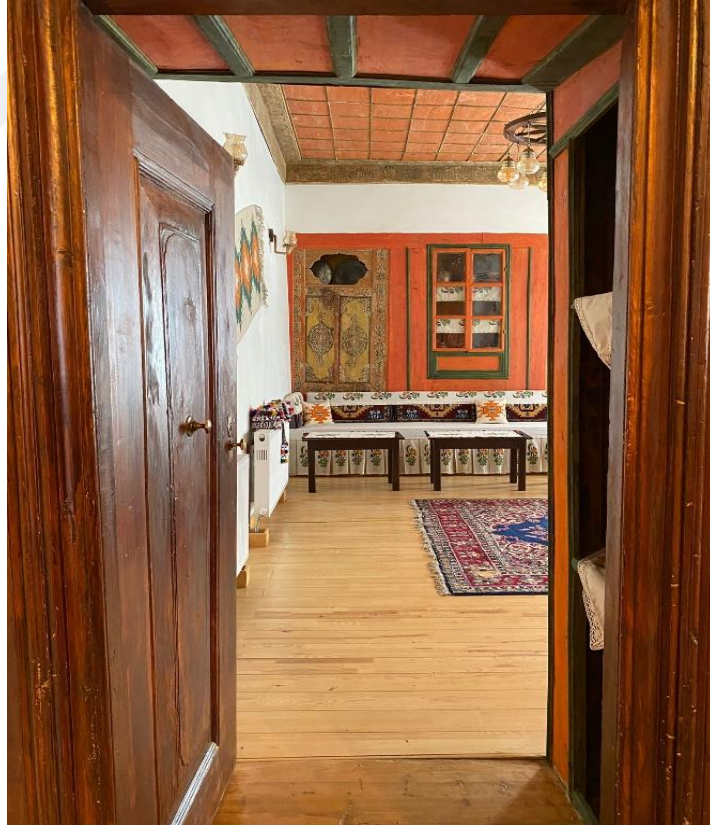
Şekil 5. 110. Canikli Konağı kesit görünümü [93]

Şekil 5. 111. Canikli Konağı birinci kat planı [93]

10 nolu oda konağın en süslemeli odası olan, başodadır. Bu oda özgün kullanımda misafirlerin ağırlandığı özel yaşam alanıdır. Bu sebepten dolayı diğer odalardan daha

büyük ve nitelikli bir odadır. Başodaya ulaşım 09 nolu sofadan sağlanmaktadır. Buraya alçak tavanlı ve küçük bir giriş eyvanından ulaşılmaktadır. Odanın giriş eyvanında çıtakârî tekniği kullanılmış olup, üzerinde kalem işi bezemeler yer almaktadır (Şekil 5.112). Zemin kaplaması ahşap olan oda, orta kısmında tavan süslemesi ile kaplanmıştır (Şekil 5.113). Tavan kaplaması ise çıtalarla kare bölmelere ayrılmıştır. Giriş kapısının yanında ve karşısında ahşap yüklükler yer almaktadır (Şekil 5.114). Kapının sol tarafında alçı şerbetlik ve ahşap yüklük özgünlüğü bozulmadan günümüze ulaşmıştır (Şekil 5.115). Alçı şerbetliğin sağındaki yüklük kapakları çıtakârî tekniğinde bir bezemeye sahiptir. Yüklük ve şerbetlik arasında alçı işçiliği ve ahşap oyma ile yapılmış bir sütunçe yer almaktadır. Bu sütunçenin tavan kaplaması da aynı formda devam ettiği için mekânın bölünmesini sağlamıştır (Şekil 5.116). Dolap, tavan ve yüklüklerdeki kalem işi süslemelerin restorasyondan önce üzeri yağlı boya ile kapatılmıştır, Bunlar restorasyon sırasında raspa ile kaldırılarak temizlenmesi sağlanmıştır. Üst katın diğer odalarında sade ve süslemesiz ahşap yüklük ve dolaplar yer almaktadır (11, 14, 15 nolu odalar).

Şekil 5. 112. Canikli Konağı başoda girişi [79]

Şekil 5. 113. Canikli Konağı başoda tavanı [79]

Şekil 5. 114. Canikli Konağı başodada bulunan yüklükler [79]

Şekil 5. 115. Canikli Konağı başodada bulunan alçı şerbetlik [79]

Şekil 5. 116. Canikli Konağı başoda sütunçe [79]

5.2.1.2. Abdullah Canikli'nin belleğinden Canikli Konağı

Son Canikli torunu olan Abdullah Canikli'den konağa ait aktarılanlar şu şekildedir;

Behzat Deresi'ne bakan çift kanatlı kapıdan girildiğinde kapalı avlu şeklinde hayat denilen bir alan karşımıza çıkmaktadır. Ön cephede önceden çift kanatlı kapının yanında bir fayton garajı mevcuttur (Şekil 5.117). O dönemde atı ve faytonu olan evler zengin sayılmaktadır. Bu fayton garajının içerisinde bir atın besleneceği şekilde ahır bulunmaktadır. Onun yanında ise bir ambar ve samanlık mevcuttur. Bu alan restorasyonla birlikte hayat denilen alana dahil edilmiştir (Şekil 5.118). Sofada çeşmenin olduğu bölümde kül ile çamaşır yıkanmaktadır. Çamaşır yıkanacağı gün akşama kadar ev halkı bu işle meşgul olurlarmış. Evde bu tarz işlere yardımcı olan kadınlar bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi Türk, bir tanesi Ermeni asıllıdır. Abdullah Canikli'nin dedesi Abdullah Bey, öksüz büyüyen bu iki kadının evlenmesine de yardımcı olmuştur. Kadınlar evlendikten sonra da Canikli Konağı'ndan ayrılmamışlardır.

Şekil 5. 117. Canikli Konağı çift kanatlı kapı yanında fayton garajı girişi [76]

Şekil 5. 118. Zemin kat sofa alanı (Hayat denilen alan) [76]

Girişte sol tarafta mahzen denilen bir alan mevcuttur. Yaklaşık 1.5 metre yüksekliğe sahip mahzene ancak eğilerek giriş sağlanmaktadır (Şekil 5.119). Burası kışlık hazırlıkların olduğu serin odadır. Tokat gibi Anadolu şehirlerinde pekmez, peynir, küplerde turşular, tenekelere basılan kürek adı verilen kavurmalar (keçiden veya yayladan inen hayvanlardan elde edilir) mahzen denilen bu alanlarda saklanmaktadır. Zemin katta yer alan mahzende kışlık yiyecekler hiç bozulmadan 6-7 ay süre kalmaktadır. Tokat zamanında sellere ve iki tane büyük depreme maruz kaldığı için ambarlar mutlaka önceden doldurulmaktadır. Canikli Konağı'nda iki adet ambar bulunmaktadır. Bunlar toplamda 4 ton malzemeyi alacak büyüklüktedir. Evin tuz ve odun ihtiyacı da bu ambarlarda muhafaza edilmektedir.

Şekil 5. 119. Canikli Konağı ambar girişi [79]

Zemin katta iş evi olarak kullanılmaktadır. İş evinin içerisinde ekmek fırını bulunmaktadır. Bu fırında tava ekmeği ve tokat köy ekmeği yapılmaktadır. Yapılan bu ekmekler haftalık yapılmakta olup, ev halkına yetecek kadar taze taze yenmektedir. İş evi içerisinde kebab ocağı da bulunmaktadır. Ocağın olduğu yerde geleneksel bir yemek olan kavurma pişirilmektedir. İş evinde evin kadınları toplanarak turşular kurar, erişte keser ve çökelekli katmer yaparlarmış.

Yemekler zemin katta aşgana denilen aş-evi anlamındaki oturma mutfakta yenmektedir. Aşgana girişte harem kapısının solundaki odadır (Şekil 5.120). Bu alanda bir adet ocak ve soba bulunmaktadır. Bir zaman sonra eski ocak yerine set üstü ocak kullanmaya başlamışlardır. Mutfak bölümünde oturma alanları sedir denilen yerlerden oluşmakta ve yemekler sinilerde ikram edilmektedir (Şekil 5.121). Tokat kültürünün özelliklerinden biri de, yemek yenirken ev halkının dışında mutlaka bir misafirin bulunmasıdır. Gelen misafirler yatıya kalmak istediklerinde ise yer yatağının ve çift karyolanın bulunduğu bir odada ağırlandığıdır.

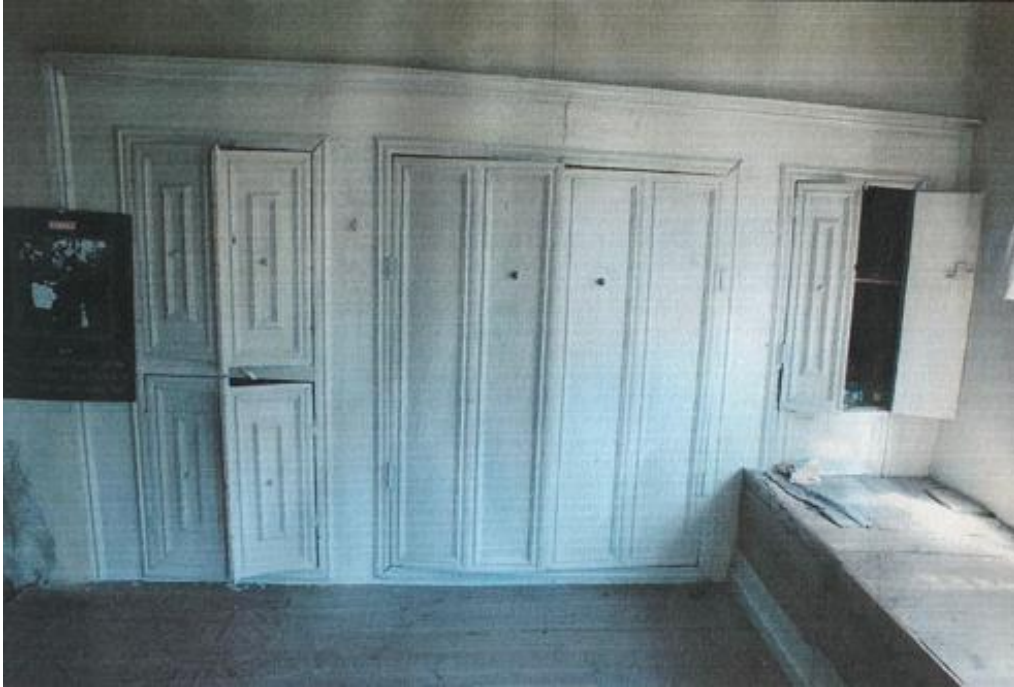

Şekil 5. 120. Canikli Konağı mutfak bölümü [76]

Şekil 5. 121. Canikli Konağı mutfaktaki sedir alanı [76]

İş evinde sonradan yapılmış bir banyo bulunmaktadır. Bu alana hem kilere dönüştürülmüş mekândan hem de arka sofadan geçilmektedir. Mutfağın kuzey duvarı boyunca oldukça sade gömme bir dolap yer almaktadır (Şekil 5.122). Bugün mutfak tezgahı olarak yapılmış alanın önünde zeminde su kuyusu vardır (Şekil 5.123).

Şekil 5. 122. Canikli Konağı mutfaktaki gömme dolap [76]

Şekil 5. 123. Canikli Konağı su kuyusu [76]

Konağa girişlerden bir tanesi de bahçeden sağlanmaktadır. 1000 m² lik alana sahip olan bahçenin ortasında bir süs havuzu vardır. Konakta bahçe bakımına yardımcı olan bahçıvanlar yaşamaktadır. O dönemlerde Tokat Çağgölü Mahallesi Tokat şehrinin bostanı olarak anılmaktadır. Kazova'da sulama olmadığı için o zamanlar suyun en bol olduğu mahalle burasıdır. Tokat'ın bütün meyve ve sebzesi buradan karşılanmaktadır. Canikli Konağı sahiplerinin bu mahalledeki bahçelerine bakan bahçıvan ayrıca konağın bahçesine de bakmaktadır. Bahçede; yasemin çiçekleri, farklı armut ağaçları, kışlık ve yazlık güller, zambaklar, mor güller, siyah güller yetiştirilmektedir.

Ev halkının yaz akşamları oturma mekânı genel olarak bahçedeki havuz başıdır. Evin hanımları günlerini bu bahçede yapmakta, beyler ise misafirlerini burada ağırlamaktadır. Aileler arası ev ziyaretleri ile karşılıklı etkileşimin geliştiği kentte o dönemde evlerin bahçeleri ön plana çıkarak yaşam alanı olarak kullanılmaktadır (Şekil 5.124, Şekil 5.125, Şekil 5.126).

Şekil 5. 124. Ailenin Konağın bahçesindeki anıları [95]

Şekil 5. 125. Ailenin Konağın bahçesindeki anıları [95]

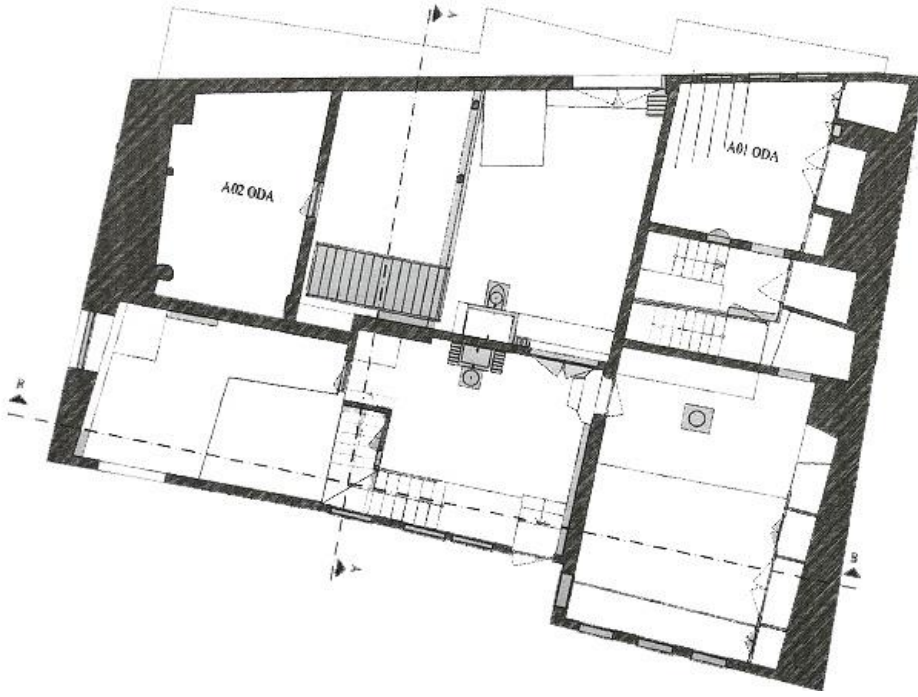
Şekil 5. 126. Ailenin Konağın bahçesindeki anıları [95]

Hayat bölümünden diğer tarafa geçerken bir harem kapısı karşılamaktadır. Hayatın solunda erkek misafirlerin kullandığı üst kata çıkan bir merdiven bulunmaktadır. Harem kısmında kadınlar merdivenden çıkılan yerde, erkekler ise oturma odası olarak anılan sofa da oturmaktadır (Şekil 5.127).

Şekil 5. 127. Hayat bölümünde harem tarafına geçilen yer [76]

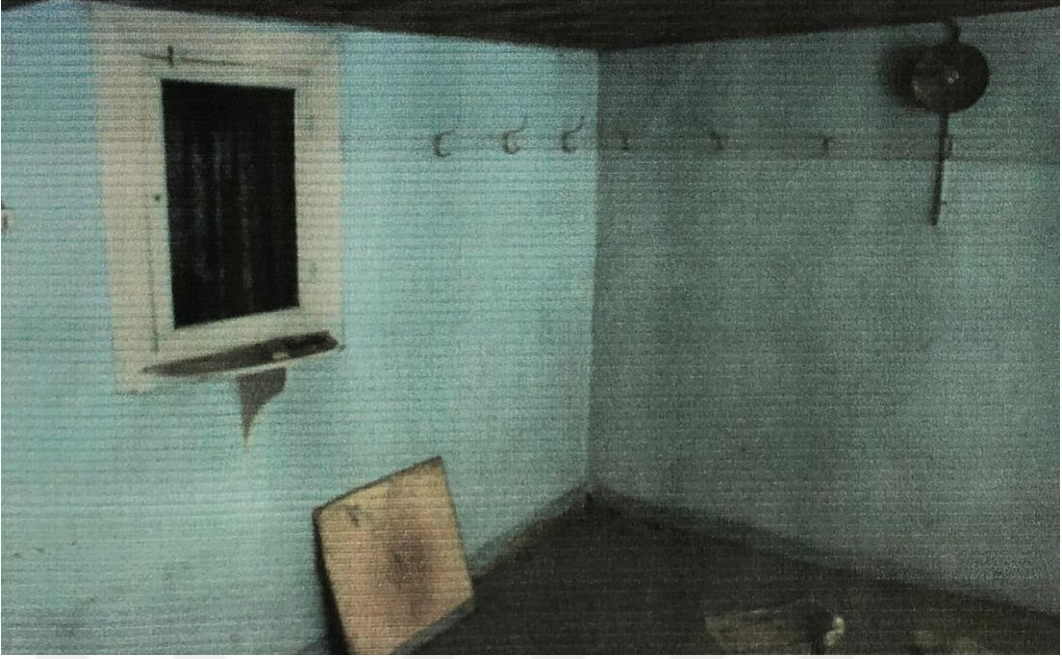
Ara katta (A01 nolu oda), (Şekil 5.128) cumba şeklinde 10m² lik yer yaz ve kış aylarında Abdullah Canikli'nin babası ve amcasının ofis olarak kullandığı yerdir (Şekil 5.129, Şekil 5.130). Diğer katlara göre daha basık olmasından dolayı kışın kullanıma daha uygundur. Köyden gelen misafirler ile iş konuşmak için bu oda kullanılmaktadır. Merdiven ile ulaşılan sahanlıktan tek kanatlı bir kapı ile giriş sağlanmaktadır. Kapının sol kısmında ahşap yüklük ve gusülhane yer almaktadır.

Şekil 5. 128. Canikli Konağı ara kat planı [93]

Şekil 5. 129.A01 nolu oda [76]

Şekil 5. 130. Canikli Konağı A01 nolu oda [76]

Konağın birinci katına ulaşım hem bahçe kapısı önündeki sofadan hem de ara kat odası önünde yer alan merdivenden sağlanmaktadır. Bu merdiven ile birinci katın sofasına ulaşım sağlanmaktadır. Abdullah Canikli ve kuzenlerinin nikah törenleri bu salonda gerçekleşmiştir (Şekil 5.131, Şekil 5.132, Şekil 5.133). Bu alanda şerbet törenleri de gerçekleşmektedir.

Şekil 5. 131. Canikli Konağı birinci kat sofada Abdullah Canikli'nin nikah töreni [95]

Şekil 5. 132. Canikli Konağı birinci kat sofa [76]

Şekil 5. 133. Canikli Konağı birinci kat sofaya çıkan merdiven [76]

Konağın birinci katında Abdullah Canikli'nin amcasının kızlarına ait 3 oda bulunmaktadır. Her yatak odasında bir adet banyo bulunmaktadır. Banyo içlerinde ise duş ihtiyacı için soba kazanları bulunmaktadır. Odalar mahrem alanlar olarak kabul edildiği için, tüm ihtiyaçların bu alanda karşılanması sağlanmıştır.

Değerlendirme

Uluslararası tanımlamalara bakıldığında Canikli Konağı DEMHIST'in 9. maddesindeki "Basit evler (Bina inşaatını yansıtan değerli çiftlikler veya geçmişteki bir yaşam biçimini yansıtan yapılar)" kategorisinde değerlendirilebilir. Toplumsal tarih için önemli izler bırakan bir kişinin evi olma, belirli bir bölgenin mimari karakterini içermesi bu konak için değerlendirme kriterleri arasındadır. DEMHIST'in müze ev tanımlamasında Canikli Konağı günümüzde halka açılmış geçmişte mesken olan tarihi yapılar arasında değerlendirilmektedir. Aynı zamanda güçlü bir şekilde önemli insanların ruhunu yansıtan özel bir müze çeşidi kategorisinde de değerlendirilmektedir.

Bellek ve mekân teorilerine referansla bu mekânlar temsiliyet aracı olduğu kadar geçmişi ile bağlantı kuran araçlardır. Yok olmaktan ve unutulmaktan kurtulması için hatırlanıp yaşatılması gerekmektedir. Canikli Konağı'nda yapılan sözlü tarihsel çalışmada bellektekilerin paylaşılıp kullanıcının hem kendi anılarını tazeleyip hem de başkalarının belleğinin bir parçası olmak adına anılara başvurulmuştur. Canikli Konağı'nda Abdullah Canikli ile yapılan görüşmede hafızasında kalan anılar ve izler ile mekânın yeniden üretilmesi sağlanmaktadır. Böylece bellekler aracılığı ile bir anlamda mekân yeniden üretilmektedir. Bununla birlikte hem o mekânın geçmişi ile geleceği arasında toplum ve kişiler bağlamında aktarımlar yapılarak, anlamlar inşa edilmesi hem de mekânı unutmaya karşı süreklilik sağlanması söz konusu olacaktır.

Canikli Konağı koleksiyon malzemelerinden ziyade Tokat'ın geleneksel konut yaşamını sergilemesi, Tokat'ın ileri gelen eşraflarından birinin evi olması nedeniyle önem taşımaktadır. Bireylerin yaşadığı mekânın geometrik şekli bellek kodlaması için belirleyici unsurlar arasındadır. Canikli Konağı daha çok mimari özellikleri ile ön plana çıktığından mekânın boyutu, dokusu, renkleri ve konumu hatırlamanın önemli unsurları arasında yer almaktadır. Yapının malzeme çeşitliliği, yapım tekniği kullanıcının yaşadığı mekân tanımlamasında, hatırlanmasında önemli rol üstlenmektedir. Bu nedenle Canikli Konağı'nda olduğu gibi bireyin mekânsal deneyimi fiziksel dış faktörlere göre de değişiklik gösterebilmektedir.

Tokat'ta Behzat Bulvarı'nda yer alan Canikli Konağı, Tokat Belediyesi tarafından restore edilerek El Sanatları Merkezine dönüştürülmüştür. Yerel gazetelerden edinilen kaynaklara göre Belediye Başkanı Eyüp Eroğlu'nun açıklamasında yöresel Kızık kilimi, Tokat yazmacılığı, hat, çinicilik, iğne oyası ve tezhip alanında üretim yapılacağı yer almaktadır. Başkan Eroğlu açılıшта yaptığı konuşmasında;

"Bugün burada Tokat'ın tanıtımı için, Tokat'ın geçmişinin ihyası için bir araya gelmiş bulunmaktayız. Böyle bir programı tertip edenlere teşekkür ediyorum. Kadim Şehrimiz 14 tane beyliğe ev sahipliği yapmış bir şehir. Kahramanlar, şeyhülislamı çıkarmış ve daha birçok güzelliği ortaya koymuş şehir olması münasebetiyle de her anlamda Anadolu'nun nadir şehirlerinden birisi Tokat. 4,5 yıl önce başlattığımız hanımlerimiz ve mahalle konaklarımız da birçok konuya fayda getirmiştir [96]" demiştir (Şekil 5.134, Şekil 5.135).

TOKAT HABERLERİ

Başkan Eroğlu: Yeni dönemde belediye iş atölyeleri kuracağız

DHA

11.02.2019 - 18:02 || Son Güncelleme : 12.02.2019 - 07:28

Şekil 5. 134. Canikli Konağı'nın El Sanatları Merkezi olarak açılışı [96]

Şekil 5. 135. Canikli Konağı başodanın toplanma mekânı olarak kullanılması [97]

Konağın baş odasının hala kullanılıyor olmasına ek olarak, burada sergilerin ve farklı etkinliklerin yapılıyor olması dışardan ziyarete gelenler ve kursiyerler için önemli bir mekân özelliğine sahiptir. Günümüzde kullanım biçiminden uzaklaşmış olsa da özgün tasarımını koruyor olması, sabit mobilyaları ile insanların belleklerinde önemli bir yer edinmiştir. İnsanların sosyalleşmesine ve ekonomik özgürlüğüne katkıda bulunan konak, beraberinde Türk konak kültürü ruhunu yaşattığı için de kolektif bellekte önemli yer tutmaktadır.

Canikli ailesinin ofis olarak kullandığı ara kat oda günümüzde de idari ofis olarak kullanılmaktadır. Özgününe uygun olarak yapılan mobilyaları ile dönemin ruhunu yansıtan bu oda kursiyerler ve dışarıdan gelen ziyaretçiler için önemli bir mekân haline gelmiştir (Şekil 5.136).

Şekil 5. 136. Canikli Konağı idari ofis olarak kullanılan ara kat bölümü [79]

Konakta Canikli ailesi döneminde farklı etkinliklere ev sahipliği yapan sofa bölümü de günümüzde kursiyerlerin çeşitli etkinlikler için toplanma mekânları arasında yer almaktadır. Bu alanda mevlit programları, çay sohbetleri gibi küçük çapta organizasyonlar yapılmaktadır (Şekil 5.137).

Şekil 5. 137. Canikli Konağı etkinliklerin yapıldığı sofa alanı [79]

Canikli Konağı El Sanatları Merkezi Tokat kentinin tarihi geçmişi ve mimarisini yansıtan yapısı ile restorasyonu yapılarak yapının tarihin yaşayan bir parçası, turistlerin ve halkın ziyaret merkezi haline getirilmesi sağlanmıştır. Kentsel dokuların geliştirilmesi, korunması ve restorasyonu ile turizme yönelik kentsel yapıyı iyileştirmeye çalışarak bölgeye ve yöreye özgü kültürel ve sanatsal gösterilerin sergilendiği mekânlar inşa etme hususunda toplumsal belleği de canlandırmaya çalışmaktadır.

Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı'nın Canikli Konağı projesini hazırlarken konağı ziyaret edecek hedef grup olarak belirlediği kişiler; Tokat Belediyesi, atölye faaliyetlerinde bulunan zanaatkarlar bulunmaktadır. Bunun yanında özel hedef grupları da yer almaktadır; yerli ve yabancı turistler, sanat tutkunları, sanatla ilgilenen araştırmacılar, akademisyenler, araştırmacılar, kültür ve turizm ile ilgili kuruluşlar, kentte ilçelerle beraber eğitim gören okul öncesi, ilkokul, lise ve üniversite öğrencileri, yörede el sanatlarıyla uğraşan kitle. Bu kişilerin Canikli Konağı El Sanatları Merkezi'ni ziyareti sırasında geleneksel konak yaşamı da tekrar gözler önüne serilerek toplumsal bellekteki yeri önem kazanacaktır.

Tokat kentinde yıllarca meslek olarak yapılmış ama sanayinin gelişmesiyle birlikte zamana direnemeyen Tokat'ın tarihine, kültürüne, sokaklarına entegre olmuş; bakırcılık, yazmacılık, ahşap oyma, deri çanta yapımı, seramik süsleme, su kabağı işleme ve çömlekçilik konularında bölgeye ve yöreye has el sanatlarına ilgi kalmamıştır. Yöreye özgü bu el sanatları sayılı zanaatkarlar tarafından yapılmakta ve bu sanatlara ilginin azalmasıyla bir kültür yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Tokat'ı ziyaret eden turist sayısı 120.000 dolaylarında olup tamamına yakını ise yerli turisttir. Canikli projesinde hedef kitle olan bu yerli ve yabancı turistler kenti ziyaret ettiklerinde Tokat'a özgü el sanatları ile ilgili doküman ve broşürlere konağı ziyaret edip ulaşma imkanına sahiptir. Tarihi bir yapıda geçmişin izlerini yaşarken, yapılan el sanatlarını da deneyimleyecek olan ziyaretçilerle birlikte buraya olan ilgi artmaktadır. Konakta yapılan etkinliklerle birlikte bölgenin tüm kültürel ve tarihi değerlerinin reklamı yapılarak daha fazla ziyaretçi gelmesi için bir alt yapı oluşturulmuştur.

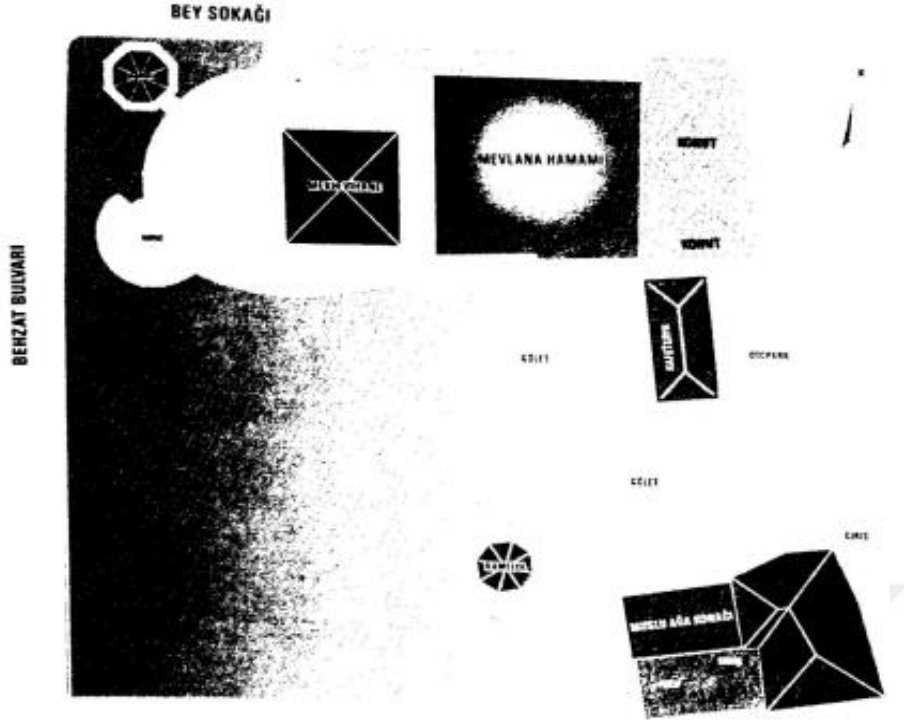
5.2.2. DEMHIST'e göre Ruhban sınıfına ait evler kategorisinde önerilen Muslu Ağa Konağı

Müze evlerde önemli olan içinde bulunulan mekânın evdeki yaşanmışlığa tanık olmasıdır. Bazen müze evler, dinî olaylara ev sahipliği yaparlar. Belirli bir dinî görüşü ortaya çıkaran veya savunan kişiler, ortak bir alanı paylaşarak bu dinî görüşleri uygulamak

ve yaymak amacı ile aynı mekânda yaşamaktadır. Günlük hayatlarını da bu evlerde sürdürmektedirler. Belirli dinî görüşün devam ettirilmesi için bu görüşe inanan kişilerin içinde yaşadığı mekânlar da müze ev kapsamında değerlendirilmektedir. Örneğin Galata Mevlevihanesi müze ev kapsamında değerlendirilebilir. Mevlevihaneler; Mevlevilerin tarikat kurallarına uydukları ve toplandıkları mekândır. Bu mekânlar şeyhlerin yönetiminde olup, şeyhlerin ve dervişlerin özel bölümleri vardır. Bu insanlar gündelik hayatlarını burada geçirerek, burada ibadet eder ve burası için çalışırlar. Mevlana Müzesi'nde sema'ların yapıldığı yer olan semahane bölümü vardır. Bu mekân yaşamışlığın göstergesidir ve müze evin anılarla bağlantısını ortaya çıkarmaktadır.

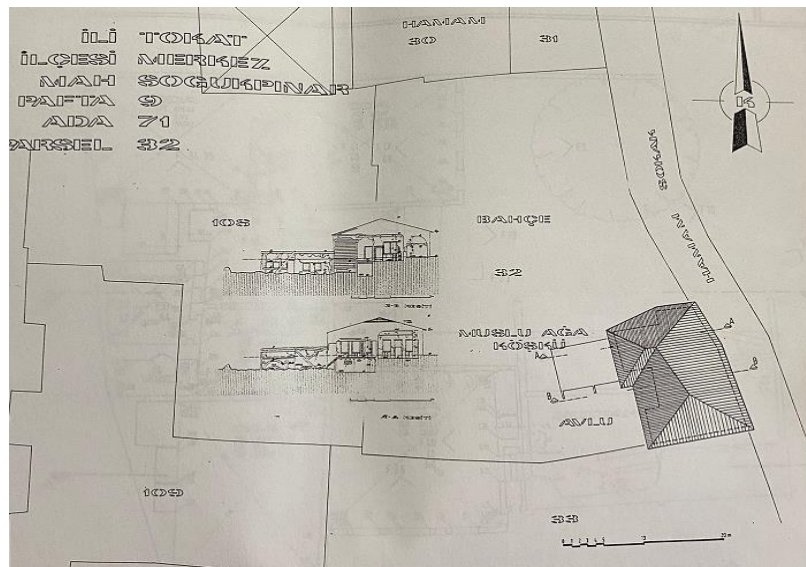
5.2.2.1. Muslu Ağa Konağı tarihi ve mimari özellikleri

Tokat ili Merkez Soğukpınar Mahallesi Beyhamam Sok. No.12' de bulunan Mevlevihane, 17. yy'da hazire, hamam ve Muslu Ağa Konağı ile beraber bir kompleks olarak inşa edilse de, zaman içinde orijinal kompleks bozulduğundan yapılar değişik mülkiyetler şeklinde günümüze ulaşmıştır [98], (Şekil 5.138). Mevlevihane 1934 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından tescillenmiştir. Uzun süre boş olan yapı, 1939'da onarılarak Jandarma Alay Komutanlığı tarafından on yıl kadınlar hapishanesi olarak kullanılmıştır. 1949 yılında selden zarar gören yapı boşaltılarak, 1952-1954 yılları arasında onarımları sağlanmıştır. 1987 yılına kadar yurt olarak kullanılan yapı daha sonra Kız Kur-an Kursu olarak faaliyete geçmiş, 1996 yılında ise bina tamamen boşaltılmıştır [99].

Şekil 5. 138. Mevlevihane ve Muslu Ağa Konağı vaziyet planı [98]

Muslu Ağa Konağı Mevlevihane'nin güneydoğusunda Şeyh ailesinin ikameti için ayrılmıştır. Bey Hamam Sokak, parsel 32 ve No.6'da bulunan yapı iki katlı olarak düzenlenmiş olup, basık bir zemin kat ile üst kattan oluşmaktadır (Şekil 5.139, Şekil 5.140).

Şekil 5. 139. Muslu Ağa Konağı vaziyet planı [76]

Şekil 5. 140. Muslu Ağa Konağı genel görünüm [100]

İnşa tarihi 17. yüzyılın sonu ile 18. yüzyılın başı olarak tarihlendirilen konağın yapı malzemesi ahşap karkas arası kerpiç dolgudur [51]. Duvar dış yüzeyleri kireç sıvalı olup, iç yüzeyleri çamur sıva üzeri alçıdır. Kıрма çatıya sahip olan konağın üst örtüsü alaturka kiremit kaplıdır. Vakıf evi olarak da adlandırılan konak 2005'te Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından restore edilmiştir. Plan şekli dış sofalı plan tipine örnek olarak gösterilmektedir [100], (Şekil 5.141).

Muslu Ağa Konağı'nın raporları ve kurul kararları incelendiğinde 20.01.1990 nolu kurul kararında 2863 ve 3386 sayılı yasa kapsamına giren Korunması Gerekli Kültür Varlığı olarak tesciline, tescil fişinin de Tokat Müze müdürlüğünce hazırlanarak koruma kuruluna sunulmasına karar verilmiştir. 20.01. 1990 gün ve 610 sayılı müze raporunda mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait olan konak Tokat'ta sivil mimarlık örneklerinin bir arada bulunduğu ve onarımları aslına uygun olarak yapılan, geleneksel mimari özellikleri sergileyen kent dokusu içinde yer aldığı yazmaktadır. Raporda konağın oldukça harap durumda olduğu, taşıyıcı ve örtü elemanlarının yer yer göçtüğü yer almaktadır. Konağın gerek geleneksel kent dokusu içinde bulunması gerekse mimari süsleme açısından önem taşıması nedeniyle tescil edilip korunması gerektiğine karar verilmiştir (EK 17) [76].

Tokat Valiliği İl Kültür Müdürlüğü'nün 26.12.1991 tarihli ve 1475 sayılı yazısında koruma kurulunun aldığı karara göre konağın Vakıflarca onarımının yapılmasına ve bu

doğrultuda da konağın restorasyonunun yapılması gerektiği mimari öğelerin ve cephenin korunarak yapının korunmasına karar verilmiştir. 12.19.1991 yılında konakta sebebi belli olmayan bir yangın çıkmıştır. Yangın sonrası yapının statik açıdan zarar gördüğü ortaya çıkmıştır. Bahçe duvarlarının açık olması nedeniyle çocuklar içeriye rahatlıkla ulaşabildiğinden konak büyük bir tehlike altına girmektedir. Müze raporunda konağın onarımının büyük masraflar gerektirdiği belirtilerek bunun kısa süre içinde yapılamayacağı da belirtilmektedir. Bu nedenle müze raporunda ve ilgili yazı ekinde konağın yıkılması önerilmiştir. Ancak yüksek kurulun 04.03.1988 gün ve 15 sayılı ilke kararında tescilli yapıların koruma kurulundan izin almadan yapılamayacağı belirtilmiştir. Yüksek kurulun 04.03.1988 gün ve 16 sayılı ilke kararında Korunması Gerekli Kültür Varlığı olarak tescil edilen yapıların herhangi bir şekilde yok olamayacağı açıklanmıştır. Mevcut dokümanlardan yararlanmak suretiyle aynı gabaride ve eski cephe özelliğinde inşaata müsaade edileceği belirtilmiştir. İçinde bulunan ahşap eserlerin de onarım sürecinde müzede muhafaza edilmesine karar verilmiştir (EK 19) [76].

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün 15.04.1998 gün ve 60.00/1998/10/7145 sayılı yazısında iç avluda bulunan ve yapı üzerine düşen kuru ağacın kesilmesi, yapının orijinalinde var olan avludaki seki, çeşme ve avlu duvarlarının uzman ve Müze Müdürlüğü denetiminde kazısı yapılarak ortaya çıkartılması istenmektedir [76].

15.05.1998 sayılı koruma kurulu kararında bu görüşler incelenerek tescilli Muslu Ağa Konağı'nın iç avlusunda bulunan kurumuş ağacın kesilebileceğine, avludaki seki, çeşme ve avlu duvarlarının ortaya çıkarılması gerektiğine karar verilmiştir. 05.11.1998 sayılı koruma kurulu kararında konağın rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerinin uygun olduğuna karar verilmiştir (EK 22) [76].

26.05.2004 tarihli koruma kurulu karar tutanağında Koruma İmar Planı Onama Sınırları içinde bulunan konağın revize rölöve ve restorasyon projelerinin değerlendirilmesine karar verilmiştir. 13.07.2004 tarihli “Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Müdürlüğü”ne yazılan raporda kurulun aldığı 01.07.2004 gün ve 3636 sayılı kararda “Hamam bölümü ve 1-2-3 nolu odaların yıkılmadan aynen korunarak sağlamlaştırılması koşulu ile restorasyon projesinin düzeltilmiş şekliyle uygun olduğuna” karar verilmiştir (EK 26) [76].

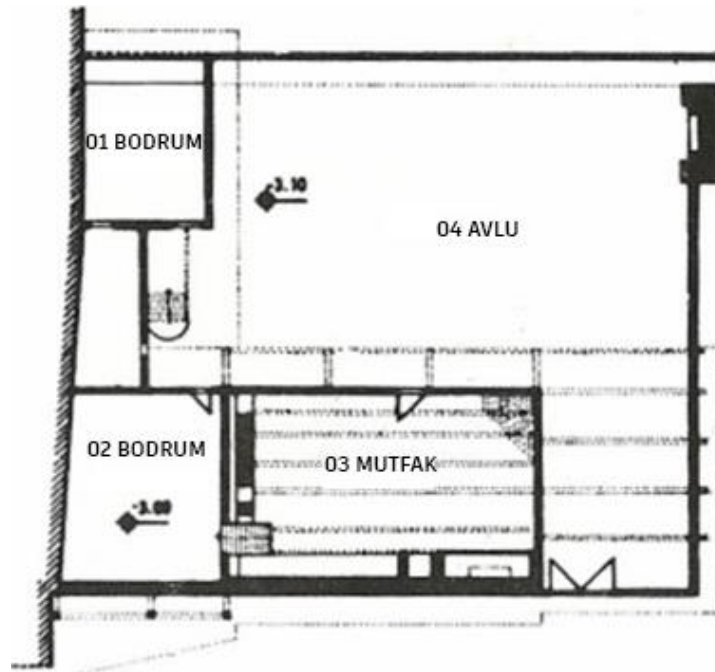
16.12.2005 tarihli Tokat'ta müze açılması konulu Kültür ve Turizm Bakanlığı'na yazılan yazıda; 2863 Sayılı Kanunun 26. Maddesinde “ Bakanlıklar, kamu kurum ve kuruluşları, gerçek tüzel kişilerle vakıflar, Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan izin almak kaydıyla kendi hizmet konularının ve amaçlarının gerçekleştirilmesi için her çeşit kültür

varlığından oluşan koleksiyonlar meydana getirebilir ve müzeler kurabilir” denmektedir (EK 29) [76].

Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın yanı sıra, kültür varlıklarının korunması, gelecek nesillere aktarılması, onarılması gibi konularda faaliyet gösteren kurumlardan biri de köklü bir geçmişi olan Vakıflar Genel Müdürlüğü’dür. Türk Vakıf Medeniyetine ait kültür varlıklarının tespiti yapıp, değerlendirilerek incelenmesi, sürekli ve geçici olarak sergilenmesi ve kültürün gelecek nesillere aktarılması amacıyla Genel Müdürlüğe bağlı olarak çeşitli illerde müzelerin kurulması amaçlanmıştır [76].

Bu amaçla da Tokat kentinde bulunan Tokat Mevlevihanesi ve Muslu Ağa Köşkü’nün restorasyonundan sonra müze olarak değerlendirilmesi, Vakıflar Meclisi’nin 26.10.2005 tarihli 1090 sayılı kararı ile uygun görülmüştür. Ayrıca “Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma” 01.04.2005 tarih ve 179 sayılı kararında Muslu Ağa Köşkü’ne müze yönetimine yönelik bir fonksiyon verilmesinin uygun olduğuna karar verilmiştir [76].

12.07.2005 tarihli Koruma Bölge Kurulu kararında 01.07.2004 gün ve 3635 sayılı kararı ile onanıp halen onarımı devam eden konağın sofa ile aralık arasındaki duvarının konak içinde bulunan hamamın görüntüsünü bozduğu gerekçesiyle kaldırılması istemine ilişkin yapının özgün plan şemasını ve görsel bütünlüğünü olumsuz yönde etkileyeceği için uygun olmadığına karar verilmiştir (EK 32) [76].

Şekil 5. 141. Muslu Ağa Konağı zemin kat planı [70]

Avlulu bir yapı sistemine sahip olan konağa giriş avlunun kuzey cephesinden ahşap çift kanatlı bir kapı ile sağlanmaktadır (Şekil 5.142, 5.143).

Şekil 5. 142. Muslu Ağa Konağı avlusu [51]

Şekil 5. 143. Muslu Ağa Konağı giriş kapısı [100]

Muslu Ağa Konağı'nın planı kuzey-güney doğrultuda olup dikdörtgen planlıdır. Bahçeye açılan bir sofa ile sofanın etrafında odaların bulunması geleneksel Anadolu evlerinde görülmeyen bir örnektir. Konağın alt katında eliböğünde yanında avluya açılan bir mutfak, depo ve kiler bulunmaktadır (Şekil 5.144, Şekil 5.145, Şekil 5.146). Üst katta ise odaların ortasında yer alan açık sofaya ahşap merdiven ile ulaşılmaktadır. Sofanın her iki yanında ikişer oda yer almaktadır (Şekil 5.147, Şekil 5.148). Batıdaki odanın hemen yanında bir hamam bulunmaktadır. Bu mekân ikinci sofa olarak kullanılmıştır (Şekil 5.149). Hamamın giriş kapısı küçük boyutta tasarlanmıştır, bunun nedeni ise hamam ısısının uzun süre korunmasının sağlanmasıdır (Şekil 5.150). Restorasyon çalışmaları sırasında hamam onarım görmüş, ancak üst örtü sistemi özgün haliyle bırakılmıştır. Üst örtüsü kubbeli olan hamamın doğu cephesinde küçük bir havalandırma penceresi vardır (Şekil 5.151). Odaların içerisinde ocaklık, yüklük ve dolap gibi bölümler geleneksel konak mimarisine uygun olarak tasarlanmıştır [92].

Şekil 5. 144. Muslu Ağa Konağı bahçe görünümü [76]

Şekil 5. 145. Muslu Ağa Konağı mutfaktan görünüm [79]

Şekil 5. 146. Muslu Ağa Konağı birinci kat planı [70]

Şekil 5. 147. Muslu Ağa Konağı merkezi sofa [79]

Şekil 5. 148. Muslu Ağa Konağı sofa genel görünüm [79]

Şekil 5. 149. Muslu Ağa Konağı sofanın kuzeyinde bulunan hamam girişi [79]

Şekil 5. 150. Muslu Ağa Konağı hamam giriş kapısı genel görünüm [79]

Şekil 5. 151. Muslu Ağa Konağı hamamın doğu cephesindeki pencere [79]

06 nolu oda sofanın doğu kısmında yer alan bu oda “Paşa Odası” olarak adlandırılmıştır. Bu odada alçı tavan süsleme ve girişin solunda kalan dolap kapaklarındaki alçı süsleme ön plana çıkmaktadır. Sekizgen tavan göbeği bulunan odada göbeğin etrafı yaprak motifleri ile bezenmiştir. Barok üslupta yapılan süsleme şerbetlik kısmında da aynı üslup ile devam ettirilmiştir (Şekil 5.152).

08 nolu oda; konağın batısında bulunan bu ilk odada günümüzde sedir ve kütüphane bulunmaktadır. Odanın en ilgi çeken yeri tavan süslemeleridir. Çıtkari tekniği ile yapılan ahşap tavan süslemeleri bitkisel motiflerle yapılmıştır.

05 nolu oda; Muslu Ağa Konağı’nın batısında bulunan bu odaya ve yanındaki hamama girişler küçük kapalı bir alan ile sağlanmaktadır. Bu odanın tavanı boydan boya çıtkari tekniği ile “S” kıvrımlı süsleme yapılmıştır. Diğer odaların süslemelerine oranla daha sade bir görünümü olan ve çıtkari denilen tavan süsleme konaklarda en yaygın kullanılan tekniklerden biri olmuştur [92].

Şekil 5. 152. Muslu Ağa Konağı sofanın doğu kısmında bulunan odanın içindeki şerbetlik [79]

Tokat Mevlevihanesi Tarihsel Gelişimi/ İlk Hankah (Mevlevihanenin) Kuruluşu

Tokat Mevlevihanesi ile ilgili bulunan kaynaklardan biri 1656'da Tokat'a gelen Evliya Çelebi'nin yazmış olduğu Seyahatnamesi'dir. Seyahatname'de Tokat Mevlevihanesi şu şekilde tarif edilmektedir:

“Evvela, cümleden ma'mur u abadan derun-ı sehrde tekve-i Mevlevihane-i Hazret-i Mevlana'dır. Banisi merhum ve mağfurunleh Süğlin Musli Paşa'dır. ...” bilgileri yer almaktadır [101].

Tokat'ta Mevlevilik ile ilgili ilk bilgiler Mesnevihan Abdülmümin Tokadi'nin öğrencisi olan Ahmet Eflaki'nin Menakıb-ül Arifin adlı eserinde yer almaktadır. O dönemde Tokat Emiri Konyalı Muiniddin Süleyman Pervane'nin isteği üzerine Hz. Mevlana'nın izniyle Tokat'a gönderilen Şeyh Fahreddin Iraki için bir hankâh yaptırılmıştır. Fakat Muiniddin Süleyman Pervane'nin yaptırdığı ve halk arasında Gökmedrese olarak bilinen medrese (Pervane Bey Medresesi) ve hamam (Pervane Hamamı) bugüne kadar ulaşmıştır ama hankâh mevcut değildir. Tespitlere göre bu hankah 1630 yılında inşaa edilen Taşhan'ın altında kalmıştır. Tokat o dönemde sık sık sel felaketlerine maruz kaldığı için bu alan dört metre kadar bu bölgede mevcut kotun altında kalmıştır. 1474'te Uzun Hasan'ın Tokat'ı baştan başa tahribiyle eser günümüze

ulaşamamıştır. 2010 yılında Taşhan etrafında Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün yaptığı drenaj çalışmaları ile bu bilgiler desteklenmektedir [101].

Arşiv kayıtlarına göre bilinen Tokat Mevlevihanesi'ni 1638'de Sultan Ahmet'in vezirlerinden olan Yeniçeri Ağası Muslu Ağa (Sülün Mustafa Paşa) inşaa ettirmiştir. Arşiv belgelerinde banisinden dolayı yapı "Yeniçeri Muslu Ağa Mevlevihanesi" olarak yer almaktadır. Muslu Ağa Mevlevihane'yi yaptırmasının yanısıra tesisin yaşatılması amacıyla vakıf kurarak, buradaki görevliler ile ziyaretçilerin iâşesinin teminini sağlamıştır [101].

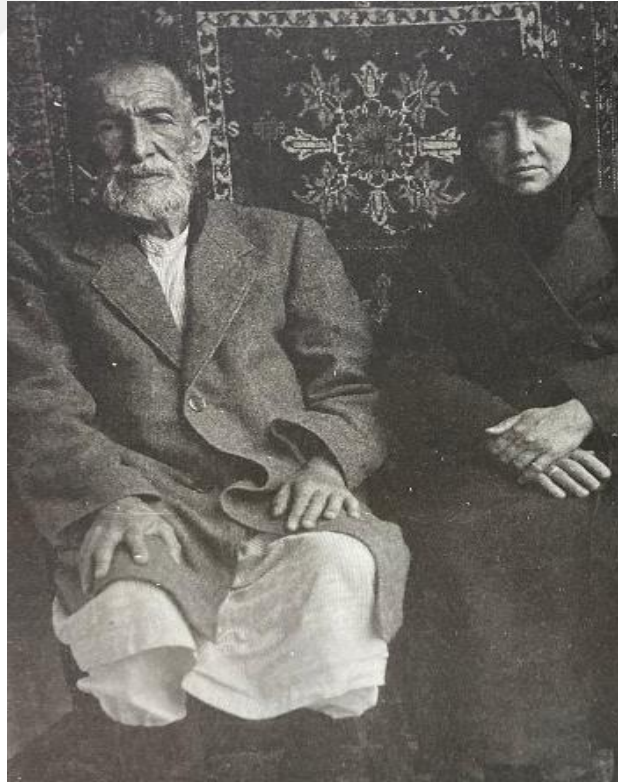
Temin edilen arşiv belgelerinde belirtildiği gibi bina zamanla harap olmuştur. Bu nedenle Konya ve İstanbul'dan yardım talep edilmiştir. 1703 yılındaki bir belgeye göre Soğukpınar Mahallesi'nin Bey Sokağı'ndaki Mevlevihane büyük bir yangın ile karşı karşıya kalmıştır. Bu dönemde Daniş Ali Efendi'nin oğlu Müderris Şeyh Mehmet Efendi harap olan bu yapının yerine yenisini yaptırarak, atıl durumdaki arsaları vakıf mütevellisinden alarak icara almış, yapının yakınlarına gelir getiren yeni binalar yaptırmıştır.

Tokat Mevlevihanesi ile ilgili 1909'da başka bir yangın olayı da son postnişin Abdullah Efendi'nin 1913'de Konya'ya gönderdiği bir mektuptan öğrenilmiştir. Kendi çabaları ile Mevlevihane'nin eşyalarını temin etmeye çalışan Şeyh faaliyetlerine bu alanda devam etmiştir [101].

Şeyh Abdülhadi dede Tokat Mevlevihanesi'nin son şeyhi olarak kayıtlara geçmiştir. Tokatlı Ali Rıza Efendi ve Münüse Hanım'ın oğlu olan şeyh, 1872 yılında Tokat'ta doğmuştur (Şekil 5.153). Tokat Mevlevihanesi postnişinliğini almak için beş yaşında yol üstündeki Mevlevihanelerde konaklayarak annesi ile birlikte İstanbul'a gitmiştir. İsmet Hanım adında bir bayanla evlenerek, dört çocuk sahibi olmuştur (Şekil 5.154, Şekil 5.155).

Şekil 5. 153. Abdülhadi Efendi ve Annesi Münüse Hanım [101].

Şekil 5. 154. Abdülhadi Efendi ve Eşi İsmet Hanım [101].

Birinci Dünya Savaşı çıkınca Mevleviler Türk ordusuna destek çıkmak amacı ile Mevlevi Alayları kurarak cepheye gitmişlerdir. 15 Ocak 1915 tarihli İkdâm gazetesinde çıkan bir habere göre Abdülhadi Efendi şehirde büyük bir tören yapıldıktan sonra 31 Mevlevisi ile Şam'a gitmiştir. Tokat Mevlevihanesi Şeyhi olan Abdülhadi Efendi'ye Şam'da 1915 yılında Dergâh-ı Hazreti Mevlana Pos-nişini Veled Çelebi tarafından Mühacidin-i Mevleviyye Kumandanlığı Karargahında Hilafetnamesi verilmiştir.

Şekil 5. 155. İsmet Hanım, Abdülhadi Efendi, Bedriye Üstün (kızı), Bedrettin Üstün (damadı), Mediha Üstün, Ganime Üstün, Hadiye Ergün (kızı), Nurten Üstün, Feriha Barut, Nurhan Üstün [101].

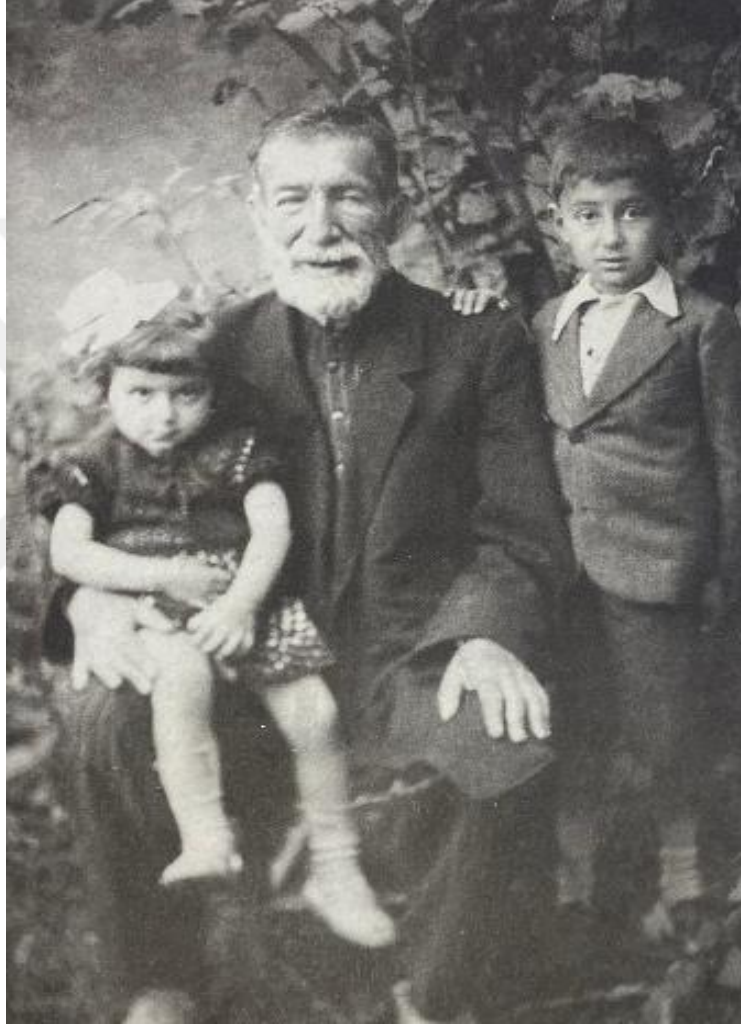
Abdülhadi Efendi Tokat'ta kurulan Redd-i İlhak Cemiyeti'nin kuruculara arasında yer alarak, 30 Mayıs 1919 yılında sadaret makamına çekilen İzmir'in işgalini kınama telgrafına imza atmıştır. 27 Haziran 1919 yılında Atatürk'ün Tokat Belediyesi'ne yapmış olduğu ziyarette toplantıya katılarak Atatürk'ün yanında yer almıştır [101].

30 Kasım 1925 yılında kabul edilen 1925 yılının 12 Aralık tarihli Resmi Gazete'deki 677 sayılı kanunla "Tekke ve Zaviyelerin Kapatılması Kanunu" na istinaden Tokat Mevlevihanesi'nin işlevine son verildiği için, Abdülhadi Efendi'nin de buradaki görevi sona ermiştir.

Soyadı Kanunu çıkınca Ergin soyadını alan Abdülhadi Efendi, Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı kalmış, Cumhuriyet döneminde bir süre boyunca Tokat Hükümet

Konağı'nda Zabıt Katibi olarak çalışmıştır. Muslu Ağa Köşkü yanında kendisine bir ev verilen Şeyh, 1941 yılında vefat etmiştir.

Abdülhadi Efendi'nin torunlarından şuan hayatta olan Nurten Üstün Tüzemen 1941 yılında Tokat'ta, Tokat Mevlevihanesi'nin müstemilatı olan Muslu Ağa Konağı'nda dünyaya gelmiştir. İlkokul'a Tokat İbn-i Kemal ilkokulunda başlayan Nurten Üstün Tüzemen, geri kalan ilkokul eğitimini Samsun İnönü İlkokulu'nda tamamlamıştır (Şekil 5.156)

Şekil 5. 156. Abdülhadi Efendi ve torunu Nurten Üstün ve Nurhan Üstün [101].

5.2.2.2. Hasan Erdem'in belleğinden Muslu Ağa Konağı

Muslu Ağa Konağı Sülün Muslu Ağa tarafından yaptırılan, Tokat'taki ikinci Mevlevihane'nin parçalarından biridir. 400 yıllık bir geçmişe sahip olan ve konut olarak kullanılan yapı, Anadolu'daki günümüze ulaşan nadir örneklerdendir. Mevlevihane komplekslerinde bir tevhidhane, dervişanların koğuşları, matbah (mutfak) ve dede evi

denilen alanlar yer almaktadır. Mevlevihane şeyhlerince kullanılan dede adı verilen yer Muslu Ağa Konağı'dır. Son hali Sultan Abdülmecid döneminde yapılmış olup, 1638 yılındaki plan günümüze kadar ulaşmıştır.

Konakta hamuşan olarak adlandırılan bir mezarlık alanı bulunmaktadır. Hamuşan sessizler mekânı anlamına gelmektedir. Mevleviler ölülerine “hamuş”, mezarlarına da “hamuşan” adı vermişlerdir. Tüm bu alanlar bir araya geldiğinde kompleks bir yapının parçası olduğu görülmektedir.

Tipik açık avlulu mekân sistemine sahip olan konağın dışarıda ayrıca bir bahçesi olmasına rağmen, mahremiyet için yapılmış küçük bir bahçesi daha bulunmaktadır. Ev halkı bu küçük bahçeyi hayat (sofa) alanı olarak kullanmaktadır.

Üst katta başoda olarak adlandırılan sağ taraftaki oda erkek misafirlerin ağırlandığı odadır. Latifoğlu Konağı'ndaki başodayla benzer özellikler gösteren oda konağın en gösterişli odasıdır. Odadaki alçı tavan Barok alçı süslemeyle yapılmış olup görkemli bir kubbe görünümüne sahiptir (Şekil 5.157). Odanın batı cephesinde ise avluya açılan üç adet dikdörtgen pencere ile üzerinde ekliptik vitraylı aydınlık penceresi bulunmaktadır.

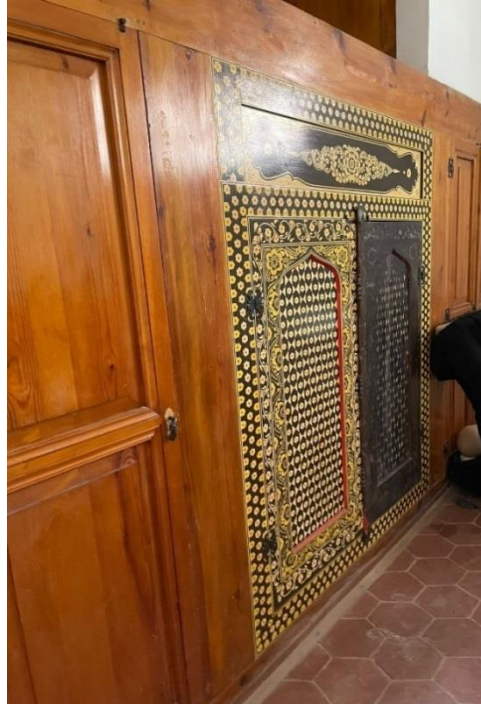

Şekil 5. 157. Muslu Ağa Konağı başoda da bulunan tavan süslemesi ve vitraylı pencereler [79]

Sağ taraftaki ikinci oda haremlik odasıdır. Günlük yaşamda kadınlara ait olan bu oda en çok süslemenin yer aldığı odadır. 17. yüzyılda tavan süslemelerinden geriye kalan ve özgünlüğünü koruyan parçalar restorasyon sırasında kullanılarak, eksik kalan yerler bu parçalardan çıkan motifler ile tamamlanmıştır (Şekil 5.158). Yüklük kapaklarından bir tanesi de 17.yüzyıldan günümüze ulaşmış, diğer kapak özgünlüğü korunarak restore edilmiştir (Şekil 5.159).

Şekil 5. 158. Muslu Ağa Konağı harem odası tavan süslemeleri [79]

Şekil 5. 159. Muslu Ağa Konağı harem odası yüklük kapakları [79]

Açık sofanın solundaki ilk oda Şeyhlerin Mesnevi okuduğu ve Mesnevi dersleri verdikleri odadır. Bu odanın batı duvarında bir kütüphane bulunmaktadır (Şekil 5.160). Odanın güney duvarında iki adet vitraylı eliptik pencere bulunmaktadır (Şekil 5.161).

Şekil 5. 160. Muslu Ağa Konağı mesnevi derslerinin verildiği oda [79]

Şekil 5. 161. Muslu Ağa Konağı mesnevi derslerinin verildiği oda vitraylı eliptik pencereler [79]

Latifoğlu Konağı'ndaki benzer mekânlardan bir diğeri ise konaktaki hamamdır. Tıpkı Latifoğlu Konağı'nda olduğu gibi Muslu Ağa Konağı'nda da mahremiyet göstergesi olduğu için ayrı bir kapıdan girilmektedir.

Sol tarafta ahşap merdivenle çıkılan yer üstü kapalı önü açık bir alandır. Burası kışlık malzemelerin kurutulduğu alan olarak kullanılmaktadır (Şekil 5.162). Bu alana sayvan da denilmektedir. Çatısı özgün halinden biraz daha yükseltilmiştir.

Şekil 5. 162. Muslu Ağa Konağı kışlık malzemelerin saklandığı alan [79]

Tekke ve Zaviye Kanunu çıktıktan sonra Abdülhadi Efendi konaktan ayrılarak, konağın hemen yanındaki evi satın almıştır. Bu evde doğan son kişi Abdülhadi Efendi'nin kızıdır. Abdülhadi Efendi'nin ve eşinin mezarı Tokat'ta Şeyhi Şirvani mezarlığında bulunmaktadır. Mezarı Mevlevi geleneklerine uygun Mevlevi sikkeli ve yeşil külahlıdır. 1740'lı yıllarda vefat eden eşi zamanında harf inkılabı olmasına rağmen mezar taşı riga hattı ile yazılıp aruz vezni ile tarih düşülmüştür. Bu durum Mevlevilerin geleneklerine bağlı olduğunun da bir göstergesidir.

Uzun yıllar tarihi Suluhan'ın aşevi olan öğrenci yurdunun bekçileri tarafından lojman olarak kullanılan konak, Mevlevihane Vakıf Müzesi adı altında Osmanlı konak müzesi şeklinde döşenerek misafirlerin ziyaretine açılmıştır.

Değerlendirme

Muslu Ağa Konağı geçmişin maddi ve manevi kanıtlarını koruyarak insanlığın gelecek nesillere aktarılmasına yardımcı olmaktadır. Kâr amacı gütmeyen müze ev kategorisinde sayılan bu gibi yapılar kişisel verileri de göz önünde bulundurarak toplumsal belleği oluşturan özgün parçaların da korunmasını sağlamaktadır.

Belli bir toplumsal sınıfın, bir dini görüşün mekânsal yansıması olan konak, ziyaretçiye Tokat tarihi içinde geçmiş Mevlevi kültürünü ve geleneğini çağrıştırmaktadır. Aynı zamanda mekânı ziyaretçiye bir bellek mekânı olarak deneyimletmeyi hedeflemektedir. Bu gibi evler son derece çağrıştırmacı olduğundan sadece nesneler içermezler, aynı zamanda yaşayan, duvarları içinde hareket eden orijinal mobilyalarını kullanan kişilerin yaratıcı hayal gücünü de içinde barındırırlar. Bu yönüyle bakıldığında müze evler evin kendisi yıkılmadan olayların ve anıların ortadan kalkmadığı dönemlerin simgesi niteliğindedir.

Kentin belleğinde Mevleviliğin tarih içinde güçlü bir yeri vardır. Bu bağlamda Muslu Ağa Konağı da kentin tarihinin ve belleğinin bu bileşenini yansıtmaktadır. Tokat kentinin tanıtımına katkı sağlayan Mevlevihane ve müştemilatı olan Muslu Ağa Konağı kentin belleğinde önemli bir yere sahiptir (Şekil 5.163).

Tokat'ta Mevlevihane'yi 10 ayda 23 bin 850 kişi gezdi.

Tokat'ta Mevlevihane'yi 10 ayda 23 bin 850 kişi gezdi.

1 dk okunma süresi

Tokat Vakıflar Bölge Müdürü İsmail Aktaş, restore edilerek 2006 yılında hizmete açılan Mevlevihane'nin Osmanlı döneminde 17. yüzyılda yapılmış olduğunu kaydetti.

Şekil 5. 163. Mevlevihane ve Muslu Ağa Konağı Haberleri [102]

6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Tarihi müze evler yaşanmışlığın korunduğu bir konut yapısının, evin sergileme alanı olarak düzenlenerek hikayesini ziyaretçiler ile paylaşan mekânlardır. Müze evler yaşanmışlığa tanıklık etmesinden dolayı diğer müze türleri içerisinde özel bir yere de sahiptir.

Müze evlerde sergilenen koleksiyonlar ile müze olarak işlevlendirilen yapı bir bütün olarak değerlendirilmektedir. Müze evler yapının ve mimari özelliklerin sergi alanı olarak değerlendirilen mekânlardır. Müzeye dönüştürülen bu mekânlarda ziyaretçilere dönemsel kesitler sunularak hatırlama dürtüsü ile geçmişe dair saklı tutulan bilgilerin geri çağırılması amaçlanmaktadır. Müze evler ziyaretçiler için dışarıdan bakıldığında tarihi bir yapıyı simgelerken sergi koleksiyonu ile de birleşirse farklı bir anlam kazanmaktadır. Koleksiyonların sergilenmesi esnasında oluşan atmosferin tarihi öğretici yönü ve bilgi aktarımı toplumsal anılara ve ziyaretçinin yaşamına nüfuz etmektedir.

Müzeler güç ve hafıza mekânlarıdır. Müze, ölümlü olmanın şartlarını yenmek için ölümsüzleştirilen insanların objelerini muhafaza eden “hafıza evi”dir [33]. Müze evler, bir yapının sahiplerinin başkalarıyla yerel miraslarını paylaşp sergiledikleri araçlardır. Bu sebeple müzenin devam eden evrimini teşvik amacıyla toplumda destek ve ilgi yaratılmaktadır. Özellikle Amerika ve Avrupa’da farklı şekillerde öne çıkan bu oluşum zaman içinde diğer ülkelerde de yerini almıştır. Yerel miraslarını sergilemek için toplumlar da çeşitli çabalarda bulunmuşlardır.

Çalışma kapsamında müze evler irdelendiğinde Türkiye’de bu konuyla ilgili yasal bir düzenlemenin bulunmadığı görülmektedir. Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM)’ne bağlı Historic House Museums- Tarihi Müze Evler komitesinin yaptığı tarihi müze ev tanımından yola çıkılarak Türkiye için yeni terim ve düzenlemelere ihtiyaç vardır. Uluslararası Müzeler Konseyi’ne bağlı olan DEMHIST’in tanımlamaları doğrultusunda bu tezde de müze ev terimi kullanılarak konuya yeni tanımlamalar getirilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda dikkat çekilen nokta Türkiye’de tarihi müze evler ile ilgili yapılan çalışmalarda içinde yaşayan şahsın ve koleksiyonun olduğu kadar yapının mimari özelliklerinin de ele alınması gerektiğidir.

Müze evler yapının taşınabilir ve taşınmaz mobilyaları ile yapının bir bütün içinde yer alarak, içindeki koleksiyon malzemesinin evdeki gündelik hayata dair bilgiler içermesi ile oluşmaktadır. Müze evlerdeki koleksiyonların kullanım özelliklerinin yanı sıra maddi

değeri, manevi değeri, sosyo-kültürel değeri ve tarihi değeri bulunmaktadır. Bu evlerin koleksiyonları; günlük kullanım eşyaları, sabit ve hareketli mobilyaları, belge niteliğinde olan yazışmaları, video görüntüleri, dekoratif eşyaları ve ses kayıtlarıdır. Birinci dereceden koleksiyonlar evin mevcut eşyalarından oluşmaktadır. Ev sakinlerinin giydiği kıyafetler, ses kayıtları, fotoğraflar ve günlükler ikincil dereceden koleksiyon malzemesidir.

Evde yaşayan kişilerin sosyal statüsü, gündelik hayatı, yaşadığı döneme ait etnografik özelliklerinin öne çıkarılmasıyla farklı koleksiyon malzemeleri de oluşturulmaktadır. Evde yaşayan şahısların eşyalarının içinde o kişilere ait ama içinde bulundukları dönemin özelliklerini yansıtan bazı eşyalar da eve gelen ziyaretçilerin o yöre hakkında bilgi sahibi olmasını sağlamaktadır.

Geçmişte büyük ailelere ait olan geleneksel konutlar değişen teknolojik nedenler ve aile yapısından dolayı hem fiziksel hem de mekânsal konfor şartlarını yerine getirememektedir. Özgün işlevlerini yitiren bu geleneksel konutlarda günümüz ihtiyaçlarına uyum sağlamak adına değişiklikler yapılmaktadır. Genellikle turistlerin konaklayabileceği butik otele dönüştürülmüş geleneksel konutlar Tokat gibi kentlerde turizm potansiyeli yüksek olmadığı için müzeye dönüştürülmektedir. Tokat kenti merkezinde geleneksel konuttan müzeye dönüşen 6 adet geleneksel konut vardır. Bununla birlikte anıtsal yapılardan müzeye çevrilmiş yapılar da vardır. Tokat kentinin kültürel yapısı ve nüfusu göz önüne alındığında bu sayının oldukça fazla olduğu görülmektedir.

Toplumsal kültürün en özgün yansımasını barındıran müze evler bir zaman kapsülü gibi yaşamdan kesitler sunarak ziyaretçiyi dönemsel bir yolculuğa çıkarmakta ve anı gözlemlene fırsatı sunmaktadır. Geçmiş merak eden ve hatırlama, anımsama dürtüsüyle toplumsal, sosyal ve kültürel değerleri ile çeşitli bağlantılan kurmak isteyen insan, müze evlerde yaratılan atmosferle geçmiş anlamlandırmaktadır. Bu sebeple müze evlerin yaşatılması ve bünyesinde bulunan eserlerin gelecek kuşaklara aktarılması önem taşımaktadır.

Bu çalışmada Tokat müze evleri bellek mekânı olarak incelenmiştir. Öncelikle literatür taraması yapıldıktan sonra ele alınan yapılarla ilgili sözlü tarih çalışması yapılmıştır. Bu çalışma ile bireylerin ve toplumun belleğinde yapılarla ilgili hafızalarında kalanlar canlandırılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda öncelikle bellekle ilgili okuma yapılabilmesi amacı ile çalışmanın literatür bölümünde bellek teorileri, bellek ve mekân ilişkisi, anı kavramının mekân ile ilişkisi ve toplumsal bellek incelenmiştir. Daha sonra ise Tokat kentinin fiziksel ve tarihi özellikleri incelenerek kent dokusundaki gelişmelerle birlikte ele alınan yapıların kentteki yeri tartışılmıştır. Zira literatür kaynaklarında o

dönemin etkileri, bir diğer ifadeyle belleği de aktarılması sağlanmaktadır. Sonrasında ise çalışmanın yöntemini oluşturan “sözlü tarih çalışması” kapsamında 4 adet kişi ile görüşülmüş ve yapılar ile ilgili belleklerdeki bilgilerin öğrenilmesi amacı ile sorular yöneltilmiştir (EK 34). Tokat kenti geleneksel evlerinden olan bu yapıların sözlü tarih çalışmasıyla birlikte mimari özellikleri de ele alınmaktadır (EK 37). Bu yapılardan Latifoğlu Konağı ve Atatürk Evi ve Etnografya müzesi DEMHIST’in kriterlerine göre müze ev kapsamında değerlendirilmektedir. Mülkiyetleri Maliye Hazinesinde olan ve tahsisi Kültür ve Turizm Bakanlığı’na yapılan bu yapılardan Latifoğlu Konağı 1989 yılında, Atatürk Evi ve Etnografya Müzesi ise 2007 yılında ziyarete açılmıştır. Diğer iki yapı olan Canikli Konağı ve Muslu Ağa Konağı da uluslararası ölçütlerde müze ev kriterlerine uygun yapılar olduğu için müze ev kapsamında ele alınmıştır. Bu yapılardan mülkiyeti ve tahsisi Tokat Belediyesi’ne ait olan Canikli Konağı 2019 yılında ziyarete açılmıştır. Muslu Ağa Konağı ise mülkiyeti ve tahsisi Vakıflar Genel Müdürlüğü’nde olup 2006 yılında basit onarımdan sonra ziyarete açılmıştır (EK 35). Bu yapılar kişisel bellekten toplumsal belleğe her biri farklı niteliğiyle değerlendirilmektedir. Latifoğlu Konağı geleneksel yaşamı sergilemek üzere müzeleştirilmiş bir konaktır. Konakta Tokat’ın önemli ailelerinden birçok koleksiyon yer almaktadır. Atatürk Evi ve Etnografya Müzesi’nde ise Tokat’ın kültürünü yansıtan birçok koleksiyon malzemesiyle birlikte Atatürk ve Vasfi Süsoy’a ait özel eşyalar bulunmaktadır. Farklı özellikleriyle birbirinden ayrılan bu yapılardan Canikli Konağı’nda el sanatları kültürü yaşatılarak, konağa daha çok ziyaretçi çekmek amaçlanmaktadır. Muslu Ağa Konağı kişisel anılar ile birlikte müzeleştikten sonra Mevlevilik inancını yeniden hatırlatmaya çalışan bir mekân olduğundan bireylerin ve toplumun belleğinde önemli yer tutmaktadır (EK 36).

Sonuç olarak tüm bu veriler ışığında değerlendirilen tez çalışmasında ileriki çalışmalara kaynak olması açısından öneriler şu şekilde olabilir; Bu çalışmadan referansla kentlerde müze evler çalışılarak, anketler ile kullanıcı odaklı olan bu mekânların bellek mekânı olarak değerlendirilmesi bu çalışmanın bir sonraki aşaması olarak değerlendirilebilir. Yapılan anket çalışması ile kullanıcıların deneyimleri araştırılabilir. Çalışmada sözlü tarih çalışmaları yapıların ilk kullanıcıları ile yapılmaktadır. Bundan sonraki çalışmalarda günümüz kullanıcıları ile sözlü tarih çalışması yapılarak yapıların mevcut durumu hakkında bilgiler edinilebilir. Anadolu’nun pek çok değerini hafızasında bulunduran ve bu değerlerin yansımalarını barındıran müze evlerin Anadolu kültürünün bel kemiği olduğu göz önünde bulundurularak gelecek kuşaklara aktarımı sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

- [1] G. Özgürel ve K. Baysal, Sanat Turizmi Açısından Müze Evler: Zeki Müren Sanat Müzesi Örneği, Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Marmaris Turizm MYO, 2018.
- [2] K. Ganiç, Kentsel Yapılar Üzerinden Bir Mekânsal Bellek Okuması: Atatürk Kültür Merkezi (AKM), Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2016.
- [3] Z. E. Atabay, Çok Katmanlı Kültür Mirasının Tanımı ve Korunmasında Bellek-Değer-Mekân İlişkisi: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fındıklı Yerleşkesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, 2019.
- [4] G. Seymen, Bir Kentsel Mekânın Bellek Üzerinden Var Edilme Biçimi: Trabzon Hacıkasım Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2019.
- [5] Ö. Karlık, From the Author to the Reader: Visiting Literary House-Museums in İstanbul, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: ODTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009.
- [6] S. Uz, Kişisel Mekânların Müzeleştirilmesi: Burgaz Ada Sait Faik Abasıyanık Örneği'nin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.
- [7] A. Savaş, House Museum: A new Function For Old Buildings, Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi, 2010.
- [8] A. Günhan, From Houses to House Museums: Architectural Representation of Different Narrations, Ankara: ODTÜ, 2011.

- [9] G. G. Akın ve F. Gümüş, Türkan Saylan Lepira Anı Evi Projesi, UNIMUSEUM, 2(1), 21-27, 2019.
- [10] G. Uzgidim ve H. Tozun, Vekam Ankara Bağ Evi Örneğinde Tarihi Müze Evler, Akdeniz Sanat Dergisi, Cilt 24, Sayı: 26, 268-280, 2020.
- [11] « tdk.gov.tr,» 16 11 2021. [Çevrimiçi].
- [12] 16 11 2021. [Çevrimiçi]. Available: webster-dictionary.org.
- [13] N. Öymen, «Bellek ve Mimarlık İlişkisi Kalıcı Bellekte Mekânsal Öğeler,» %1 içinde *Doktora Tezi İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul, 2008.
- [14] L. Neyzi, Nasıl Hatırlıyoruz? Türkiye'de Bellek Çalışmaları, 2.Basım, İstanbul: Türkiye İş bankası Yayınları, 2014.
- [15] A. Huyssen, Alacakaranlık Anıları: Bellek Yitimi Kültüründe Zamanı Belirlemek, (çev. K. Atakay), İstanbul: Metis Yayınları, 1999.
- [16] J. A. Barash, Belleğin kaynakları. Cogito, Bellek: Öncesiz, Sonrasız, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2007.
- [17] C. Çağla, Bellek Üstüne Düşünmek. Cogito, Bellek: Öncesiz, Sonrasız, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2007.
- [18] Z. Locke, İnsanın Anlama Yetisi Üzerine Bir Deneme (M. Delikara Topçu Çev.), Ankara: Öteki Matbaası, 2000.
- [19] D. Hume, Essential Works of David Hume. (R. Cohen. Çev.), New York: Bantam Books, 1965.

- [20] I. Kant, Critique of Pure Reason. (P. Guyer ve A. Wood çev.), New York: Cambridge University Press, 1998.
- [21] Ö. Yılmaz, Tanzimat Döneminde Trabzon, İstanbul: Libra Kitap, 2014.
- [22] P. Nora, Hafıza Mekânları (çev. M. E. Özcan), Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2006.
- [23] S. Özaloğlu ve T. Erman, Hatırlamanın Yapıtaşı Mekânın Bellek ile İlişkisi Üzerine. T. Erman ve S. Özaloğlu (Editörler), Bir varmış bir yokmuş: Toplumsal bellek, mekân ve kimlik üzerine araştırmalar içinde, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayın, 2017.
- [24] A. Özdamar, Büyük Sözlük, İstanbul: Arkın Kitabevi, Tarihsiz.
- [25] A. Altınay, Bir Bellek Mekânı Olarak Ankara Saraçoğlu Mahallesi: Kişisel Tanıklıklar Bağlamında Mekânsal Okumalar, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, 2020.
- [26] L. Roth, Mimarlığın Öyküsü: Öğeleri, Tarihi ve Anlamı(2). (Çev. E. Akça), İstanbul: Kabalcı Yayıncılık, 2017.
- [27] R. Güngör, Maraş'taki Edebiyat Kiraathanesi. K. Alver ve D. Boz (Editörler), mekân Hikayeleri İçinde., İstanbul: İz Yayıncılık, 2017.
- [28] J. Pallasma, Tenin Gözleri: Mimarlık ve duyular (4). (Çev: A. Kılıç), İstanbul: Yem Yayın, 2018.
- [29] D. Draaisma, Bellek Metaforları:Zihinle İlgili Fikirlerin Tarihi, 2014.
- [30] J. M. Groh, Mekân Yaratmak: Beyin Neyin Nerede Olduğunu Nasıl Biliyor? (Çev: G. Koca). 2.Basım, İstanbul: Metis Bilim, 2017.

- [31] H. akır, Tarihi Yapılarda Mekânsal Bellek ve İç Mekân İlişkisinin İrdelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Beykent Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, 2015.
- [32] M. Heidegger, Zaman Kavramı, İstanbul: Cogito, Sayı:11, 1997.
- [33] C. Bertram, Türk Evini Hayal Etmek: Eve Dair Kolektif Düşler (Çev: M, Ratip), İstanbul: İletişim Yayınları, 2012.
- [34] P. Çetken, Sil Baştan Yaşayan Kent ve İnsanları. T. Erman ve S. Özaloğlu (Editörler), Bir varmış bir yokmuş: Toplumsal Bellek, Mekân ve Kimlik Üzerine Araştırmalar içinde, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayın, 2017.
- [35] O. Hançerlioğlu, Felsefe Ansiklopedisi, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1992.
- [36] S. Çağlar, Kamusal Yapıların Toplumsal Bellekteki Yeri: Konya Kent Merkezi Örneği (Alaeddin Mevlana Aksı), Yüksek Lisans Tezi, Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, 2018.
- [37] N. Soydaş ve B. Üstünbaş, Kent Kimliğinin Yansıtılmasında Müzelerin Kentsel İletişim Bağlamında Değerlendirilmesi, Antalya: Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergis, 34, 377-398, 2020.
- [38] E. Özdemir, Kent Kimliğini Yansıtmada Müzelerin Rolü: Selanik Müzelerinden Örnekler, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.
- [39] F. Özdemir, Müze Yönetimini Kurumsallaştırma Çabası, İstanbul: Mimarlık Vakfı Enstitüsü, 1984-2019.
- [40] N. Bilgin, Tarih ve Kolektif Bellek, İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2013.
- [41] E. Düzcan, Türkiye'deki Güncel Konut Araştırmalarında "Ev" Olgusu, Yüksek

Lisans Tezi, İstanbul: Kadri Has Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012.

- [42] B. Onur, Yeni Müzebilim, İstanbul: İmge Kitabevi, 2014.
- [43] «ICOM DEMHIST,» [Çevrimiçi]. Available: icom-demhist.org/what-is-demhist/icom. [Erişildi: 30 11 2021].
- [44] R. Pavoni, Towards a definition and Typology of Historic House Museums, Museum International., Paris: Blackwell Publisher. No: 210, Vol.53, 2001.
- [45] «Demhist,» [Çevrimiçi]. Available: icom.museum. [Erişildi: 30 11 2021].
- [46] [Çevrimiçi]. Available: network.icom.museum/demhist/about-us/demhist-icom/L/12. [Erişildi: 30 11 2021].
- [47] [Çevrimiçi]. Available: ktb.gov.tr/. [Erişildi: 15 8 2022].
- [48] G. Pinna, Introduction to Historic House Museum, Museum International, Paris: Blackwell Publisher Vol. 53. No.2, 2001.
- [49] B. Madran, Müze Türleri. Yeniden Müzeciliği Düşünmek: Ed: Tomur Atagök., İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Yayınları, 1999.
- [50] N. Keskin, Kentlerde Yeni Bellek Mekânları: Kent Müzeleri, folklor/edebiyat,cilt:20, sayı 79, 2014.
- [51] E. S. Akın, Tokat Kenti'nin Fiziksel Gelişimi, Anıtsal ve Sivil Mimari Örneklerinin Analizi ve Değerlendirilmesi, Doktora Tezi, Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2009.
- [52] [Çevrimiçi]. Available: cogrfyaharita.com/turkiye_mulki_idare_haritalari5.html. [Erişildi: 10 11 2021].

- [53] E. Yavi, Tokat (Komana), Güzel Sanatlar Matbaası, 132-133, 1986.
- [54] M. T. Gökbilgin, İslam Ansiklopedisi, İslam Alemi Tarih, Coğrafya, Etnoğrafya ve Bibliyografya Lugati, M.E.B, Eskişehir: Eskişehir Güzel Sanatlar Fakültesi, 1997.
- [55] H. Bıyık, İklimsel Tasarım Bağlamında Tokat Geleneksel Evlerinin İncelenmesi: Bey- Beyhamam Sokakları Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2019.
- [56] S. Erdem, Tokat Kelimesi Üzerine Düşünceler, Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu, Ankara: Gelişim Matbaası, Bildiriler Kitabı, 11-16., Temmuz, 1986.
- [57] M. Y. Melikoğlu, "Melik Ahmet Danişment Gazi Tarihi'nde Tokat (Dukkiye)", Tokat: Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu, 1986.
- [58] G. Yılmaz, Tokat İlinde Geç Osmanlı Dönemi ve Erken Cumhuriyet Dönemi Kamu Yapıları, Yüksek Lisans Tezi, Ordu: Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020.
- [59] M. Hanılçe, 18. Yüzyılda Tokat Kaza Merkezi'nde Eğitim Öğretim Hizmetlerini Destekleyen Vakıflar, Tokat: GOP Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, Sayı: 11, s.179-180., 2016.
- [60] I. Aksulu ve O. Kuntay, Kimlikli Kent Tokat., Ankara Hazar Reklam San. Tic. ve Ltd. Şti., 6-41., 2013.
- [61] S. Aktüre, 19. Yüzyıl Sonunda Anadolu Kenti Mekânsal Çözümlemesi, Doktora Tezi, İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, 143-186., 1978.
- [62] E. Y. Başaran, Tokat İli Mustafa Yılmaz Evi Restorasyon Önerisi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2014.

- [63] A. Gabriel, *Monuments Turcs d'Anatolie* (1), Paris: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 83., 1934.
- [64] S. Kalkan, *Kırsal Mimarinin Korunması Bağlamında Tokat Bağ Evlerinin Belgelenmesi: Gümele ve Alaçık Örnekleri*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Fakültesi, 2021.
- [65] C. Kuntay, *Tokat Kentinin Tarihsel Gelişmesi ve İmar Planı Çalışmalarına Yardımcı Bir Araştırma*, Trabzon: KTÜ-İnşaat Mimarlık Fakültesi Kent ve Bölge Araştırmaları Enstitüsü, 1982.
- [66] [Çevrimiçi]. Available: earth.google.com/web/.
- [67] D. Özakbaş, "İstanbul Konut Mimarisinin 1923-1940 Yılları Arasındaki Gelişim Süreci", *The Journal of Academic Social Science Studies*, s.285-286, 2015.
- [68] S. Onat, *Türk Evinin Çağdaş Yaşama Uyarlanması, Rölöve Restorasyon Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul: Yıldız Teknik üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, 1990.
- [69] Ö. Küçükerman, *Turkish House in Search of Spatial Identity, Kendi Mekânın Arayışı İçinde Türk Evi*, İstanbul: Türkiye Tuning ve Otomobilcilik Kurumu, 5. Basım, 1996.
- [70] H. Çal, *Tokat evleri*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Birinci Baskı, 1988.
- [71] H. Cinlioğlu, *Osmanlılar Zamanında Tokat*, Tokat: Barış Matbaası, 4. Kısım, 1973.
- [72] S. H. Eldem, *Türk Evi Plan Tipleri*, İstanbul: İTÜ Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, 2. Basım, 1968.
- [73] G. E. Ayşegül Koyuncu Okça, *Denizli Atatürk ve Etnografya Müzesi'ndeki Gümüş Takıların Sergileme Koşulları ve Koruma Önerileri*, *Belgi Dergisi*, C.2, s.20.

Pamukkale Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Araştırma ve Uygula
Merkezi Yayını, s.2841-2861, 2020.

[74] M. Özgen, *Tokat Latifoğlu Konağı, VD.*, Ankara: s.30, s.485-502, 2007.

[75] [Çevrimiçi]. Available: [google.com.tr/intl/tr/earth/](https://www.google.com.tr/intl/tr/earth/).

[76] S. K. V. K. B. K. M. Arşivi, Sivas, 2021.

[77] M. Akok, Tokat Şehrinin Eski Evleri, Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat
Fakültesi, Türk ve İslam Sanatları Tarihi Enstitüsü, Yıllık Araştırmalar Dergisi, Cilt
2 s.129-151, 1957.

[78] C. H. Emine Saka Akın, Tokat Geleneksel Konut Mimarisi'nde İç Mekân Alçı
Süslemeleri, Vakıflar Dergisi, Sayı 40, 2013.

[79] K. B. Özdiri, *Kişisel Fotoğraf Arşivi*, Tokat, 2022.

[80] E. S. Akın, A. K. Ercan, S. S. Mumcuoğlu ve E. Y. Başaran, *Yeniden İşlevlendirilen
Bir Geleneksel Konut; Tokat Vasfı Süsoy Evi*, TÜBA-KED/17, 2018.

[81] [Çevrimiçi]. Available: earth.google.com/web/. [Erişildi: 17 08 2022].

[82] S. Aktüre, *19. Yüzyıl Sonunda Anadolu Kenti Mekânsal Yapı Çözümlemesi, Doktora
Tezi*, İstanbul: İstanbul Teknik üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, s.143-186, 1978.

[83] E. G. Talu ve T. Uzun, Tokat'ta Geleneksel Konut Mimarisine Üç Örnek: Mustafa
Vasfı Süsoy Konağı, Gazi Osman Paşa Konağı, Cevdet Erek Konağı, *Modular
Journal Dergisi*, 12-45, 2019.

[84] E. S. Akın ve H. Özen, Tokat Geleneksel Evlerinin Beyhamam ve Bey Sokak
Örneğinde İncelenmesi, *Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 2: 167-

182, 2010.

[85] KUDEB Tokat Arşivi, Tokat, 2021.

[86] Aygün Kalınbayrak Ercan Kişisel Arşivi.

[87] Emine Saka Akın Kişisel Arşivi.

[88] Milli Mücadele’de Tokat, Tokat Belediyesi Kültür Yayınları s.220.

[89] A. E. v. E. M. Arşivi.

[90] [Çevrimiçi]. Available: emirseytilkokulu.meb.k12.tr/icerikler/okulumuz-ogrencilerinin-tokat-muzesi-kent-muzesi-ataturk-evi-gazi-osman-pasa-evi-gezisi-ve-il-jandarma-komutanligi-ziyareti_9298739.html.

[91] [Çevrimiçi]. Available: tokat.gov.tr/ataturkun-tokata-tesriflerinin-102-yildonumu-kutlandi.

[92] Ç. Özay, Tokat ili Yapılarında Ahşap Üzeri Kalem İşinde Görülen Motif ve Kompozisyonlar, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2020.

[93] [Çevrimiçi]. Available: sekamimarlik.com.tr/tamamlanan-projelerimiz/. [Erişildi: 12 10 2017].

[94] N. Sertyüz ve F. Şahin, Tokat Canikli Konağı Ahşap Üzeri Kalem İş Bezemeleri, Kalemişi Dergisi, Cilt 6, Sayı 12, Volume 6, Issue 12, 223-248, 2018.

[95] A. Canikli, Kişisel Fotoğraf Arşivi.

- [96] [Çevrimiçi]. Available: hurriyet.com.tr/yerel-haberler/tokat/baskan-eroglu-yeni-donemde-belediye-is-atolyel-41113543.
- [97] [Çevrimiçi]. Available: tokattan.com/tokat/baskan-eroglu-talimat-verdi-h4006.html.
- [98] S. O. Atılgan, Tokat İli'ndeki Vakıflar Genel Müdürlüğü Mevlevihane Vakıf Müzesi Örneğinde Müzecilik Anlayışı ve Önemi, Vakıflar Dergisi, 30: 449-466, 2007.
- [99] Tokat Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşiv Kayıtları.
- [100] F. Şahin, Tokat'taki Tekke ve Zaviyeler, Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.
- [101] H. Akar ve R. Yılmaz, Tokat Mevlevihanesi ve son şeyhi Abdülhadi Efendi.
- [102] [Çevrimiçi]. Available: tokathaber.com.tr/tokat-ta-mevlevihane-yi-10-ayda-23-bin-850-kisi-gezdi/4830/.

EKLER

EK 1: Terimler Sözlüğü

Avlu: Bir yapının önünde, arkasında veya ortasında duvarlarla çevrilmiş üstü açık alandır. Yapının ortasında olan avluya iç avlu denir (Güzel Sanatlar Terimleri Sözlüğü, Adnan Turani, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1968).

Çağ: Eski evlerin dolap içinde ve odalarında bulunan gusül alanıdır. Banyo ya da lavabo anlamına gelmektedir (http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=keli me&guid=TDK.GTS.575fec7fea6744.35052333, Erişim Tarihi: 09.12.2021).

Bağdadî: Kalastan yapılan duvar dikmelerinin içe ve dışa gelen yüzlerinin çita ile kaplanıp sıvanması ile iç ve dış sıvalar arası boş kalmaktadır. Bu şekilde yapılan duvarlara bağdadî denmektedir (Güzel Sanatlar Terimleri Sözlüğü, Adnan Turani, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1968).

Çıtakari: İnce ahşap çıtalarla yapılan tavan süslemesidir. Ahşap çıtaların bir araya gelip oluşturduğu motiflerin tavanlar üzerine yapıştırılarak ya da çakılarak uygulanmasıdır. Çıtaların kalınlıkları genellikle 1,5 cm kalınlığındadır. Çita kenarlarına kordon veya profil açılabilir (<https://citakari.com.tr/citakari-tavan-suslemesi-nedir/>, Erişim Tarihi: 10.12.2021).

Eliböğünde: Eski ahşap evlerde bulunmaktadır. Çıkmaların altına aralıklı koyulan eğrisel ahşap göğüslemelere denilmektedir (Güncel Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları).

Eyvan: Genellikle Güneydoğu Anadolu bölgesindeki evlerde önü açık, avluya bakan, yüksek döşemesi olan, ortasında küçük bir havuzu olan, üstü açık oturma yeridir (Güzel Sanatlar Terimleri Sözlüğü, Adnan Turani, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1968).

Hımış Yapılar: Payanda ve dikmelerden oluşan ahşap çatki arasına kagir malzeme doldurularak yapılan yapılardır (<https://insapedia.com/himis-nedir-himis-yapi-nedir/> Erişim Tarihi:10.12.2021)

Muhdes: İki anlamı vardır;

-Yeni kurulan veya sonradan oluşturulan

-Yapıların özgün biçimine uygun olmadan sonradan yapılmış bölümler (Güncel Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları).

Sofa: Evlerde oda kapılarına açılan bölüm (Güzel Sanatlar Terimleri Sözlüğü, Adnan Turani, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1968).

EK 2: Latifoğlu Konağı 06.02.1987 tarihli karar

T. C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
KAYSERİ KÜLTÜR ve TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA KURULU MÜDÜRLÜĞÜ

(2)

SAYI : B.16.0.KTV.4.38/

KONU :

KAYSERİ

yapıldığı ortaya konulmuş bulunmaktadır" denilmektedir. Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Kayseri Bölge Kurulunun 26.2.1987 gün ve 27 sayılı kararında "Konağın bulunduğu Behzat Caddesi,G.O.P.Bulvarı ile sınırlı üçgen şeklindeki 358 adanın Tokat Valiliği,Tokat Belediyesi ve Kültür ve Turizm Bakanlığınca tümüyle kamulaştırılarak Konakla bütünleşen yeşil alan şeklinde tanziminin yapılmasına karar verildi" denilmektedir.(Ek 4) Bu kararda Konağın koruma alanının bahsi geçmemekte ve parsel numaraları yer almamaktadır. Ancak Kurulumuzun 21.9.1990 gün ve 810 sayılı kararı ile Latifoğlu Konağının koruma alanı belirlenmiştir.(Ek 5) Buna göre yaptığımız incelemede 251 nolu parselin bir kısmı koruma alanının içerisinde,bir kısmı ise koruma alanının dışında kalmaktadır. Latifoğlu konağının bulunduğu adada,dilekçede belirtilen 253 nolu parsel bulunmamaktadır.

Dosyasında yaptığımız incelemede Latifoğlu Konağı'nın onarım projesi Bakanlığımız tarafından hazırlandığı ve restorasyon hizmetleri Anıtlar ve Restorasyon Dairesi Teshir-Tanzim Şubesi ve Ankara R81öve ve Anıtlar Müdürlüğü tarafından yürütüldüğü anlaşılmıştır.

Bilindiği üzere,Latifoğlu Konağının onarımı yıllar önce tamamlanarak, "Müze-Ev" olarak işlevini sürdürmektedir.

Ayrıca Latifoğlu Konağının bulunduğu ada Kurulumuzun 31.7.1992 gün ve 1299 sayılı kararı ile onanan Tokat Koruma İmar Planında "Kamusal Proje Sınırı" içerisinde kalmaktadır.

EK 3: Latifoğlu Konağı 21.09.2004 tarihli yazı

T.C.
TOKAT VALİLİĞİ
İL KÜLTÜR ve TURİZM MÜDÜRLÜĞÜ
MÜZE MÜDÜRLÜĞÜ

SAYI:B.16.0.AMG.4.60.00.00.720/ 380
KONU: Müze Teşhir değişimi, konak
Basit onarımı

21/09/2004

İL KÜLTÜR VE TURİZM MÜDÜRLÜĞÜNE
TOKAT

Müzemiz Müdürlüğündeki teşhir düzeninde yapılacak değişikliklerle ve Müzemiz Birimi Latifoğlu Konağı Müze-Ev'de yapılacak basit onarımla ilgili Müdürlüğümüzce hazırlanan rapor Bakanlığımız Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğüne ve Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'ne sunulmak üzere ektedir.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

EKİ/
-Rapor 2 şer suret 2 adet

EK 4: Latifoğlu Konağı 01.10.2004 tarihli karar

3

KURUL KARARI

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıklarını
Koruma Bölge Kurulu

KARAR

Toplantı No. ve Tarihi : 4 - 01.10.2004

Karar No. ve Tarihi : 58 - 01.10.2004

Toplantı Yeri
KAYSERİ

Tokat ili, Merkez, Aksu Mahallesinde ve Kentsel Sit alanında bulunan, mülkiyeti Maliye hazinesine ait olan, Kurulumuzun 30.05.2002 gün ve 3032 sayılı kararıyla 11 pafta, 358 ada, 58-252-264 parsellerle tevhidî uygun bulunan 11 pafta, 358 ada, 246 parsel içerisinde yer alan tescilli Latifoğlu Konağında (Müze Ev) basit onarım yapılması istemine ilişkin Kayseri Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğünün 09.09.2004 gün ve 214 sayılı, Tokat Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğünün 22.09.2004 gün ve 1647 sayılı yazıları okundu, raportörünün açıklamaları dinlendi, dosyasındaki bilgi ve belgeler incelendi, yapılan görüşme sonunda;

Tokat ili, Merkez, Aksu Mahallesinde ve Kentsel Sit alanında bulunan, mülkiyeti Maliye hazinesine ait olan, Kurulumuzun 30.05.2002 gün ve 3032 sayılı kararıyla 11 pafta, 358 ada, 58-252-264 parsellerle tevhidî uygun bulunan 11 pafta, 358 ada, 246 parsel içerisinde yer alan tescilli Latifoğlu Konağının (Müze Ev) dış etkenlerden dolayı cephede ahşap elamanların pinoteks ve cilalarındaki bozulmaların, cephe duvar yüzeyindeki yöreye özgü çamur sıvalardaki yer yer çatlayan kabaran ve dökülen bölümlerin, yapının dış duvar yüzeyindeki bütün boyaların, çatı yatay ve düşey oluklarındaki kısmen açılan ve bozulan kesimlerin Yüksek Kurulun 05.11.1999 gün ve 660 sayılı ilke kararı doğrultusunda aynı malzeme, renk ve özgün biçimlerine uygun olarak basit onarımının Kayseri Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü denetiminde yapılarak yenilenebileceğine, onarım sonrası rapor ve fotoğrafların kuruluşa iletilmesine karar verildi.

EK 5: Latifoğlu Konağı 11.05.2005 tarihli yazı ve eki

TOKAT VALİLİĞİ
İL KÜLTÜR VE TURİZM MÜDÜRLÜĞÜ
MÜZELER MÜDÜRLÜĞÜ

Sayı : B.16.0.AMG.4.60.00.00.720 / 928
Konu: Konağ kafe

07.06.2005

İL KÜLTÜR VE TURİZM MÜDÜRLÜĞÜNE
TOKAT

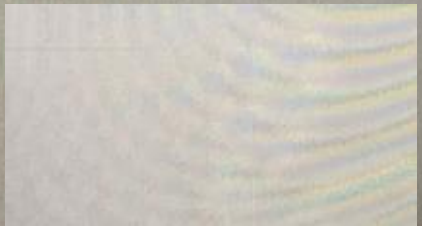
İLGİ:11/05/2005 gün ve 928 sayılı yazınız ve eki.

İlgi yazınız ekinde bulunan 03 Mayıs 2005 gün ve 58456 sayılı Bakanlığımız Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü yazıları ile ilimiz merkez Aksu Mahallesi , hazineye ait 11 pafta, 358 ada, 246 ve 264 parsel numarasında kayıtlı Bakanlığımıza tahsisli ve Müze Ev olarak kullanılan Latifoğlu Konağı'nın bahçe kısmından 218 m2 lik kısmının kiralanmasının yenilemesi ile ilgili olarak protokol şartlarına uyulup uyulmadığının ve kiralama süresinin ne zaman sona ereceği sorulmaktadır.

Protokol şartlarına uyulup uyulmadığı ile ilgili olarak ekli tutanakta imzaları bulunan heyetle mahallinde inceleme yapılmış söz konusu tutanak düzenlenmiştir.

Kiralama süresi 15/07/2002 tarihinde başlamış olup 15/07/2005 tarihinde sona ermektedir.

Konunun Bakanlığımız Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğüne sunulmasını arz ederim.

EKİ/
-Protokol fotokopisi 1 adet
-Tutanak 1 adet

13

EK 6: Latifoğlu Konağı 04.12.2009 tarihli karar

**KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
SİVAS KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA BÖLGE KURULU**

KARAR

Toplantı Tarihi ve No: 04/12/ 2009-114
Karar Tarihi ve No : 04/12/ 2009-1530
Dosya No : 60.00.27

KURUL KARARI

Toplantı Yeri
YOZGAT

Tokat İli, Merkez İlçe, Aksu Mahallesi'nde, kentsel sit alanı içerisinde yer alan, tapunun 11 pafta, 358 ada, 246-264 no'lu parsellerinde kayıtlı, mülkiyeti Maliye Hazinesi'ne ait tescilli Latifoğlu Konağı'nın revizyon restorasyon projesinin değerlendirilmesi isteminde bulunan Kayseri Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü'nün 16.11.2009 tarih ve 609 sayılı yazısı okundu, raportörün açıklamaları dinlendi, dosyasındaki bilgi ve belgeler incelendi, yapılan görüşme sonunda;

Tokat İli, Merkez İlçe, Aksu Mahallesi'nde, kentsel sit alanı içerisinde yer alan, tapunun 11 pafta, 358 ada, 246-264 no'lu parsellerinde kayıtlı, mülkiyeti Maliye Hazinesi'ne ait tescilli Latifoğlu Konağı'nın revizyon restorasyon projesinin üzerinde yapılan düzeltmeler doğrultusunda uygun olduğunda, uygulamanın Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 05/11/1999 tarih ve 660 sayılı ilke kararı gereği ilgili belediyesi ve 22/03/2001 tarih ve 680 sayılı ilke kararı gereği proje müellifi denetiminde yürütülmesine, uygulama sonrasına ait rapor ve fotoğrafların kurulumuza iletilmesine karar verildi.

AVRUPA KONSEYİ		DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARIN KORUMA ENVANTERİ		D.K. E.		ENYANER NO. 60.00.1.3/	
TÜRKİYE		ESKİ ESERLER VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ		ANIT		HABİTA NO. 29-L -11 1/1000	
İL : TOKAT		İLÇESİ : MERKEZ		MÜHÜR NOY VEYA MEYDANI : AKSU MAHALLESİ		KORUMA DERECEHİ : ANITIAL ☒ 1 ☐ 2 ☐ 3	
ADRESİ : LATİF OĞULLARI KONAĞI		YAPITIRAN : LATİF OĞULLARI		YAPAN : YAPIM TARİHİ : XVIII YY. ORTASI		MİMARİ ÇATI (GÜZEL) : Osmanlı Barok	
GENEL TANIM :		KATLARI : 11		ADA : 106		PARSEL : 64-208	
KORUMA DURUMU		A İYİ		B ORTA		C FENİ	
TAŞIYICI YAPI		A		B		C	
DİŞ YAPI		A		B		C	
ÜST YAPI		A		B		C	
İÇ YAPI		A		B		C	
SÜSLEME ELEMANLARI		A		B		C	
RUTUBET		A		B		C	
YER		A		B		C	
VAZİYET PLANI		A		B		C	
GÖZLEMLER :		A		B		C	
BAKIMINDAN SORUMLU OLMAYI GEREKEN KURULUS :		A		B		C	
YAPILAN ÇIKARILAR :		A		B		C	
AYRINTILI TANIM :		A		B		C	
TEKNİK BİLGİLER		SU		ELEKTRİK		İSTİSNA	
ORJİNAL KULLANIMI :		E V		MESKEN VE İŞ YERİ		ONAYLAN KULLANIMI :	
SÜSLEME ELEMANLARI		A		B		C	
EKLER :		A		B		C	
RAPOR		A		B		C	
FOTOĞRAF		A		B		C	
RÖLİVE PROJESİ		A		B		C	
RESTORASYON PROJESİ		A		B		C	
HABİTA		A		B		C	
KURULU		A		B		C	
KİTAP		A		B		C	
YAYIN DİZİNİ :		A		B		C	

TOKAT VALİLİĞİ
KÜLTÜREL DEĞERLER YAPI ENVANTERİ

GENEL TANIM :

Tokat merkez Gazi Osman Paşa Bulvarı üzerinde bulunan Latifoğlu Konağı, Latifoğlu Mazhar ve Faruk Bey Evleriyle dağınık olarak yerleşmiştir. Konağın yapıldığı tahmini tarih 1760-1800 yılları arasındadır. Konağın birinci katında, kare planlı, dört odalı bir yapı vardır. Birinci katın ortasında, kare planlı, dört odalı bir yapı vardır. Birinci katın ortasında, kare planlı, dört odalı bir yapı vardır. Birinci katın ortasında, kare planlı, dört odalı bir yapı vardır.

EK 9: Atatürk Evi ve Etnografya Müzesi 09.02.2005 tarihli rapor

60.00/278

RAPOR

Konu: Tokat İli, Merkez, Topçubağı Mah. Devegörmez Mevkiinde, koruma imar planı sınırları içinde yer alan, tapunun 30 pafta, 83 ada, 279 parselinde kayıtlı Atatürk Evi'nin (Süsoylar Evi) restorasyonu.

KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA BÖLGE KURULU MÜDÜRLÜĞÜNE KAYSERİ

İlgi: Tokat Valiliğinin (İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü) 09/02/2005 gün, 240 sayılı yazısı.

Tokat İli, Merkez, Topçubağı Mahallesi, Devegörmez Mevkiinde, koruma imar planı sınırları içinde yer alan, mülkiyeti Maliye Hazinesine ait, tapunun 30 pafta, 83 ada, 279 parselinde kayıtlı, korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescilli Atatürk Evi'nin (Süsoylar Evi) onarımına yönelik hazırlanan rölöve ile restitüsyon ve restorasyon projesinin koruma kurulunda değerlendirilmesi istemine ilişkin ilgi yazı uyarınca söz konusu taşınmaz 01-02/03/2005 tarihlerinde tarafımızdan yerinde incelenmiştir.

Tokat İli, Merkez, Topçubağı Mahallesi, Devegörmez Mevkiinde, koruma imar planı sınırları içinde yer alan, mülkiyeti Maliye Hazinesine ait, tapunun 30 pafta, 83 ada, 279 parselinde kayıtlı, tescilli Atatürk Evi'nde yapılan incelemede; taşınmaza ilişkin hazırlanan rölövede genel olarak, ölçülerde hatalar olduğu, farklı ölçeklerdeki çizimlerde aynı noktalara ilişkin ölçülerin bile farklı farklı yazıldığı ve yerinde yapılan ölçümlerle uyumadığı, detaylarda özellikle dolaplarda çoğu ölçülerin verilmediği, çeşme ve ocak gibi kemerli elemanlarda ve avluda bulunan kemerlerde kemer çizimlerine ilişkin ölçülerin verilmediği, çatı planında ise kotların verilmediği görülmüştür. Sağlıklı bir restorasyon projesinin yapılabilmesi için rölövede bu eksikliklerin tamamlanması gerekmektedir.

Restorasyon projesinde projede hayat olarak isimlendirilen mekanda yer alan çeşme öne çekilmiş ve çeşmenin arka kısmı da kullanılarak ziyaretçiler için 2 adet bay ve bayan tuvaleti eklenmiştir. Ancak bu bölümde de ölçüler verilmediği için çeşmenin öne ne kadar kaydırıldığı ve buna gerek olup olmadığı anlaşılamamıştır. Ayrıca tuvaletlerin üst kısmı da hava akımını kesmek amacıyla kemer formuna uygun olarak ahşap doğrama ile kapatılmıştır. Bu doğramaların yarı açık bir avlu karakterini bozduğu kanısındayız. Yine avludan üst kata çıkan merdivenlerin başlangıcına da ısı yalıtımını sağlamak amacıyla ahşap doğramalı bir camekan ilave edilmiştir. Ancak bu bölümde merdivenlerin bitiminde yer alan bir kapı ile üst kat sofaya geçilmektedir. Bu kapı zaten doğrudan bir hava akımını engellemekte ve ısı yalıtımı sağlamakta olduğundan bu camekanın yapımının uygun olmadığı kanısındayız.

Z04 ve B07 nolu odalarda dolap içlerine lavabo, tuvalet ve duş eklenmiştir. Ayrıca halen mevcut olan B03 nolu mekandaki lavabo ve tuvalet de yenilenmiştir. Müze olarak

EK 10: Atatürk Evi ve Etnografya Müzesi 30.03.2007 tarihli yazı

32

İNCELEME RAPORU

KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA
BÖLGE KURULU MÜDÜRLÜĞÜNE
SİVAS

Dosya No: 60.00.278

İlgi: Kayseri Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğünün 30.03.2007 tarih ve 118 sayılı yazısı.

Tokat ili, Merkez ilçe, Topçubağı Mahallesi, Devegörmez Mevkiinde, koruma imar planı sınırları içinde yer alan, mülkiyeti Maliye hazinesine ait, tapunun 30 pafta, 83 ada, 279 parselinde kayıtlı, kültür varlığı tescilli Atatürk Evi'nin Genel Müdürlüğümüzün talimatları doğrultusunda hazırlanan güvenlik projelerinin Kurulumuzda görüşülmesi ilgi yazıda istenmektedir.

Dosyasında yapılan incelemede, Atatürk Evi'nin onarımına yönelik hazırlanan rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerinin Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 12.07.2005 tarih ve 260 sayılı kararında onaylandığı görülmüştür. Atatürk Evi Müzesi olarak hizmete girecek olan yapının güvenlik projeleri Kayseri Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü teknik elemanınca hazırlanmıştır.

Atatürk Evi Müzesi güvenlik projesi kapsamında 24 saat yangına ve soyguna karşı emniyeti sağlamak amacıyla; vitrinlere cam kırılma detektörleri, çıkış kapılarına manyetik kontaklar, tehlike anında güvenlik görevlilerini uyaracak elektronik siren sistemi, müzenin kapalı hacimlerinin yangın ihbar detektörleri ve müzenin kapalı devre renkli, gece, gündüz, dijital ortamda kayıt yapabilen kamera sistemi tasarlanmıştır.

Konunun kurulumuzda değerlendirilmesi için bilgilerinizi ve gereğini arz ederiz. 18.05.2007

EK 11: Atatürk Evi ve Etnografya Müzesi 02.04.2014 tarihli rapor

TOKAT MÜZESİ
MÜDÜRLÜĞÜ

T.C.

**TOKAT VALİLİĞİ
İL KÜLTÜR VE TURİZM MÜDÜRLÜĞÜ
MÜZE MÜDÜRLÜĞÜ**

Sayı : 42153184.176/281
Konu: Atatürk Evi ve Etnografya Müzesi
Onarımı Hk.

TOKAT İL ÖZEL İDARESİ GENEL SEKRETERLİĞİ
Koruma Uygulama ve Denetim Bürosu

02/04/2014

BİRİMİ

Tokat Müzesi bağlı birimlerinden Atatürk Evi ve Etnografya Müzesi'nin bakım ve onarımına ihtiyacı bulunmaktadır. Konu ile ilgili Sivas Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü uzmanlarınca inceleme yapılarak, rapor hazırlanmış ve siva, raspa, badana gibi uygulamalarla basit onarım yapılması uygun görülmüş, yaklaşık maliyeti tespit edilmiştir.

Atatürk Evi ve Etnografya Müzesi'nde yapılması planlanan basit onarımın başlanabilmesi için gerekli iznin verilmesi hususunda;

Gereğini rica ederim.

EK:1- Rapor (2 Sayfa)

EK 12: Atatürk Evi ve Etnografya Müzesi 24.04.2014 tarihli toplantı kararı

14

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
SİVAS KÜLTÜR VARLIKLARINI KORUMA BÖLGE KURULU

KARAR

Toplantı Tarihi ve No: 24.04.2014-87
Karar Tarihi ve No : 24.04.2014- 1436
Dosya No : 60.00.278

KURUL KARARI

Toplantı Yeri
SİVAS

Tokat İli, Merkez İlçe, Topçubağı Mahallesi Devegörmez mevkiinde ,Tokat Koruma Amaçlı İmar Planı Etkileşim Geçiş Bölgesi sınırında bulunan, tapunun 30 pafta, 83 ada , 279 parselinde kayıtlı mülkiyeti Kültür ve Turizm Bakanlığına ait, Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulunun 14.09.1984 tarih 379 sayılı kararı ile Taşınmaz Kültür Varlığı olarak , Sivas Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 23.05.2007 tarih ve 458 sayılı kararı ile 2. Grup yapı olarak belirlenen Atatürk Evi ve Etnografya Müzesinde basit onarım isteminde bulunan Tokat İl Özel İdaresi Ruhsat ve Denetim Müdürlüğünü 09.04.2014 tarih ve 2603 sayılı yazısı ve 24.04.2014 tarih ve 1139 sayılı dosya inceleme raporu okundu , raportörün açıklamaları dinlendi, dosyasındaki bilgi ve belgeler incelendi, yapılan görüşme sonunda;

Tokat İli, Merkez İlçe, Topçubağı Mahallesi Devegörmez mevkiinde ,Tokat Koruma Amaçlı İmar Planı Etkileşim Geçiş Bölgesi sınırında bulunan, tapunun 30 pafta, 83 ada , 279 parselinde kayıtlı mülkiyeti Kültür ve Turizm Bakanlığına ait, Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulunun 14.09.1984 tarih 379 sayılı kararı ile Taşınmaz Kültür Varlığı olarak , Sivas Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 23.05.2007 tarih ve 458 sayılı kararı ile 2. Grup yapı olarak belirlenen Atatürk Evi ve Etnografya Müzesinde Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulunun 05.11.1999 tarih ve 660 sayılı ilke kararı doğrultusunda sıva ve boya tamirine yönelik basit onarımın uygun olduğuna,uygulama sonrasına ilişkin rapor ve fotoğrafların Kurul Müdürlüğüne iletilmesine karar verildi.

EK 13: Atatürk Evi ve Etnografya Müzesi 30.07.2019 tarihli yazı

Yazı gereği
Dr. G. Kalyan
30.07.2019

İNCELEME RAPORU
KÜLTÜR VARLIKLARINI KORUMA BÖLGE KURULU MÜDÜRLÜĞÜ'NE
SİVAS

D

Dosya No : 60.00.278
Rapor Tarihi : 30.07.2019
R. Konusu : Tokat İli, Merkez İlçesi, Topçubağı Mahallesi, 83 ada 279 parselde bulunan tescilli Atatürk Evi hk.

İlgi: Tokat İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün 29.05.2019 tarihli ve E.459471 sayılı yazısı.

Tokat İli, Merkez İlçesi, Topçubağı Mahallesi, 83 ada 279 parselde bulunan tescilli Atatürk Evinde yapılacak onarımlara yönelik Kurulumuzda gerekli değerlendirmenin yapılması talep edilmesi istemini içeren ilgi yazı gereğince tescilli Atatürk Evi 23.07.2019 tarihinde tarafımızca mahallinde incelenmiştir.

Müdürlüğümüz arşivinde/dosyasında yapılan incelemede; Tokat İli, Merkez İlçesi, Topçubağı Mahallesi, 83 ada 279 parselde bulunan mülkiyeti Maliye Hazinesine ait kerpiç bahçeli ev vasıflı Atatürk Evi Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulunun 14.09.1984 tarih ve 379 sayılı kararı ile tescil edilmiştir.

Sivas Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 23.05.2007 tarihli ve 458 sayılı kararı ile koruma grubu 2.grup yapı olarak belirlenmiştir.

Kurulumuzun 24.04.2014 tarihli ve 1436 sayılı kararı ile; "...Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulunun 14.09.1984 tarih 379 sayılı kararı ile Taşınmaz Kültür Varlığı olarak Sivas Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 23.05.2007 tarih ve 458 sayılı kararı ile 2. Grup yapı olarak belirlenen Atatürk Evi ve Etnografya Müzesinde Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulunun 05.11.1999 tarih ve 660 sayılı ilke kararı doğrultusunda sıva ve boya tamirine yönelik basit onarımın uygun olduğuna uygulama sonrasına ilişkin rapor ve fotoğrafların Kurul Müdürlüğüne iletilmesine..." şeklinde karar verilmiştir.

İlgi yazı eki Tokat Müze Müdürlüğü'nün 27.05.2019 tarih ve 247883 sayılı uzman raporunda; "...Güvenlik görevlileri kışın 1.katta yer alan idare odada, yazın ise zemin katta(taşlık) bölümündeki banko ve 2019 yılında yeni düzenleme ile oluşturulan güvenlik odasında görev yapmaktadırlar. Kışın 1.katta yer alan idari odada bulunmaları herhangi bir olumsuz durum yaşanması olasılığına karşı ani müdahaleyi ve ziyaretçi takibini güçleştireceği için güvenlik görevlileri için yeni oda düzenlemesi yapılmıştır.

Yeni düzenleme ile oluşturulan zemin kat(taşlık) bölümünde girişe göre sağda yer alan yaklaşık kare formülü güvenlik odasının giriş kapısı taşlık bölümüne açılmaktadır. Yola açılan küçük bir penceresi bulunmaktadır. Taşlık bölümüne açılan herhangi bir pencere bulunmamaktadır. Zemini taş döşemelidir. Taşlık bölümünü gören pencere açıklığının olmaması ziyaretçilerin takibi güçleştirmektedir. Ziyaretçilerin takibi taşlık bölümüne açılan kapıdan ve kameralardan sağlanmaktadır. Fakat bu oda mevcut haliyle yazın ısıtım tutması için kapı kapalı konuma getirildiğinde güvenlik görevlilerinin ziyaretçileri kullanılabilecek konumdadır. Bölge itibari ile kışların çok soğuk olması nedeniyle içerinin ısıtım tutması için kapı kapalı konuma getirildiğinde güvenlik görevlilerinin ziyaretçileri takibi güçleşecek, güvenlik görevlilerinin görevlerini yapıp yapmadıklarının denetimi zorlaşacaktır. Bu odanın zemininin taş olması Atatürk Evinin soğuk olması bu odada sağlıklı çalışma koşullarını güçleştirecektir.

EK 14: Atatürk Evi ve Etnografya Müzesi Tokat Valiliği Kültürel Değerler Yapı Envanteri

TOKAT VALİLİĞİ KÜLTÜREL DEĞERLER YAPI ENVANTERİ				
Adı	Atatürk Evi ve Etnografya Müzesi	Yapılan Restorasyonlar	Onarım Görmüştür	
Yapım Tarihi	19.yy	Kullanım Biçimi ve Durumu	Konut / Kullanılıyor	
Yaptıran	Bilinmiyor	Kadastral Durum	Pafta	Ada
Tescil Tarihi ve Kararı	14.09.1984 / 379	Mülkiyeti	30	83
İlçesi	Merkez	Kitabesi	279	
Adres	Devegörmöz Mh. Devegörmöz Sk. No:27		Kültür ve Turizm Bakanlığı	
			Yok	

GENEL TANIM :

19.yy ikinci yarısında inşa edilmiş üç katlı yapıya sokaktan üzeri kiremitle kaplı, çift kanatlı ahşap kapıyla girilmektedir. Kapıdan taşlık ve sofaya geçilmektedir. Sağ kanadının alt bölümü ahır olarak düzenlenen taşlığın sol kanadında tuvalet, çeşme ve alt kat sofaya geçilen kapı yer almaktadır. Alt kat sofasının sağ kanadına mutfak, kiler ve üst kata çıkışı sağlayan merdiven yerleştirilmiştir. Sofanın sol kanadında ise bir oda ve yüksek pencereleri taşlığa bakan bir işevi bulunmaktadır. İkinci kata birlii sofada, biri taşlık kısmında sofaya çıkmaktadır. Alt kat sofadaki merdivenle üst kattaki ikinci sofaya ulaşılır. Bu sofanın iki yanında bulunan odalardan bahçeye bakan soldaki odada Tokat'ı ziyaretlerinde Mustafa Kemal Atatürk kalmıştır. Üst kattaki bu iki sofa çift kanatlı ahşap bir kapıyla birbirinden ayrılmaktadır. Yapının çatı katında ise penceresi taşlığa bakan bir oda ve sofa yer almaktadır. Alt kat sofordan çift kanatlı bir kapıyla çıkılan arka bahçeye, Tokat konaklarına özgü mermer şadırvan yerleştirilmiştir.

Mustafa Kemal Atatürk, Milli Mücadele yıllarında ve Cumhuriyet döneminde Tokat'ı ziyaretlerinde, Çanakkale Savaşında birlikte mücadele ettiği, Bandırma Vapurunda yanında bulunan silah arkadaşlarından ve Tokat Milletvekilliği de yapmış Mustafa Vasfi Süsoy'a ait bu konakta kalmıştır. 26 Eylül 1924 tarihli ziyaretlerinde eşi Latife Hanım ile birlikte yine bu konakta misafir olmuşlardır. Kültür ve Turizm Bakanlığınca kamulaştırılan konak, dönemine ait etnografik eserlerle düzenlemesi yapıp 2007 yılında Atatürk Evi ve Etnografya Müzesi olarak ziyarete açılmıştır.

EK 15: Canikli Konağı 18.11.2014 tarihli imar çapı

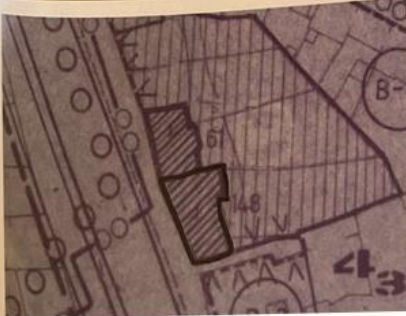
T.C. TOKAT BELEDİYESİ İMAR VE ŞEHİRCİLİK MÜDÜRLÜĞÜ				
İMAR ÇAPI			Tarih: 18.11.2014	
İMAR DURUMU			Çap No: 2014/568	
Mahmutpaşa	Yapı Nizamı	---	TAKS/KAKS - EMSAL	Düşünceler
16	Kat Adedi (Bodrum Hariç)	---		
366	Ön Bahçe Mesafesi	---		
38	Yan Bahçe Mesafesi	---		
570,00 m ²	Arka Bahçe Mesafesi	---		
İmar Durumu: Kat artışı:				
			NOTLAR: • Jeolojik paftalarda ÖAZ de kalmaktadır. • Parselasyon Planı yoktur. • Mülkiyete ait sayısal değerler olmadığından grafik olarak hazırlanmıştır Kesin proje ölçüsü alınmaz. • Parsel üzerinde tescilli eser bulunduğundan her türlü işlem için Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulundan izin alınması gerekmektedir. Parselin kuzey cephesinde duyarlı cephe taraması vardır. • Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 15.10.2011 tarih ve 67 sayılı kararı ile 38 parselinde içinde bulunduğu alanda koruma alanı sınırı belirlenmiştir. • Mahmutpaşa Camii ve Konut Gurubu Yakın Çevresi Düzenlemesi: Tescilli eser olarak belirlenmiş bulunan eserlerden camii amacına uygun olarak ve konutlarda etki alanı oluşturulan parseller ile birlikte tamirat ve tadilatlarında kurul kararı ile işlem yapılacaktır. • Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 23.10.2014 tarih ve 1742 sayılı kararı; tescilli taşınmazın belediyesince kültürel amaçla kullanılmak üzere kamulaştırılmasının uygun olduğuna karar verildi. • Belediye meclisinin 02.05.2013 tarih 066 sayılı kararı: ... Koruma İmar Planı yapıp Koruma Kurulundan onaylanıncaya kadar Koruma İmar Planı Çama Sınırı içerisinde koruma kurulundan onaylanan yerler hariç her türlü imar hareketlerinin (örneğin, tevdid, yola terk, ruhsat v.b.) durdurulmasına karar verilmiştir.	
Not: Madde 16/1-İmar durumunu gösterir çap müracaat tarihinden evvel azami bir sene içinde tasdik edilmiş müddet içinde imar planı değişmişse imar durumunu gösteren çap hükümsüzdür. Çapla proje tasdik edilmez. Çap ve tasdikinde İmar Kanunu ve Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği ile İmar Plan Notları hükümlerine uyulacaktır. Çap ile yalnız proje tanzim ettirilebilir.				

EK 16: Canikli Konağı Tokat Valiliği Kültürel Değerler Yapı Envanteri

TOKAT VALİLİĞİ KÜLTÜREL DEĞERLER YAPI ENVANTERİ				
Adı	Konut	Yapılan	Onarım Görmüştür	
Yapım Tarihi	19.yy	Restorasyonlar		
Yaptıran	Bilinmiyor	Kullanım Biçimi ve Durumu	Konut / Kullanılıyor	
Tescil Tarihi ve Kararı	14.09.1984 / 379	Kadastral Durum	Pafta	Ada
İlçesi	Merkez		16	366
Adres	Mahmut Paşa Sk. No:39	Mülkiyeti	Özel Mülkiyet	
		Kitabesi	Yok	

GENEL TANIM:
Mahmut Paşa Mahallesi, Mahmut Paşa Sokaktaki yapı zemin+ara kat+bir katlıdır. Üzerinde aydınlatma penceresi yer alan çift kanatlı giriş kapısı, cephenin ortasına yerleştirilmiştir. Ara katta, kapının solundaki bölümde üç dikdörtgen pencere, sağındaki bölümde yatay bir dikdörtgen pencere yer almaktadır. Birinci kat, üçlü gönyeli çıkmalı cephe düzenlemesine sahiptir. Çıkmanın ön yüzündeki pencereler genişletilerek değişikliğe uğratılmıştır. Çıkma yan yüzlerinde birer dikdörtgen pencere bulunmaktadır. Kırmızı çatı alaturka kiremitle örtülmüş, geniş saçak altları ahşapla kaplanmıştır. Cephe yatay ve dikey elemanlar ahşap silmelerle belirginleştirilmiştir.

EK 17: Muslu Ağa Konağı 20.01.1990 tarihli karar

60/117

T. C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
KAYSERİ KÜLTÜR ve TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA KURULU
K A R A R

Toplantı No. ve Tarihi : 57420.01.1990
Karar No. ve Tarihi : 640- 20.01.1990

Toplantı Yeri : T O K A T

640 113

6

KURUL KARARI

Tokat, Merkez, Sogukpınar mahallesinde bulunan ve Tapunun 9 pafta, 71 Ada, 32 parselde kayıtlı Musluğa Vakfı'nın bazı eski eser özelliği taşıyan mimari elemanlarının Tokat Müzesince Koruma altına alınmasına ilişkin Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün 18.7.1989 tarih ve ABİYAB/ABŞB/60-00/3288-89 sayılı yazısı okundu, ekleri incelendi;

Yapılan Görüşme sonunda; Tokat, Merkez, Sogukpınar mahallesinde bulunan ve Tapunun 9 pafta, 71 ada, 32 parselde kayıtlı Musluğa Vakfı'na ait yapının Rölöve projeleri fotoğrafları incelenmiştir. 2863 ve 3386 sayılı yasa kapsamına giren Korunması Gerekli Kültür Varlığı olarak Tesciline, tescil fiğinin Tokat Müze Müdürlüğü'nce Hazırlanarak Kurulumuza sunulmasına, yapının Tokat kentinin en yoğun tarihi geleneksel kent dokusuna sahip ve korunması gerekli sokak olarak Belediyesince de Koruma çalışmalarının yapıldığı Bey- adı geçen parseldeki vakıf yapının kitle, Cephe ve mimari öğelerinin sağın yerlerinde korunarak yapının kullanılacağına, Türkiye'nin Koruma konusunda önemli kuruluşlarından birisi olan Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün bu değerleri göz önünde tutarak yapının restorasyonunun yapılmasına ve restorasyon projesinin yapılarak Kurulumuz onayına sunulmasına karar verilmiştir. (MUTFAK)

EK 18: Muslu Ağa Konağı 20.01.1990 tarihli rapor

Tescil fişini imzalanmadı

MÜZE MÜDÜRLÜĞÜNE RAPORDUR

İlgi: Bakanlığımız, Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 20.01.1990 gün ve 610 sayılı kararı

İlgili karar gereği olarak, ilimiz Merkez, Soğukpınar mahallesi Beyhaman sokak üzerinde bulunan ve tapuda 9 pafta 71 ada, 32 Parsel, olarak kayıtlı Muslu Ağa konağı tarafımızdan mahallinde incelendi.

Mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğüne ait olan konak Tokat'ta Sivil mimarlık örneklerinin bir arada bulunduğu ve onarımları aslına uygun olarak yapılan Beysokağı, geleneksel mimari özelliklerini sergileyen kent dokusu içinde mütala edilebilmektedir. "L" planlı bodrum üzerine tek katlı, ahşap-Kerpiç malzeme kullanılarak gerçekleştirilmiş olan konak büyük bir bahçe içerisinde yer almaktadır. Odalarındaki ahşap işçilik geleneksel mimari öğeleri sergilemektedir. Özellikle odalardan biri duvar ve tavanında bütün ahşap aksamı boyalarla zengin bir bezeme alanına sahne olmuştur. Süslemeler 19.Y.Y sanatının etkisindedir. Resim 1-2-3-4-5-6.

Konak oldukça harap durumdadır. Taşıyıcı ve örtü elemanları yer yer göçmüştür. Kapı ve Pencerelerinin açık, tavan örtüsünün bozulmuş olması nedenleri ile insan ve tabiat tahribine maruzdur.

Gerek geleneksel kent dokusu içinde olması ve gerekse mimari süsleme açısından önem taşıması nedeniyle tescil edilerek koruma altına alınması, daha fazla tahrip olmadan restorasyonunun yapılması gerekmektedir.

Bilgilerinize arz ederiz. 21.2.1990

*ameliyattan önceki halini aldığı
22.2.1990
Mehmet Akın*

Kayıt	serint
Geçerli No: 144	
Tarih: 27.2.1990	

EK 19: Muslu Ağa Konağı 26.12.1991 tarihli rapor

RAPOR

İlgi:Tokat Valiliği İl Kültür Müdürlüğü'nün 26.12.1991 gün ve 1475 sayılı yazısı.

Tokat ili, Merkez, Soğukpınar mahallesi, Beyhamam sokak no.6 da bulunan ve tapu-
nun 9 pafta, 71 ada, 32nolu parselinde Vakıflar Genel Müdürlüğü adına kayıtlı tes-
cilli taşınmazın maili inhidam olması nedeniyle yıkılması ilgi yazıda istenilmekte-
dir.

Musluağa Konağı Kurulumuzun aldığı 20.1.1990 gün ve 640 sayılı kararıyla tes-
cil edilmiştir. Konak Kentsel Sit Alanında ve aynı zamanda Korunması Gerekli sokak
dokusu olan Bey sokağı üzerindedir. Kurulumuzun aldığı yukarıdaki kararda mülkiye-
ti Vakıflar Genel Müdürlüğüne ait olan evin Vakıflarca onarımının yapılmasına ve
bu doğrultuda yapının restorasyonunun yapılması gerektiği belirtilerek yapı üzeri
de cephe ve mimari öğelerin yerlerinde korunarak yapının kullanılacağına karar
vermiştir. 19.12.1991 tarihinde konakta çıkış sebebi kesin olarak bilinmemekle
beraber bir yangın çıkmıştır. Yangın tahminen konağın içerisine giren çocuklar
tarafından çıkarıldığı belirtilmektedir. Yangın sonucu tahrip olmuş yapının sta-
tik açıdan tehlikeli duruma geldiği belirtilmiştir.

İlgi yazı eki rapordan anlaşıldığına göre yapının içerisinde bulunan ahşap
elemanlarının hafif derecede yapıldığı ve dışarı atıldığı belirtilmektedir.

Bahçenin kerpiç duvarlarının yıkık olması nedeniyle çocukların rahatça içeri-
ye girilebildiği belirtilmektedir. Evin batıya uzanan müstemilat kısmının ahşap
dikhmelerinin söküldüğü üst kata çıkan merdiven basamaklarının yer yer alındığı,
odaların duvarlarının yıkıldığı, tavan süslerinin yer yer alındığı tavan örtüsünde
bazı odalarda tamamen söküldüğü belirtilmektedir.

İçeriye çocukların rahatlıkla girmesi, olası bir çöküntünün istenmeyen hayti
tehlikelere yol açabileceği gibi içeride çıkacak bir yangının da bitişindeki di-
ğer yapılara da sıçrayabileceği ilgi yazı eki müze raporunda belirtilmektedir.

Maili inhidam raporunda ve müze raporunda konağın onarımının büyük masraflar
gerektirdiği belirtilerek bunun kısa zamanda da yapılamayacağı belirtilmektedir. Bu-
nedenle ilgi yazı eki müze raporunda da konağın yıkılması ve ahşap süslemelerinin
müzede muhafaza edilmesi önerilmiştir.

Yüksek Kurulun 4.3.1988 gün ve 15 sayılı ilke kararında tescilli yapıların
maili inhidam dahi olsalar koruma kurullarından izin alınmadan yıkılamayacağı, Maili

(2)

inhidam olan yapılarda Belediyelerce boşaltılarak koruyucu tetbirlerin alınması gerektiği belirtilmektedir. Yüksek Kurulun 4.3.1988 gün ve 16 sayılı ilke kararın da Korunması gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı olarak tescil edilen yapıların herhangi bir şekilde (yıkılmaları,yanmaları,Koruma Kurulundan izin alınmadan yıktırılmaları v.b.) yok olmaları durumunda sebep olanlar hakkında kanuni kovuşturma açılmasına,Korunması gerekli Kültür Varlığı parselinde ise;

Mevcut dökümanlardan (Rölöve,Fotoğraf,Temel kalıntıları v.b.) yararlanmak suretiyle eski cephe özelliğinde ve aynı gabaride inşaata mücade edilebileceği belirtildiğinden söz konusu yapının onarımı cihetine gidilmesi,içinde bulunan ahşap eserlerin ise onarım öncesinde ve sırasında Müzesince muhafaza altına alınması gerektiği görüşündeyiz.

Bilgilerinize arz ederiz. 2.1.1992

Karar No. ve Tarihi : 24.1.1992 - 1209.

KARAR TUTANAĞI

Totat ili, Merkez, Zoguşpinar Mahallesi Beyhanım
Sokak No:6'da bulunan ve tapının sayfa, 71 ada, 32 parselin
de kayıtlı. taşınmazın tebliğata devamına, Teşvik Kurulun
4.3.1988 gün ve 16 sayılı İlke Kararı gereğince mülki inhidam ge-
retmesiyle yitirilen taşınmazın tescil yapımı kaldırılmayacağına, ancak
mülki inhidam kararına göre yeniden yapılabileceğine, müze derneğinde
yapılabilirliği konusunda görüşlerin alınarak, bir rapor hazırlanarak,
kurumların görüşleri alınarak, bir rapor hazırlanarak, bir rapor hazırlanarak,
ekle tuttu dokümanlar doğrultusunda statüler Genel
Müdürlüğünce yapılan yeniden yapılaşma çalışmaları hakkında
nacak totat restoration projelerinin kurulması hususundaki
parçelerde uygulanabileceği
tesviki yapımı için

60.00/117

90

RAPOR: TUTANAK

İLGİ: Vakıflar Genel Müdürlüğünün 15.4.1998 gün ve 60.00/1998/10/7145 sayılı yazısı.

Tokat ili, Merkez, Soğukpınar Mahallesi, Hamam Sokakta bulunan ve tapunun 9 pafta, 71 ada, 32 parselinde kayıtlı, tescilli Mıslu Ağa Köşkü'nün restorasyon ve restitüsyon projesinin hazırlanmasına dayanak oluşturmak üzere, hazırlanan rölöve projesinin ve dokümanların incelenerek gerekli kararın alınması ilgi yazıyla istenmektedir.

Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 20.1.1990 gün ve 640 sayılı kararı ile tescil edilen Mıslu Ağa Köşkü Tokat koruma inar planına tescilli olarak işlenmemiştir. Vakıflar Genel Müdürlüğünce hazırlatılan dokümanlarda, raporun öneri bölümünde; iç avluda bulunan ve yapı üzerine düşen kuru ağacın kesilmesi, yapının orjinalde avluda var olan seki, çeşme ve avlu duvarlarının Mize Müdürlüğü ve uzman denetiminde kazısı yapılarak ortaya çıkartılması istenmektedir.

Rölöve projesi ve konuyu kurulun görüşüne arz ederim. 5.5.1998

EK 22: Muslu Ağa Konağı 15.05.1998 tarihli karar

87

T. C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
KAYSERİ KÜLTÜR ve TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA KURULU
K A R A R

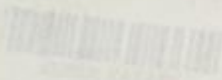
Toplantı No. ve Tarihi : 208 -15.5.1998
Karar No. ve Tarihi : 2265-15.5.1998

KURUL KARARI

Toplantı Yeri
TOKAT

Tokat ili, Merkez, Soğukpınar mahallesi, Hamam Sokakta bulunan ve tapunun 9 pafta, 71 ada, 32 parselinde kayıtlı, tescilli Muslu Ağa Köşkü'nün restorasyon ve restitüsyon projesinin hazırlanmasına dayanak oluşturmak üzere, hazırlanan röle ve projesinin ve dökümanların incelenmesi istemine ilişkin Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün 15.4.1998 gün ve 60.00/1998/10/1745 sayılı yazısı okundu, raporörünün açıklamaları dinlendi, dosyasındaki bilgi ve belgeler incelendi, yapılan görüşme sonunda;

Tokat ili, Merkez, Soğukpınar Mahallesi, Hamam Sokakta bulunan ve tapunun 9 pafta, 71 ada, 32 parselinde kayıtlı, tescilli Muslu Ağa Köşkü'nün iç avlusunda bulunan kurumuş ağacın kesilebileceğine, Müze uzmanları denetiminde yapılacak kazılarla avluda var olduğu bilinen seki, çeşme ve avlu duvarlarının ortaya çıkartılması gerektiğine, bütün bu verilerin elde edilmesinden sonra ayrıntılı olarak ölçeklendirilerek ve detaylandırılacak revize edilmiş röle ve bezeme detaylarının Kurulda yeniden görüşülebileceğine karar verildi.

EK 23: Muslu Ağa Konağı 05.11.1998 tarihli karar

T. C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
KAYSERİ KÜLTÜR ve TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA KURULU

K A R A R

Toplantı No. ve Tarihi : 215-5.11.1998
Karar No. ve Tarihi : 2354-5.11.1998

Toplantı Yeri
KAYSERİ:

Tokat ili, Merkez, Soğukpınar Mahallesiinde bulunan, tapunun 9 pafta, 71 ada, 32 nolu parselinde kayıtlı olan tescilli Musluğa Köşkünün kurulumuzun 15.5.1998 gün ve 2265 sayılı kararı gereği istenen projelerin değerlendirilmesi istemine ilişkin Vakıflar Genel Müdürlüğünün 04.11.1998 gün ve 1998/27413 sayılı yazısı okundu, raportörünün açıklamaları dinlendi, dosyasındaki bilgi ve belgeler incelendi, yapılan görüşme sonunda;

Tokat ili, Merkez, Soğukpınar Mahallesiinde bulunan, tapunun 9 pafta, 71 ada, 32 nolu parselinde kayıtlı olan Musluğa Köşkünün rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerinin uygun olduğuna ve uygulanabileceğine; yeni kullanıma yönelik olarak hazırlanacak projenin kurulumuzda değerlendirildikten sonra yapının kullanıma sunulabileceğine; yapıya getirilecek müdahalelere ilişkin ayrıntılı raporların kurula sunulması gerektiğine karar verildi.

KURUL KARARI

TUTANAKTIR

Müstemiz Müdürlüğü'ne 19.11.1999 günü saat 09³⁰'da sızalarında telefonla iliminiz, Alkade Beykamam Sokagi'nde bulunan Musluaga Konaji'nin duvar kiremitleri meşgul kipiylece birtakim zıslama elemanlarınin söküldüğü ihbar edilmiştir.
Uzaylar Bülke Hükümeti.

Ulkıflar Bölge Uluşırılığı'na haber verilmek
olay yerine gelmiştir. Utkıflar Böl. Uld. nde görü-
li ayınların gelmesiyle 2 adet köşe sistemesi,
150 x 30 cm. ebadında iki adet plaka, depozit
ebatlarında 5 adet söme elemanı, 6 parça küçük
sistemeler yerinden alınarak koruma amacıyla
Utkıflar Bölge Uluşırılığı'nın deposuna konmuştur.

Is bu kutanak tarafimuzdan kutulorak
imga etkina alinmyti, 19. II. 1999.

EK 25: Muslu Ağa Konağı 22.06.2000 tarihli karar

T. C. KÜLTÜR BAKANLIĞI KAYSERİ KÜLTÜR ve TABİAT VARLIKLARINI KORUMA KURULU K A R A R		12
Toplantı No. ve Tarihi : 236-22.6.2000	<u>Toplantı Yeri</u>	
Karar No. ve Tarihi : 2588-22.6.2000	KAYSERİ:	
Tokat İli, Merkez, Soğukpınar Mahallesiinde bulunan, koruma amaçlı imar planı onama sınırları içinde yer alan, 9 pafta, 71 ada, 202 parseldeki resmi kurum alanının yetersiz olması nedeniyle 187-33 ve 34 nolu parsellerin resmi kurum alanı olarak değiştirilmesi istemine ilişkin Tokat Valiliği İl Kültür Müdürlüğünün 18.4.2000 gün ve 412 sayılı yazısı okundu, raportörünün açıklamaları dinlendi, dosyasındaki bilgi ve belgeler incelendi, yapılan görüşme sonunda; Tokat İli, Merkez, Soğukpınar Mahallesiinde bulunan, koruma amaçlı imar planı onama sınırları içinde yer alan, 9 pafta, 71 ada, 202 parseldeki resmi kurum alanının yetersiz olması nedeniyle 187-33 ve 34 numaralı parsellerin de resmi kurum alanı olarak değiştirilmesinin kurumumuzun yerinde yapacağı incelemeden sonra değerlendirilebileceğine karar verildi.		
 KURUL KARARI		

EK 26: Muslu Ağa Konağı 26.05.2004 tarihli tutanak

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıklarını
Koruma Kurulu

62

60.00/117

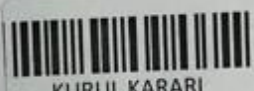
KARAR TUTANAĞI

Toplantı No. ve Tarihi : 311 – 26.05.2004
Karar No. ve Tarihi : **3586** 26.05.2004

Toplantı Yeri
KAYSERİ

Tokat ili, Merkez, Soğukpınar Mahallesi ve Koruma İmar Planı Onama Sınırları içinde bulunan tapunun 9 pafta, 71 ada, 32 parsel numarasında Musluağa Vakfı adına kayıtlı tescilli Musluağa Köşkünün revize röle ve restorasyon projelerinin değerlendirilmesi istemine ilişkin Vakıflar Genel müdürlüğünün 10.05.2004 gün ve 2156-6849 sayılı yazıları, Onarımla ilgili Kurulumuzun aldığı 05.11.1998.gün ve 2354 sayılı karar okundu, raportörünün açıklamaları dinlendi, dosyasındaki bilgi ve belgeler incelendi, yapılan görüşme sonunda;

Tokat ili, Merkez, Soğukpınar Mahallesi ve Koruma İmar Planı Onama Sınırları içinde bulunan tapunun 9 pafta, 71 ada, 32 parsel numarasında Musluağa Vakfı adına kayıtlı tescilli Musluağa Köşkünü revize röle ve restorasyon projelerinin ilişkin istemin Kurulumuzca gerinde yapılacağı incelenen, sonra değerlendirilceğine karar verildi.

KURUL KARARI

EK 27: Muslu Ağa Konağı 13.07.2004 tarihli rapor

43 60.00-117

RAPOR

Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıklarını
Koruma Kurulu Müdürlüğüne

İLGİ: a) Tokat Vakıflar Bölge Müdürlüğünün 13.07.2004 gün ve 1891 sayılı yazısı..
b) Kayseri Koruma Kurulu Müdürlüğünün 20.07.2004 gün ve 563 sayılı yazısı
c) Tokat Vakıflar Bölge Müdürlüğünün 21.07.2004 gün ve 1956 sayılı yazısı

Tokat İli, Merkez, Soğukpınar Mahallesi ve Koruma Amaçlı İmar Planı Onama sınırları içinde kalan ,tapunun 9 pafta, 71 ada, 32 parsel numarasında Musluağ  Vakfı adına kayıtlı tescilli Musluağ  Köşkü ile ilgili Kurulumuzun aldığı 01.07.2004 gün ve 3635 sayılı karar gereği m teahit firma tarafından onarım çalışmalarına başlanıldığı, Ancak: yapı üst örtüsündeki kiremitlerin toplanması esnasında yapının statik dengesinin bozularak ahşap taşıyıcı elamanlarında    yönde (Güney-Doğu-Batı) açılmalar olduğu, çevreye ve inşaat sahasında çalışanlara tehlike arzettiği, gerekli emniyet tedbirleri alınmasına rağmen tehlike arzetmesi nedeniyle yapıda onarım çalışmalarının yapılamadığına ilişkin ilgi (c) yazı ve ekleri incelenmiştir.

Söz konusu taşınmaza ilişkin Kurulumuzun aldığı 01.07.2004 gün ve 3636 sayılı kararda “**Hamam bölümü ve 1-2-3- nolu odaların yıkılmadan aynen korunarak sağlamlaştırılması koşulu ile restorasyon projesinin düzeltilmiş şekliyle uygun olduğuna**” karar verilmiştir. Ancak onarım esnasında çıkan duruma ilişkin ilgi (a) yazıya cevaben ilgi (b) yazı ile istenilen ve ilgi (c) yazı ekinde iletilen statik raporunda, ahşap kiriş ve kolonların statiklerinin tümüyle kaybetmiş olduğu bina içinde bulunan tuğla hamam bölümünün korunarak binadaki tüm ahşap (1-2-3 nolu odalar dahil) kısmının yıkılmasının uygun olacağı görüşü yer almaktadır.

İstemi kurulun görüşlerine arz ederim. 22.07.2004

EK 28: Muslu Ağa Konağı 14.09.2004 tarihli karar

39

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıklarını
Koruma Bölge Kurulu

KARAR

KURUL KARARI

Toplantı No. ve Tarihi : 1 - 14.09.2004
Karar No. ve Tarihi : 3 - 14.09.2004

Toplantı Yeri
KAYSERİ

Tokat ili, Merkez, Soğukpınar Mahallesi ve Koruma Amaçlı İmar Planı Onama Sınırları içinde kalan, tapunun 9 pafta, 71 ada, 32 parsel numarasında Musluağa Vakfı adına kayıtlı tescilli Musluağa Köşkü ile ilgili Kurulumuzun aldığı 01.07.2004 gün ve 3635 sayılı karar gereği müteahit firma tarafından onarım çalışmalarına başlandığı, Ancak: yapı üst örtüsündeki kiremitlerin toplanması esnasında yapının statik dengesinin bozularak ahşap taşıyıcı elamanlarında üç yönde (Güney-Doğu-Batı) açılmalar olduğu, çevreye ve inşaat sahasında çalışanlara tehlike arzettiği, gerekli emniyet tedbirleri alınmasına rağmen tehlike arzetmesi nedeniyle yapıda onarım çalışmalarının yapılamadığına ilişkin, Tokat Vakıflar Bölge Müdürlüğünün 13.07.2004 gün ve 1891 sayılı, 21.07.2004 gün ve 1956 sayılı yazıları okundu, raportörünün açıklamaları dinlendi, dosyasındaki bilgi ve belgeler incelendi, yapılan görüşme sonunda;

Tokat İli, Merkez, Soğukpınar Mahallesi ve Koruma Amaçlı İmar Planı Onama Sınırları içinde kalan , tapunun 9 pafta, 71 ada, 32 parsel numarasında Musluağa Vakfı adına kayıtlı tescilli Musluağa Köşküne ilişkin Kurulumuzun aldığı 01.07.2004 gün ve 3635 sayılı kararlar köşkün hamam bölümü ve 1-2-3 numaralı odaların yıkılmadan aynen korunarak sağlamlaştırılması koşuluyla restorasyon projesi uygun bulunmuştur. Ancak uygulama sürecinde Kurulumuza sunulan teknik rapora göre köşkün hamam mekanı dışındaki bölümlerinin korunabilirliğinin ortadan kalktığı anlaşıldığından kağır hamam mekanı aynen korunmak koşuluyla 01.07.2004 gün ve 3635 sayılı kurulumuz kararıyla onanan restorasyon projesine göre onarılabileceğine, uygulamanın Tokat Vakıflar Bölge Müdürlüğü denetiminde yapılmasına, uygulama sonrası bilgi ve belgelerin Kurulumuza iletilmesi gerektiğine karar verildi.

EK 29: Muslu Ağa Konağı 16.12.2005 tarihli yazı

T.C.
BAŞBAKANLIK
Vakıflar Genel Müdürlüğü

Sayı : B.02.1.VGM.0.15.00.821-99 - 2-43

20749

16/12/2005

Konu : Tokat'ta Müze açılması

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞINA
(Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü)

İlgi: 08.04.2005 tarih, B.16.0.KVMG.0.10.00.01.709.Gn-45034 sayılı yazı.

Bilindiği üzere ülkemiz taşınır ve taşınmaz kültür varlıkları açısından oldukça zengin bir konumdadır. 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununa göre, Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarına ait müzelerin kurulması ve geliştirilmesi görevi, ilgi yazınızla da belirtildiği gibi Kültür ve Turizm Bakanlığının görevlerindendir.

2863 Sayılı Kanunun 26. Maddesinde "Bakanlıklar, kamu kurum ve kuruluşları, gerçek tüzel kişilerle vakıflar, Kültür ve Turizm Bakanlığından izin almak kaydıyla kendi hizmet konularının ve amaçlarının gerçekleştirilmesi için her çeşit kültür varlığından oluşan koleksiyonlar meydana getirebilir ve müzeler kurabilir" denmektedir.

Kültür ve Turizm Bakanlığının yanı sıra, kültür varlıklarının korunması, onarılması ve gelecek nesillere aktarılması gibi konularda faaliyet gösteren kurumlardan biri de, köklü bir geçmişe sahip olan Vakıflar Genel Müdürlüğüdür. Genel Müdürlüğümüz sorumluluğunda bulunan taşınmaz kültür varlıkları bünyesinde barındırılan, teberrukat eşyası denilen ve çoğu eski eser özelliği kazanmış taşınır kültür varlıkları ile taşınmazlara ait objeler (halı, kilim, şamdan, el yazmaları, rahle, çini, alçı, ahşap, taş eserler) bulunmaktadır. Bunların çoğu halen camilerde, depolarımızda veya Bakanlığımıza bağlı bazı müzelerde emaneten bekletilmektedir.

Öte yandan camilerimizde bulunan teberrukat eşyaları çalınmakta ve yurtdışına kaçırılmaktadır. Camilerdeki hırsızlık olayları gün geçtikçe artmaktadır.

Türk Vakıf Medeniyetine ait kültür varlıklarının tespitinin yapılarak, değerlendirilmesi, incelenmesi, kaçakçılığının önlenmesi, sürekli ve geçici olarak sergilenmesi, halkın kültür varlıkları ile vakıf bilinci konusundaki eğitimine katkıda bulunulması, vakıf anlayışı altında yatan yardımlaşma ve dayanışma duygusunun geliştirilmesi ve bu kültürün gelecek nesillere aktarılması amacıyla Genel Müdürlüğümüze bağlı olarak bazı illerde müzelerinin kurulması amaçlanmıştır.

Bu amaçla Tokat İlinde bulunan Tokat Mevlevihanesi ve Musluğa Köşkünün restorasyonu bitiminde müze olarak değerlendirilmesi, Vakıflar Meclisinin 26.10.2005 tarihli ve 1099 sayılı kararı ile uygun görülmüştür. Ayrıca Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 01.04.2005 tarih ve 179 sayılı kararında "Mevlevihane'ye Mevlevilik ve Vakıf Eserleri Müzesi olarak, Musluğa Köşküne ise müze yönetimine yönelik bir fonksiyon verilmesinin uygun olduğuna" karar verilmiştir.

2863 Sayılı Kanuna dayanılarak çıkarılan Özel Müzeler ve Denetimleri Hakkında Yönetmeliğin 5.maddesinde istenen belgeler ekte gönderilmektedir. Tokat Mevlevihanesi ve Musluğa Köşkünün Mevlevi Kültürü ve Vakıf Eserleri Müzesi olarak hizmete sunulabilmesi için gerekli izin verilmesini arz ederim.

EKLER:

- 1- 1/100 ölçekli plan
- 2-Tapu kaydı
- 3-Eser listesi
- 4-Vakıflar Meclisi Kararı

RAPOR

İlgi : Tokat Vakıflar Bölge Müdürlüğünün 03.06.2005 gün ve 1900 sayılı yazısı.

Tokat İli, Merkez, Soğukpınar Mahallesinde bulunan, tapunun 9 pafta, 71 ada, 32 parselinde mülkiyeti Musluağa vakfı adına kayıtlı tescilli Musluağa Köşkü onarımı halen devam etmekte olduğu, onarım içerisinde bulunan ve halen yapımı devam eden, kurulumuzun 01/07/2004 tarih ve 3635 sayılı kurul kararı ile onaylanan revize projesindeki kırmızı kalemle işaretlenen sofa ile aralık arasında bulunan duvarın, köşk içerisinde bulunan hamamın görüntüsünü bozduğu gerekçesiyle kaldırılması yönünde Tokat Valisinin şifai talimatlarının bulunduğundan konunun kurulumuzda görüşülerek adı geçen duvarın kaldırılıp kaldırılamayacağı hususunda karar alınması ilgi yazı ile istenmektedir.

Konuya ilişkin Vakıflar Bölge Müdürlüğünden teknik rapor istenmiş ve 14.06.2005 tarihli uzman raporu müdürlüğümüze fakslandı. Bu raporda onarımın devam ettiği söz konusu duvarın proje bütünlüğü içerisinde yer aldığı belirtilmiş ancak duvarın kaldırılmasının statik açıdan bir sakınca doğurup doğurmayacağı açıklanmamıştır.

Konunun dosya içeriği ile birlikte kurulumuzda değerlendirilmesi gerekmekte olup gereğini saygılarımla arz ederim.

(05.07.2005)

Tokat Kültür ve Tabiat Varlıkları
Bölge Kurulu Müdürlüğü
Den No: 1099
Tarih: 5.7.05
Dosya No: 60.00/117

EK 31: Muslu Ağa Konağı 03.06.2005 tarihli yazı

60.00/112
34

T.C.
BAŞBAKANLIK
Vakıflar Genel Müdürlüğü Tokat Bölge Müdürlüğü

SAYI : B.02.1.VGM.1.23.00.102.04 1900
KONU: Tokat-Merkez Musluğa Köşkü

03.06.2005

**KAYSERİ KÜLTÜR ve TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA BÖLGE KURULU MÜDÜRLÜĞÜ
KAYSERİ**

Tokat ili Merkez Soğukpınar Mahallesinde bulunan ve tapunun 9 pafta, 71 ada, 32 parselinde mülkiyeti Musluğa Vakfı adına kayıtlı tescilli Musluğa Köşkü onarımı halen devam etmektedir. Onarım içerisinde bulunan ve halen yapımı devam eden yazımız ekinde gönderilen 01.07.2004 tarih ve 3635 sayılı kurul kararı ile onaylanan revize projesindeki kırmızı kalemle işaretlenen Sofa ile Aralık arasında bulunan duvarın, Köşk içerisinde bulunan hamamın görüntüsünü bozduğu gerekçesiyle kaldırılması yönünde Tokat Valisi Sayın Ayhan NASUHBEOĞLU'nun şifai talimatları bulunmaktadır. Konunun kurulunuzda görüşülerek adı geçen duvarın kaldırılıp kaldırılamayacağı hususunda karar alınması için;

Gereğini arz/rica ederim.

T. Yılmaz ve G. Gökdemir

EK : Kat planı

Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıklarını	
Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü	
Gelen No:	911
Kayıt Tarih:	06.06.2005
Dosya No:	729

EK 32: Muslu Ağa Konağı 12.07.2005 tarihli karar

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıklarını
Koruma Bölge Kurulu

71 60.00/117
1/2

KARAR TUTANAĞI

Toplantı No. ve Tarihi	: 21 - 12.07.2005	<u>Toplantı Yeri</u>
Karar No. ve Tarihi	: 257 12.07.2005	KAYSERİ

Tokat İli, Merkez, Soğukpınar Mahallesi ve Koruma Amaçlı İmar Planı Onama Sınırları içinde kalan, tapunun 9 pafta, 71 ada, 32 parsel numarasında, Musluğa Vakfı adına kayıtlı tescilli Musluğa Köşküne ilişkin 01.07.2004 gün ve 3635 sayılı kararıyla onanan ve halen onarımı devam eden projede Sofa ile Aralık arasında bulunan duvarın, Köşk içerisinde bulunan hamamın görüntüsünü bozduğu gerekçesiyle kaldırılması istemine ilişkin Vakıflar Bölge Müdürlüğünün 03.06.2005 gün ve 1900 sayılı yazısı okundu, raporörün açıklamaları dinlendi, dosyasındaki bilgi ve belgeler incelendi, yapılan görüşme sonunda,

Tokat İli, Merkez, Soğukpınar Mahallesi ve Koruma Amaçlı İmar Planı Onama Sınırları içinde kalan, tapunun 9 pafta, 71 ada, 32 parsel numarasında, Musluğa Vakfı adına kayıtlı tescilli Musluğa Köşküne ilişkin 01.07.2004 gün ve 3635 sayılı kararıyla onanan ve halen onarımı devam eden projede Sofa ile Aralık arasında bulunan duvarın kaldırılması isteminin,

örneğin plan zeminine ve görsel bütünlüğünü olumsuz yönde etkileyeceği için uygun olmadığına, uygulamanın 01.07.2004 gün ve 3635 sayılı kararımızla onanan projede görüntüsünde yapılması gerektiğine karar verildi.

KURUL KARARI

TOKAT VALİLİĞİ
KÜLTÜREL DEĞERLER YAPI ENVANTERİ

[illegible]

EK 34: Sözlü Tarih Çalışması

YAPI ADI	Görüşülen Kişi	Meslek	Yapı ile ilgisi	Görüşmede Kullanılan Yöntem	Görüşme Süresi	Harici yararlanılan kaynaklar
Atatürk Evi	Ercan Süsoy	Emekli öğretmen	Yapının eski sahiplerinden	Ses kaydı	1sa 10dk	Dergiler, anı kitapları
Musluağa Köşkü	Hasan Erdem	Tarihçi	-	Ses kaydı	42 dk	Dergiler, anı kitapları
Canikli Konağı	Abdullah Canikli	Dr. Öğr. Üyesi	Yapının eski sahiplerinden	Ses kaydı	38 dk	Abdullah Canikli kişisel fotoğraf arşivi
Latifoğlu Konağı	Hasan Erdem	Tarihçi	-	Ses kaydı	1sa 5dk	Hasan Erdem kişisel fotoğraf arşivi

EK 35: Yapıların Dönüşüm Süreci

YAPI ADI	Mülkiyeti	Tahsis	Tescil Yılı	İlk Restorasyon Yılı	Basit Onarım	Tahsis Edilen Ad	Restorasyonun Tamamlandığı Yıl	İlk Ziyarete Açılan Yıl
Latifoğlu Konağı	Maliye Hazinesi	Kültür ve Turizm Bakanlığı	1990	1990	2007	Latifoğlu Konağı Müze Evi	2010	1989
Atatürk Evi	Maliye Hazinesi	Kültür ve Turizm Bakanlığı	1984		2007	Atatürk evi ve Etnografya Müzesi	2007	2007
Canikli Konağı	Tokat Belediyesi	Tokat Belediyesi	1984		2016	Kültür evi ve El Sanatları Merkezi	2019	2019
Musluağa Konağı	Vakıflar Genel Müdürlüğü	Vakıflar Genel Müdürlüğü	1990	1998	2004	Musluağa Konağı	2005	2006

EK 36: Yapıların Müze Ev Sınıflandırması

YAPI ADI	Yapım Yılı	Önemi	Hani yönü ile müze ev?	Neden bellek mekânı?
Latifoğlu Konağı	19.yy	Tokat'ın ileri gelen eşrafı Aynı zamanda mütezim	Koleksiyon malzemesi ve etnografik durumundan dolayı	Tokat'taki geleneksel konak yaşamının ve aile yapısının göz önüne serildiği önemli bir vitrin
Canikli Konağı	18.yy	Tokat'ın zengin ailelerinden Tütün tüccarı	İçindeki sabit mobilyaları ve etnografik durumundan dolayı	Kentin sosyal ve kültürel yaşamına ait unsurları yansıtmaları
Atatürk Evi	1833	Atatürk'ün Tokat'a geldiğinde kaldığı ev	Koleksiyon malzemesi ve Atatürk evi olması nedeniyle	Kentin büyük aile yapısını yansıtmaları ve Atatürk'ten izler taşıması
Musluağa Konağı	17.yy	Dini olaylara ev sahipliği yapan yapı	İçindeki sabit mobilyaları ve dini olaylara tanıklık etmesi nedeniyle	Kentte mevlevilik bilincinin gelişmesine katkı sağladığı için

EK 37: Yapıların Fiziksel Özellikleri

YAPI ADI		Yapı Malzemesi	Sofa Tipi	Haremlik Selamlık	Hamam	Çift Giriş Kapısı	Kat Adedi	Özel Alanlar	Süs Havuzu
Latifoğlu Konağı		Ahşap karkas kerpiç dolgu	Orta sofalı	✓	✓		Zemin+1	Paşa Odası	✓
Canikli Konağı		Ahşap karkas kerpiç dolgu	İç sofalı	✓		✓	Zemin+1	Baş Oda	✓
Atatürk Evi		Ahşap çatki arası tuğla dolgu malzeme	İç sofalı	✓		✓	Zemin+1	Atatürk'ün kaldığı oda	
Musluağa Konağı		Ahşap karkas kerpiç dolgu	Dış sofalı	✓	✓		Zemin+1	Paşa Odası	